GABY MICHAILESCU

MĂRIA CEA FĂRĂ D

E

M
O
A
R
T
E

Carte apărută cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII SI GULIILOR

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MICHAILESCU, GABY
Măria cea fără de moarte / Gaby Michailescu; -
Cluj-Napoca: Eikon, 2003

ISBN 973-86470-2

78(498) Tănase, M.

3400 Cluj-Napoca, str. Dâmboviţei nr. 45, ap. 11
tel. 0740187109, E-mail: eikon@email.ro
www: http://edituraeikon.netfkms.com

GABY MICHAILESCU

MĂRIA
CEA FRĂ DE
MOARTE

EIKON

NEAMULUI
ROMÂNESC
închin acest
hrisov
de
luminoasă
dăinuire

MILENARUL CÂNTEC ROMANESC ŞI PASĂREA LUI MĂIASTRĂ

Implacabil, lumina primăverii suavă, coptul grâului în vară, boaba de razachie strămutată ameţitor de pe la Dionysos şi torsul zăpezilor cu lupi şi cu fantasme, s-au succedat dintotdeauna, fără oprelişte, în curgerea nemiloasă a timpului, pe aste tărâmuri. A şuierat o mierlă şi a căzut o stea; mai multe stele, în răstimpuri egale. Românul s-a mişcat în spaţiul lui mioritic, oblăduit de tăriile binecuvântate, făcându-şi iarna car şi vara sanie, cât să reziste unde-i fusese dat să vieţuiască. Nu i-a trebuit transhumantă şi, topit de dor după mioarcele lui, a stăruit, în bâtă, straje de hotar şi păzitor al cerurilor nalte. E adevărat că, de-atâtea ori, s-o fi plâns vântului; făcând cochetării cu ploaia şi zăpada; împlântând în săgetarea rândunelelor dorul lui de ducă, până la frunza pădurii, întins foşnea frunza-n dungă şi fremătau stejarii, alean românesc peste milenii... Implinindu-şi menirea, către soare, către lumină, el s-a confundat cu glia şi cu adâncurile ei, din care răsărise ca bobul de grâu, ca plăpândul firicel de iarbă, împărtăşind bunele şi relele la un loc. cu adierea zefirului şi cu şuvoiul ploilor, intemperiile-i sufleteşti şi-au închinat neodihna, lacrima şi râsul ăstor mănoase pământuri, ale Daciei fericite. Rob al ţarinei şi al bogăţiilor ei nesfârşite n-a tânjit după altceva, fiindu-i îndestul înţelepciunea proverbelor ce-i dicta să-şi sfinţească şi să-şi slăvească glia. Pe astă întinsă rodnică glie s-a aplecat milenar de la apariţia zimbrului până la noi... Aici s-a îngemănat cu aurora, a deprins zborul rotat al ciocârliei, a tras din floricelele de câmp tainele străfundurilor, sorţii dăinuirii lui. Misterios vuia neaoşe poveste pe meleagurile răstignite pe Carpaţi, îmbrăţişate de Dunăre şi Mare, în care el, răspunzând chemării pământului, apăsa coarnele plugului, trăgând aburită brazdă adâncă, sărutată de soare, în simetria brazdelor întoarse vibra duhul bunilor-străbunilor laolaltă cu lumina primăverilor, pecetluind ţel şi menire. Sufletul pământului trecut în el, din tată în fiu şi din generaţie în generaţie, i-a dat certitudine şi l-a înscăunat stăpânilor, învăţămintele au fost ale trecutului şi şi-a făcut căpătâi din ele. Rodul a venit de la sine,

îmbelşugat, copt în spuza sufletului, unduind valuri de aur din capăt în capăt de ţară... Mai mult nici că se putea, bucuria să fie deplină, unică. Românul chiuia de belşug şi îndestulare, miracolul ţarinii cu viaţa lui făcând un tot indestructibil. Şi fiindcă curgea mălaiul fi făina, el s-a pornit să cânte de mulţămită cu scocul de la moară, aur si argint pe clipocitul apei... Fermă existenţă, ferice, ameţită doar de pufăitul din Mea al morarului, fără să-i asmuţă alte măriri, deosebite, şi întruchipări de rang. Pe sacii doldora de rod şi de avuţie ţărănească, împăcat cu sine, aşa s-a dus în paşii cailor până acasă, tot cântând, prin trâmbele amurgului... Simplu, cum luna lunecă pe cer şi şuguiesc stelele între ele.

Neîndoios, urma toamna cu aurul strugurilor. Măre, ce rod! Altă ameţeală, alte cântece... Vinul nou da în fiert şi ciocnet de ulcele, cam într-o ureche, amintea de hidromelul Sarmizegetusei. Că era „Cotnar", „Grasă", „Băbească", „Murfatlar" sau „Fetească", oalele repetate făceau pe român să salte pe-un picior, căutându-şi căciula... Da de ea în serile de şezătoare, la dezghioca! cucuruzul şi isteţimea proverbelor, dezlegând cimilituri - ghici ghicitoarea mea - îmbogăţind cu potriviri sunătoare din coadă armonia limbii şi în totul stăpânind murmurul melodiilor moştenite din bătrâni, săltate pe oblănculsufletului de la naştere la moarte... Iată-l stihuitor şi în special rapsod, sigur de jarul cântecelor sale. O doină de Dolj, un dui-dui din Maramureş, o hăulită de Sibii...

Mâinile împreunându-se în serile glumeţe de clacă, se lăsa şi cu ceva amoare. Clocotul sângelui bolborosea precum rubiniul toamna... Drumuri în petit. Frumuseţea oraţiilor de nuntă, întru perpetuare. Erau aşa de faine suratele de la Sarmi, din ceaunul dacic, în portul lor milenar - cu opinci cu ţinte -, că oricare Hollywood american şi le-ar fi disputat; să le comercializeze petalele obrajilor, fărâma de cer din coada ochilor...

Dar moartea, care e în tradiţie de la facerea lumii, îşi impunea şi ea blestemul ei. Iscând plâns şi jele, câte o surată tânără mai pleca, fără întoarcere, la îngeri... De unde, sfâşietoare bocete; cântecul de moarte stabilizându-şi vaierele în încercările nefaste ale creştinului de pe aste tărâmuri.

Adevărat, pământul mănos, ţara bogată şi falnică, românul harnic şi dârz, stăpânilor pe plaiurile lui. De n-a plouat, toi cântecul a adus şi ploaia, paparudele. Ritual de sfruntată păgână, pe urma căruia, inexplicabil, se porneau

provocare

lacrimile cerului zile şi nopţi fără oprire, fecundând bogăţia holdelor.

Din vremi uitate de Dumnezeu, ochi hulpavi pândeau, din toate părţile, bogăţiile nemaipomenite, priveliştile de basm ale acestor pământuri, ţara paşnică şi neamul blajin şi primitor sortit să aibă de toate, putând să existe îndestulat fără să recurgă la mărinimia străinilor. Şi au trecut peste noi cotropirile, valuri, valuri... Drumurile a fost bejenie şi românul s-a tras la frunza pădurii, doinitoare şi ea, cum se trăgea iarna pe vatră. Amarnic foşnea frunza şi amarnic doinea românul, întru izbăvirea împilărilor, urgiilor trecute peste el... La adăpostul codrului - frate cu el ~ credinţa în dăinuirea noastră a înfrânt toate vicisitudinile. Cântecul haiducesc s-a ivit ca un comandament al tăriilor, să-l facă de cremene; doina a plâns ţărişoara trecută prin foc şi pară, furată de roade. Şi la un loc cu jivinele, iarna cu ursul care-i ţinea frăţie de cruce sugându-şi labele, românul şi-a împlinit nezdruncinat destinul, ancestrală împotrivire şi luptă contra nedreptăţilor străine survenite din cele patru vânturi să-i şteargă dreptul sfânt asupra acestor binecuvântate meleaguri. Răspândeau de pretutindeni piscurile Carpaţilor scăldate în azur; apele vijelioase în drum spre Dunăre şi mare; sarea pământului şi firul trifoiului; fântânile răcoroase cu luna în ciutură într-o imensă doină, ameţind lumina şi amuţind tropotul barbar, trecut mai departe...

Pentru neam şi dăinuirea lui aveau să scrâşnească oasele lui Horia şi Cloşca, pe roată; şi Crişan, până să fie căsăpit în patru, să rătăcească hărţuit de patere mai mult de o lună, /urnind pi ei rea întunericului...

Suferinţă după suferinţă, dârzenia şi lacrima picurând în cântec, născând melopeea şi voroavele, de răzbunare, de moarte, de cuget împăcat. De departe, de undeva, răzbea mesianic, pe lumina rotind peste ţară, amarul cântec din fluier al lui Avram lancu, nebun, chemând crestele Apusenilor la luptă...

„Ce e val ca valul trece..." Se ogoia furtuna. Trecea blestemul. Şi românul se întorcea întărit la zodia lui campestră, să apese mai abitir coarnele plugului, să şteargă urmele pasului sălbatic pustiitor ce-i încălcase ţarina şi răsuflarea morţilor dragi. Belşugul revenea pe coşul casei o dată cu liniştea lui sufletească. Şi se porneau fulgii, ca el să se tragă pe vatră. Venea Crăciunul.

Cu colindele. Altă avuţie a folclorului nostru, unică în lume. Pe buzele copiilor, un semn îndreptat nepieritoarei credinţe de tălmăcire ancestrală. In noaptea minunată, scânteietoare de cântări, ningea cu poveşti dacice pe oile ciobanului, ciopor la strungă. Lâna de aur a argonauţilor în mersul timpului până la noi... Alaiul colindelor răguşea vifornița. Şi peste ţară, împărăţia munţilor veghea cu ochi ascuţit, se scuturau brazii de diamantele zăpezii până pe vatra creştinului, colindată cald.

Când peste lume, nu noi, alţii au organizat, monstruos, războaiele, tot cântecul a întraripat vitejia flăcăilor noştri, cu floare la ureche duşi senini la moarte, să-şi apere existenţa şi moştenirea rămasă din bătrâni, glia strămoşească. „Pui de lei"..., „Eroi au fost, eroi sunt încă... ". Mărăşti... Mărăşeşti... In iureşul şrapnelelor, cu cântecul pe buze, câţi Ioni şi Gheorghe au muşcat pământul, împlinind cu sângele lor visul României Mari! Şi-n vreme ce peste câmpurile de luptă hăulea de izbăvire o baladă, un cântec din Oaş, o doină oltenească, un cântec din frunză, făcând harcea-parcea obuzierele vrăjmaşe, pe Valea Caşinului, un pui de cerb sorbea soarele din unda cristalină a izvoarelor, semn că lumina dispersase întunericul...

Aşadar, iată schematic — nu în vastitatea ei - povestea milenară, nostalgică şi dulce, înfrăţită cu neamul, a cântecului popular românesc. Folclorul a dăltuit stâncile munţilor, a difuzai în lumină toate aspiraţiile. Stemă în fruntea zimbrului, blazon de patrie paradiziacă, în noianul restriştilor, bucuriilor. Simbol al datinilor şi credinţelor, în această (ară ruptă din rai - pe-un picior de plai pe-o gură de rai - şi jinduită de toate seminţiile nesătule, a mers la drum cu românul de la geneză şi se va tot duce până la sfârşitul sfârşiturilor...

Acestui cântec, cu care am crescut, care ne-a ţinut, şi pasării sale măiastre, Măria cea fără de moarte, închinăm evlavia sufletului românesc ce cată să străbată viitoarele însemnări, de năzdrăvană poveste...

MĂRIA TĂNASE DESPRE VIAŢA EI **ŞI** CÂNTECUL CARE A NĂSCUT-O

Am cunoscut-o într-o fotografie. Poza, de amator, mi-a adus-o în casă Mania Antonova, o dată cu viaţa ei. Rătăcită printre manuscrise, azi n-aş mai şti precis unde s-o găsesc, dar o ţiu perfect minte: un drum de ţară flancat de brazi, cărora ocazionalul fotograf le-a dat mai puţină importanţă ca maşinii din primul plan. (Dat fiindcă o fi fost proprietarul, se explică...) Totuşi, desişul pădurii în care veveriţele trebuie că sar nestingherite din rază în rază să prindă în pămătuful cozii revărsarea soarelui, în care căprioarele beau cântecul izvoarelor, să moară fericite, ferecând în ele vraja poveştilor din piatră în piatră e fundal majestuos. Iar brazii, fraţi între ei, se pierd pe marginea drumului, să-i ţie de urât, hăt departe, până unde obiectivul n-a ajuns afară din rama fotografiei...

Cu bască ştrengărească şi bărbia proptită în geamul pe jumătate ridicat în partea din fund a maşinii, Mania surâde potolit, cu ochii aproape închişi, aidoma celor ai motanilor când torc pe cuptor.

In schimb, în rama tară geam a celeilalte ferestre, din faţă, Măria Tănase, cu părul răvăşit de hârjoana flăcăiască a vântului, hohoteşte în ciuda nebunului, care, adunându-se din freamătul pădurii, îşi prinde mintea cu codana care nu se lasă, voind să-i întreacă chiuiturile...

Fotografia n-a înregistrat deznodământul.

Dacă însă fata lui Moş Tănase o fi ţinut-o tot aşa, sigur, până la urmă a înghiţit vântul cu râsul celor o mie de dinţi...

în afara acestei nesăbuite trânte, invizibilă pentru alţii, soarele, care se uită înapoi, lungeşte, în pulberea drumului, ciudatele umbre, care nu gem sub călcătură, ale brazilor.

Maşina nu se poate urni; marginea pozei i-a retezat botul.

Mai bine că nu se vede necazul proprietarului. El, singur, şi-a făcut pocinogul, schilodind cu raza obiectivului frumuseţe de vehicul...

Şi întreg, şi pe jumătate, dacă n-ar fi, altfel s-ar undui legănările vântului. Mai bine, mai potolite, şi tot cu adiere de ferigă şi răşină...

ieşindu-i însă în cale, în liniştea de sfârşit de lume, răcoroasă ca un altar de schit, vântul a înţeles să râdă de maşinism.

Pe batjocora lui largă, cu sudălmi şuierate adânc prevestitor, învolburând aerul scuturat în ale lui nemărginite tării, tărbăcind în toate părţile lumina, spărgând-o, sau scurgând-o întreagă în suliţa furiei lui apucate, fata crescută între trandafiri şi crizanteme a înţeles, la rândul ei, să hohotească.

Râsul ei sunând în vânt se vede c-au mers gură-n gură...

Repet: fotografia n-a înregistrat deznodământul.

în orice caz, când am cunoscut-o, Măria se iubea cu vântul.

O IARNA DE POVESTE

Venise iarna. O iarnă albă ca o bunică. Zăpada căptuşise cald şi moale străzile cetăţii. Nămeţii înălţaţi la marginea oraşului până aproape de coviltirele bordeielor erau chiar şi în inima lui trepidantă greu de biruit şi trecătorii încotoşmănaţi, dacă nimereau în afara pârtiei, se înfundau până la brâu.

Luminile însă nu-şi feriseră ochii de prăpădul inutil al războiului. Ferestrele luminau ninsoarea, ca vitrinele cu jucării în ajunul Crăciunului. Şi fiecare edificiu era un transatlantic luminat cald, plutind în largul speranţelor feerice ale vieţii de după gherghetul sticlos al florilor de gheaţă...

Cu vârf şi îndesat - până la ziuă - localurile ilustrau huzur şi belşug românesc. Neobosite, uşile se deschideau şi se închideau, ascultând de năvala noctambulilor, strâns dăruind legănării fulgilor de-afară acordul viorilor înstrunite.

Eram atunci, după apariţia ei în cântecul românesc, singurul din Bucureşti şi printre cei câţiva din ţară care n-o auziseră pe Măria Tapase nici măcar la radio.

Despre fata pe care o cunoscusem în braţele vântului socoteam că se vorbeşte cam mult.

Nu cred altfel nici acum, când, într-o noapte aidoma, cu cetatea în sarabandă orbitoare şi zăpadă strălucitoare până la fereşti, prietenul de lângă mine, pretextând că nu mai putem

înfrunta urgia crivăţului şi prin apropiere nu există o cârciumă pe placul sufletului meu, mă împinge din spate în restaurantul luxos unde se „produce" fata lui Moş Tănase.

Localul ne înghite strident asurzitor, asemănător unei havrebete.

Măria Tănase.

Prim simptom: larma ascuţită moare la apariţia ei.

E o leliţă semeaţă. In deschizătura sânilor poartă garoafe albe. Ochii îi are închişi, la o palmă deasupra şi cam în faţa microfonului (accesoriu care îi merge ca nici unui alt glăsuitor spre mulţimi).

în glas nu se lasă aşteptată, pe estradă da.

Legănându-şi umerii ca la râu, cântă cu ochii închişi, smulgând fiecărei note alba petală lăsată să alunece printre degete pe dâra melodioasă. Se pierde, intră în transă. Plesneşte cuvintele bărbăteşte. Convinsă, nu ia în râs, ca ceilalţi, aleanul tânguirilor astea cu „frunză verde", „mers legănat", „buzele picur de sânge".

Sparge tonurile, îşi apropie o clipă mângâierea dulcei armonii, ca apoi să freamăte cu codrul.

Monotonia ţărănească e fără dor orăşenesc, de efect. Modulaţiile aduc ecoul pădurilor... Doinitoarea are colnice şi vâlcele în glas.

De ce strânge microfonul în braţe, crucificându-se pe armele de pe Jii ale lui Dincă Schileru?...

Acum. vocea-i joacă într-un picior bătuta şi ţambalul abia se ţine după ea...

Hotărât, Măria Tănase are soare în glas, deşi cântă noaptea.

Tâlcul interviului

Biruinţa cântăreţei în *Gioconda-Palace* n-o cunosc. N-am văzut spectacolul şi, probabil, nu-1 voi vedea până la urmă. Unanimele aprecieri însă, care-i cresc popularitatea Măriei Tănase şi-i înalţă prestigiul, nu mă surprind, dat fiind revelatoarea noapte de iarnă pe care am trăit-o atunci.

Nu m-ar surprinde să aflu mâine că fata lui Moş Tănase a renunţat la teatrul muzical pentru teatrul de dramă; după cum nu m-ar mira la ea misterul oricărei noi •transformări ivite din buchetul

pregnantei sale personalităţi. Armonia echilibrului ar avea aceeaşi valoare şi acelaşi ecou în suflete.

Tâlcul acestui adevăr, în care cred, a născut interviul de faţă.

Se aburise pământul...

Trezită din somn, în dimineaţa senină de primăvară, tălmăcitoarea of-urilor româneşti nu^face nazurile ochilor cârpiţi. Ca şi în cântec, nu se lasă aşteptată, îmi răspunde pe moment, fără ocolişuri, simplu, cum îi stă bine omului sincer.

- Măria neichii, Mărie, cum ţi s-a înfăţişat întâia oară viaţa şi în ce fel a crescut copilăria ta?

- Ceea ce m-a impresionat prima oară şi m-a făcut să-mi dau seama de viaţă a fost o zi de primăvară, în care, ieşind din casă, am văzut pământul răsturnat al grădinii scoţând aburi... îmi mai amintesc că să tot fi avut cinci ani, mă duceam cu servitorii din mahala la un teatru de păpuşi care avea baraca pe cheiul Dâmboviţei. Fiind mică, ţăranii mă duceau în braţe. Ţin minte că păpuşile erau îmbrăcate naţional, în aceeaşi măsură, ca şi respiraţia pământului, mă impresiona felul cum oamenii de la ţară explicau, pe loc şi cu glas ridicat, ceea ce vedeau acolo. Fiecare scenă o comparau cu o întâmplare din satul lor. Odată s-a iscat o bătaie, pentru că unul din ei făcea prea mare haz de o scenă care surprinsese cu şoalda amoroasă pe femeia celuilalt... Scena, totuşi, era foarte pilduitoare.

Copilărie fără răsfăţ

- Copilăria mi-a crescut printre astfel de oameni, printre ţărani, de la care am învăţat să şi cânt, în grădină, la tata. O copilărie foarte interesantă, exact ca a oricărui copil din mahala. Fără „mămicule" şi „tăticule"...

Copilărie preocupată de ce însemna pentru tata necazuri şi bucurii. Dacă se înteţea vijelia şi ridica rogojinile după sere, se întrista toată casa. Când urmau zile geroase şi nu se puteau aerisi brazdele de răsaduri, era ce putea să fie mai groaznic. Atunci, nici nu mâncăm, nici nu ne odihneam; aşteptam cu sufletul la gură ca Dumnezeu să se înduioşeze...

Simţeam viaţa tatei în cumpănă. De multe ori am trecut pe lângă teama de a nu se sinucide.

Dacă i se întâmpla să i se strice o recoltă într-o primăvară, nu-i mai ceream nimic. Nici strictul necesar. Totul trebuia să vină de la el.

He-heL. copilăria nu mi-a fost uşoară şi nu şi-a permis să se răsfeţe.

Cântecul cu doar două versuri

- Cum ţi-a sunat primul cântec auzit şi ce simţăminte ai încercat?

- Am fost furată de o melodie a unui ardelean din Turda, fugit din Transilvania robită, care se rătăcise să robotească la noi. Mi-aduc aminte că era şchiop.

Cântecul turdeanului avea doar două versuri.

Frunză verde, frunză galbenă,
Tu mă saltă, tu mă leagănă.

Patru ani a cântat numai asta.

Măria Tănase îmi cântă melodia, cu privirea oprită departe, în poarta copilăriei...

Cânta câte o zi întreagă. Singur îşi bătea cu piciorul măsura şi de unul singur cânta.

Când găsea de cuviinţă că a repetat de prea multe ori cele două versuri, dădea într-o arie porcoasă, îl ştiam vesel, după această a doua parte:

Mă dusei la şezătoare,
La scaun cu trei chicioare
Scaunul căzu de-a dura,
Fetele... căscară gura.

Cânta aşa de frumos, că-mi plăcea totdeauna să-1 aud. Parcă înadins venea să complecteze atmosfera din jur.

Nu supăra pe nimeni. Şi niciodată n-a fost auzit să cânte vesel când lumea era tristă, sau să se tânguie când ceilalţi erau bucuroşi.

„Ad-o pe aia mică"

- în acel început a existat ceva care să anticipeze cântecul care avea să te nască?

- Cine a anticipat cântecul ăsta, a fost tata. Când petrecea mai târziu, noaptea, trimitea pe mama să mă trezească: „Ad-o pe aia mică". Nu-1 ducea la culcare până nu mă sculam să-i cânt.

Aveam şase, şapte ani şi cântam ce învăţam de la ţărani. Auzeam într-o zi un cântec, a doua zi cântecul se repeta şi eu îl ţineam minte.

De fiecare dată când îi cântam nopţii lui petrecăreţe, îmi dădea 20 de lei de hârtie, bani pe care-i băgăm sub pernă şi pe care, bineînţeles, nu-i mai găseam a doua zi...

Era foarte drăguţ Moş Tănase.

Frumuseţea era însă că n-aveam glas. în schimb, sora mea avea o voce splendidă, de-o rară puritate, iar fratele meu cânta iarăşi foarte frumos. Eu cântam cu respiraţia tăiată, mă opream la jumătatea cuvântului să mi-o reiau, loveam cuvintele unul într-altul neavând altă grijă decât să scap mai repede şi să mă duc să mă culc.

De câte ori trimetea după mine, mama propunea pe sora mea: „Lasă că-ţi cântă Aurica".

Răspunsul lui Moş Tănase era acelaşi: „Ad-o pe aia mică".

Pe jumătate adormită, mă înfăţişam.

Mă punea pe genunchi, începeam să cânt.

O fată cântă după mort...

- Care sunt cele mai puternice aduceri aminte pe care le păstrezi din acele timpuri în legătură cu muzica?

- Eram la înmormântarea unei mătuşi. Servitoarea care-o slujise cu credinţă patru ani, o ardeleancă de şaisprezece ani, pe care aveam s-o întâlnesc acum în urmă în Făgăraş, pe nume Măria Murariu, se ţinea după răposata şi cânta de mama focului...

Eram contrariată, fiindcă o ştiam supusă şi îndurerată. Eram jenată, gândind ia ce zice mahalaua, în acelaşi timp, îmi şi plăcea.

Nu ştiam că aşa este ticluiala de jale a ardelenilor. Fata suferind, făcuse un bocet, care era o melopee extraordinară.

„Geaba mă mai duc acasă"...

Când a murit această mătuşă, sora mamei, nea Fane, bărbatul ei, care fusese cam poamă, n-a plâns.

Lumea era indignată: „Iote, soro, Panică nu plânge deloc după Ileana..."

Cei trei copii, rămaşi fără mamă, i-am luat să crească la noi. Seara târziu, nea Fane rămânea să-şi vadă copiii adormind. Şi peste somnul liniştit al ţâncilor, cânta tânguitor:

Geaba mă mai duc acasă, Că
n-am nevastă frumoasă; Nici
nevastă, nici copii, Sunt om
fără căpătâi...

Ca mai apoi, sufletu-i întristat să stăruie, impresionându-mă, într-un alt cântec:

In căsuţa mititică, Cu pereţii
reci ca gheaţa, Zace-n pat
biata femeie Vai!... ce tristă-mi
este viaţa.

Trecută în cântec, atitudinea asta de viaţă avea ecoul singurătăţii care-mi copleşea inima. Inima care ar fi tot atât de larg deschisă, ca şi-atunci, pentru nea Fane, omul deştept şi cu pitoresc, singurul din familia mea pe care-1 regret şi pe care aş vrea să-1 văd şi astăzi.

Intermezzo

Despre bunătatea Măriei Tănase s-a dus vestea ca de popă tuns. Numai astfel se justifică soneria repetat încălecată de cei care voind recomandări, ajutoare, intervenţii îi întrerup cântecul picurat în plurnb'prin plaivasul meu.

în afara acestora, aş zice loiali - cer, ca să-şi poată încăputâ viaţa - şi care pleacă, câţiva prieteni, care rămân. Fără flori, deşi e primăvară, însă îndrăgostiţi.

Măria Tănase, să continuăm!

„Vai!... ce frumos e!"...

- Cine ţi-a călăuzit primii paşi şi cuvântul decisiv al cui a fost în începuturile carierei tale?
- Esenţialul a fost sfatul şi truda unui bun prieten, Harry Brauner.

Pe urmă s-a adăugat încurajarea unanimă a celorlalţi prieteni: Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Ghiţă Roii şi alţi câţiva pe care nu i-am uitat.

Veneau la mine cu băutura după ei. Cântau ei, mă puneau şi pe mine. Te cred că nu voiam. Mi-era ruşine. Cântecul pe care acceptam să-1 cânt nu-1 terminam niciodată, îl duceam până Ia jumătate şi retezându-1, spuneam: „Vai! ... ce frumos e!"

Repertoriul, pe care-1 întorceam în fel şi chip, mi-1 formau trei cântece: *Of!... zac!, Geaba mă mai duc acasă* şi *Târâişul şarpelui* cules din Făgăraş.

Tănase îmi schimbă numele

- Care a fost şi cum a decurs prima apariţie pe care ai avut-o în public?
- Trebuie să-ţi vorbesc de Tănase.

Lui m-a recomandat Alfred Paximade, care nu mai putea după mine: „Ia fata asta; e veselă, dezgheţată, plină de talent".

Lisette Verea era în floare. Punea Bejan poliţia s-o păzească, să nu fie insultată...

După ce, de formă, m-a întrebat: „Fă, fată, ce vrei tu să joci?", Tănase mi-a dat rolul unei băgătoare de seamă într-un sextet.

în a doua scenă dădeam brânci celor ce stăteau...

în acest timp, cea care cânta ariile româneşti era o rusoaică refugiată, care îl convinsese pe Tănase că fusese angajată la Opera ţarilor din Rusia... Pe afişele acestui spectacol am fost trecută sub numele de Elise Lame.

Comicul...

în a doua revistă mi s-a pregătit un *cache-sexe* cu pene de Struţ, sutien, pantofi de lame şi o pălărie gen franch-cancan.

Cum să mă îmbrac aşa, eu, care veneam dintre răzoare şi bibilici?...

în ajun de premieră mi-am făcut bocceaua şi am plecat.

Pe afiş eram de astă dată: Mary Atanasiu.

Mai târziu am văzut spectacolul. Pe trepte, balerinele cu derierele goale şi cu clopoţei trăgeau dintre picioare un fel de eşarfă, care expusă, mână de la mână, la rampă, era pentru ochi şi suflete simbolul credinţei noastre naţionale.

Acest magistral final, să-i zicem epopeic, îl încheia Tănase, care purta cămaşă naţională pe deasupra, iar pe sub ea, destul de vizibilă, o cămaşă cu „Bonjour" pe piept.

Evoluţie

- Ce a urmat după plecarea-ţi de la Tănase?
- Un amic care cumpărase o fabrică de discuri m-a pus să fac o probă. Am facut-o cu o bucată a lui Nelu Mânzatu, *Mansarda.* Reuşita a fost extraordinară, cu toate că, din punct de vedere tehnic, imprimarea lăsa de dorit.

La scurt timp am făcut o nouă imprimare cu *Nunta ţigănească.* Succesul a fost fantastic. Nu se mai făcea la fabrică decât discul ăsta. O singură faţă de placă a acoperit în trei luni o pierdere de 80.000 lei, sumă destul de serioasă pentru acel timp.

După aceea m-a angajat „Columbia", care m-a trimis la Viena, unde am imprimat noi discuri.

înapoindu-mă, m-am dus şi m-am propus să cânt la radio. Am avut succes.

Cu zece mii de lei pe lună m-a angajat Vlădoianu; ca, de la el, să trec imediat la primul restaurant la care am cântat plătită cu 2000 de lei pe seară.

Ce a urmat se cunoaşte.

Miracolul muzicii

- Care a fost cea mai înaltă emoţie pe care ai trăit-o în legătură cu muzica?
- Cântam la Spitalul Polizu pentru răniţi, între cei evacuaţi

din focul luptei, a căror sfântă jertfă făureşte dăinuirea eternă în lume a existenţei româneşti, se afla unul care-şi pierduse cunoştinţa, fiind de trei zile în transă. De tot atâtea zile nu scosese nici o vorbă... Dacă-i dădeai un hârdău cu mâncare, îl mânca... Avea ojeziune la creier.

încep să cânt.

Şi pe loc, pe fuiorul melodiei, îşi aminteşte... câţi ani are... că e din Dâmboviţa... că...

Doctorii se crucesc în fata miracolului.

Cântecul românesc

Măria Tănase a tăcut. Afară, vântul se înteţeşte râzându-şi, cu nori negri, de sulemeneala dimineţii de duminică. Pe pian existând flori, pagina aparţine lui Turgheniev...

Numai că din nou soneria zbârnâie în ea, ca o păcălitoare de moşi.

;'" Ca s-o împrăştii. vorbesc: •'-'•' - Spune-mi ceva despre cântecul românesc.

— Interpretându-l, e cea mai mare satisfacţie pe care am trăit-o în lume. E sensul dăruirii mele colectivităţii.

în schimb, avalanşa asta de cântece moderne în stil românesc este profundă durere.

Liszt, Cârlig şi „Ca la Breaza"...

Şi pentru că, uite, vechiul meu prieten mi-a adus aminte de ceva mai puţin grav, să-ţi povestesc cea mai amuzantă întâmplare de când profesez.

Cu ani în urmă, ministrul Americii m-a invitat să cânt la o serată.

Precaută, mi-am trimis ţambalistul cu ţambalul înainte. ÎI aveam pe faimosul Cârlig.

La nouă seara, când am pătruns în localul legaţiei, Cârlig îmi iese înainte. Este la- ştaif şi năucit de băutură... probabil că, aşteptându-mă în bucătărie, dăduse iama prin sticlele de „Cotnar" care aveau să se servească mai târziu.

Apropiindu-se, ia tonul celui care se destăinuieşte: „Coană Mărio, fac eu întâi o. fiertură şi pe urmă zici dumneata".

s Ştiindu-1 excelent muzicant, 1-am lăsat în vinul lui...
?> Ţambalul era aşezat într-un hol mare. Asistenţa, la oarecare distanţă.

în clipa când Cârlig se apropie de al său instrument, pe moment se face linişte;

Primele măsuri izbesc grave. Este Rapsodia a Il-a a lui Liszt.

Cum cu Cârlig mă înţeleg totdeauna din ochi, mă uit la el; parcă să-mi caute aprobarea şi el mă priveşte; neîntâlnindu-mi-o, schimbă pe dată... Şi din aşa ceremonie, trece în *Ca la Breaza...*

Ceea ce o face pe nevasta ministrului să exclame la sfârşit: „Este pentru prima oară în viaţa mea când aud Rapsodia a Il-a a lui Liszt interpretată de aşa manieră...".

Vocea mea

Hazul unanim ogoindu-se, condeiul însăilează mai departe hârtia:

- Câteva cuvinte despre vocea ta.
- Nu mi-o controlez. Nu ştiu niciodată înainte de a începe să cânt dacă sunt răguşită sau nu. Aşa că pentru melomanii, pur şi simplu mă consider ca necontând.

Continuarea.povestei s-a ascuns în lujerul unui stânjenel din glastră. S-o căutăm altă dată, Măria Tănase...

MĂRIA NEICHII, MĂRIE...

Supreme aduceri-aminte aprind în mine eternul suvenir al adorabilei MĂRIA TĂNASE, cea tară de moarte. Adevăratul cântec românesc, al ei, continuă peste ţară, perpetuând iubirea de neam. De sacra ei doinire lipesc bătăile inimii, acum când vocea ei străfulgera luminile rampei, la împlinirea a 87 de ani de ia naştere, la săvârşirea a 38 de ani de la ultimu-i zbor în nemărginire...

De unde să încep şi unde să sfârşesc gândind la amintirea

magnifică a Măriei Tănase?... Frate *cu* ea de vis şi impresar de vedetă care nu se mai naşte, i-am stat în umbră cât a colindat toate provinciile româneşti. Fără alegere, le-a cântat pe toate... în aşa fel, că s-a înfiorat până şi gingaşul fir de iarbă. Vuiau sălile la apariţia ei de regină neîncoronată în cele 42 de turnee pe care le-am făcut împreună. Şi, halucinant, Măria muşca din veşnicie tâlcul doinirii româneşti care îngânase atâtea izbelişti trecute... Pica din dăruirea-i arzătoare aşa dramatism pe ascultătoarele suflete, că totul era o comuniune sacră, de priveghi. Ca, numaidecât, legănările ei să bată în inimi, săltat de horă. de sârbă, covârşitoare bucurie de viaţă. Capricioase, se raliau în interpretarea-i genială aparteurile de sublimă comediană. Neasemănarea ei plutea pe lumină, în vifor, pe adevărul de răzmeriţă al milenarului cântec românesc. *Ciuleandra* ei, bocetele ei... Stăruiau şi stăruie înfricoşător în grindă, plămadă de neam şi de veşnicie. Al său miracol care continuă...

Ţine, Doamne, ziua mare,
C-am o fată călătoare...

S-au dus ani destui de la ultimul zbor al Măriei Tănase, sfârşit între astre... A şuierat vântul, haiduc, s-a copt grâul în caldul pâinii, s-a logodit ploaia cu oasele străbunilor, zăpada a încălzit cergă miriştile şi s-a dus pe firul caracteristic al anotimpurilor atâta frunză verde românească, cât amintirea ei să dăinuiască în veci.

DIVINĂ TRINITATE: EMINESCU, ENESCU, MĂRIA TĂNASE

Nu se poate mai mare şi mai sus...

Apariţia ei pe aste tărâmuri a limpezit mersul firii demiurgic. Numai ea a simţit-o - oamenii nicidecum -, că fusese sortită să ardă pe rugul dăruirii sale într-o cumplită întraripară. Complectând şi complicând şoapta de vis a izvoarelor, vagabondajul într-o ureche al vântului, plânsul mănos al ploii si vijeliosul freamăt al pădurii -codrul frate cu românul - s-a legănat ameţitor pe o scurtă trecere prin viaţă, sfârşită la nici 50 de ani. Ivită din rouă florilor şi crescută

printre ele precumpănitor, era firesc, copilă, să fie pândită de un didiţel îndrăgostit... Primăvara roiau razele de soare în zumzetul albinelor şi se topea lumina în trilurile de privighetori, în livada lui Ion Coandă Tănase, cea cu Duzi. Cădelniţa floarea de salcâm puritate, în vreme ce brazdele pământului proaspăt întors abureau, duh sfânt al bunilor străbunilor noştri, în margine de oraş, sub turlele Văcăreşti l or... De pe-atunci, de-a buşilea, iubită de gâze şi flori, Măria urca în lumină ca un miracol, supusă chemării cerurilor înalte, ascultând poveţele adâncului gliei strămoşeşti, între pământ şi cer, mai târziu, va doini tulburător, făcând risipă de sânge cu fiecare cântec, arzând făclie la ambele capete pentru neamul care a dat-o şi ea i s-a dat! în grădină şi-n soare cântau muncitorii, veniţi din toate provinciile româneşti, întipăriţi pe brazdele reavăne. M-ai cu osebire un ardelean - „cel firicel de izmă creaţă" al Iui Goga coborâse pe Olt - care patru ani a tot zis unul şi acelaşi distih:

Frunză verde, frunză galbenă,
Tu mă saltă, tu mă leagănă...

Aleanul se tupilase în ei, trecând în Măria... De la aceştia s-a pornit, ca să se crucifice mesianic în armonii nebănuite pentru adevăratul cântec românesc al ei, unicul. Tragismul trecutului, cu ale sale vitregii, avea să sune în vocea ei doină, bocet, ciuleandra, dând de furcă adversităţilor de neam, lacome, blestemate. Predestinată, n-a luftat niciodată, chiar când era răguşită. Că a fost la crâşmă, că împărăţia reflectoarelor a prins orbitoare strălucire numai la apariţia ei, unica, fără nici o făţărnicie, a făcut vid; să se înfioare zările întinse şi să pârâie în străfunduri oasele străbunilor... Un tot la abisale înălţimi, cutremurătoare. Reînviat în fiecare primăvară, un fir de nalbă s-a dus cu ea, plutind pe melopeele-i vrăjite până-n zenit... *Dragi mi-s cântecele mele...*

Cu câtă inconştiehţă fiecare fetişcană, amatoare de succes, încearcă să parafrazeze neghiob sacra moştenire! Ar trebui să ne dea de gândit şi să împiedicăm sacrilegiul. Nemurirea Măriei trebuieşte apărată, lângă Eminescu, în azurul veşniciei româneşti..

Toate astea mi le-a şoptit fiecare adiere de ram, fiecare pală de vânt, fiecare troiţă răstignită pe .drum de ţară.

- LASĂ BĂŢUL! IEŞI AFARĂ!

Din prima seară când ne-am cunoscut, nu ne-am mai dezlegat inimile... O străfulgerare de iubire, în creştet comun, pe armonii şi vise, rămasă pe vecie. Nu ne-am mai despărţit zi şi noapte; dimineaţa, prânz şi seara... I-am fost impresar până la sfârşit. Cu toată dăruirea sufletului meu, fermecat de măreţia cântecelor sale, călătorind după lumina care-o radia - stea din Carul mare. Am fost lângă ea, descifrându-i şi cel mai infim geamăt, aşa cum mi-a fost dat să fiu impresar şi al altor scăpaţi din hăţurile divine - lancu Brezeanu, Mania Antonova, lancovescu, Goangă, Birlic, constelaţie genială, de care scenele noastre duc atâta don Realizaţi: tulburătoare unică şansă! La ea fac apel acum, când încerc, cu slabe puteri, să redau ceva-ceva, câteva fărâme, din grandiosul unicat românesc care rămâne Măria Tănase.

Fiind vorba de ea, sunt dator să spun numai adevărul. Măria 1-a iubit ca lumina ochilor. Nu e nevoie de umblat la născociri, factice, de care se cam *uzează, a* căror prefăcătorie nu schimbă datele. Ea s-a născut neînfricată şi şi-a cântat viaţa după un cântec propriu - însuşi cântecul românesc - fără compromisuri. Afirmaţiile inele cată, o dată pentru totdeauna, să o redea adevărată, cum a fost, cum trebuie să rămână.

Nu se poate mai bună origine românească. Tatăl, oltean, de pe Amaradia, de la Mierea Birnicii, Ion Coandă Tănase. Mama, făgărăşancă, de sub munte, de la Carta, Ana Muntean.

Se perpetuează o flagrantă greşeală - şi recent, într-o emisiune a televiziunii - afirmându-se că Măria Tănase^ este născută în Livada cu Duzi. Ea s-a născut în Calea Piscului, într-o altă casă decât cea care, dezinvolt şi frecvent, este arătată, cinematografică, ca fiind cuibul ei de obârşie. Casa din Livada cu Duzi e casa în care Măria a copilărit, cum bine puteau remedia eroarea Aurica, sora ei mai mare, şi Franz, fratele ei, care trăiau.

Din sus-pomenita^ constelaţie desprind pe cel mai din trecut: nenea lancu Brezeanu. în prezenţa mea, unui june în goană după himerele artei, i-a aruncat înfricoşător:

- Ca să fii artist, trebuie să ai figură, statură şi gură...

Şi eu privesc în jur şi nu ştiu dacă nemuritorul avut-a dreptate. Dar de gândesc la Măria, hotărât, a avut cu vârf şi îndesat!

Lumina solară din ochii ei, părul cu reflexe albastre, legănările de trestie în furtună, tară să cedeze, cei o mie de dinţi, precumpănitori, pietricele în Prundul Bârgăului, în claritatea apelor vijelioase de munte... Vocea întregindu-i intemperiile lăuntrice, sufleteşti, ieşite din fire, ca la toţi cei mari. Nebuni-geniali toţi cei pomeniţi şi-n special ea.

Măria a venit pe lume cu mult mai mult decât se agoniseşte din cărţi. Vocea, naturală, fără nimeni să umble la ea, în speţă puzderia dascălilor de beregăţeală... Sănătate deplină, grefată pe o miraculoasă priză de simpatie, anihilând orice îndârjită împotrivire, cucerind până şi aerul din jur. Electrocutoză unică. Rezistenţă anormală, în primul turneu cu mine - Miron Şoarec la pian, eu şi prezentator - cânta cincizeci de bucăţi, matineu şi seara, fără microfon. Toată trupa: noi trei. Ca.să ajungem ca vântul, o maşină „Packard", încăpătoare. Şi asigurat acompaniamentul de un mic delicat pian „Mamborg", nou-nouţ, exact cât portbagajul, ca să nu pierdem timpul cotrobăind localităţile, urcând şi coborând etajele pentru unul de închiriat. Şi la Călăraşi am făcut reţetă două sute patru mii, după marele Tănase, care cu întreg „Cărăbuşul" - 100 de persoane - realizase o sută şaizeci şi opt de mii. Deduceţi popularitatea ei!

La aflarea reţetei, Măria ţine să-şi dea în petec, să-mi reamintească:

- Când trecută pe afiş, la a doua revistă la „Cărăbuş", Mary Atanasiu, mi-am tăcut bocceaua de plecare, Tănase - marele star al fetelor golaşe - a ţinut să mă lămurească de ce îmi schimbase numele. Mi-a rostit ritos: «Fato, nu merg doi... Tănase!» «Coane Costică, *om vedel...* i-am zis îndepărtându-mă, absolvindu-l de pedeapsa concurenţei!»

Greu de acompaniat, în afară de Mironel Şoarec, pe care 1-am luat cu noi după ce fusese acompaniatorul a două celebre viori, Enescu şi Jacques Thibaud, şi a cărui digitaţie i-a ghicit impecabil harul, singuri Leonida Petrescu, Dinu Şerbănescu şi Fărâmiţă, dragul de el, i-au intrat în graţiile capricioase, năzdrăvanei plăcându-i să cânte cu ei. Urlând împotriva improvizaţiilor, detestând diletantismul, nu a acceptat să fie dirijată de aşa-zişii capelmaiştri ai orchestrelor populare, ai tarafelor. Ba o dată, la Oradea - lucram cu o formaţie maghiară - când a văzut că primaşul preschimbă arcuşul în baghetă să-i dea intrarea, a explodat, faţă cu publicul:

- Lasă băţul! Ieşi afară!

Surprinsă de violenţă, autoritatea feştelită s-a retras în culise... Şi mâna ei dreaptă, pe la spate, a indicat lăutarilor, cum făcea de obicei, ritmul îndrăcit al înfocatei Ciuleandre. Deşi majoritatea spectatorilor unguri, a ridicat sala în picioare, totul preschimbându-se într-o vibrantă manifestaţie românească.

SUPREMĂ EXCESIVĂ DĂRUIRE

N-a avut stimă de bani. Risipitoare, chiar depravată, ca Leonard şi leită tatălui, putea să aibă oricât, şi a doua zi n-avea de ţigări... Dovadă: a câştigat cât a vrut; am apucat-o cu două piane în casă, două maşini, două sufragerii, trei haine de astrahan - negru, gri, maron - haină de hermină, solitari; şi a sfârşit cu ce era pe ea şi în ladă... Greşesc cei ce cred că artiştii mari capitalizează. L-am apucat pe Ivan Mosjoukin, cel mai mare artist al lumii în filmul mut, îngropat, la Paris, cu droaga Primăriei, după ce câştigase averile pământului. Nu societatea poartă vina. Măria dădea tot după ea. La sfârşitul unui triumfal turneu în Bulgaria, la socoteli, a lăsat toţi banii care i se mai cuveneau delegaţiei, bulgăroaicei ce o însoţise. Revenită fără para chioară, în chiar ziua sosirii a trebuit, ca să-şi plătească chiria, să fac matineu şi seara tocmai la Oneşti, la circ, la Bombonel, unde seara o furtună dezlănţuită era cât pe-aci să surpe coşmelia peste noi. Ca să fim dimineaţa în Bucureşti, imediat după spectacolul de seară am nimerit la mişcare, staţia pricăjită neavând pe peron vreo bancă pe care să şezi. Ilustra scumpă cântăreaţă, care venise din turneul peste extenuant din Bulgaria, adormea pe ea, ferfeniţită, încercând să facă glume cu impiegatul de serviciu, îi cădea capul pe masa cu condici şi telefoane... Răpusă, ridica din când în când, cu mare efort, capul, care revenea la loc - pendulă oprită în caligrafia intrării şi ieşirii trenurilor. Niciodată nu am simţit-o lângă mine mai obosită. In drumul spre dimineaţa oraşului Iui Bucur, Măria a visat adânc, neîntoarsă, pe genunchii mei, ca de atâtea ori... în turneul din Iugoslavia, cu Nicu

Stănescu primaş, la ultimul concert la Sala Congreselor de la Belgrad, a dăruit costumul ei naţional lovancăi Broz Tito, soţia conducătorului ţării prietene. O raritate de costum, marcat de nobleţe, pentru care colindase toate provinciile româneşti, să-i fie pe plac, să răspundă rafinamentului care-o caracteriza. Lăsându-se în voia sufletului ei, altă dată, după ce a ghiftuit la „Capsa" o amărâtă fată de balet, pe care o ghicise înfometată, a luat-o cu ea acasă şi deschizând şifonierul, îndesat mai mult cu toaletele de scenă, i-a precizat drăgăstos:

- Alegeţi trei rochii. Care-ţi plac... Sunt ale tale!

îmbujorată de emoţie fata a încercat să se împotrivească, însă Măria i le-a făcut boccea şi cu ele a dat-o pe uşă afară...

- N-are decât să le vândă... mi s-a adresat mie, care demult nu mă mai miram de nimic, în ceea ce o privea extravaganţele... Dar să nu uit: două din rochii nu le pusese nici măcar o singură dată la teatru.

Uzând de popularitatea ei, într-adevăr miraculoasă, a făcut bine cu carul. Nici un alt artist n-a alergat atâta pentru alţii şi aşa de puţin pentru propria chiverniseală. Neputând fi refuzată - avea din născare această certitudine — *a* obţinut locuinţe pentru cei lipsiţi, medicamente bolnavilor, ajutoare şi pensii la bătrâni neajutoraţi, burse pentru studenţi, facilitând intrarea în şcoli şi universităţi atâtor însetaţi de lumina învăţăturii. Superbă dăruire, dezinteresată! Curse făcute pe la autorităţi cu maşina de piaţă, cu nea Nicolae, şoferul, la care într-o vreme rămâne datoare 18.600 lei. Să fie onoraţi, alt turneu; eu m-am dus învârtindu-mă pe rută şi ea a venit din urmă, să cânte cutremurător binele pe care-1 făcuse, care-i fericea existenţa...

ÎNTR-O NOAPTE DE REVELION CÂNTĂ ÎN 14 LOCALURI!

Cadrul unui spectacol de teatru n-are cum cuprinde ce-a fost, ce-a rămas în inima mea, ce-aş putea mărturisi în legătură cu ea. S-a născut între flori, a adorat florile. I-a plăcut, teribil, să

cânte la crâşmă. Ascendenţa prezenţei ei era un fel de verificare a puterii, care o *amuza,* înmărmurind localul, amuţind comenzile, suspendând goana chelnerilor cu melopeele-i vrăjite. Fie că o făcea la „Continental", fie la „Scăricică", pe de rând se transfigura în artă. A fumat enorm şi n-a băut câtuşi de puţin. Dacă Măria bea un pahar de vin, se întindea imediat în pat, organismul nu-1 suporta. Totuşi, jură toţi holodronţii, că ştiu ei mai bine... Vrute şi nevrute, croite ca în jurul oricărei mari personalităţi.

Un exemplu edificator:

Matineu cu orchestra „Lazăr Cernescu" de la Caransebeş, muştruluită de explozibilul neuitat Lae Perescu, la Ruschiţa. în timp ce Măria se leagănă pe microfon în scenă şi doineşte, doineşte, apare un întârziat care se recomandă prim secretarul de partid. Dă o clipă perdeaua la o parte şi priveşte la bina. Revine numaidecât scandalizat la mine, care-1 primisem cu salamaiecuri.

- Nemernicule! Cum de-ai adus-o beată?!... E beată moartă!

Ce să-i mai spun că păşirea ei din culise până la microfon e un regal de artă... Amorul dintre ea şi microfon rămâne unic, cum nu 1-a dezmierdat nici o altă cântăreaţă supravieţuitoare, în întreaga lume.

Măre când Măria era îndrăgostită, cântecul ei se înălţa la nişte altitudini ameţitoare. Nenorocoasă în mariaj. Foarte des exagera la culme, de farafastâc; şi netoţii preluau ca atare... N-a modificat cântecele, ca alţii, şi le-a cântat ca la sursă, ca la mama lor. în felul ăsta a apărat patrimoniul folclorului adevărat, culegătoare şi creatoare, aşa cum o mai făcea Harry Brauner, împătimitul, cel care a constituit sfatul prietenesc în începuturile Măriei.

Lumea nu ştie că nostalgica *Romanţă bănăţeană,* „Păsărică mută-ţi cuibul şi te du..." este compoziţia ei, muzica şi cuvintele.

Ca să facă bucurie bucureştenilor, într-o noapte de revelion, cu maşina după ea prin troiene, cântă în 14 localuri! încheie dimineaţa la „Capsa", unde după noaptea fosforescentă găseşte clientela cam deteriorată, în cămăşi şi fără cravată. Refuză să cânte, obligând ţinuta de rigoare.

- Toată lumea la punct, haină şi cravată!

Şi în timp ce afară viscoleşte ca la Pol, doinirea ei, epitalam pentru supusele suflete, încremeneşte timpul în pereţii bătrânului local de la 1852...

MAREA EI SUFERINŢĂ

într-o vreme i se spunea Meme. Mulţi bărbaţi au mai fost rupţi de am oare după ea! Ambasadorul nostru la Berlin, Radu Gruţescu, îi trimitea din Germania doctor s-o vadă cum arată. La 16 ani, îndrăgostită de un medic de la Spitalul Central, rămâne gravidă. Să nu nască, ce intervenţie i-a făcut iubitul, că din ziua aceea n-a mai putut procrea. Lipsa copilului, pe care a vrut să-I aibă toată viaţa, a fost marea ei suferinţă.

Cumplită durere. De asta, până la urmă, într-un turneu, a luat o fată de Ia ţară, Minodora, care n-a prea corespuns şi nici pe departe nu şi-a dat seama de măreţia Măriei.

Din comuna Hodoni, de lângă Timişoara, codana avea cam 17 ani, o vocişoară cât de cât, frumuşică, un număr restrâns de cântece bănăţene, pe care le îndruga cu oarecare dulceaţă... Activa ca solistă amatoare angajată la orchestra „Lazăr Cernescu" din Caransebeş. Cu nemaipomenitul ei dar de convingere, nu i-a fost câtuşi de puţin greu să obţină aprobarea părinţilor să o ia cu ea la Bucureşti, să o crească şi să-i deschidă orizonturile unei trainice cariere... în orice caz, cea cu dorul pruncului român nezămislit de pântecele ei dă drumul bănăţencei pe porţile metropolei, ataşându-i factice născocire: „fata Măriei Tănase"!

Instalând-o în cochetul somptuos apartament din Popa Nan 32, Măria, după ce îi repartizează o cămăruţă şi îi reglează culcuşul, o înnoieşte de sus până jos. O îmbracă, o încalţă, cât să o eleganţisească după rafinamentul ei şi al său suflet încăpător, întocmai unei mame mândre ce-şi adoră odrasla...

Fata, pe numele întreg Minodora Nemeş, se lasă după aceea dăscălită, nu cu prea mare bucurie, nu cu covârşitor entuziasm... Şi proaspăta „mamă"' captată de împlinirea supremului ţel, neremarcând recea indiferenţă a ţărăncuţei, îi face, mămoasă, zulufei, răsucindu-i câteva şuviţe din părul bălan încă netrecut prin viaţă, încă nechinuit de ghearele coaforilor...

A doua zi, ca să-i cornplecteze ceea ce nu ştie, Măria o înscrie la Şcoala populară de artă, unde preda cântăreaţa Mia Barbu. Se îngrijeşte de ea ca o adevărată mamă, să înflorească în

mulţumiri de suflet şi minte, să-i lumineze cu învăţăminte şi bătăi de inimă căile destinului, într-adevăr norocos, pe drumurile ţării, nelipsită timp de trei ani din năbădăioasa viaţă a Măriei şi din turneele ei, rugi milenare ale cântecului românesc, din troiţă în troiţă...

ROMÂNCĂ PÂNĂ-N PRĂSELE - CU CUŢITUL LA CHICIOR

împresurat de atâtea semnificative adevăruri, căruia să-i mai dau amnar în jerbele reflectoarelor, la această Cină de taină?... Mai la început, cândva, la Londra, Măria s-a dus la un mare profesor de canto. Prins de frumuseţea şi lipiciul romầncei, maestrul se arată interesat:

- Cântă-mi ceva din ţara dumitale!

Doina sfârşită, după ce limpezise ceaţa de pe Tamisa, somitatea conchide:

- N-am ce să te învăţ, să stric, peste ce ţi-a pus Cel de Sus...

Şi mai în urmă, în timpul războiului. Are loc, într-un salon separat la „Capsa", un dejun la care iau parte patru personalităţi: Aurel Hariman, ambasadorul Statelor Unite la Moscova, Klerc, ambasadorul Marii Britanii în Rusia, primul-ministru al României, Gheorghe Tătărăscu şi Măria Tănase. în strictă intimitate, masa a durat cinci ore. Fata din Livada cu Duzi vorbea atât de splendid franţuzeşte - se va vedea în cântecele încununate după moartea ei, în 1965, cu Premiul internaţional al Academiei „Charles Cros" din Paris - încât uitase complect că în clasa a treia rămăsese corijentă la limba lui Moliere...

îşi iubea părinţii la nebunie. Ea şi taică-său, două pietre tari. Era fericită când venea în Livada cu Duzi. Pleca încărcată de flori, cântând că a fost Ia maică-sa... •

- Mamă, numai pe tata 1-ai ştiut.
- Da, Mărio.
- Lasă, mamă, că le-am făcut eu şi pentru ceilalţi din familie...

.My

Cimotia zimbrului a fost, rămâne romăncă până-n prăsele -cu cuţitul la chicior. Punea de copilă urechea la pământ şi asculta frământările adâncurilor, neîndoios ale neamului. Singura care nu şi-ar fi părăsit în ruptul capului ţara. Când Ben Smith - regele aluminiului pe lume -, îndrăgostit de ea, i-a garantat toate satisfacţiile şi i-a trimis la Genova biletul de vapor împreună cu un consistent cec, e adevărat că ea s-a transportat până în portul italian, însă ascultând de crezul strămoşesc, a fugit înapoi acasă, dând de-a azvârlită cu tot ce-ar fi urmat, lăsând miliardarul cu buza umflată... La fel la New York, în 1939. Tot ce se povesteşte sunt inexactităţi; dorul de ţară a determinat-o să renunţe la cinci contracte pe care le avea în America. Şi nu altfel la Istambul, unde, după triumful ei cu manelele turceşti, i s-a propus să rămână definitiv în Turcia, cetăţeană de onoare, cercetătoare la Institutul etnografic din Istambul, angajament permanent la Radio Ankara şi o vilă pe insula Prinkipo. Avea 28 de ani. A dat bir cu fugiţii, oprindu-se la Constanţa, lăsând Taxim-ul lui Mişu lorgulescu pustiit de regrete... La fel în 1944. când semnasem pentru ea un contract cu Mitti Goldin pentru A.B.C.-ui parisian. Frontierele deschise, lumea care încotro. Şi ne-am întors de la Vâlcea, după ce „eliberatorii" ne-au furat Packard-ul cu care efectuasem turneul, la bon-vagon... Ea s-a oprit la muşcatele poleite de soare, nimbate de turlele Văcăreştilor, nărăvită la aceeaşi apă adâncă.a cântecului românesc, să-şi înece în ea aleanul de iubire de ţară, de strămoşeşti comandamente... Ca, mai târziu - supremă ironie - comunistul ministru de Interne, Drăghici, să nu-i acorde paşaport până la Praga. A pierdut turneul aranjat de celebrul pianist Palenicek, care ar fi scăpat-o de alte datorii, căci Măria, întocmai lui Millo, a fost datoare toată viaţa.

- DA' CE, CU „MĂRĂŞEŞTI" TUŞEŞTI?...

S-a născut cu limba dezlegată... Ca Goangă, ca lancovescu. N-au impresionat-o mai-mărimile şi în orice împrejurare le-a abordat cu dezinvoltură. Tot ce gândea dădea pe faţă fără ocolişuri, străină de viclenie, de aranjament, de tendinţa căpătuielii. Nicicând i-a măsurat în gând riscurile. Şi replicile, tari, i-au făcut îndeobşte

pustiu de bine... într-un turneu la Cluj, un oarecare şef de artă şi cultură nu mi-a aprobat sala pentru spectacol. I-am telefonat ei la Gherla, cerându-i ajutor. A zburat cu o maşină, împreună cu Fărâmiţă. Cunoscându-i temperamentul belicos - ieşea prin pereţi, se dădea în vânt după luptă, fericită pe baricadă —, i-am agravat refuzul celui ce n-o preţuia. A intrat valvârtej peste primul-secretar, cu noi după ea, rămaşi la uşă. Surprins la vederea ei, conducătorul regiunii s-a ridicat în picioare. Teribilă fumătoare, contrariu celorlalţi artişti. Măria detesta ţigările americane, să nu le vadă. Familiară, cu surâsul pe buze, se adresează autorităţii:

- Şefule, cardeşte-mi o ţigară!

Amuzat, conducătorul scoate din sertar un pachet de ţigări „Pali Mall" fără filtru şi i-1 întinde să se servească.

- Da' ce, cu „Mărăşeşti" tuşeşti?...

Şi în timp ce ea trage dintr-o ţigare „Naţională", luată de la Fărâmiţă, şi fumul autohton se dispersează spre tavan, primul-secretar îi acordă, peste aşteptări, sala Teatrului Naţional.

Drept care, Fărâmiţă al nostru, ca să nu stăruie mută prezenţă, avansează spre potentat să-1 gratuleze. Acesta, surprins că se bagă şi el inutil, tară rost în vorbă, i-o taie familiar, cu binişorul, glumind:

- Până una alta, mneata virtuos acompaniator, cum de eşti aşa negru Ia faţă?...

- Ce să fac, tovarăşe prim-secretar, dacă m-a ţinut burghezia la întuneric!

A râs Măria, am râs şi eu, şi bărbatul actriţei Silvia Popovici, Maxim Bergheanu, care a aprins aceeaşi ţigare americană în subsidiar...

GHEORGHIU-DEJ, ŢIGAN TRANSPLANTAT DE LA BÂRLAD LA MOINEŞTI-COMĂNEŞTI

Altă dată, la Casa Centrală a Armatei, este chemată să cânte j la o recepţie în onoarea unui şef de stat străin, Sukamo. După j doinirile ei mănoase de faimă românească, indonezianul, căsătoriţi şi el cu o frumoasă actriţă, doreşte s-o cunoască şi să o felicite. \

Ajunsă în faţa ilustrului oaspete, conducătorul ţării, Gheorghiu-Dej, o recomandă călduros:

- Măria noastră!

Amabil schimb de cuvinte, în limbă străină, între musafir şi cântăreaţă. După care, profitând de moment şi că vizitatorul nu înţelege, Măria dă pe faţă un gând, care-o roade de mult, conducătorului nostru:

- Tovarăşe secretar, dispune să nu ne mai facă de râs în străinătate toţi ţiganii irijaţi în ambasadori ai cântecului
românesc...

De gândesc bine, ea era îndrituită acestui deziderat; veritabilă ambasadoare şi pasăre măiastră a cântecului românesc pe unde trecuse: la Viena, o dată cu primele imprimări, la New York, Paris, Londra, Istambul, Sofia, Belgrad...

Seara îi dau telefon să văd dacă a ajuns acasă, la locuinţa din Calea Victoriei nr. 2, etaj 5, unde la intrare, în dreapta, trepida frecventatul ^ bar „Lescenco", după numele experimentatului cântăreţ rus. îmi răspunde chiar ea:

- Hai încoa, am multe să-ţi torn... Dar, ai grijă, treci pe la „Capsa" şi adu câteva linguriţe de zahăr să facem câte un ceai. A sosit, mai ştii, înfometat, Jean Georgescu (e vorba de regizorul de film) şi trebuie hrănit într-un fel, cu ceva... Hai, vino încărcat. Te aşteptăm.

Şi aparatul se închide.

Şi eu, în clipa aceea nu mai înstărit, mai nabab decât cea ce-i şoptise săltat asiaticului:

Aseară ţi-am luat cercei,
Şi-acum te văd fără ei...

'mi scotocesc buzunarele să dau toată averea după mine Casei Capsa, pe ceva zahăr, câteva feliuţe de pită şi un dărab de brânză, s& meargă fiertura mai cu spor...

Când am ajuns, ceaiul dădea în clocot. Ca de când lumea, am tras ceaiurile precum Stan Palanca şpriţurile... Şi Jean Georgescu, re£izorul debutului lui Fernandel în film, care o avusese sub control dându-i aplomb pe peliculă şi frumoasei nobile Tania Fedor, de la ^oniedia-Franceză, care pe-atunci flana pe străzi şi ronţăia dintr-un pentru a sări mesele, ca la Paris, sau îngurgita apă

amestecată cu miere, ca să-şi menţină orgolioasa siluetă la 80 de ani, a înghiţit din gros până şi ultimele fărâme de brânzică...

Nerăbdător să aflu mai exact din ce a consistat altercaţia dintre marea cântăreaţă şi secretarul partidului, mă grăbesc s-o întreb pe cea care trage ţigară de la ţigară, să se răzbune...

- Şi ce a fost, Mărio?

- Important e că am spus conducerii de stat să termine o dată cu toţi ţiganii, trimişi în cârduri, în străinătate, drept ambasadori ai minunatului nostru folclor, ţigănit, batjocorit. Am avut norocosul prilej să i-o torn personal chiar lui Gheorghiu-Dej!

- Şi el ce ţi-a răspuns?

- Asta nu te priveşte. Regimul nostru ştie ce face - vezi de altceva!

Şi pişcată pe limbă:

- S-o creadă el!

Pricepând debordantul curaj al Măriei, în strânsă legătură cu divinitatea, îi dau pe faţă adevărul adevărat: -Ai încurcat-o complect, Mărio!

- Cum asta?

- Păi şi el e tot ţigan, transplantat de la Bârlad Ia Moineşti-Comăneşti!

Copiosul dineu terminat, Măria se arată cât de cât mulţumită că totuşi dăduse în vileag supremul ei gând întru apărarea eternului cântec românesc, chinuit cu şoşeli şi momeli şi obscene ingrediente de tot felul, de toate baragladinile încliftate în ilic, în cămeşi cu râuri, în sfântul port naţional...

Sardanapalic memorabil ospăţ Măria Tănase, după înfruntarea conducătorului ţării!

iin.

MĂRIA, GOANGĂ, ROXY, SECURITATEA ŞI NIŞTE CHIŢIBUŞURI...

Spune Topârceanu: *„Şi-n scurtul popas al vieţii vreau multe schimbări de decor"...* I s-a potrivit de minune. N-a existat cineva, în lume, să se mute mai des. Se plictisea repede; a existat în ea şi o

manie ambulatorie, şi a schimbat casele precum sultanii în trecut schimbau cadânele. A transformat o mansardă de C ca a lu Titu Maiorescu în apartament princiar. Patru camere Tfhoî A c urca des, pe scara strâmtă ce da din curte, generalul englez Gree? iost mult, an, ataşat militar al Marii Britanii în India '
după nunt

Măria dăduse pe veresie o cameră din etajul pe care-1 ocuoa Iu, Titi Botez, fost const şi „secretarul" de dame al iuTleonard ajuns preşedintele Sindicatului Artiştilor, odaie pe care o ocupa cu a sa ibovnica, secretara forului actoricesc ^'i- « ocupa cu

Rar voce mai dulce, miere, ca a lui Titi Botez- de altfel toţi meri, ce veneau vrăjiţi după magia armoniilor leon^rdL Moscu Moraru, Moşoianu, Stamate...) aveau voci frumoase şi Cl t ^ul o deprindere actoricească matură nsă nici unul tanrf • falsetelor, filajelor celui pe care *M^nl^tlSS^* vreo restantă a chirieL. La apariţia coloratului şlagă aţi Fe *H I(, mai adudammte, doamnă...,* toţi dizeurii s-au repezit pe el N ci unul nu 1-a cântat şi imprimat ca el - vă jur' - că ar,,™ if scumpelor suveniruri, saF mă tot întreb: cV sa fie că a â t Radio7că şi Televiziunea se menţin pe ingrata pozitkme de a nu acorda sufletelor noastre dornice unicele-i măiastre inflexiuni?

. In această locuinţă, de peste drum de localul MonCanrice" unde cânta cu succes pentru armata americană Elisabeta [aza' ' născuta din părinţi ardeleni, la Indianapolis, se mai a liază Anuta Vancea, din Maramureş, fostă lucrătoare la o fabrică şi care dună moartea mame, sale, cunoscând-o pe Măria, cu creSn ă imensă st

«e aces e ; ei T n r l n i t ' - n U X ~ ™ ^^ de - n tă i i S moaitea acesteia. Ca şi sora mai mică, subretă secretară însoţitoare, cum vreţi s-o adaptaţi. secretai a,

împreună cu ea şi Fernand, poreclit de Măria Pinocchio coaforul de teatru al ei, care n-o vopseşte, ea lăsându-se înspicată de tânăra, el numa, pieptănând-o la teatru în serile de spec£l

Cochetul artistic apartament intră câteodată în panică când se anunţă Goangă la dejun! . p ' cand

îmi vine în minte una din acele zile. O zi toridă de de vară. Masa sfârşită, sună telefonul. La capăt l fi ulu aceeaşi strălucitoare constelaţie, Ştefănescu-Goangă

- Mano, eu sunt, Bebe. Ai ceva de hăpleală?

- Vino, Bebe, om cârpi-o în vreun fel; parcă au rămas doi, trei ardei umpluţi...

Aşteptăm un timp, căci urcarea treptelor, cât de puţine, la grăsimea ilustrului bariton constituia o altă afurisenie, chin nu glumă pentru silueta-i trasă prin inel, la un moment dat cântărind 175 de kilograme, făcând greva foamei din amor şi coborând Ia 135 de kilograme după picioarele de gazelă ale soţiei lui Pavel Pavel, şeful tineretului nafional-ţărănist, Roxy lonescu-Clopotaru, năşiţi de luliu Maniu în biserica Sfântul Vasile din strada Polonă, zidită în 1909; şi Pavel închis de zece ani de către comunişti la Ocnele-Mari.

Goangă, prieten cu Pavel. La 50 de ani, nici gând să se căsătorească, derbedeu... cum spunea chiar el. Este făcut, după model sovietic, Artist al Poporului, împreună cu Lucia Sturdza-Bulandra şi George Georgescu, dirijorul. .Primii. Nu-i trece prin minte că Teohari Georgescu nu-i va acorda paşaportul solicitat şi. pripit, îşi lasă apartamentul din Sfântul Ionică, casa maură. Rămas pe drumuri, se mută într-o cameră la Roxy, în spatele Ateneului Român al lui Esarcu. („Daţi un leu pentru teneu!")

Dar în miezul unei nopţi se bate insistent în uşă. Se deplasează el.

- Cine-i acolo?

- Securitatea.

Celebrul Scarpia din *Toaca* deschide, rezonabil.

-Ce doriţi?

- Am venit cu dispoziţia s-o ridicăm pe tovarăşa Pavel.

Total stăpân pe moment, câtuşi de puţin ploconit, marele cântăreţ avansează un pas din cadrul uşii, ca şi cum ar vrea să-i ţină la distanţă.

- Probabil ştiţi în faţa cui vă aflaţi: sunt Petre Ştefănescu-Goangă, Artist al Poporului, Laureat al Premiului de Stat. Doamna este logodnica mea.

Cei veniţi să racoleze fărâmele burgheziei salută respectuos, dispărând.

Norocoasă această copilă a fabricii de clopote! Făcuse pensionul în Elveţia; stătuse cu Pavel şapte ani la Londra; Goangă o salvase fără gândul mariajului; şi la eliberarea Iui Pavel, complect desfiinţat, i-o predase intactă.

- la-ţi-o! Ţi-am apărat-o cât am putut. Am căutat, în lipsa ta, să am grijă de ea.

La câteva zile, decesul lui Pavel Pavel pecetluieşte mariajul Goangă-Roxy; ca o dată cu pretinsa noastră revoluţie, băftoasa să primească o fabuloasă moştenire a unei surori decedate la Nisa, în sumă de 409.000 franci elveţieni, devenind miliardară în monedă românească!

Plus de asta, o casă în Elveţia şi alta la Nisa, alte două în Bucureşti, din care una cu etaj, normal, deocamdată, ocupată de chiriaşi.

Spre disperarea mea, impresar al celui de-al doilea său soţ, aud că de trei ani n-a ieşit din casă, stând lângă bani!

—Cine-i acolo?

—Securitatea!

Greu mai urcă Goangă scările, cu tot acest aparteu, a mea pologhie.

O dovadă peremptorie.

Tot aşa, cândva, fără autorizaţie, fără franc nici el, nici eu, aflu de indulgenţa unui prim-secretar de la Târgovişte şi cu maşina ne avântăm spre el. Ajunşi în urbea lui Cârlova, direct la partid. Clădire nouă, ca un carton etajat cu ouă. însă liftul defect şi cabinetul potentatului la etajul 5. Comunic lui Bebe, impacientat în faţa liftului. Scos din fire, maestrul porunceşte celui de la poartă:

- Telefonează-i să coboare!

Aşa a şi fost şi bunul de el a dat dispoziţie culturalului să ne elibereze autorizaţie şi să ne dea tot concursul.

în fine, Goangă îşi face apariţia... transpirat, contrariat, încleiat, nemâncat... Cu o cămaşă fără mâneci, peste pantaloni, de formă flenderiță, descheiată de sus până jos, să-i cotrobăie curentul rotundurile vânjoase şi libere subsuori, vizibile voluminoase ţâţe femeieşti, pe care nu le ascunde, în prada zefirului zglobiu...

Măria îl ia în primire:

- Ce naiba, Bebe, greu mai urci! Vreau să mă întind un pic.

\k — Ai toată îngăduinţa înfometatului de mine!

' Lungindu-se pe triplul divan, Măria strigă Anuţei:

- Ai încălzit ardeii? Adu-i! Şi ca să fie pe măsura domnului Bebe, deschide-i un borcan cu zacusca, adaugă-i o bucată consistentă de şvaiţer, câteva mere şi două sticle de borviz.

Şi închide ochii să aţipească. Atât ea, cât şi Bebe au seara spectacol. Goangă cântă *Rigoletto* la Operă; Măria, la doi paşi de casă, la Teatrul Ateneului, confecţionat ca un budoar de curtezană

de către doctorul Angelescu, ministru liberal, pentru frumoasa Puia lonescu apare în marele succes bucureştean *Sfinxul din Hollvwood* o comedie vieneză pusă în scenă de Nicu Kiritescu. Dirijor,'Sergin Malagamba. Triumfali în egală măsură: Măria Tănase şi Aurel Munteanu. Scurtă legătură amoroasă între ei doi Si un supravieţuitor al acelui spectacol: Colea Răutu.

Măria surâde în somn aplauzelor de diseară... Goangă nu mai grăieşte, mănâncă. Cum rar am văzut pe altcineva cu mai aleasa acurateţe, totul d.spărând automat. Secând până şi sticlele de borviz, să războiune zacusca. Şi în timp ce Anuţa strânge în grabă după client", acesta, să nu se sufoce de soarele intrat în devălmăşie prin fereastra de perete, îşi lepădă cămaşa rămânând goi până la brâu, mstalându-se binişor şi sincer, gata să facă scorbură în divan .lângă siesta doinitoarei.

Numaidecât, de unde sunt şi-mi sorb cu nesaţ blestemul tutunului, văd bine: o singură ţâţă a lui Goangă - incredibil -acoperă m întregime pe Măria, ca pe o delicată artistică tanagră!

CRUCIFICATĂ PE DĂINUIREA NEAMULUI

Nu se poate uita voluptatea bunătăţii, altruismul cu care în somptuoasa locuinţă din Vasile Conta, obţinea semnătura lui Radu Lecca pe carnetele de muncă ale evreilor în epoca prigoanei După cum rămâne în afara oricărei imaginaţii sacrificiul descreierat făcut pentru Maunce Negre, franţuzul încolţit de nazişti, dând absolut tot ce avea şi rămânând goală puşcă, să-i înlesnească libertatea

_ Din adolescenţă am fost gelos pe o splendidă concretizare găsita de profesorul Ion Petrovici în discursul rostit la moartea marelui om de stat lache lonescu. O redau: *„Jn clipa când natura zămisleşte un asemenea element, ea are nevoie de o perioadă să se odinească..."* Venerabile filosof, pe unde-i fi, îngăduie-rni să ti-o împrumut!

într-adevăr, după ce a creat-o pe Măria Tănase, naturii i-a trebuit o vreme să se odihnească!

Ca toţi cei mari, repet, nici ea n-a fost în firea ei... Altfel n-ar fi putut intra în transa cutremurătoare, de-o viaţă. Arta ei trebuie tălmăcită în trăirea ei, în pierderea, în transa cutremurătoare. Da, transă! Tot ce-a făcut, a făcut transfigurată. Nimic real. Cântările ei, toate, puse în armură de apărare, de revoltă; a fost o permanentă dăruire de sânge, de suflet frânt în două, crucificat pe dăinuirea neamului românesc. O clipă, o singură dată n-a cântat ca să cânte. A ars îngrozitor. Până la scrum. Reînsufleţindu-se, de fiecare dată, din propria ei cenuşă.

PĂLĂVRĂGEALĂ TELEFONICĂ, VIN CURS, PAHARE SPARTE ŞI UN EPITAF DE MILIOANE...

Nici în apartamentul de vizavi de „Mon Caprice" n-a stat mult şi a întins-o mai departe, îi trecea repede, contrariată şi de felul cum era aranjată locuinţa. Măria schimba des nu numai casele, ci şi interiorul lor, devenind pe de rând complect altul de cel din ziua instalării. Teribil de volenţială, o făcea nu numai cu locuinţa ei, se amesteca, mai mult, se impunea, trambalând mobila de colo până colo şi în ale străinilor.

Intra în casa mea, a ta, a altuia, şi schimba tot interiorul... Perturba totul. Unde era patul instala masa, în locul ei toaleta cu oglindă, patul în pragul ieşirii, masa în lumina ferestrei însorite; scaunele unul lângă altul, ca la teatru, parcă aşteptându-şi spectatorii să-i asculte cântările şi s-o aplaude! Mai greu, P^erzându-se timp, să ruleze „covorul fermecat" de sub mobilă şi să-1 treacă în hol, după bunul ei plac...

Tu, eu, altul holbam ochii, transpiram de ciudă, dar ne lăsam ln voia ei până la urmă.

Şi nu.inai ştiu dacă, după plecarea ei, vreunul din amfitrioni '?' mai readucea gospodăria la normal...

^ . Dar ştiu precis că la o astfel de transformare operată de ana chiar în spaţiul său locativ, primăvara îşi făcea de cap pe - razile Bucureştiului cu verdele crud şi pomii în floare, vântul

risipind confetele de bal ale albelor petale în paşii îndrăgostiţilor înlănţuiţi...

La „Luther", pe Dinicu Golescu, cânta Zavaidoc, cel „împământenit" până la urmă la „Cernica" şi care concura ţignalele locomotivelor la ieşirea din Gara de Nord...

La Stadionul Rapid din Ciuleşti, împreună cu un bun prezentator de şuşanele, craiovean, Petrică Dumitrescu, care a murit tânăr, am urcat pe sârmă un schtroschneider autohton, profesorul Alexandru de la Slobozia, care-şi făcea ochiuri la capa la mare înălţime şi le haplea celor de jos, de sub el.

Fluiera vântul hoinar în prada tinereţii mele şi a Măriei cân am hotărât s-o călătoresc la Timişoara, regiunea având comune mari de ţară, „Banatu-i fruncea", pe care nu le făcusem cu ea.

Şi i-am dat brânci, urmând să lucrăm cu Orchestra „Lazăr Cernescu" de la Caransebeş, diriguită de vajnicul Lae Perescu (nu Laie Chioru al lui Octavian Goga).

Sunt multe şi nostime de spus despre acest năzdrăvan, care' în astă-noapte de Paşte îmi face semn, din lumea umbrelor, să spun tot adevărul adevărat despre el!

El şi numai el a făcut ca formaţia muzicală de la Caransebeş să devină una din cele mai renumite orchestre populare din ţară. Excelent instrumentist, brav dirijor, pe deasupra şi nebun, să calce toate canoanele legale... Fiind un brav, curajos, inconştient, nu s-a sinchisit de comunism, călcând în picioare tot ce se pretindea legal...

Primul contact cu el a fost telefonic. Telefon care a durat o oră jumătate - stropit şi cu vinaţ, fiind băutor - pe care, bineînţeles, el 1-a plătit.

Am condiţionat că nu organizez turneul fără Măria Tănase, „cap de afiş". Cum era firesc, s-a bucurat, dar ne-am încurcat l pretenţii, atât în ce o privea pe marea doinitoare, cât şi pe mine, impresarul ei. Măria nu era nici măcar emerită; avea dreptul s, încaseze, matineu şi seara, 400 de lei.

- îi dai 1000 de lei de oraş, matineu şi seara; altfel m-ai deranjat de pomană.

Şi răzbeşte în receptorul meu stridenţa paharului băut î întregime şi spart de pereţi...

- Mă pui să calc legea, să fiu tras la răspundere, să pun bani din averea mea unde trebuie să ajungă...

- Faci cum crezi, nu eu te-am rugat să-mi încredinţezi soarta turneului pe mână.

Probabil, aducându-i-se un alt pahar, să fie umplut, se arată mai binevoitor:

- Bine, bine... Măria ca Măria, i-am dat ce pretinzi pentru ea. Dar în ceea ce te priveşte, ce socoteli ţi-ai făcut?

- După scăderea fiscului, 20% la bruto.

Alt pahar sfărâmat de zid răspunde în receptorul meu, semn de crasă revoltă...

- Legea a doua oară călcată. Unde ajung?... După gratii, la bască!

După pălăvrăgeala telefonică, vinul curs şi paharele sparte, s-a lăsat înfrânt, intrându-mi rezolut în voie:

- Ce s-o mai încurcăm? S-a ftcut: luaţi trenul şi îndreptaţi-vă încoace!

Aşa am început şi am lucrat mult, Măria şi cu mine, cu orchestra lui, turnee îndelungate, glorioase, în care Lae Perescu, trăgând cu piciorul, a tot călcat legea, cum nu scria la carte. Şi pentru că doleanţele noastre prinseseră viaţă o dată, la formaţia lui, eu am repetat figura şi cu restul orchestrelor ce-mi doreau priceperea şi munca şi mă solicitau ca pe primul impresar al ţării, pretinzând atât pentru Măria, cât şi pentru mine exact cu cât ne onora călcătorul de lege de la Caransebeş.

Măiastră figură în Banat ăst Lae! Curajos, riscând să-şi impună omenia binefăcătoare ca să uşureze vieţile angajaţilor, nu întreba pe nimeni, făcea de la el, ce credea el. Se situa într-o flagrantă ilegalitate, îmi amintesc că reîntors dintr-un triumfal turneu cu mari încasări la Caransebeş, în apropierea Crăciunului unei divine ierni, a dat fără să aibă nici o aprobare şi să întrebe pe cineva, tot enormul excedent angajaţilor... Murgu, doinitorul Banatului, Petrică Cap de cal, Jecosu, care făcuse seminarul, şi Manolea, lustragiul, împătimit de „baletu" şi vânzător de programe la „turnea" - să-i ridice statuie, nu alta!

Pe Caransebeş ningea feeric, falnic, festonat. L-am luat de-o parte şi 1-am făcut atent:

- Vezi ce faci!

Nu s-a sinchisit, motivându-şi vrerea:

- Să-1 văd eu pe Gheorghiu-Dej că mă condamnă că am dat banii la muncitori!

Câteodată îi mai pica mucul şi după o fustă de cântăreaţă. Vezi cazul frumoasei cu carnea albă Rodica Bujor.

Inimă de aur, săritor cu restul trupelor, să le ajute cu ce-i intra în posibilităţi. Cândva, spre un sfârşit de turneu cu^Stroe, mai având câteva oraşe de făcut, rămân la Reşiţa rară afişe, îi telefonez la Caransebeş, unde eram programat peste două zile. Ajuns în fieful lui, care avea o bună tipografie, îmi oferă la vagon câteva sute de afişe, refuzând să-mi primească vreun ban achitarea lor.

Onorabile cititor, lasă povestea să curgă imponderabilă întocmai cântecului Măriei, în veac...

Pe timpuri, Timişoara beneficia de un experimentat agent teatral, Tamaşiu. Avea o sistemă a iui. Venea cu punga plină la Bucureşti şi cumpăra de la directorii de teatru spectacolul ce urma să plece în turneu. Ambele părţi se arătau mulţumite. Tony Bulandra primea şaptezeci-optzeci de mii de lei pentru *Apaşul X,* bani cu care se ajuta la noua montare a piesei *Moartea în vacanţă,* iar agentul timişorean era liber să încaseze oricât peste suma contractată, în orice caz, mult mai substanţial decât cei 10% din încasări, cum erau plătiţi pe-atunci cei ce aduceau trupele bucureştene la provincie.

Acum, când Măria urmează să cânte şi să încânte gospodăreştile comune de ţară bănăţene, oraşul de pe Bega, unde ne vom stabili sediul, dispune de un tot atât de bun agent teatral ca şi cel dinainte, Aurică Simionescu, în plus activând angajat şi ca impresar al teatrului local. Căsătorit cu o actriţă din trupa teatrului, Moaţa, craioveancă, spre duenă, are şi un băieţaş neastâmpărat în care tatăl bagă toţi banii, mai puţin cei ai ţuicilor cotidiene, el fiind, băutor ca şi Lae, cu care este strâns prieten.

în dimineaţa rourată când am descins din trenul de Bucureşti, Aurică, prieten bun atât cu Măria, cât şi cu mine, ne aştepta să ne ia în primire. Măria, foarte familiară, a convenit să locuiască la el, eu la hotel. Şi după ce ini-am lăsat valiza la „Savoy", am continuat drumul, s-o văd instalată în mâini bune.

Tare s-a mai bucurat Moaţa de apariţia fermecătoarei! S-au bucurat şi florile, abundente în cartier, surate cu cele din Livada cu Duzi, care-i crescuseră diafan, parfumat, multicolor copilăria, îndulcită de miezul renumiţilor cantalupi ce explodau de nobilă aromă până la slinoasa Dâmboviţă, strangulată între maluri...

Aurică se pronunţă neîntârziat:

- Mărie, ai nimerit la tanc, căci al nostru logofăt face o vacanţă Ia nişte rudenii. Ai să te simţi bine în camera lui, la un loc

cu jucăriile necuvântătoare ce nu-ţi vor tulbura neastâmpărul firii tale, nici orele de odihnă.

Măria se împacă în totul cu afirmaţia îndatoritorului Aurică. Dar după retragerea familiei Simionescu, remarc vigilentele priviri ale celei cu largheţe găzduită, stăruind să ordoneze, probabil în felul ei, dezordinea perfectă lăsată de cel plecat...

Imitând prietenosul cuplu timişorean, mă retrag şi eu cu coada între picioare, îndreptându-mă spre hotel.

Nu mai târziu, a doua zi, sosise Lae cu orchestra şi m-am prezentat s-o iau la repetiţie. Interiorul camerei odraslei Simioneştilor nu mai avea nimic din felul cum ne primise în ajun, fiind modificat de pofta Măriei după chipul şi asemănarea sa! Şi, bineînţeles, bunii prieteni, Moaţa şi Aurică, nu i-au suflat un cuvinţel de reproş cele două săptămâni cât am dat peste cap regiunea.

Comune mari, înstărite, succes, încasări; popularitatea Măriei creştea cu rugăciunile ei închinate cerurilor nalte.

Şi timpul mergea înainte, pierzându-ne pe drum... Ca la Ciacova, în cimitir, să dăm peste o primară lespede funerară, în care un histrion îşi săpase magnific în piatră efemerul destin al celor cu machiaj, cu aste grăitoare voroave: *„Am murit eu de atâtea ori pe scenă, dar ca acum niciodată!"*

Şi nu ştiu să vă spun cum o fi reacţionat băieţelul lui Aurică Simionescu, azi în America, când reîntors acasă Ia părinţi, şi-o fi găsit cuibul preschimbat de marea Măria Tănase, cu bicicleta, patinele şi căiuţii fără coamă în vânt rătăciţi pe sub patul lui de copil, ca şi străini de viaţa odăiţei sale...

FLORARUL DUS-INTORS

Câte nostime întâmplări, „nebunii" de-ale ei,- aş putea să povestesc din scurta-i viaţă scânteietoare! (sfârşită la 49 de ani şi nouă luni - ar fi împlinit, la 25 septembrie 1993, 80 de ani). Cum a luat-o pe Miţa, devenită Atlantista, de Ia „floricele" şi a făcut-o cântăreaţă de ritm îndrăcit, departe să o egaleze nici una din

„romåncele" de azi. Cum a botezat, împreună cu mine, fetiţa altei Miţe - subreta ei - dând năvală într-o iarnă peste părintele Dron, într-o biserică de lângă fostul Minister de Război. Era un ger cumplit. Noi, lefteri. Ea avea la ea 22 de Iei, eu, în subordine, paişpce. Ce să mai pretindă prelatul celebrei cântăreţe înmărmurită în faţa cristelniţei cu pruncul în braţe?... L-a dat bâldâbâc în apa Iordanului. Şi Măria 1-a scos învineţit, purtându-1 până acasă -strada Brezoianu 18, etaj 6 - păturit în cunoscuta-i scurteică verde. Acolo, dă-i petrecere! O oală enormă de ciorbă de fasole şi ciuşcă după ciuşcă, moartea ei. Fata e bine mersi, a învăţat carte; şi n-are de unde şti că tristeţea naşei - de a nu avea copii - a rămas încrustată pe buza cristelniţei din biserica ce nu mai există... Cât a cântat la local s-au ţinut după ea toate ambasadele, floarea diplomaţiei descoperind, prin ea, grandoarea milenară a cântecului românesc. Dar s-a ţinut după ea şi Mărita florăreasa. Diplomaţii, drept omagiu, acopereau cu flori cântecele Măriei. Şi ea, în cabină, oprindu-şi doar câteva fire, neinteresată, încredinţa grădinile suspendate tuciuriei, care, bineînţeles, le vindea a doua şi a treia oară... Acest dus-întors, cu largul ei consimţământ, a făcut avere florăresei. Care, când şi-a făcut suma, s-a retras la Craiova. Unde, când veneam în turneu, nu ştia cum să izbutească să fie floarea-reginei ca aceea care-i înlesnise, floral, procopsirea. Ne ospăta până la refuz. Ceea ce o făcea pe Măria să mă întrebe râzând ia fiecare plecare:

- N-ai impresia că am mâncat la Auschnit?...

D-ALE MĂRIEI

f In primul turneu la Feteşti Sat. O coşmelie de sală. Sunt, după ce am prezentat-o la scenă, în fundul săi i i,.la o masă, unde fac socotelile cu cel care a vândut biletele, un tânăr cam neexperimentat. Câteva becuri pâlpâie cu aţe de păianjeni... De unde mă aflu văd bine, ca restul publicului, cum decurge spectacolul. Pe scenă, Măria, apucată de stihii, cântă jalnic, să

plângă inimile, „Geaba mă mai duc acasă"... Prin uşa de lângă mine, dată de perete de îmbulzeală, fulgeră dinspre Borcea. Se porneşte şi ploaia. Tocmai când bag banii reţetei în servietă, cântăreaţa face semn lui Mironel Şoarec să înceteze acompaniamentul, întrerupe tânguirea. Se adresează spectatorilor:

- Cine-i directorul Căminului Cultural?
- Aici! se ridică unul spătos dintr-o bancă din faţă.
- Ce fel de aşezământ de cultură e ăsta în care plouă?... Văd deasupra tavanul spart, îmi picură în cap.

—Cămin amărât, cocoană Mărio!

—Tocmai. Urneşte-te în fundul sălii. (Arătându-mă.) E acolo impresarul meu. Să-ţi predea toate încasările, să întremezi coşmelia...

Mă fac că nu aud. Lumea aplaudă.

Şi-n vreme ce vocea gravă trece înciudată la „Of!... zac!", directorul e lângă mine. îmi şopteşte:

- Ai auzit...
- N-am auzit nimic.

d - încasările...

,î i - Fii serios, domnule!

'" Faţă de împotrivirea-mi categorică, respinsul se retrage să-şi reocupe locul. Cântecul sfârşit, sfârşesc şi aplauzele, cântăreaţa îl reperează.

- S-a făcut?
- Nu s-a făcut nimic, coană Mărio!

Pornită ca din puşcă, făcându-şi loc prin lume, cu directorul pe care-1 trage după ea, ajunge la mine. îmi smulge servieta de la subsuoară şi răsturnându-i pe masă conţinutul, mi-o redă goală-goluţă, adresându-se aghiotantului:

-Umfiă-i!

Şandramaua se lasă mai pe-o rână de aplauze...

Din alte două mişcări e pe scenă. Şi eu, pe cântecul ei, *Târâişul şarpelui,* dispar, învârtindu-mă printre trăznete, la camera din sat care ne găzduieşte.

Când am revenit cu ea anul următor la Feteşti Sat, în Căminul Cultural ploua cu spume...

PUŞCA UNEI SENTINELE IMINENT ÎN MARE PERICOL...

A doua zi după cedarea reţetei - donaţie mărinimoasă a Măriei - suntem fără un franc. Urmează să ne ratrapăm la următoarea localitate, Cernavodă (Apă neagră). Borcea e la doi paşi; acceptăm pohtirea la o ciorbă pescărească, în baltă. Felurite soiuri de peşti condimentaţi cu leuştean şi ceva oţet îşi topesc burţi, cartilaje, oase, fosfor în clocotul năbădăios al oloiului, în fiertura ardeiată răzbită de luna plină a mămăligii, de „buchetul" vinului de Ostrov. Ochii mari ai frumoasei Marii descifrează vegetaţia mirifică din jur, ca în grădina de sub râpa Văcăreştilor a lui tătâne-său... Soarele dă încă prin verdeaţă, iubindu-se cu demonicul dominant verde crud şi noi trebuie să ne luăm rămas bun de la cei ce se arătaseră fericiţi şi mândri să o aibă pe Măria la o îmbucătură cu ei şi cu şoaptele apelor...

Maşina cu micuţul pian „Mannborg", legat de portbagaj, este urcată pe bac, să fie trecută pe celălalt mal, la Cernavodă, unde doinitoarea este aşteptată întâia oară, cu înfiorarea noutăţii...

Podul peste Dunăre „Regele Carol I", străjuit de statuia unui dorobanţ, pe care se înscrie linia de cale ferată, opera de căpetenie a genialului inginer Angliei Saligny care studiase la Charlottenburg, fost ministru şi preşedinte al Academiei, construit la 1895, măsoară cam un kilometru. L-am trecut pe jos, într-o echilibristică periculoasă, din traversă-n traversă, cu Măria de mână, privind numai înainte, nu în jos, sub noi, Dunărea măreaţă, ca să nu ne vie, oglindiţi în apă, ameţeala...

Ajunşi la sală, aşteptăm maşina să vină cu pianul, rochiile Măriei şi celelalte catrafuse.

Lumea începe să se adune şi aflăm într-un târziu că pianul, slab prins, s-a desfăcut şi a alunecat în Dunăre. Deci, spectacolul periclitat!

Dar când sala se umple, publicul impacientat cere să începem. Fără să se sinchisească, agentul teatral local, în fundul sălii,. leagănă în braţe un prunc al său, să înceteze ascuţitele chirăituri... Şi noi, fără pian, deci fără acompaniament şi fără rochiile de scenă ale Măriei.

Prelungim, doar o sosi maşina.

Până la urmă, obligaţi, Măria îmbrăcând o rochie mai

fistichie a îngrijitoarei de la hotel şi aflând de un clarinetist venit la spectacol, îl roagă să-i dea o mână de ajutor, să o acompanieze ca să poată potoli spectatorii, cântând cât de cât...

Ia, uite-o, zău, susţinută numai de clarinetistul local, plus alte două bucăţi. Aplauze furibunde, ca de obicei.

Se aude un strigăt:

- Pianul! A sosit pianul.

Şi cu prezentarea mea şi cu degetele jucăuşe ale lui Mironel Şoarec pe clape, Măria termină debutul ei cernavodean în triumfi

După spectacolul sui-generis, cu începutul acompaniamentului clarinetistului ocazional şi reapariţia pianului botezat în apele Danubiului, înfloresc în mine boabe de mărgăritar pentru Măria şi românescul alean al cântecelor sale. Nu cred să mă înşel, că a fost vreunul care să nu se îndrăgostească de ea de la prima cunoaştere, divina divă întruchipând o mare atracţie feminină. Cu această observaţie, n-am încotro, trebuie să mă dau prins, căci în primele zile ale fericitei noastre întâlniri eram ca beat de soare de privirile ochilor ei, zăpăcit de prezenţa-i superbisimă. Hotărât, ea a fost o prăpăditoare de dorinţe bărbăteşti!

Bărbatul care o însoţeşte cu noi la drum nu prestează nici un fel de muncă, a venit de distracţie în turneu, să se plimbe...

A avut-o angajată la localul „Wilson", de vizavi de biserica italiană şi, cu toate că s-a cuplat cu ea, a plătit-o cel mai „subţire", Grec, de la Tecuci, fost magistrat, e căsătorit şi are şi un băiat. Fusese latifundiar, având păduri în Codrii Buzăului, dar din proces în proces scăpătase, rămânând la mâna largă a Măriei, la generozitatea ei proverbială. Inveterat jucător de curse, nedemenindu-se să întreprindă ceva, lefter când s-a încurcat cu ea, în legătura dintre ei tolerându-şi păcatele unul altuia, în orice caz, Măria nu poate fi oprită - arde şi în dragoste - face numai ceea ce vrea. Iar el: e greu să te ţii singur când munceşti ioc... Şi totuşi împărţindu-şi viaţa maritalman. Cam atât.

Imperativul viguros al doinelor Măriei rămas în sufletele total câştigate, Ia ieşire cerul e limpede, lună plină, încrustat cu stele ca o panoplie de învingător. Obosiţi, aproape istoviţi de tracasările zilei trecute de pe un mal pe altul, cu pianul la fund, nu întârziem, suntem de trecere pe la restaurant, grăbiţi să îmbrăţişăm mult dorita odihnă la „Hotelul Şova", care e şi depozit militar păzit cu puşca la intrare.

„Hiltonul" dunărean e mai mult o coşmelie, slujită ca pe un parapet de un etaj la care se ajunge urcând o scară strâmtă şi abruptă. Sentinela de la intrare nu dă onorul la general Măriei Tănase, deşi ea i se adresează împăciuitoare, să facă faţă apariţiei cu mult râvnitul somn:

- Serviciu uşor, măi tată! Picarăm şi noi să gonim oboseala din oase...

Şi urcând scara, care se cam clătina (după ce i-a strecurat cătanei două hârtii de cinci sutare în podul palmei libere), fiecare dispare înghesuit în cele trei camere, la locul fixat de la sosire, o dată cu sortita rochie de împrumut a îngrijitoarei devenită merituoasă salvatoare de început de spectacol, în fond, soluţie găsită de Măria...

Camera 2 e mai spaţioasă. Cu do.uă paturi, într-unul, Măria cu nelegitimul ei, în cestălalt, eu, obosit buştean. Dintr-un salt, cântăreaţa stinge lumina. Şi lunecăm minteni sub bruma cearşafurilor iznite ca guvizii în apa mărilor... Marea la doi paşi, fără miile de condamnări în bloc, fără vină, la viitorul Canal Dunărea - Marea Neagră. Şi se lasă o linişte de sarcofag - doar suntem în Dobrogea încărcată de relicve.

Adormit ca şi definitiv în adâncul somnului fără vise, mă destind ca un resort, sar din pat la strigătul disperat al Măriei:

- Scoală, Gaby, ne-au năpădit ploşniţele! *Pericoloso sporgersi* - ne mănâncă de vii!

Complectare: învârtind comutatorul, o stelniţă îmi alunecă pe unghia arătătorului, o alta mi se agaţă în păr, floare de mirt... Triumfător gladiator roman!

Şi la lumina tulbure a becului ofticos colcăie pereţii. Cohortele boabelor de linte, de piper se înşiruie ieşite din deschiderile coşcovite, fiindu-le la îndemână să treacă în paturile lipite de pereţi. Ceea ce o îndeamnă pe revoltata scoasă din minţi să-mi adauge:

- Hai să trecem patul ăsta al meu de la perete, în mijlocul odăii. Poate aşa scap, renunţă istericile la mine... Şi mai apuc o ţâră de somn.

însoţitorul celebrităţii e comod, nu pune mâna, nu se consumă, îşi ia seama, nu participă la lupta cu ploşniţele, strângându-se în halatul de casă ne lasă singuri, ieşind cu întreg pachetul de ţigări pe coridor, să fumeze. Lăsându-ne strict în seama

noastră. Şi celebritatea, desculţă, cu sânii jucăuşi, armonioase minuscule mandarine prin transparenţa cămăşuţii de noapte - o să aibă peste două luni 31 de ani şi de frumoasă ce e, se ţine lumea după ea şi după mine ca după urs -, apucă zdravăn de un capăt, eu de celălalt, târând patul în mijlocul camerei sub lumina chioară a becului, cu evidentă cataractă. După care, izbind asurzitor uşa de perete, urlă năucă, să nu mai rămână nici un pasager în „scutece":

- Hotel e ăsta?... Troacă! Să vie madama...

Nestingherite şi flămânde, ploşniţele mişună; urcă şi
coboară pe pereţi, alpiniste...

Apare îngrijitoarea, umflată de somn şi ea sumar îmbrăcată.
; Măria se dezlănţuie:

- Cum ai scăpat, de nu te-au mâncat până acum ploşniţele?...

Cea intrată în hora de pişcături şi sânge, luată la refec, se vede intimidată nu numai de tonul celei ce-i purtase fistichia rochiţă de împrumut cu trufie, dar şi de schimbarea survenită (patul tras de la perete în mijlocul odăii) nu răspunde. Continuă cea făcută la dinţi (o mie!):

- Se vede că eşti mare norocoasă sau nu eşti pe gustul lor...

Posesoare! „cantatei" debutante rochii nu-i revine piuitul. Mărşăluiesc în sus şi în jos batalioanele de ploşniţe, cucerind noi poziţiuni în goană după sângele cald al dulcineei din Livada cu Duzi.

Văzând-o mută, interzisă, fără grai pe cea a casei, Măria cată să-i despice capul, săgetând-o cu o privire fioroasă:

- Măi, fată, ce-i catastrofa asta?... Ca să mai apuc un pic de somn, am tras patul la distanţă de pereţi, poate la Medgidia mă aşteaptă matineu şi seara. Până una alta, fă ce-ţi spun!

Căzuta în sindrofia cu stelniţele se supune:

- Vă ascult.

- întoarce-te de unde ai venit! Caută câteva cutii de conserve goale şi o sticlă de gaz, să fixăm picioarele patului în cutiile cu gaz, în felul ăsta scăpând de păduchiosul asalt! Hai, şterge-o!

O dată cu dispariţia concubinei bestiolelor, noaptea coboară balansul orelor mici, şă-şi verse prada întunericului în îngemănarea trandafirie a aurorei...

Umflata de somn şi de vise egocentriste nu zăboveşte, revine minteni. Şi pentru că natura face din când în când un clin ca o bifurcare de viaţă, prezintă cântăreţei, satisfăcută, o sticlă de gaz şi

nişte cutii de ghiveci consumat, renumita marcă „Flora" din Drumul viilor.

Apucată serios de treabă îmi dictează:

- Ridică, Gaby, fiecare căpătâi de pat!

Execut întocmai. Și Măria turnând gazul în mod egal în cutii, eu fixez picioarele crivatului în lichidul apărător, ucigător, bucurând-o definitiv.

Socotindu-se scăpată de adversarele nemuzicale, întinzându-se pe pat, relaxată, doinitoarea exclamă:

- Bine că s-a terminat! Două-trei ore oi mai dormi până la ziuă.

învârtindu-se prin aşternut, Măria e plină de ea! De reuşita ei!

Dar îşi revine către îngrijitoare, care cască de zor...

- Fuguţa, am uitat, adu o mătură să le scuturăm jos şi de pe pereţi!...

Intervin numaidecât şi-i retez elanul:

- Noapte nefericită, Mărio dragă, pierdută, nimic de făcut! De la patul tras de lângă perete şi picioarele lui scăldate în gaz, n-ai remarcat că toate înfometatele astea gonesc, se refugiază spre tavan, m-ai pişichere ca noi... Aşa că mătura nu-şi are nici un rost.

Şi îi arăt cum cohortele se învălmăşesc unele peste altele la îmbucătura cu tavanul.

- N-ai cum le ajunge cu ea.

Tolănită pe patul „asigurat" de marca „Flora" şi sonda de la Moreni care de ani de zile continuă să ardă, „pasărea măiastră" a cântecului românesc nu ştie ce-o aşteaptă în noaptea asta: lupta cu ploşniţele la „Hotel Şova" de la Cernavodă...

Şi urmează lovitura-loviturilor: lovitura de teatru a „oaţelor". Ajunse la îmbucătura cu tavanul, grăbesc toate, care mai prima, să-1 traverseze până la mijloc, unde spânzură şi becul luminând orb, exact dedesubt, patul „meşterit" al Măriei. Ferindu-se să nu ia foc de la Tungsramul în parte mâncat de întuneric, ca după! o trambulină, parşivele, bob de bob, îşi dau drumul din bagdadie direct în pat peste Măria, ca şi cum ea ar fi singurul obiectiv carnal.] O fi băutura la om, dar nici setea de sânge la ploşniţe nu rămâne; mai prejos. Curg ele în patul ei, una după alta în întrecere, ca o ploaie deasă. Bombardându-i cămăşuţa, care le adună în poalele ei, Măria se ridică din pat lămurită în totul, luptă inutilă, scuturând insectele de pe ea. Una din „oţoaice", desprinsă de bagdadie,;;

nimereşte în focul ţigării mele şi expiază sfârâind. Se retrage şi îngrijitoarea, fără vorbe, gândind Ia ce e viaţa... Nu mai e loc de întors, trebuie să ne facem catrafusele, căci zorile au sunat din ale serafimilor trâmbiţe, gonind perversele lighioaie la culcare, aducând între noi lumina începutului de zi. Atât eu, cât şi Măria ne scoatem îmbrăcămintea pe coridor, ca prin ferestrele deschise să o scuturăm, peste acoperişurile minusculul' târg dunărean, de „pripăşeala" cuibărită în cutele calde ce ar urma să ne însoţească la drum, fâcându-ne să ne scărpinam şi scuturăm mai abitir şi pe alte coclauri... mai spre soare-răsare, mai spre mare...

Şi pentru că îşi face apariţia şi mult simpaticul Rădulescu-Garagaţă, conducătorul încăpătorului Packard, care-şi trecuse noaptea la un prieten localnic, în doi timpi suntem echipaţi, gata de plecare.

Când am coborât, Packardul la scară. Soarele înălţat, gata să ne deschidă drumul.

La intrare, sentinela, ultimul schimb al nopţii pierdute, este la post, cu arma la umăr.

Măria, după frumuseţea şi renumele căreia au ieşit capete la ferestre (condusă simandicos de îngrijitoare), este veselă şi odihnită de parcă ar fi dormit buştean o zi şi-o noapte, ceea ce o determină, ia urcarea în maşină, să strige cătanei ce-şi măsoară impasibil paşii, când la dreapta, când la stânga:

- Măi tată, fii atent, vigilent, violent cu ce se întâmplă sus, în hotel, că, înfometate cum se găsesc, pot să coboare ploşniţele şi să-ţi mănânce puşca! Cu gloanţe cu tot!

IN URBEA SMARCOASĂ A SULTANULUI ABDUL-MEDGID

Dobrogea e plină de soare şi de vestigii.

Pe un dâmb, o barză într-un picior, indicator distinctiv precumpănitor de nobilă tradiţie, semnalează cu bătăile aripilor negre drumurile antichităţii, tot atât de îndreptăţită putând fi luată drept semafor al valurilor lui Traian... Garagaţă bate bine palma cu

volanul, aşa că ajungem cât se poate de repede la destinaţie. La[1] Medgidia ne întâmpină destui turcaleţi, existând un seminar teologic musulman şi două spectacole, matineu şi seara, răzvândute la refuz. Urbe cam smârcoasă, fondată de sultanul Abdul-Medgid, de unde şi numele, a suferit destul în războaiele de la '77 şi '916. îşi desface braţele spre Bazargic, Babadag, Constanţa, din gara în care de atâtea ori mi-a înţepenit trupul pe lemnul băncilor din holul staţiei „somnolând" legătura...

O excelentă şmecheroasă agentă - la teatru e nevoie de aşa ceva - Mărculeasca, debit de tutun şi vânzare de bilete de spectacol şi loterie şi alte mărunţişuri, în plin centru. Mult am mai lucrat cu ea şi rodnic! La sosire, ca şi acum, îmi prezenta cotoarele, biletele în întregime date.

Atât la matineu, cât şi seara de unde atâta forţă pe Măria, cea ; care dormise preţ de o şchioapă noaptea anterioară, să ridice pe sus cele două săli tixite cu doinele şi sârbele ei, neîntreruptele aplauze • preschimbând totul în înmărmuritoare ovaţii, în răsunător succes! Semnificativ şi instructiv - ca să ia cei de azi aminte - ţin să'< subliniez că în tot acest turneu am lucrat fără staţie de amplificare, ea defectându-se din prima localitate, Măria smulgând din adâncul neamului zecile de cântări şi dăruindu-le indescriptibilului entuziasm general, fără microfon!

Avea şi Mărculeasca asta de la Medgidia o tactică a ei în difuzarea biletelor. Când îi predam stocul, o dată cu afişele, ea le scotea numaidecât pe tejghea numai pe cele scumpe, ştiind cert că acelea făuresc convenabila reţetă. Pe cele ieftine le dosea.

Câte un client îndrăznea:

- Bine madam Mărculescu, dar mai ieftine nu ai?...
- Le-am vândut demult.

Ori eu abia i le dădusem.

Nu m-am despărţit niciodată de ea decât în condiţiuni bune, deci amintirea ei dăinuieşte încă, îmi e dor de ea, cum îi era lui lancovescu de soarele de la Austerlitz, victoria napoleoneană, 2 dechemvrie, ziua lui de naştere...

. Cândva, în altă organizare de turneu, tot aşa rupt de oboseală, în loc să cobor la Medgidia, am trecut peste ea, trezindu-mă în gara Constanţa, în compartiment cu un reprezentant al unei orchestre populare, „Ţarina" de la Alba-Iulia. Un omuleţ simpatic, Achim 1. loan. comunicativ, isteţ, inventiv, care rn-a cucerit, pricepător în ale

spectacolelor artistice, dispunând în făptura lui minusculă de resursele ca „Ţarina"' să dăinuiască şi să-şi aibă asiguraţi angajaţii numai datorită lui.

Din acea greşită deşteptare constănţeană am legat prietenie şi ce n-am făcut cu el!

Meciuri de fotbal între echipe de femei, cotonogindu-se mai dihai ca bărbaţii, pe stadionul din Aiud. Raritate. Meciuri cu boxeuri profesionişti, între care Ilie Petrescu, care tocmai revenea de la Berlin, complect tumefiat, desfigurat, însă mândru că stătuse în picioare zece reprize în faţa greului german Heuser, care avea pumnul ca maiul!

Deci, Medgidia şi Alba, Mărcuieasca şi Achim, două duioase dragi amintiri ce nu trebuiesc uitate pentru a fi lărgit aria spectacolelor pe scenă, contribuind susţinut Ja dezvoltarea gustului pentru frumosul artistic.

CA O IOANA D'ARC A APELOR...

„Brăila râde... Brăila plânge... sau drama din grădina «Tiriplic», foc bengal, artificii şi *Doina Oltului* cântată din coajă de mesteacăn..."

Cam aşa se chema lumea să vină la sorocul aplauzelor. Şi, în plus, Zaharia Burienescu, actor rătăcitor, la care începuse Niculescu-Buzău, zicea mesajul cântării, pregătind doinele Măriei înfăşurat în tricolor!

Tatăl viitorului mare bas al Operei Române, Niculescu-Basu, care a împărţit mizeria începutului - foame, frig, lipsa pingelelor -cu Leonard, avea bărbierie pe centru, cu şnururi de mari mărgele colorate vara la intrare, înşelând ca nişte bomboane muştele, ţăcănitul foarfecelor şi grijea perdafului amestecate cu dezmierdarea mandarinei având ceva euforic, care i-a îndreptat feciorul spre trupa lui Nicu Poenaru de la Focşani, unde a şi debutat.

O altă figură pusă pe drăcii, Agop, armean, cel cu băşica, la care a început Mihăilescu-Brăila, primul Mitică, neuitatul Karl-

Heinz, prinţul de la Heidelberg (cu universitate din 1386) al studenţimii clujene, secerat vara de oftică fără participarea tinereţii lor la definitivul adio...

Un mare comic al Operetei româneşti, Ciucurette, douăsprezece efecte comice la un singur cuvânt, „unspce", în rolul aprodului beţiv Krampus din opereta *Vagabonzii,* precum franţuzul Baron de la Comedia Franceză în *Nitouche,* rolul Celestin, îşi iese din minţi, înnebuneşte; altfel nu se explică cum îndreptându-şi dorul spre adorabilul lui Leonard, venit în turneu la Brăila, îl caută la prânz la restaurant, punându-i discret şi cu duioşie în palmă atenţia unui pacheţel, pe care adoratul afroditelor, desfăcându-1, dă peste un micuţ săpun de toaletă...

Şi Brăila gândită simetric armonios edilitar cu unda Dunării de Kisselef, cel cu Şoseaua bucureşteană şi cu Regulamentul Organic, este în totul a lui Faranga, care după ce a pierdut o casă la cărţi s-a mai potolit, nu s-a lansat ca alt nefericit de la Craiova, care după ce a pierdut la foiţe palatul de peste drum de Comenduirea Pieţii, nemaiavând pecunii, şi-a jucat nevasta la cărţi... Este a lui Basil Clony, mult spiritual şi instruit excepţional gazetar, a lui Cavadia. compozitorul, nostalgicului: *„Aş dori din piept să scot/ inima cu dor cu tot... "*

Fostă raia turcească, Brăila, născătoare de artişti şi literaţi, rămâne şi a lui Goangă, care a făcut ochi într-o casă enormă, azi memorială, de lângă biserica centrală, ca unic descendent al rotofeiului lancu Ştefănescu, şeful Partidului Conservator de Brăila; după cum, în aceeaşi egală măsură, datorită luminoasei contribuţii a celui ce şi-a închinat întregul suflu de viaţă şi creaţie geniului eminescian, Perpessicius.

Şi pentru că Baldovineştii sunt numai la doi paşi şi unuia de-acolo. de-ai noştri, cu mamă spălătoreasă, Panait Istrati, i-a fost dat să intre de copil slugă la stăpân la Brăila, mai târziu vagabond nemuritor şi adorând, chiar practicând fără rezervă, sfânta prietenie . care ar trebui să fie esenţială între oameni, cu scrisul său, cu geniul său face din fosta raia turcească Brăila, *românească urbe* ; *universală cu circulaţie* în toate idiomurile pământului!

Qa c'est Brăila! din câteva trăsături de condei ale unor nostalgice aduceri-aminte - urme de paşi pe principala stradă Regală ce se şterg până şi pe zăpadă - ce-şi vroiesc dăinuirea în oraşul de la Dunăre, de astă dată încărcat de soare - 15 august 1944

_ ca de o aureolă pentru Ziua Marinei, urmând să avem două reprezentaţii, matineu şi seara, la sala de cinema „Passalaqua", destul de încăpătoare, cu o galerie enormă, de 500 de locuri.

Am tras la „Hotelul Francez", de lângă biserica Sfinţii îngeri. Hotel boieresc, bătrânesc. De dimineaţă, camera Măriei încărcată nu numai de soare, ci şi de flori... în plus, sunt fiinţe care neostentativ cuceresc, comunică prin simpla prezenţă cu semenii lor... Atuul acestei prize de simpatie, cu care te naşti, fără s-o forţezi să~i câştige pe ceilalţi. Şi Măria a fost una din asemenea fiinţe ce fac trainica legătură sufletească din capul locului, fără efort, de nezdruncinat! Ea nu s-a despărţit nicicând de o persoană cu care vorbise, subliniez pentru prima oară, fără s-o sărute. Dărnicia excesivă şi această firească apropiere sufletească i-au fost superbele atuuri ale scurtei sale existenţe. Nu s-a înciudat nicicând, fiind limpede ca o noapte de înviere, în care lumina Mântuitorului binecuvântează şi oameni, şi gâze, şi flori.

Aşa şi cu Ziua ei de azi, de care remarc că e mândră precum o învoaltă rămurică de liliac la adierea sprinţară a vântului ce-i sărută ştrengăreşte floarea violacee pe care atât de mult o îndrăgea Regina Măria! De altfel, la moartea Augustei, care contribuise cu prisosinţă la făurirea României Mari, felinarele fost-au cernite cu violet imperial... Şi Ionel Fernic, compozitorul, gonind spre acul violet, el care transcrisese armonic alt violet - *amurgul acela violet* - făurit de Cincinat Pavelescu - urcând la Cernăuţi în „Lot"-ul venit de la Varşovia, să ajungă neîntârziat la eternul adio de superba suverană, avionul s-a rupt în două, abătut peste înfiorarea pădurilor...

M-am dus după sufletul lui de frate, după toate visele noastre, de dor de el, la crematoriu...

Şi până la urmă n-a mai fost din el decât un fum de ţigară spre zările albastre...

Sunt de-atunci peste şaizeci şi doi de ani.

Ziua Sfintei Marii, a Măriei noastre, toată lumea sesizată, bulversează neostoita mişcare a tradiţionalului cuib de odihnă, „Hotelul Francez". Măria nu zăvorăşte uşa, ştie .lecţia, o are de perete, să intre vraişte şi să-i zică cine vrea şi nu vrea caldul „La mulţi ani!" Parte din personalul hotelului, pasageri mai îndrăzneţi, unul cu o floare, altul cu o atenţie... E un dulce sărut, cu toată lumea, al Măriei neichii, Mărie!

&5TV4"
""„'•*W*

v Spre prânz, o agreabilă surpriză: Şantierele navale locale! invită pe Măria-, cu ai săi, să participe la o excursie pe Dunăre, cântăreaţa arătându-se încântată să iasă „în larg"... Scrutând undele de sidef ale fluviului care joacă leapşa cu soarele, Măria, în rochie albă pe gât, ca într-o togă, se mişcă sus pe punte, aureolată de lumină, ca pe Dealul Piscului la Bucureşti, unde s-a născut. Intrată la apă, de burta navei, comandantul sparge gâtul câtorva sticle de şampanie franţuzească, trincându-se spumant cu sărbătorita, care alăturându-se corului general cântă de toată frumuseţea, face armonioasă vizibilă supra-terţă la „Mulţi ani trăiască!", propria ei urare...

Şi treptat, treptat, revenim lin, legănaţi, la sol...

^?

SUPREMUM VALE...

Turneul merge grozav, începem să nu mai ştim ce să facem cu banii, iar Măria, risipitoare şi darnică, fără nici un calcul, cu atât mai mult... Clănţănindu-se nu ştiu cu ce interes despre plutirea noastră pe ape şi de franţuşca şampanie ce cursese înspumat îmbelşugat şi sinceră, atât matineul, cât şi seara fără un bilet returnat, o târnă de bani care nu-mi mai aduc aminte cum au fost împărţiţi la potoul succesului... Ştiu însă, cert, că de la ăst oraş cu tradiţie ciclistă - unică localitate provincială cu velodrom, cu un împătimit organizator de curse, Valerianos, şi un suplu renumit alergător, Mormocea - totdeauna am beneficiat de un stringent ajutor al Primăriei, care grijulie, ia miezul nopţii, ne asigura în faţa teatrului un tramvai de serviciu, care în doi timpi ne repezea împreună cu decorurile la „vagonul de turneu" din gară, scutindu-ne de alte complicaţii prin troiene, prin ploaie, prin vânt... Şi în mod gratuit. Singura localitate din ţară cu astă nocturnă curtoazie, probabil înscăunată de un primar cu „boală" de teatru... „Brăila râde... Brăila plânge..." sau drama din grădina «Tiriplic...».

Şi pentru că de la Brăila înainte itinerarul nu mai e zi de zi, ci cam pe sărite, ne-am bucurat să mai rămânem câteva zile la

,.Hotel Francez", în urbea în care afară de o singură dată în care mi-a făcut figura insuccesul, în rest arătându-mi-se total aliată, cu tunade şi chilipirul aplauzelor...

în acele miraculoase brăilene zile, nu mai ştiu de unde şi cum s-a pripăşit printre noi şi un tânăr violonist, Ion Voicu, care tare jinduia la gloria Măriei! Era la început, băiatul unei chivuţe, cu încălţări lipa-lipa... Complecta un trio-bucureştean: Miron Şoarec -pian, Radu Aldulescu — violoncel, Ion Voicu - vioară.

Pe-atunci, cu noi Ia Brăila, fără ifose, modest şi la locul lui, îi „trăgea" mereu cu *Balada* Iui Ciprian Porumbescu... Ton dulce, cald, învăluitor.

Fără greş, după mulţi, mulţi ani, mi-aduc aminte că Garagaţă al nostru, ageamiu în ale muzicii, însă extaziat de arcuşul Iui, ca să glumească, i-a spus cândva la „Hotel Francez":

- Te-aş lua pe seama mea, în „impresariatul meu", dar numai când te-ai vedea în haine solemne, de concert...

Da! Voicu era pe-atunci sărăcuţ, şi Garagaţă, şolticul, n-avea cum şti ce va fi cu el.

Că îi va fi dat să deprindă de la celebrul David Oistrach, la Moscova, „secrete" ale cantatei violine; să cânte .mai presus de alţii Concertul de Lalo; să-şi schimbe obârşia datorită artistului care evolua, prin mariajul cu o veritabilă boieroaică; să câştige rapid popularitate şi să obţină Premiul de Stat; datorită succeselor din ţară şi străinătate să fie înălţat Artist al Poporului, printre puţinii; drept definitivă consacrare să primească la maturitate şi direcţia Filarmonicii „George Enescu", pe urmele matadorului ei, George Georgescu, al său naş, tulceanul trimis de Palat, Regina Carmen-Sylva, să studieze violoncelul la Berlin, iar datorită unui accident Ia una din mâini trecând la baghetă; şi deosebit să aibă rarisima şansă să cânte şi să îmbrăţişeze, până la urmă, un instrument divin, nemuritor „Stradivarius", în iureşul aplauzelor, creat de celebrul constructor de viori Antonio Stradivari (1644-1737), Ia Cremona.

Când s-a produs aşa-zisa revoluţie, Ion Voicu, împreună cu al său descendent, Mădălin, a trecut Bosforul, să fie în final profesor de clară violină la turci. Turcii, care azi ne fabrică pâine perpelită, necoaptă, la luatul banilor... De parcă n-am fi avut pe Herdan, Gagel, Grozăvescu; Craiova pe Schmith şi „Traiul". Reîntors de la lunateca visare a „Cornului de aur", cel cu viaţa

plină, de muncă, de satisfacţii, de succese, intervenind în justiţie îşi câştigă casa abuziv naţionalizată. Ca la scurt timp, Procuratura conducerii de stat să facă recurs în anulare şi Artistul Poporului, cu atâtea merite, să piardă samavolnic a doua oară ce îi aparţinea, şi bolnav de inimă să sfârşească datorită infarctului cauzat de nedreapta lovitură primită!

Ion Voicu: adio pentru totdeauna...

GARAGAŢĂ DEDULCIT LA „CĂCIULĂ"...

La teatru, „căciula" e surplusul încasărilor, deverul spectacolului. Prisosul bănesc al celor ce se îmbulzesc la intrare,! după epuizarea biletelor, să participe fără ţidulă, cu bani din mână,] în picioare, oricum, fără un preţ anume... La turneele ce mergi randamentul „căciulii" nu e de neglijat, e cu precădere de luat în| seamă. Aşa, la cele două drumuri teatrale anual efectuate de „Cărăbuşul" lui Tănase, la care se participa şi „de pe sate", „căciula" aparţinea în totul coanei Virginica, nevasta directorului, ce ridicând controlul după prima parte, se retrăgea la cabină cu ol paporniţă cu bani... Nea Costică nu se amesteca, el îşi disputa îrf continuare hazardul jucând cărţi cu Nae Roman la cabină, mai] adesea rămânând lefter firfirică, de bumăşti...

Turneul nostru, cum am mai spus-o, mergând strălucit, eu trebuind să trec de la control pe scenă, pentru a prezenta pe Mariaj „căciula" rămâne la bunul plac al întrepridului Garagaţă, care, isteţ cum e, trebuie să-şi fi dat seama de la bun început de însemnătate ei. Altfel nu se explică cum, foarte repede, la Galaţi, terminânci prezentarea, 1-am surprins întinzându-se la caşcaval... Şi în loc . bage banii ocazionali, de la întârziaţii pripăşiţi, în servieta ce-i] lăsasem în pază, îşi înfunda la refuz adâncul buzunarelor...

Când 1-am reclamat Măriei că e „ciupitativ", ea, mai isteaţă i-a luat apărarea:

- Ce crezi că o să se înstărească din mila golanilor rămaşi pe| seama „căciulei"?!...

L-am lăsat în continuare la postul de răspundere - n-aveam pe altcineva - subliniindu-i cu simulată autoritate:

- Fii vigilent cu controlul acestui adaus ia încasări!

Dar el, dedulcit la „căciulă", 1-am constatat în continuare câtuşi de puţin vigilent cu ea, în schimb indulgent cu propriile-i înfundate buzunare!

Deci, dă iama pe mai departe, ţinând-o gaie!

Ca după câteva zile, probabil informat de cineva că urbea lui Ghiţă Ranetti, Mizilul, e favorabilă celor rămaşi să beneficieze de preţ redus sau să intre pe daiboj, când am terminat prezentarea 1-am găsit postat, cerber, la intrarea sălii ţinută de Lipan de la Târgu-Ocna, cu o căciulă enormă agăţată de brăcinar!!!

Normal, mai adâncă şi mai încăpătoare ca buzunarele (cât o fi dat pe ea, fiind vară şi călduri de foc, o fi obţinut-o cu reducere...).

Cu ceata golănească peste el, fără să mă vadă, dă drumul banilor în căciuloi, strigând la ei:

- Unul după altul, în ordine, pe rând!

încerc să mă impun, să-i tai macaroana:

- Am să te trag în poză, să te imortalizez cu căciula de brâu!

- N-ai decât.

Şi-şi vede meticulos de treabă.

Comunicându-i Măriei de figura cu întruchiparea cu adevărat a „căciulii", ea recidivează:

- Şi-aşa turneul merge straşnic, peste aşteptări... Nu vezi că ne înghesuie banii, că nu ştim ce să mai facem cu ei!

Când s-a lăsat ultima cortină, în strigăte de „Brava Mărie!", o incredibilă consistentă surpriză: peste animata discuţie dintre mine şi aclamata cântăreaţă dă năvală, în cabină, căciularul rămas ultimul pe parapetul controlului, la vama cucului mizilean... în braţe cu căciula ce dă peste ea încărcată cu vârf şi îndesat de sute metalice, sunând atractiv între ele ca la 10 Mai, de la uşă, neluându-mă câtuşi de puţin în seamă, avansează majestuos până la Măria, care îşi tot trage machiajul din oglindă...

Ajuns în faţa frumoasei, îi înclină o reverenţă, depunând căciula cu cuantum cu tot pe genunchii ei dezgoliţi.

Rosteşte:

- O căciulă plină, drept omagiu, coană Mărio!

- la-o tu, e a ta! Unde mai pui că de pe acum ai asigurată căciula pentru la iarnă...

Intuind totala adeziune a Măriei la acest mişmaş artistic al lui Garagaţă, din acea clipă 1-am lăsat înţepenit definitiv la control, iubăreţ al tentantei „căciuli" până la sfârşitul turneului!

LEONARD ŞI MĂRIA ÎN PUNCT COMUN

Râmnicu Sărat e numai verdeaţă şi face toţi banii - şi în timp! ce păsărelele ciripesc mărunţel cerurilor senine, râmnicenii păşesc surâzători, încântaţi de viaţa lor... Sală cât o cutie de chibrituri,' destoinic agent teatral, Kupcenco, biletele vândute în întregime,] cerinţe în plus. E cazul să rămânem încă o zi, ca să saturăm pe] localnici de dorul Măriei, faimoasă de la Radio. Radioul de-atunci,J miracolul televiziunii de astăzi!

Şi pe-aici vinul e bun şi mândra e dulce, pentru cel ce-o are.. J

Măria, la care remarc un interes deosebit în a-şi intensifica,' în fel şi chip, propagarea numelui ei de artistă, plăcându-i să se ; vorbească despre ea, precum tuturor celor înrudiţi cu divinitatea, nu refuză nimic care să-i amplifice reclama, probabil socotind-o, cu: negustoresc gând fertil, „sufletul comerciului"!

Nu refuză să fie trasă în poză, să fie fotografiată de acela care ţine cu dinadinsul şi afecţie să-i păstreze superbul chip în buletinul de identitate, lângă bătăile inimii; o interesează cum e pusă, în frunte, pe afiş; ce rochii îmbracă, nu în viaţa de toate zilele, la scenă; caută şi cultivă relaţiile cu gazetarii, apropiindu-şi-i, preţuind o vorbă de duh în ce o priveşte la gazetă; telurică şi graţioasă, când fulg de nea, când strop de rouă ferchezuit de lumină, e prinsă să ducă la nesfârşit amorul dintre ea şi îmbrăţişatul scump microfon, manevrându-i magnific, ca nici o alta, obedienţa sonoră, conştientă de măreţia artei ce întruchipează!

Mai pe scurt, ştie ce e cu ea, ce va rămâne eternului suflet românesc din uriaşa ei trecere prin lumea aceasta...

Şi pentru că acest drum al ei de glorie, ca toate cele ce vor urma să le efectuăm împreună, se duce în timp şi spaţiu, pretutindeni, aplaudat şi aclamat, şi ea nu mai ştie cum să

risipească, printre degete, produsul genialei dăruiri româneşti, mă surprinde cu o magnanimă ieşire din comun, în care îi este dat să se întâlnească în punct comun cu unicul Prinţ al Operetei Româneşti, Leonard!

Leonard, care avea totdeauna la îndemână dictonul: *N-am avut decât ceea ce am dat!,* dădea tot după el. Măria, cerească precum şoapta unei viorele într-o primăvară, 1-a urmat cu străşnicie. Enormă identificare de suflet şi comportament în această unică dualitate scenică românească!

Mă reîntorc la îndepărtatul scump trecut şi la miracolul Leonard.

Brontozaurul Telefoanelor, care de la o vreme se tot repară şi curge molozul djn el peste trecătorii Căii Victoriei ca uiumul la moară, nu exista, în acest loc, retrasă de la trotuar, lăsând spaţiu meselor grădinii din faţă, flancată de un grilaj, se aflâ „Terasa", sediul pălăvrăgelilor scriitorilor şi artiştilor, continuând spiritualul trecut al celebrelor dinainte „Fialkowsky", „Kiibler", „Imperial", „Boulevard", „High-Life"... Am mai apucat-o, la venirea mea în Bucureşti, în grădina din faţă cânta şi făcea şişiuri un franţuz, Polidor. Iar în spatele localului propriu-zis, în care îşi încrucişau disputele scriitoriceşti în fumul de bectimes, Emil Gârleanu, Liviu Rebreanu, Dimitrie Nanu, George Gregorian, Mihail Săulescu, fălticineanul Ion Dragoslav, autorul cărţii *La han la trei ulcele,* se întindea Parcul „Oteteleşanu", cu Leonard felice; directorul trupei de operetă, tenor baritonal, ochind cu acutele-i bărbăteşti inimile femeieşti printre luceferi şi stele... Stagiunea estivală mersese în plin, cu o dulce viaţă de transfigurări cu iluzii şi vise! Pentru asta, Leonard o prelungise şi toată luna septembrie cu afluenţă urmând după aceea să se plece în turneu, o dată cu timpul mai puţin prielnic al toamnei. „Capsa" nu aparţinea pe-atunci scriitorilor şi artiştilor, va deveni mai târziu. Era a boierilor pe sfârşite, a politicienilor, hai, a gazetarilor... Vor urma „Corso", „Corsoletto", cu strălucirea unicului Pui u lancovescu şi, în coada mesei, Ion Gheorghe Maurer, simplu figurant; „Cafe de la Paix", a bravilor Gogu Athanasulakis şi Nelu Nicolau, de dimineaţa până seara cu scumpul meu nenea lancu Brezeanu în principala vitrină şi birja aşteptându-ne permanent colţ cu Sărindarul; şi peste drum de „Capsa", colţ cu strada gazetelor, „Cafe Royal", ţinută de un blajin cumsecade evreu, Fuhn, pe care la românizare fost-a să-1 „camufleze"

directorul răsfăţatului teatru din apropiere, patronul „Cărăbuşului", C. Tănase.

Şi pentru că oraşele, ca şi oamenii, nu stau pe loc, şi se tot preschimbă, îi va fi dat şuietarului de rasă şi de clasă, cafengiu de geniu - ca ş'i în teatru -, Pussy lancovescu, cum îi zicea în sutele de scrisori, una în fiecare zi, divina înamorată Ventura, să troneze în viitor suveran neîncoronat, atât la „Athenee Palace", cât şi la cofetăria „Nestor", devenite cafenele prin simpla-i retorică prezenţă! , . - i • - j

Dar să respect în totul adevărul şi sa spun pe-a dreapta: înamorat ca şi ea, Pussy i-a îndreptat scrisorile, la fel una în fiecare zi cu toate dorurile cuvenite de suprema artistică divinitate româno-franceză!

Epistolele Paris-Bucureşti şi Bucureşti-Pans, fie spus, se încrucişau pe drum, prin lumina de vis a universului, ca nişte , nostalgice chemări ale nemărginirii...

;

în coasta Parcului „Oteteleşanu" şi-n apropierea „Terasei", ; la Gloriosul Naţional - leu pe labe - care nu fusese căsăpit de j buldozerele, cazmalele şi mintea neghioabă a bestiei ceauşiste, se j reprezenta *Viforul* lui Delavrancea, cu Critico desprins de sânii calzi ai celei mai *eu vogue* actriţe a filmului mut european, Viviane Gibson, care-1 ţinuse, numai pentru ea, doi ani, la Viena, cui subsidiile ei fabuloase; cu Nottara în Luca Arbore, clamând] disperat la moartea lui Cătălin: *„împrumutaţi-mi lacrimile] voastre!"*

:

Sfârşit de săptămână. Duminică seara la Parcul Oteteleşanu". Opereta *Mikado,* cu Leonard şi a sa trupă, înregistrând colosal succes. Stagiune prelungită, intrată şi în toamna lui septembrie, care de câteva seri ameninţă cu schimbarea vremii, grăbind plecarea în turneu. Parcul înţesat, de duminică, aplaudă stăruitor vrăjitoria leonardină, de mult devenită legendară... . . . .

Seara se răcoreşte, oarecum ca la munte, şi de la sine trebuie gândit la lemne, la palton...

La pauza a doua, în timp ce îndrăgitul tenor îşi rafistolează machiajul în apele oglinzii, să nu fie ştirbită frumuseţea-i dumnezeiască, pătrunde în cabină Louis Cazes, administratorul, care potrivindu-se cu Leonard la măsură, directorul îi face în permanenţă parte de costumele puţin purtate, de cămăşi, de

încălţări, ca să nu se mai socotească banii daţi cu ghiotura, fără pretenţia de a fi restituiţi...

întinzându-i un plic, evreul franţuz, băiatul unui cafegiu din Pasajul Român, care a introdus la noi biliardul, se adresează celui gata pentru ultimul act:

- Tenorule, ţi-am adus drepturile directoriale pe săptămâna încheiată... Ai 17.600 de lei.

— Pune-i în haină. Dar mai întâi ia şi tu trei mii.

Luică putea să ia şi mai mult, căci Leonard nu număra niciodată banii.

Cu ridicarea cortinei pe al treilea, vremea se burzuluieşte, începe să burniţeze, slinos, mocăneşte... Nimeni nu se ridică, despărţindu-se greu de farmecul leonardin şi a sa magnetică atracţie. Agăţate de genele lui codate, dându-i în sprâncene, inimile femeieşti palpită până la triumfalul final!

Şi iată-1 pe fermecător, îmbrăcat de oraş, gata să părăsească grădina.

Când să coboare scena, la unul din arlechine, ciopor, un grup de corişti - „puii" lui Strauss, lui Ziehrer, lui Lehar, golaşi, în hăinuţe - dosiţi după cortină, refugiaţi să treacă ploaia ca să se îndrepte spre căşi, sau aşteptând trecerea directorului... E Titi Botez, Groner, Moscu, Valeriu Moraru, Tase Moşoianu, Mihăileanu, Willy Mateescu, Stamate.

- Ce e cu voi, băieţi?... li se adresează „titanul", cum i se spune.

Răspunde Titi Botez:

- Aşteptăm să treacă... ploaia...

- Haideţi cu mine!

Probabil, pe adevăratelea, asta aşteptau cei capabili de orice pentru idolul lor. Ei, coriştii, niciodată nu 1-au lăsat, înţelegând să fie lângă el în momentele de derută...

Orchestra, dimpotrivă, refuzând să acompanieze, neînţelegând să aştepte serile mai bune. încât s-a întâmplat ca spectacolul să se desfăşoare câteodată acompaniat numai de pian...

Urcând în Calea Victoriei, flancat de tinereţea o dată mai mult câştigată, directorul priveşte duios ia cei strânşi în hăinuţe, binişor miruiţi de ploaia măruntă...

Nu întârzie să întrebe:

- Da' ce, voi n-aveţi pardesie?...

- N-avem! răspunde într-un glas corul tuturor.

-Nici paltoane?..,

-Nici!

Ajunşi la intrarea în Pasajul Comedia, unde este cel mai renumit magazin de confecţii bărbăteşti, „Fain", Leonard indică lui Titi Botez: '

i

- Voi, mâine, la ora 12, să fiţi toţi aici! Să mă aşteptaţi!

Noaptea trecută la „Maiorul Mura" dintr-un foc - local cu| figura lui Niculescu-Buzău pe firmă, după succesul înregistrat de el | cu acest personaj în opereta de la Oteteleşanu - cu îmbujorare, cu) vinaţ, cu glume şi cântece în surdină, noapte sardanapalică, aşa că, j firesc, cuantumul directorial pulverizat printre degete, la despărţire] „titanul" să ceară tinerilor ciraci:

— Băieţi, daţi-mi câteva ţigări, că nu mai am nici un ban! Şi,| Botez, nu uitaţi să fiţi la ora 12 la „Fain"!

Fără să lipsească vreunul din cei opt de astă-noapte, ciracii! sunt la ora fixată, protos în faţă la „Fain", unde în vitrină, deşi mai j va până să-şi facă apariţia dalba nea, se lăfăie un teribil palton ~| unul singur... O zi senină, luminoasă, lăiată de ploaia nopţii trecute,!) în care soarele nu se ascunde de oameni, pierdut printre nori...

Şi grenadierii aşteaptă ivirea împăratului, credincioşi... El drept că al doilea director de la Oteteleşanu, Maximilian, asciatulf „titanului", înciudat şi invidios, tot timpul le condamnă dragostea| enormă pe care ei i-o păstrează neştirbită Prinţului de poveste, născut în Bădălanul Galaţiului, de şanteza vieneză:

- Măi, voi căutaţi să vă supravegheaţi, sunteţi bolnavi de *leonardităl*

Şi trece un sfert de oră, o jumătate, fără ca Leonard să sosească. Nici pomeneală de adoratu-i chip, nici dinspre „Capsa", nici dinspre Palat, în schimb, tropotesc birjile, ţăcănind huzurul demimondenelor, picior peste picior pe pernele moi, în drumul lor străjuit aprins de amoroase iluzii leonardine... ţ> Adăstătorii între ei: iţs. - Nu mai vine! "ti --O fi uitat...

- Să plecăm..., nu mai vine, dă apă la moară neîncrederii Moscu.

- Şi ce pierdem dacă mai aşteptăm?... stăruie ferm Tase Moşoianu.

Se mai scurge un sfert de oră, cei opt convinşi că directorul nu mai vine. Şi, totuşi, în clipa când negustorul e gata să închidă şi ei să se împrăştie, dinspre „Capsa" apare, fluierând, Leonard.

- Ce, măi, voiaţi s-o ştergeţi?...
- Credeam că aţi uitat.
- Haideţi înăuntru!

Negustorul, surprins, se prosternă în faţa fermecătorului intrat cu gloata după el:

-~ Ce cinste, ce bucurie!... Bine aţi venit, domnule Leonard!

Prăvălia îngustă şi cu marfă numai din străinătate abia înghite liota de la Parc. După ce îşi aliniază discipolii ca la un final la rampă, Leonard dictează negustorului:

- Fiecăruia câte un palton!

Stăpânul magazinului socoteşte pe .sub ramele ochelarilor, surâzând:

Deci opt.

- Tot ce ai mai bun şi mai scump, din străinătate, pentru flăcăii ăştia ai mei, credincioşi muzicii şi scenei.

< Şi trecând pe rând la fiecare să-i bucure, îl întreabă: •

:;•' - Ce culoare vrei, Botez? > - Maron.

- Tu, Groner?

•••/ -Gri.

-Tu, Tase?

- Bleumarin.

-, , -Tu... tu...

Şi după ce îi vede pe toţi înnoiţi, găseşte pentru fiecare un gest cald, oblăduitor: unuia strângându-i cordonul, altuia ridicându-i gulerul, cestuilalt descheindu-i nonşalant nasturii de sus, neuitate şişiuri leordine...

După care, fericit de lovitura făcută, strânge mâna negustorului, subliniindu-i:

- în totul, opt paltoane; faci nota şi mi-o trimiţi diseară la teatru!

Şi către ai săi:

- Iar voi, ştergeţi-o fără temenele, convinşi că de pe-acum aţi pus iarna, bălana, la respect!

Mă reîntorc la turneul poposit la Râmnicu Sărat şi la miracolul Măria Tănase.

•ffc" Am datoria să precizez că venirea pe lume a Măriei a fost a unui copil nedorit... Aurica, prima născută, în 1910, şi Frantz-Ştefan, în 1911, o fată şi un băiat, Ion Coandă Tănase i-a socotit de-ajuns pentru gospodăria care mai va până la înflorirea de mai târziu... Plus de asta, anul premergător fusese păgubos, secetos, făcându-1 pe oltean să încrucişeze mâinile şi să se predea, fără gândul să mai dorească încă o odraslă, încă o gură la masă, pe lângă celelalte...

Ana Muntean, deşi mamă a doi copii, rămâne grea a treia oară. La ce se gândeşte cel de la Mierea Birnicei, de pe Amaradia, născut la 1877, care părăsindu-şi mama şi pe cei şapte fraţi şi surori, îşi luase cobiliţa oltenească cioplită de el şi două coşuri împletite de destoinicia lui şi trecând peste îndemnul I linca, care-i tot toca să se însoare mai întâi cu. una din „mândrele" satului, îi răspunsese parşiv:

- Dorindu-mă întreaga lor mulţime, trebuie să le „iau" pe toate!

Ajuns la Craiova, a lucrat mai întâi ca slugă la „Fraţii Spirtaru", în dosul gării, care nu era cea de azi, una micuţă, printre şefii care s-au perindat fiind şi unul doar la celebru nume: Brătianu.

Mai apoi, zdravăn, bine clădit, a manevrat simbolul oltenesc, cobiliţa, cu coşurile îmbelşugat agăţate, din poartă-n poartă...

Şi mai târziu, existând în el dorinţa de mai mare şi de stăpân al său, a luat drumul Bucureştilor...

La început a vândut pe străzi, vara, „rahat cu apă rece", toamna, nuci curăţate, care teribil îi plăceau marii tragediene Marioara Ventura, când părăsind glorioasa casă a lui Moliere, Comedia Franceză, venea să joace în urbea Dâmboviţei, apă dulce, unde se născuse, într-o casă lipită de „Capsa".

Cel de pe Amaradia trecuse apoi sub mâna unui neamţ, Carol, la Grădina Botanică şi mai apoi şi a unui belgian, Vermeulen, devenit proteguitorul său, de la ambii să deprindă cum, evoluează în soare şi lumină florile, cu zecile de specii, ca şi j legumele trufandale, zarzavaturile, pepenii, făcându-i situaţie j bănoasă şi faimă, care 1-a abătut, după ce a muncit războit doi ani şi' la Parcul Carol (Expoziţie), să-şi aibă sub turlele Văcăreşti lor, î punând ban pe ban, câteva bune hectare de grădină, cumpărate de| la nişte grecotei. ">• Intrând în familie, Vermeulen năşeşte atât pe Aurica, cât sil

pe Francois-Frantz, căruia Ion Coandă Tănase îi adaugă şi numele Ştefan, ca să sune româneşte.

Acesta este stadiul când cea de la Carta rămâne pentru a treia oară însărcinată. Deci, preocupat să scape de al treilea copil, într-una din nopţi, olteanul, nelegiuit în gândurile sale, întinde soaţei, curată sufleteşte, o cutiuţă.

- Ană, am consultat un doctor, ia leacurile astea, să scăpăm de al treilea copil. Suntem destui, nu avem nevoie de încă unul, de o gură în plus la masă...

Făgărăşanca, ţărancă, fie din timiditate, fie din grija lui Dumnezeu, nu calcă în picioare procreaţia. Nu se dă prinsă bărbatului. Ascunde bine hapurile, nu le ia. Şi astfel se iveşte pe lume, la 25 septembrie 1913, al treilea copil, o fată, la început bălaie, care va primi numele de Măria. Şi va rămâne, pe vecie, spre norocul neamului, eterna pasăre măiastră a milenarului cântec românesc, Măria Tănase!

Dintr-o plămadă specială, extravaganţele Măriei se ţin lanţ... De la începutul începutului, din copilărie. Venită pe lume cu harul divin al armoniilor celeste, vezi bine că n-a avut nevoie de şcoală multă. Puţina, pe care a făcut-o, a fost pentru colegele ei o binefacere. Model de dăruire, în care bunătatea, generozitatea şi dezinteresul şi-au înmănuncheat omenia cu sufletele din jur, cum mai târziu o vor face, suveran, cântecele ei. fremătând şi doinind în ascultătoarele inimi, ce se închideau cu ea în taina interpretărilor artistice, rodind din toate provinciile româneşti, *„de la Nistru pan 'la Tisa şi din Boian la Vatra Dornii*"...

După clasele primare, făcute la Şcoala Tabacu, este promovată la examenul de admitere în clasa întâi a Şcolii secundare de fete „Ion Heliade Rădulescu".

Profitând de începutul de viaţă care-i deschide căpşorul, câştigă pe toate colegele de clasă, dintre care unele mai sărăcuţe. De acestea se lipeşte în special sufletul Măriei, Ana Muntean înţelegând dimineaţa la plecarea ei la şcoală, la insistenţele frumoase, să-i încarce ghiozdanul cu numeroase senviciuri, mere, pere, covrigei, pe care fata din Livada cu Duzi le împarte, zi de zi, subliniez, cu o dărnicie nababă, adeseori ea rămânând fără o fărâmiţă...

A doua zi îşi roagă măicuţa să-i mărească rafia, iubindu-şi colegele ai căror părinţi se vede a fi lipsiţi...

Tot mereu aşa, aproape ca o joacă a vieţii, concluzie a prosperei gospodării şi a familiei până la urmă deosebit de înstărită.

Şi a fost aşa, cu ghiozdanul încărcat de bunătăţi, nici pomeneală cu gândul la ea, până în clasa a IlI-a secundară, când rămânând corigentă la matematică şi franceză, nu s-a mai prezentat la corigenţă, retrăgându-se din şcoală, ca şi al său frate, Frantz, cel ce urma o şcoală germană, revenind, şi Măria, şi el, să-şi ajute părinţii în munca migăloasă şi grea a grădinii. E adevărat, printre trandafiri, bujori şi crizanteme, la plecarea spre „centru" urmărind-o pe Măria până Ia cheiul Dâmboviţei mirosul dulce îmbătător ameţitor al turchestanilor dezvirginaţi de soare, pe care în întregime îi achiziţionează renumitul Dragomir Niculescu din Calea Victoriei - bodegă, aperitive, ţâri cu mărar, pateuri cu ciuperci, faine vinuri excelente, fum gros de tabacioc. şi şuietă, pălăvrăgeală până la Dumnezeu... Nu lipsesc Auricăi, făţosul odor al jupanului, cel care cam moşmoneşte prin tejgheaua părintească, şi cu Ilie, care se străduie să ţie sus prestigiu! bodegii în care zilnic îşi face „plinul" Bălţăţeanu şi arareori, „arzând" în prealabil un „spici", Stan Palanca, „Regele şpriţului"! *„E Riţa fecioara cu ochii sprinţari"...*

Şi la Râmnicu Sărat, biletele dispărute din clipa punerii lor în vânzare... Păcat că sala e mică, lume şi pe pereţi, atât la matineul, cât şi seralul primei zile. La cel de seară, din prima zi, profit de holul mărişor existent şi deschid uşile de perete, vânzând bilete, în picioare, cu preţ de fotoliu...

Va fi o sistemă a mea, adaptată, de câte ori voi reveni în astă urbe, cum am procedat cu turneele singularei dramatice Mania Antonova, cu *Cele două orfeline, Venera oarbă, Dansul morţii, Tosca* şi *Tragedia dragostei,* cum am făcut-o şi când 1-am scos prima dată la „turnea" pe Malagamba, eliberat cu nume răsunător din lagărul de la Târgu-Jiu, unde fusese „priponit" datorită unei broşuri a mele, *Malagambişlii,* scrisă la foame... La fel lume şi pe pereţi, şi în acel drum artistic cu celebrul baterist, care mai târziu a devenit şef de orchestră la Teatrul Tănase. în acel turneu, la care participa şi imensa popularitate a Măriei Tănase, directorul teatrelor, N. D. Cocea, care se afla la Focşani, unde adusesem *Regele tobelor dezlănţuite,* cum era trecut pe unul din afişe (făcusem cinci diferite feluri) excepţionalul toboşar, s-a speriat pur şi simplu de puhoiul lumii ce învălmăşit se călca literalmente în

picioare, în prezenţa lui Petrache Liciu. înmărmurit pe soclu, în faţa teatrului „Pastia", nemaiavând unde intra!!!

Acum, după ce am făcut socotelile, pe la l O seara, cu agentul râmnicean, Kupcenco îmi spune că, de data asta, n-a avut nevoie de cel mai mic efort ca să „îngrămădească" două săli, la refuz, să epuizeze intrările.

- înseamnă că legenda Măriei Tănase fost-a să se încăputeze repede! îl asigur. Va fi fără îndoială, la tinereţea ei, unul din cele mai puternice „capete de afiş", strivind orice concurenţă, oricât de celebră. Numele ei va asigura exorbitante reţete şi, cu toate că sunt la primul turneu cu ea, mi-am dat repede seama că îi va fi dat, cu cântecele ei şi cu ceea ce i-a dat Dumnezeu, să susţină în reuşită glorie deplină, numai cu al său nume, ansamble, teatre! Să-ţi aduci aminte, chiar când va veni la Râmnic fără mine, cu alt impresar...

Cam aşa grăiesc bunului agent Kupcenco, după socoteli, cu lume şi pe pereţi, în vreme ce Măria, cu Mironel Şoarec la pian, în scenă, cântă săltată pe un picior: *Bun e vinul ghiurghiuliu...*

Şi se pornesc sirenele... Alarmă aeriană. Bombardament! Evacuăm împreună cu lumea, ieşind în grabă din oraş la câmp, să fim mai în siguranţă. După trecerea nu prea înfricoşătoare a avioanelor, care nu sunt nici nemţeşti, nici americane, lumea revine după noi, de unde o ştersese, sala se umple din nou, ca şi cum afişul anunţă ora de începere 24, miezul nopţii, spectacolul reluat isprăvindu-se la 2 noaptea.

Profit că Măria, în vervă mare, iubind totdeauna încurcăturile, greutăţile vieţii, lupta deschisă, ridică, în final, spectatorii pe sus cu *Cine iubeşte şi lasă (Târâitul şarpelui), Mă dusei să trec la Olt* şi *Doina de Dolj (Măicuţa m-a măritat),* toate trei prelucrările ei, la ultimele două aparţinându-i şi versurile, şi anunţ alte două reprezentaţii pentru a doua zi.

Lumea aplaudă furtunos, scandând ostăşeşte:

- Venim!... Venim!...

Cu grija celor două reprezentaţii în care mă lansez, încrezător programându-Ie noaptea Ia 2, pe la 11 mă îndrept spre agenţie. Măria ieşise mai devreme în târg. Kupcenco mă primeşte frecându-şi mâinile, bucuros:

- Merge strună! Seara facem sigur ras. Şi matineul, cu tot timpul scurt, mai cu şcoli, mai cu cătane... Mulţi din cei care au fost ieri, au luat bilete şi pentru azi.

- Semn bun.

Şi ne despărţim.

Abia la prânz am aflat de ce Măria s-a sculat până în ziuă. Am găsit-o la grădina restaurantului „Vidraşcu", în compania unui lăutar bătrân, care ţinea sub bărbie o scripcă pustiită de atâtea cântări... O ţinea numai de acompaniament, căci în rest îi trăgea din gură, modulaţiuni bătrâneşti, haiduceşti, cătăneşti... Aplecat peste masă şi peste umărul Măriei, îi cântă la ureche. Măria, cu ochii închişi, visează la zilele dalbe ale trecutului, care şi-au avut rostul lor la români...

încheindu-şi cântarea, mi-l recomandă:

- îi zice Limbă, cel mai vestit lăutar pe aste meleaguri. De ieri, de când se ţine de mine, am avut multe de deprins de ia el... Vezi, frate-meu, te cam învaţă viaţa: am prins două cântece de cătănie de la el, care cam seamănă cu *Nucă seacă (Mâine toţi recruţii pleacă)* prelucrare şi versurile mele.

Schimb vorba.

— Şi pentru asta ai ieşit până-n ziuă după avioanele de azi-noapte?

- Nu numai, pentru ceva şi mai important. Mi-a venit peste noapte un gând de care m-am felicitat.

- Adică?

— Cântând prima oară în târgul ăsta, să las, o dată cu numele meu, o urmă că mi-a fost dat să trec pe-aici, exercitând ici-colo o oarecare binefacere. De aia, direct de la hotel m-am dus la principalul magazin de articole femeieşti şi am solicitat să cumpăr 24 de pulovere, diverse măsuri, felurite culori. Cum era firesc, vânzătoarele din prăvălie, care mă aplaudaseră o dată cu bombardamentul ieri, la teatru, au holbat ochii mari ca gălusca, uitându-se întrebător una la alta...

Am recomandat celei ce mă servise să-şi aleagă unul din pulovere, cadou din partea mea; şi ea n-a stat pe gânduri, oprindu-şi unul roşu ca sângele, probabil să facă sânge rău bărbaţilor!

Achitându-le, ştiam ce am de făcut cu ceea ce cumpărasem: •în drumul meu prin oraş le-am împărţit, cui mi-a ieşit în cale, fără alegere, cadou diverselor codane, neveste, surate, măritate sau nu, pe care nu le cunoşteam, unele neştiind cine sunt şi nici eu nerecomandându-mă. Asta-i tot, o bucurie a sufletului meu, care am ţinut să rodească în acest micuţ târg cald primitor. Fără îndoială

că se va vorbi, se va colporta ca „abilă reclamă", dar eu nu pentru asta am făcut-o. Mi-am oprit şi mie două, dacă nu le voi da şi pe astea până la urmă, căci date majoritatea, au mai rămas câteva pentru la teatru, la cele două reprezentaţii de zi şi pentru ziua de mâine, care sunt decisă să o trec tot în compania acestui minunat Limbă, lăutar, nu glumă, de lăută străbună!

La lungu-i monolog conchid:

— Numai Leonard făcea de astea. lată-te cu Prinţul Operetei în punct comun, al mărinimiei.

Şi-i povestesc tărăşenia cu cele opt paltoane achitate de Leonard pentru coriştii de la Oteteleşanu.

- N-am auzit aşa ceva până acum! se miră foarte cea care, până la urmă, îşi va da şi ultimele două pulovere ce-şi oprise - unul bucătăresei de la grădina „Vidraşcu", celălalt lui Limbă, cu care îşi trecuse şi următoarea zi, avertizându-l:

- Să-1 dai nevestei, nu la vreo gagicuţă...

Şi pupându-i ambii obraji învechiţi, la despărţire îi strecoară în burta diblei, îmbătrânită şi ea de-atâtea zumzete, un cocoloş de câte cinci sute...

23 AUGUST 1944

Am plecat în zori. Destinderea unei armonice de şantan de port ne petrece nostalgic până la ieşirea din târg, lăsându-ne după aceea în plata Domnului... Garagaţă, căruia nu-i place cu încetinitorul, struneşte neîntârziat motorul, crescut în viteză şi sârg. Mironel Şoarec, pianistul, îşi tot mişcă ritmic degetele mâinii drepte pe respectivul genunchi, ca pe clapele clavirului; o deprindere a lui intrată în subconştient, un fel de neîntreruptă digitaţie pianistică, oriunde ajunge să sprijine dreapta... Ceilalţi cucăie, pasageri ai câtorva nopţi trecute prin paturi de ocazie, neobişnuiţi să fie sculaţi până-n zori. Singură Măria şi cu mine mai Ştim câte ceva: că data exactă de azi - 23 august 1944 - e o zi ca oricare alta, urmând să dăm o singură reprezentaţie, seara, la 9 - aşa

se programau seratele - în cocheta sală a Cazinoului de la Sinaia., Ieşind din românesc, la cucerirea cerurilor nalte, „gândacul" de la Binţinţi al lui Aurel Vlaicu strivit la sol, în temerara încercare de; trecere a Carpaţilor...

Pentru rugăciune descoperiţi!

Şi pe lângă „gândacul" sădit în glia străbună, atât de susţinut' de poetul „pătimirii noastre", Octavian Goga, pe lângă al nostru grozav, încăpător, rezistent Packard, tară o „pană" pe drumurile deplorabile ale ţării, cărând o trupşoară de histrioni în frunte cu divina milenarului cântec românesc, Măria Tănase, curg în retragere armatele germane, într-o ordine stratosferică. După atâtea cuceriri şi victorii, nemţii, şi foşti aliaţi cu noi împotriva comunismului, înfăşuraţi în mantalele vinete ca într-un maşter destin, împietriţi, chipuri de cremene, se retrag substanţial datorită şi nouă, care, până la victoria lor finală, înşelându-i, am predat frontul la laşi, după ce cucerisem şi biruisem laolaltă, ajungând până pe malurile Volgăi, la Stalingrad, unde străinii de sânge şi pământ, romanii şi bârlădenii, trădători în slujba nelegiuirilor comuniste, urlau disperaţi la porta-voce, din prima linie:

- Români, predaţi-vă!!!

Le-a fost dat nelegiuiţilor să batjocorească şi numele Pandurului. Al cărui bust, mie, oltean get-beget, mi-a dominat admirativele priviri ale copilăriei din înaltul faţadei Şcoalei primare „Tudor Vladimirescu" de la Craiova, unde, fericit prâslea, începeam să dezleg misterul scrisului şi cititului pe tăbliţa de piatră...

Din ţărani moşneni, capul revoluţiei din 1821 împotriva fanarioţilor, bravul Tudor Vladimirescu, neînduplecat în deciziile sale, tinzând la marile acţiuni care adesea pretind jertfirea existenţei şi care precizase cândva: *„din ceasul în care m-am născut, m-arn îmbrăcat cu cămaşa morţii",* numai trădător n-a fost să fie.

Şi la adăpostul legendei celui ce a sfârşit la 27 mai 1821, căsăpit de iatagane şi aruncat într-o fântână părăsită de lângă Târgovişte, înşelătorii trădători şi-au făcut din numele gorjanului trambulină de profit, huzur şi veresie - Divizia „Tudor Vladimirescu" - la înapoierea în ţara cumplit criminal trădată, *o* dată cu instaurarea blestematului dezastruos regim!

Un alt trădător, şef de promoţie în Şcoala militară, Bodnăraş, trecând Nistrul la duşmanul de moarte care recidivase de-atâtea ori

în a ne răpi din trupul ţării Basarabia lui Mircea cel Bătrân - *„până la marea cea mare"* — şi Bucovina Hurmuzăcheştilor şi românismului lui Arone Pumnul, îşi abandonează, pe malul fluviului despărţitor de marxism-leninism, uniforma ofiţerească făcută pachet, plasând sub cingătoare ucigătorul nelegiuit ecrito:

- Fac ceva pe uniforma română!

Borfaşul stipulase pe şleau, direct, trivial, fără ca eu să-mi îngădui să reproduc vulgaritatea în nopţile astea de veghe, când îmi drămuiesc până şi evlavia pe care năstruşnica legendă a Măriei o merită cu prisosinţă de la neamul său!

Şi renegatul care şi-a repudiat juruita sfântă uniformă ofiţerească fost-a să devină la blestemul general, la aservirea totală Sovietelor, ministrul de Război al acestei uniforme!

Iar eu, în turneele mele, când ajungeam la Câmpulungul bucovinean şi, de fiecare dată, mi se prezenta aceeaşi bătrânică spunându-mi cu voce mieroasă, pentru a intra gratuit:

- Scumpule, eu sunt mama ministrului Emil Bodnăraş!

Levant, ştiind că nu ea fusese cu „pozna" trecerii Nistrului, îi răspundeam de fiecare dată cu aceeaşi vorbire:

- Dumneavoastră intraţi gratuit... lăsând controlul şi
instalând-o în banca întâi.

Deşi născătoare de puternic potentat, mamă de ministru, la nici unul din turneele mele nu a lăsat să cadă un bănuţ în casa de bilete!

Şi pentru că în eterna mişcare totul evoluează şi cei doi dispreţuitori de neam, de sânge, de pământ, care ne sfătuiau „amplificat" să trădăm şi noi, fost-au să comită şi în ţară, ca maimărimi, alte nelegiuiri, spre crunta suferinţă a bravului popor român, beneficiind totuşi fără nici un drept şi valoare de reale mari satisfacţii nedrepte* condamnabile. Bârlădeanu, ajuns membru al Academiei Române, fără nici o justificare! Petre Roman, copilul trădătorului Valter Roman, devenind, peste noapte, din senin, prin îngăduinţa, ca să nu zic nesocotinţa românaşului mult iubit, prim-ministru, precum făuritorul României Mari. vajnicul „vizir" Ionel Brătianu, după primul război mondial.

Şi mai apoi, după dispariţia olimpianului martir Corneliu Coposu, scăpat de atrocele chinuri ale vieţii şi datorită slăbiciunii urmaşului său, Ion Diaconescu, cel care n-a deprins nimic din anii destui de puşcărie, copilul trădătorului Valter Roman, care slugărise

pe ruşi în încercarea de surpare a luminosului inovator regim spaniol al generalului Franco, pune laba în noua formaţie politică pe Senat, senectutea, înţelepciunea oricărui popor, devenind şi al doilea după preşedintele ţării. De unde până la asasinarea Ceauşeştilor nu se ştia nimic despre el şi a compărut o dată cu inutilele jertfe de sânge de la Universitate, într-un pulover jegărit, tras pe gât, alături de Ion Iliescu, înseamnă, neîndoios, că trădarea tatălui constituie unica trainică justificare a înaltului post pe care-1 deţine.

Senatul, senectutea (înţelepciunea) unui popor pe mâna unui copil de trădător!!!

în prezent, în astă ţară dusă la pieire, umblând la cheile j făgăduinţei, visând la post şi mai înalt, a renunţat la puloverul „de j sanchi", s-a elegantisit şi foarte grijuliu de viitorul lui politic, nu j uită ori de câte ori trece pe lângă o biserică, oprit ostentativ cu faţa spre sfântul lăcaş, fariseu să închine un număr de cruci mari,! creştineşti, de atâta penitenţă să se impresioneze fraierul de rumân! j

După Gâmpina revenind la turneu...

Packardul nostru urcă chipos fălos, nejinduit, ignorat dej trupele germane. Garagaţă se strecoară cu abilitate printre cohortele teutonice, ca o iscoadă fără să fie, căutând să prindă cât mai] neîntârziat prânzul la Sinaia, regala staţiune montană cu Peleşul şi cu buluc de ambuscaţi de război! Nemţii cunosc fenta care le-amj făcut-o, trec pe lângă noi fără să ne ia în seamă, nici cu coada] ochiului... Acest popor care 1-a dat pe dumnezeiescul Beethoven,} compunând şi surd; tiparul prin Gutenberg, care a făcut să apară,;! împreună cu giuvaergiul Fuchs, cea dintâi carte tipărită a lumii -' Biblia latină, la 1450, la Mainz, oraşul în care se născuse; care 1-a dat pe Bismarck, cancelarul de fier al Imperiului german, cel ce argumenta întotdeauna că importantele dificultăţi politice nu pot fi puse la punct cu discursuri şi nici cu tratative, ci prin „fier şi sânge"; acest popor care urcă mut panta trădării noastre, înapoi spre patrie, se va vedea ce se va întâmpla cu el, fiindu-i dat să se redreseze repede la un uluitor standard de viaţă, de popor, zis învins!

Exact la ora prânzului, Packardul nostru stopează în faţă la „Hotel Caraiman".

Nemţii îşi văd mai departe de retragere, se tot duc, înfăşuraţi în vinetele mantale ale maşterului destin...

Altădată, pe când îl prezentam pe scumpul meu nenea lancu Brezeanul la *Năpasta,* în impresa celui dinaintea mea, celebrul Lică Teodorescu, veneam destul de des cu nemuritorul la Sinaia. Sinaioţii, deşi el era de la moşia Nuci, de lângă Fierbinţi, din apropierea Bucureştilor, îl adoptaseră ca pe unul de ai lor şi îi înălţaseră statuie în drumul Braşovului, lângă o benzinărie. Geniul lui Paciurea îl cioplise cum era, hâtru şi cu breton...

De câte ori urcam cu el Valea Prahovei şi descindeam în gara regală, se îngrijea, ca instalaţi în birje, până să ajungem la restaurantul „Grigorescu", să trecem pe lângă statuia lui - singurul actor român cu statuie din viaţă! - şi să-şi salute nemurirea, asigurat de posteritate!

Totul a mers bine până într-o zi. Când - mister - a dispărut statuia! Veniseră la putere liberalii şi noul primar, Mateescu, nepricepând transfigurarea artistică, întruchiparea de unul singur a mai multor diverse personagii (însăşi arta dramatică) i-a dat bustul jos de pe soclu şi i 1-a aruncat într-o pivniţă...

Nenea a suferit ca un copil căruia i s-a luat jucărica şi a reclamat ministrului Inculeţ.

Basarabeanul de la Interne, care era uns cu toate alifiile, cunoştea un semnificativ amănunt: nenea lancu Brezeanu, numit de Brătieni, figura şi pe lista inspectorilor Ministerului Finanţelor, de unde ani de zile încasase onorific lunar salariul, tară a presta vreo muncă.

Deci, Inculeţ, după ce a tras de urechi „primarele" şi i-a strigat „să-şi bage minţile-n cap", 1-a obligat să-i găsească loc, *la loc,* în inima sinaioţilor!

De asta, într-un turneu de iarnă al meu, pe o zi cumplit de geroasă, am rebegit până către seară, ca să-l descopăr până la urmă fixat, pe vecie, în Parcul Sinaiei, lângă „Hotel Caraiman".

Cam cum văd, de nenea lancu ştie tot românul, iar de bietul Mateescu habar n-aveai, iubite cititor, dacă n-ai fi aflat acum de la mine...

Şi rezervând fiecăruia locul la hotel, mă despart de ai mei, îndreptându-mă spre bustul din parc al lui nenea, spre sufletul lui Mogârdici din *Viforul* lui Deiavrancea, creaţia marelui comedian-tmgic, nu cu petalele unei flori, cu ţâfna unei sticle de vinaţ pe care 1-aş vrea cel din „Trilogia Moldovei":

- Un ber-he-he-he-heciu!

Sunt sigur că birjarul care încă îl mai aşteaptă pe nenea la trotuar, vizavi de parc, în faţă la „Grigorescu", să-1 ducă la tren, 1-ar bea dintr-o sorbitură!

Seara la teatru, sala ticsită. Şi în picioare. Lume elegantă, subţire. Boierime retrasă de zăduful Capitalei, să beneficieze în schimb de climatul răcoros agreabil al staţiunii regale, ce visează iubirile latente, care oricând pot exploda printre desimea parfumată a brazilor...

La Mănăstire, guriţa mută a celui mai talentat politician român, din toate timpurile, Tache îonescu, fecior de negustoraş ploieştean, căruia lorzii din Camera britanică, fascinaţi de oratoria-i fermecată, găsiseră să-i stipuleze faima supranumindu-1 ..guriţă de aur"!

Şi, ca de obicei, bate gongul.

Ca de obicei, intru-n scenă s-o prezint pe Măria. Lumea ştie mai nimic despre fata crescută în margine de Bucureşti, printre flori şi cântece. Sau dacă începe să vorbească despre ea, inventează mai| multe decât adevărul adevărat, ca despre orice notorietate artistică, j câte în lună şi soare... Gata s-o contrazică chiar şi pe ea, care, slavăi Domnului, se cunoaşte foarte bine, ca nici vorbă să greşească, săj uite vreun amănunt, de la naştere la prezent!

La un moment dat, iureş, verbiaj în culise... Trag cu coadaj ochiului..De la arlechin, îmbrăcată de scenă, rochie albă pe gât,| bucuroasă peste măsură, Măria îmi face semne disperatej explodând exaltată, încât o şi aud:

- S-a terminat! Am scăpat! A venit fericirea!

Habar n-am despre ce e vorba şi ce vrea!

Dar, ca şi suduit de vorbele răspicat pronunţate scurtez, sil anunţându-i numele, salutându-i intrarea cu o reverenţă, o aduc !a| rampă, lăsând-o între aplauze!

Din culise, mă lămuresc: o aud anunţând ce transmisese la| radio insurecţia armatei şi ieşirea României din războiul hitlerist.l Plus de asta, cu verbiajul şi priza de simpatie care sunt ale ei,î preamăreşte norocoasa zi în care ne aflăm - 23 august 1944 - carej ne-a scăpat, în sfârşit, de bucluc!

întreaga sală, fericită la paroxism, o aplaudă îndelung,! împărtăşindu-i în totul gândurile şi viziunea de viitoare ferice viaţâf ce-i alintă sufletul superîncrezător.

Auzindu-i premergătoarea oraţie până la cabină, ca bătut, m-amj

făcut muşuroi pe un scaun rătăcit pe după decor, prin fundul scenei...

Şi în continuare, incitate de bucuria schimbării, cântecele Măriei şi acompaniamentul lui Mironel, născând inegalabil triumf, au înfrăţit scenă şi sală în potop de speranţe!

La local, după reprezentaţie, nebunie: Sinaia în mare sărbătoare! Se unesc mesele, totu-i de-a valma, se ciocnesc cupele, se râde, se cântă, se dansează, pe fericele bine ce ne aşteaptă...

Am scăpat de rău şi dăm în bine. Toţi şi-au pierdut uzul-raţiunii. Măria e de o bună dispoziţie, că nu ştiu ce să cred. Se bagă şi Garagaţă pe mâna ei. în noaptea asta întreaga Sinaie le vede pe toate în bine. în afară de mine, care le văd toate în rău!!!

Şi pentru că în petrecerea generală a localului stau ca la un priveghi, cu toate corăbiile înecate, o elveţiancă de la masa alăturată, veselă până la urechi, cam betuţa, mă fură de lângă Măria, care continuă cu argumente favorabile zilei de 23 august, cea, vorba ei, ce va deveni ziua naţională a românilor, mă ia la dans bălăbănindu-mă agasant ameţitor în ameţeala minţii ei de bibilică...

Cu greu scap de ea, cea din ţara cantoanelor ambalându-se mai dihai de Mironel, pe care, trăgându-1 fără măsură de la masă, îl ia în fudroiantă antrepriză... Dulcele pianist se pretează ambalat şi el, căci nurii provocatoarei, ca s-o glăsuim pe cea dreaptă, sunt în volţi şi merită orice sacrificiu, până la cămaşă...

Sinaia, pe care eu în noaptea asta o socotesc căzută în poala Rusiei, ar trebui să ştie toţi zurbagii care-şi fac de cap la ora asta, că nu era nimic şi că Regele Carol l a făcut-o, a asigurat-o şi a înzestrat-o, întorcându-şi uniformele pe dos... El, care a fost un Rege mare şi i-a iubit pe români, un Hohenzollern-Sigmaringen, de origine germană, acum, când trupele nemţeşti se retrag prin frumoasa staţiune născută de el şi românaşul mult iubit chefuieşte fericit că a dat şi el o mână de ajutor acestei retrageri...

Orele mici coboară nenumărate de vreun beţiv pe „deşte" până-n auroră.

Am lăsat localul turbat de băutură şi de iluzii deşarte. Ajunşi la hotel, ducând-o la camera ei, Măria stăruie!

- Am scăpat! Ai să vezi... Neaşteptate timpuri fericite.

- După mine, noaptea asta care s-a dus ca un păcat, ai să vezi curând cât ne va costa...

Şi, la despărţire, Măria, în rochia albă de scenă, e primăvară în floare care mă îmbrăţişează peste evenimente...

RUŞII NE FURĂ PACKARDUL!

în drumul Braşovului, la ieşirea din Predeal spre Timiş, dominând haiduceştile cete de brazi, alt semn al românismului, al iubirii de ţară. Imortalizat, poetul Mihail Săulescu, autor şi al unei micuţe bijuterii teatrale într-un act, *Săptămâna luminată,* căzut eroic, la 28 de ani, în luptele de la Predeal, din primul război mondial. Cu arma înlocuind condeiul şi privirile deschise adânc *preste* Carpaţi, năzuind recâştigarea frontierelor fireşti, lărgite, eterna Românie Mare. Octavian Goga avea să pecetluiască atât de inspirat, vorbind la dezvelirea bustului lui Eminescu de la Sânnicolaul-Mare: *„Fruntariile unei lari se apără cu corpuri de armată, dar şi cu statuia unui poet... "*

La Braşov, o bună agentă teatrală: Măria Băcilă. Dar luată de iureşul evenimentelor şi de lumea preocupată în special de schimbare, crezând că nu vom rnai veni, nici măcar nu afişează drumul glorios al Măriei, aşa că trecem pe sub Tâmpa fără să lăsăm pe creste şi în azur ecoul răscolitor al doinelor, baladelor şi bocetelor noastre zise de divinitatea trupei...

De altfel, ca impresar, cu Braşovul nu am mers totdeauna la sigur, mi-a făcut adeseori figura; pe cât mi-aduc aminte, aproape de fiecare dată adio cer senin şi lumină solară edificatoare, nescăpând de ploaia ce turna alarmantă în ziua fixată reprezentaţiei!

Şi la Făgăraş, un excelent agent: Hetzei. Ştie să aducă lumea la teatru. Cu un picior mai scurt, şchiop, însă de o forţă herculeană. într-alt turneu muzical al meu, trebuind să urcăm pianul din sală pe scenă, l-a luat singur în mâini şi !-a trecut peste bordura rampei. cum ar trece un coş cu ouă, însă atent să nu se spargă vreunul din ele...

Ei grijuliu să nu-i pice vreo clapă clavirului...

Târg impregnat de eroismul şi devoţiunea lui Zaharia Bârsan, care mult înainte de primul război mondial, într-o serie de rătăcitoare turnee teatrale - fără confort, în condiţii precare, mai mult cu căruţa şi o mână de ciraci - a dus scumpa vorbire românească şi pe la sate, adăugându-şi evlavia întregii activităţi Fondului de teatru român. Făgăraşul fiindu-i în toate drumurile oraş de bază. Prin aceste turnee, înfometate de har şi spirit, dând aripi sufletului românesc pe aste a noastre coclauri, robite vremelnic, îu

este dat să devină bursier al Fondului de teatru şi până la urmă principalul precursor al teatrului transilvan.

în unul din turneele sale, solgăbirăul ungur, la pândă, îi interzice să mai apară pe scenă. Şi de-aici, de la Făgăraş, Bârsan pleacă la Budapesta, la stăpânire, să protesteze şi să obţină aprobarea. Unul din aceste turnee, apostolul transilvan 1-a făcut cu concursul tinerei Mari oara Voiculescu, care se remarcase abitir pe scena gloriosului Naţional bucureştean şi va deveni viitoarea mare tragediană.

Datorită acestor incontestabile merite, esenţiale dezvoltării teatrului transilvan, la reîntregirea noastră, făurirea României Mari, fuliu Maniu, mişeleşte monstruos ucis de bestiile comuniste la Sighet, pe-atunci preşedintele Consiliului Dirigent, investeşte, la 15 decembrie 1919, pe Zaharia Bârsan primul director al Naţionalului clujean - dreptul lui - după împlinirea mult visatei Uniri!

La Făgăraş, o excepţională confîserie, asemeni celor de la Iaşi, „Georges" şi „Tufli", celei de la Bârlad, „Guguianu", amintind buzoiana „Boroş" şi „Flachsman"-ul de la Predeal. La o cafea şi din figară-n ţigară, povestesc Măriei în ce fel, în acele drumuri de sfânt apostolat românesc, îşi făcea Bârsan reclama la Brad: un ponosit petec de hârtie, lipit şui pe geamul cârciumii, scris cu creion albastru, anunţând reprezentaţia: „ *Teatrul d-lui Z. Bârsan, veniţi fraţi, arta gustaţi!"*

Şi în continuare îi subliniez un sistem de reclamă complect ieşit din comun, uzitat de o celebritate mondială din epocă, tenorul polonez Jan Kiepura. îndrăgit pentru filmele sale muzicale, imensă vogă universală, făcând-o strâns şi amoros cu frumoasa minunata cântăreaţă unguroaică Gitta Alpar. Filmele lor muzicale, ia mare preţ pretutindeni, asigurând încasările caselor producătoare şi mergându-se Ia sigur cu succesul peliculelor respective.

în ce subzista originalitatea reclamei, în felul în care înţelegea cântăreţul polonez să tragă „alarma" concertului, în chiar ziua fixată, cu câteva ore înainte de a apărea la rampă.

Adus de un impresar spaniol la Madrid, la renumita sală ..Lieeum"', unde obişnuit „rupea" celebrul tenor iberic Fleta, creatorul lui Calaf din monumentala operă *Turcmdot,* neterminată de Puccini. înţeles cu impresarul care-1 contractase, spre prânzul zilei concertului trâmbiţat cu grandioase afişe, fluturaşi şi repetate anunţuri obsedante Ia difuzoare, Kiepura ţine să adauge, la

obişnuitul ce priveşte în general „sufletul comerţului" tuturor celor ce vieţuiesc transfigurându-se, ceva numai al lui. Aranjând din timp cu partenerul celui mai frecventat local madrilean, care are, o dată cu revenirea primăverii, mese înşirate şi ocupate la refuz pe trotuar, în strălucirea soarelui, până în piaţa centrală, fix la ora când forfota metropolei e mai în toi, în bârâitul singur al bateristului localului, ce naşte curiozitatea clienţilor, curmându-le aprinsele discuţii, Kiepura îmbrăcat de gală, fercheş gigea, păşeşte de pe un scaun sus pe masa centrală, vizibilă din toate părţile şi fasonată drept estradă, devenind recomander la încetarea tobarului:

- Onorată citadelă a nemuritorilor Cervantes, Velasquez şi Goya, spaţiul artistic al celui mai muzical popor din lume, am ţinut nerăbdător, mai din timp, să vă îmbrăţişez până la concertul de diseară, cu sufletul unuia din.cântecele mele...

Şi fără nici un fel de acompaniament, fără să gândească întru nimic că totul ar putea denatura într-o riscantă aventură, firesc, nobil şi atractiv anunţă către cer şi pământ canţoneta predilectă:

- Ascultaţi singulara *La Paloma...*

Vocea dulce, mânuită perfect, risipind incandescenţa voroavelor pe ibrişinul colosalei experienţe, opreşte sufletele din mers, maşinile pe loc, clacsoanele, stinge, în ascultare, zarva superbului grandios oraş...

în final, aplauzele se ţin după peregrinul cântăreţ până la hotel! Aşa că, ce să ne mai întrebăm ce o fi fost seara la sala „Liceum"...

încheind purul adevăr, felul acesta de reclamă sui-generis a artistului polonez, Măria, admirativă, mi se arată total de acord cu ea:

- Trebuie să recunosc că n-am auzit până azi de un artist care să-şi câştige publicul cu un atare procedeu... Cântând pe mese şi, mai ales, fără acompaniament. Nu e la îndemâna oricui; lasă că-ţi trebuie straşnică forţă artistică, dar o şi mai mare convingere, ca să faci să te asculte un oraş şi să-i înmărmureşti maşinile!!!

- Dreptu-i ce remarci, dar ia gândeşte-te, scumpă Meme, timpuri evoluate, de la căruţa lui Zaharia Bârsan, claie peste grămadă prin ploile toamnelor, la falnicul fain al nostru Packard!

Din senin, alarmă aeriană...

Avioane nemţeşti ne survolează, proteguind drumul deschis unităţilor lor în retragere. Sala la doi paşi, alerg cu Măria, ca la adăpost, şi ne postăm sub masiva grindă principală ce susţine intrarea holului.

Matineul destul de „subţire" ca lume, Hetzei condamnă „pocinogul" trecătoarelor nave de război...

Dar soarele dă în mai mare strălucire, florile se îmbujorează la faţă ‚şi lumea începe să se adune.

II aud pe agent:

- Am intenţionat să fac matineul la Ucea, chiar m-au rugat stăruitor cei de-acolo...

- Muşcă-ţi limba! Ascultă-mă: acum câteva ierni, într una într-adevăr aprigă, 1-am programat pe Stroe la oraşul Victoria (Ucea). După ce am pus totul la punct, ca înaintaş, seara m-am dus la unicul hotel, să mă odihnesc până a doua zi, când urma să plec mai departe, continuând organizarea. Cei de la hotel, corecţi, mi-au pus cameră la dispoziţie, avertizându-mă că e neîncălzită...

Le-am închis gura:

- Merge şi-aşa; o noapte n-o fi foc.

Când m-am slobozit sub aşternut, dezastru... eu nebun de legat... parcă spărgând gheaţa unui lac îngheţat, m-am afundat până la gât în apa aproape şi ea solidificată...

Tot suflând în aşternut ca o locomotivă ieşită din spiţe, doar m-oi încălzi într-un fel, dacă n-am dat în pneumonie în noaptea aceea, de la Ucea, înseamnă că mai am încă mult de trăit...

Hetzei se speteşte de râs şi, pe scenă, Măria îşi risipeşte către suflete traista cu cântecele ei, întocmai lui Badea Cârţan cărţile pe sate, tipăriturile româneşti aducându-le până sub Columna lui Traian, ţăranul preschimbat în nobil distribuitor de spiritualitate pricepând că, prin străvechea noastră origine, toate drumurile duc la Roma!

Trece matineul ca să facă loc triumfului serii.

A doua zi, drumul către Sibii.

La Carta, comuna mamei doinitoarei noastre, ca un făcut, Garagaţă struneşte motorul Packardului, uitând de toate dorurile Măriei... La Avrigul lui Gheorghe Lazăr, atât de îmbietor în scrisul fostului elev de la „Sfântul Sava", George Macovescu, îl lasă mai pe îndelete, ca să-mi aduc cu duioşie aminte de alt avrigean prieten, Aurel Ion Maican, regizor în tehnicitate, unic în tot teatrul românesc şi fost director general al teatrelor!

Şi intrăm în Sibiu. Sunt multe de grăit...

Ca şi bătrâna Cetate de Scaun, laşul, Sibiul a exercitat

întotdeauna o mare influenţă asupra celor ce au avut parte să ia i contact cu farmecul şi severitatea lui de burg german. Un oraş dea neuitat, încărcat de istorie. Cu covârşitoare personalităţi sacrificatei cultului morţilor lor întru apărarea românismului pe a noastre'] eterne meleaguri transilvane, nedrept şi maşter ocupate de unguri.] Cei doi uriaşi de la Răşinari, Mitropolitul Andreiu ŞagunaJ nedepăşit în toate compartimentele, înţelept vrednic organizator,! influent rafinat diplomat, tulburător înflăcărat vorbitor, dârz român,i venit pe lume cu mila creştină în suflet, şi cântăreţul pătimiriij noastre, Octavian Goga, cel ce dăltuit-a în scris:

Măria ta! suntem bătuţi de nevoi!
La noi în zadar ară plugul.
Căci holdelor noastre cu spicul de aur.
Străinul le fură belşugul
Am vrea să purcedem cu jertfele laudei
Dar n-avem nimica la casă...
Măria ta! Toate străinii le duc,
Şi mimai cu lacrimi ne lasă...

Dar spunem cu toţii nevestelor noastre
Să plângă cu lacrimi de jale,
Potopul să treacă şi plaiuri şi munte,
Să spele oţelele tale.
Atunci, când în soare din nou străluci-vor,
De sus, din a la-mpărăţie,
Crai tânăr, crai mândru, crai nou să le-ncingă,
Trimite, rugămu-ne ţie!

Oglindă fidelă a zilelor noastre!

Lângă aceştia, loan Slavici cu „Tribuna"; Octavian Tăzlăuanu cu „Luceafărul"; acelaşi trubadur „împământenit" definitiv la Ciucea, Octavian Goga, cu săptămânalul „Ţara noastră", revistă de mare vibraţie românească. Sibiul, datorită mesianismului lui Goga, personalităţii sale depline, de excepţie, naşte o prietenie şi o frăţie de arme între Goga şi Victor Eftimiu, unică, de neuitat, albanezul de la Boboştiţa rămânând un an întreg la Sibiu (1908). scriind aproape în întregime materialul săptămânalului lui Goga, anumite articole de fond nesemnate

datorându-se penei doctorului critic de pe Târnava, de lângă Mediaş, de ia Dârloz. Ilarie Chendi.

Frăţia Goga-Eftimiu îşi spune cuvântul mai târziu, după primul război mondial, când în guvernul Averescu, Goga devine Ministrul Cultelor şi Artelor.

Autorul *Cocoşului negru* este chemat la minister şi autorul *Oltului* îi propune să-1 facă subsecretar de stat.

- Tăvi, dragă, eu nu sunt cu politica, eu rămân pe viaţă cu teatrul. Aşa că, îndură-te şi înscăunează-mă în fotoliul Prinţului de Samos, Ion Ghica.

Or, şeful Guvernului, generalul Averescu, avea pe altcineva în vedere pentru postul de director al Naţionalului bucureştean, un protejat al său.

Discuţie aprinsă la Preşedinţie, ca până la urmă eroicul general să cedeze. Eftimiu având la acest prim directorat, a fost de mai multe ori, vârsta de 31 de ani. Acel care s-a născut în altă limbă, abordând limba română la opt ani şi până la urmă dând strălucire unică scrisului românesc în absolut toate genurile: inegalabil fecund dramaturg, poet de ample dispoziţii dramatice răstălmăcind marile creaţii ale antichităţii, memorialist de geniu, totul realizat cu o uşurinţă şi un talent rarisime, în care cuvintele sunt risipite boabe de mărgăritar, îmbibate de strălucită rouă pe firmamentul necuprinsului...

Şi acum, ajuns cu Măria pe sub Arini la Sibii, e întâlnit pe promenadă unul din credincioşii mesianicului „câmpurilor de mătase", chiposul, fălosul, nu băftosul, atleticul D. Ciurezu, înzestratul poet, sunând bine româneşte, de la „Gândirea" lui Crainic. Retras aici, să fie mai aproape de Răşinarii lui Goga, se ocupă de difuzarea cărţii acestuia, *Mustul care. fierbe,* ce conţine articolele de mare clasă ziaristică selectate din colecţia revistei „Ţara noastră".

Şi când te gândeşti că în talentatul bălan Ciurezu clocoteşte folclorul românesc ca tulburelul în buţile toamnelor, îţi vine să-1 îmbrăţişezi încă o dată, la despărţire!

- ..st
.IV! *Musiul care fierbe,*
„i>; *Face vin „ Sfyrbei",*
«:. *De vrei sau de nu vrei,*
tji; *Trebuie să-l bei!*

Şi un ofiţer scriitor, precum Gheorghe Brătescu, Octav Dessila sau colonelul Manolache, pe vremuri Vulpovici, în l garnizoană: Paul Constant. Purtând merituos condeiul ca şi sabia, f doldora de humor, în romanul *Raia*, închinând pagini eroice;' trecutului nostru în monografia *Tudor Vladimirescu,* craiovean, cu: alţi doi fraţi tot scriitori. Cel mai mare, Eugen Constant, poet; talentat, fost secretar literar la Naţionalul craiovean sub directoratul Ion Dongorozi şi un timp preşedintele scriitorilor olteni. Deşi cam firav, a trăit peste 90 de ani, lăsând un urmaş care a condus o vreme cotidianul bucureştean „Informaţia'". Cel mai mic, Savin Constant, autorul unei cărţulii, *Pata de cerneală,* care îl învedera cel mai talentat din trinitate, a murit, întorcându-se de la Bucureşti la Craiova, în marele accident de cale ferată de la Recea, localitate între Piteşti şi Slatina. O pată de sânge spulberându-i pe vecie promisiunea ,.petei de cerneală" din scurta~i viaţă...

Un actor bătând neobosit provincia, Vasile Brezeanu - nici un fel de rudenie cu cel „mare", care o viaţă întreagă personificase deghizat rolul unui şcolar în comedia de mare succes *Extemporalul,* îşi stabileşte şi el finalitatea la Sibii, printre atâtea umbre celebre... Nonşalant şi visător îşi oglindeşte zilnic paşii în vitrinele străzii principale, întocmai lui Al. P. Marinescu la Folticeni, directorul trupei de operetă, tatăl Norei Marinescu, renumită interpretă a *P apusei* lui Audran, el tras .mai spre Şomuz şi pomeîurile Rădăşenilor, fluturându-şi mirific celebra pelerină pe sub castanii de pe Strada Mare...

Continuând să facă ravagii în el blestemul teatrului, când nu-şi închiriază costumele de scenă de Purimul evreiesc, pregăteşte serbările şcolare la fostul gimnaziu „Alecu Donici", devenit Liceul „Nicu Gane". Aşa se face că sub privirile, indicaţiile şi învăţămintele lui debutează la o asemenea festivitate şcolară pe scena Liceului „Nicu Gane", în prezenţa notabilităţilor, doi fii ai pitorescului cuceritor târg: Jules Cazaban şi viitorul comic de geniu Grigore Vasiliu-Birlic, în piesa *Femeile de marmoră.*

Şi o altă somitate a teatrului românesc, polivalentul Victor Ion Popa, primul copil al unui învăţător de ţară de origine răzăşească de pe la 1350, de la Dodeşti. din apropierea Bârladului, are revelaţia teatrului la vârsta de 11 ani, datorită aceluiaşi Al. P,jj Marinescu, văzând la Galaţi localizarea lui Paul Gusty, *Manevrele de toamnă,* reprezentată de cunoscutul director al trupei de operetă

Era gata să uit o complexă complectă personalitate trecută prin Sibiu, în sfârşit de viaţă, A.C. Cuza. Poet, ziarist, cel mai renumit epigramist al nostru, a colaborat la „Convorbiri literare", revista lui Titu Maiorescu, la „Contemporanul", „Arhiva" şi „Făt-Frumos", publicaţia bârlădeană. A făcut să-i apară cartea *Naţionalitatea în artă.* Anumite lucrări ale lui, premiate de Academia Română. Aprig apărător al lui Eminescu, român până-n pânzele albe, ca şi Luceafărul poeziei româneşti. Spiritual incisiv orator, de neuitate antologice replici, ironie, sarcasm, inteligenţă, vervă. Profesor de economie politică la Universitatea din Iaşi şi şeful Ligii Apărării Naţionale Creştine. Aprig antisemit, cu mult înaintea lui Hitler. Profesorul lui Corneliu Zelea Codreanu, şeful mişcării legionare. A condus ziarul „Unirea" din Iaşi şi a scris abundent la „Neamul românesc" al Jui Nicolae lorga când acesta făcea politică naţionalistă şi constituia împreună cu Cuza imbatabilul tandem de temut împotriva evreilor. Parlamentar în diverse legislaţii, unul din cele mai răsunătoare discursuri 1-a rostit profesorul Cuza în timpul guvernului Marghiloman, când a desfăşurat în mijlocul ovaţiilor filipica *Jidanii în război.* lorga schimbând de atitudine, Cuza rămâne singur, la fel de intratabil, cinstit şi dârz. în 1937, când Octavian Goga este înscăunat prim-ministru, alcătuieşte guvernul Goga-Cuza, într-o cameră a hotelului „Union" din strada Academiei, colţ cu Regală, proprietatea lui Ilie Stoian de la Cetate-Dolj.

îmi vine în minte o replică a spiritualului dascăl de suflete, A.C. Cuza, care a făcut ocolul ţării şi a pulverizat într-o clipită vehemenţa, elanul cu care marele orator Nicolae lorga se rostea de la tribuna Parlamentului.

în prima bancă, şeful A.N.C. L-am simţit la pândă, să-l prindă pe istoric de curea... Pe-aîunci exista în Bucureşti Banca Marmorosche Blanc, patron evreu, în timp ce lorga se învolbura, se monta, pledând fără măsură cât să-l contrarieze pe Cuza, omuleţul de-o şchioapă se ridică şi cu o singură replică potoleşte istoricul:

- Argumentele dumitale, domnule lorga, nu ţin... Nu de alta: *eşti Marmorosche la falǎ şi Blanc la buzunar!*

Deconcertat, pierzându-şi echilibrul, oratorul coboară rapid de la tribună, trăgându-se de barbă...

Când românii, breji, aliaţi cu nemţii, şi-au pierdut nădragii, au predat frontul, A.C. Cuza şi-a luat tălpăşiţa din Iaşi. Probabil cu

gândul la Goga, al său ultim frate de sfânt românism şi de scurtă guvernare, s-a fixat la Sibii, să fie pentru dreapta lui mântuire apărat într-un fel de crestele Carpaţilor...

Normal, pentru tot trecutul lui românesc este ferecat după gratii de comunişti.

Mai târziu, Securitatea centrală îl cere să nu-i scape din gheare.

Se răspunde scurt: INTRANSPORTABIL.

Un singur cuvânt pecetluieşte un damnat destin!

Agentul teatral sibian, pe nume tot Băcilă, ca şi cea de la Braşov, rămâne surprins la apariţia noastră. Luat de iureşul evenimentelor, neglijase spectacolul, aşa că nu mai poate îndrepta, în ultimul moment, ceea ce greşise... Deci, nu insist, despărţindu-mă în aceleaşi bune relaţii de acel care, deşi prăpăstios, de atâtea ori îmi făcuse săli pline.

Sibiul, luminat de gândurile deschise ale oamenilor, cu toţii, ca şi Măria, încrezători în favorabilele schimbări ce, după ei, fi-va să nască istorica zi de 23 August!

Eu, la fel de bătut în cap, ba din contra. După mine va veni prăpădul. Să ne luăm măsuri, să ne salvăm într-un fel. Şi din timp.

Fiind ora prânzului, ne îndreptăm spre frumosul spaţios restaurant „Bulevard", de la capătul esplanadei, pe timpuri renumita cafenea „Habermann", atât de preţuită şi frecventată înainte de primul război mondial de elita intelectuală a Sibiului.

Pe undeva ţara fiind vraişte, frontierele deschise, care încotro, profit să-i înfăţişez Măriei un gând vechi al meu, în ceea ce priveşte şansa ei de a păşi, cântând, în universalitate...

în timp ce ea comandă un fel de mâncare predilect - varzăjj cu carne -, ştiind că trebuie să ne grăbim ca să ajungem la Vâlcea,| mă adresez Măriei în prezenţa tuturor celorlalţi:

- Scumpă Meme, să mă asculţi bine, să gândeşti profund,| dacă ceea ce îţi propun merită să urmezi.

- Adică?

- Acum câteva luni, la „Capsa", i-am promis lui Goldwin, directorul de la A.B.C.-ui parisian, că te vei face liberă şi te voi aduce i la Paris, să te poată integra o perioadă pe tine şi cântecele româneşti, în programul faimosului local pe care l-a închiriat de curând.

Măria înfulecă varza, mai cerând ciuşcă... i» - N-ai de unde să ştii că el este evreu plecat de la Focşani.

După mine, aici va urma dezastrul... Nu ce m-ai asigurat tu în seara de 23 august la Sinaia - fericirea pe pământ!!! Frontierele sunt deschise, lumea care judecă realitatea cum trebuie se cară în neştire... Nu se dă prinsă. A.B.C.-ul îţi face imediat contract, deci mergem la sigur. Acompaniamentul excelent, Mironel, îl avem, în plus tinereţea ta, repertoriul românesc care va ului mapamondul. Pe lângă aceste atuuri, transportul asigurat, Garagaţă, Packardul în faţa restaurantului, la scară.

Intervine, din senin, Garagaţă:

- A zis-o pe-a dreaptă, coană Mário, îndură-te să scăpăm de urgia care deja a pătruns pe uşă în fiecare casă...

- Mărio, ai văzut ce just a vorbit omul ăsta?

- Just, nejust, îţi răspund: eu nu-mi părăsesc ţara şi trec peste tot ce-mi propui... Considerându-te om de onoare, îţi cer să mă treci munţii până la Râmnicu-Vâlcea, şi după aceea să faci ce vrei, ce te taie capul. Fără s-o lungim, ăsta este definitivul meu răspuns!

Despărţindu-ne de Sibiu, am urcat în Packardul care şi-a luat zborul, în maşină, coborând valea Oltului, superbă, cu minunatele-i privelişti şi munţii ameninţători peste noi, nici un fel de comentariu asupra propunerii ce făcusem Măriei, ca şi cum n-aş fi amestecat câtuşi de puţin pe Goldwin în treaba noastră, care se tot duce la vale...

în drumul nostru, Oltul şerpuieşte spre Dunăre, ca până la urmă să învolbureze vitejeşte Pontul Euxin...

Goga îi concretizase genial legenda în avântata poezie *Oltul,* pe care o ştiam pe de rost din liceu şi aş putea fără acroc, declamând-o, să-i însoţesc undele cu ea...

Cu aceste versuri magnifice, pe care obişnuit şi plin de înflăcărare le recitam la mai toate festivităţile liceului craiovean, avea să mi se întâmple un bizar început de studenţie.

în liceu studiasem româna pe excelentul manual semnat Mihail Dragomirescu - Gheorghe Adamescu.

Mihalache Dragomirescu fusese omul lui Titu Maiorescu la ..Convorbiri literare" şi despărţindu-se de el scosese „Convorbirile critice". Studiase în Germania, era somitate în materie şi şeful catedrei de Estetică literară la Universitatea din Bucureşti. Având asistenţi pe poeţii Radu Gyr şi George Dumitrescu, pe profesorul Grecu de la Liceul „Lazăr" şi pe o tânără brună, armeanca, pe nume Capadian. La examene şi la simpozioanele pe care obişnuit le prezida luni la Fundaţia „Carol", din Piaţa Palatului, cel ce fusese

cronicar dramatic la „Epoca" lui Filipescu şi datorită referatului căruia *Patima roşie* a lui Sorbul avea să devie una din capodoperele dramaturgiei autohtone, lua totdeauna loc pe estradă, înconjurat de aceşti discipoli ai autorului *Teoriei* poeziei.

Venit la Bucureşti foarte tânăr, la 17 ani, cu gânduri de artisticăraie, m-am înscris la Conservator şi la cursul său de Estetică literară, la care s-a înscris şi viitorul academician francez Eugen lonescu, cu care nu o dată, în faţa celebrului dascăl, am avut bătăioase controverse şi nu-mi mai aduc aminte dacă cel influenţat de Urmuz m-a biruit sau eu pe el...

Bineînţeles, tot anul I, la cursul marelui savant, eu m-ai ţinut mai mult de nenea lancu Brezeanu, de lancovescu, aşa că î vară m-am prezentat la examen fără să mă fi afundat în studiu, fân să fi pus prea des mâna pe carte...

în aula mare a Universităţii, arhiplină, am luat loc cai nesigur pe mine, aşteptându-mi desfiinţarea...

La masa verdictului, acelaşi obişnuit complet format din onorabilii citaţi mai sus.

Mi-am făcut planul: ceva oi putea răspunde... Şi dacă nu, voi forţa să întorc întrebarea.

M-am auzit strigat. Curajos, m-am ridicat în picioare, profesorul dictându-mi:

- Octavian Goga.

Şi-ntr-o înfricoşătoare linişte de sfârşit de văleat am declamat pregnant, cu inflexiuni, cu pauze, mângâind şi bruscând voroavele, *Oltul* lui Goga, de la un cap la altul, întocmai ca „la scenă", în final sala izbucnind în aplauze ca la un spectacol!

Profesorul a lăsat să treacă colegiala încurajare a „aventurii" mele, conchizând răspicat:

- *Bilă albă!*

Un nou iureş de aplauze, de astă dată îndreptate mai mult providenţialului erudit, care pricepuse, perfect, imensa mea nevinovăţie. t Goga atenţionase veacurile:

Bătrâne Olt! - cu buza arsă
îţi sărutăm unda căruntă.
In cetăţuia ta de apă
Dorm cântecele noastre toate...

Deci şi ale Măriei, ferecate de unde, se tot duc acum spre năpăstuite însetate româneşti suflete...

La Călimăneşti, superba doinitoare opreşte maşina, să-şi cumpere dulceţuri, specialitatea localităţii. Sorturi de munte - de fragi, de zmeură, de mure. Achită nu mai puţin de 12 borcane, câte patru de fiecare. Nu de alta, ca transfigurarea la scenă să fie dulce...

Şi trecem razant pe lângă Cula de la Bujoreni a lui Janot lancovescu, tatăl îndrăgitului comic briant, Puiu lancovescu, fost director al ziarului „Naţionalul" şi şef al elitelor sociale, fost ministru o singură zi... şi care întârzia noaptea în îndelungate lecturi, nu o dată să-i ia foc plapuma de la ţigară...

Ajungem la Vâlcea încă pe lumină, serafică.

în plin centru, în faţă la principalul restaurant „Gambrinus", la întretăiere cu drumul Episcopiei, surpriză: ruşii intraţi înaintea noastră! O căruţă cam coşcovită, cu doi căluţi costelivi, pe capră, mănătorul cu sticla de vin la gură şi lângă el un armonist, băut şi el, cântând, halandala, cam duios „Oci ciornia...". Şi altă surpriză: pe trotuar, în faţa tabloului „eliberatorilor", privind interzis, ca să nu zic consternat, Victor Eftimiu! Cărat din lagărul de la Tg.-Jiu.

Ca să nu-i fac Măriei sânge rău, nu-i atrag atenţia şi îndrum pe Garagaţă la vechiul hotel, situat într-un gang, la etaj, pe strada principală, care taie oraşul, de-a lungul, în două.

Ajunşi la camere, ne bucşim toţi în cea mai mare, să vedem ce e de făcut...

Garagaţă se arată îngrozit de Packard, să-1 dosească undeva, până ne decidem să ne luăm drumul către căşi, dându-ne seama că, o dată cu intrarea ruşilor, nici vorbă de spectacol...

îngrijat cum este, chiar se desprinde de noi, avertizându-mă:

- Chiar am plecat să-i găsesc un loc mai ferit, barem până mâine...

Nimeni din noi nu mai are piuit...

Singură Măria cheamă madama să-i schimbe aşternutul; ea care este fulg şi adoră curăţenia. Odată proaspăt şi înălbit, îi pune în poală femeii, surprinsă, jumătate din dulceţuri, două borcane din fiecare, deci şase!

Plec după agent -- bun agent şi la Vâlcea - să văd ce e de făcut.

- O dată cu intrarea eliberatorilor nu poate fi vorba de aşa ceva... îmi spune Bertolli, talianul priceput la spectacole, care are în coasta pieţei şi legătorie de cărţi.

Şi o dată cu seara, revine la hotel şi Garagaţă, cam obosit şi transpirat. Plin de el, ne informează:

— Am aranjat totul cum trebuieşte: într-o stradă mai dosnică, în curtea unui creştin, căruia i-am dat ceva, rugându-1 să aibă grijă până a doua zi, fiind vorba de un turneu de artişti, care de va avea loc i-am promis şi câteva invitaţii. M~a ajutat cu ceva coceni de porumb din grajd să o ascund, s-o camuflez. Să sperăm, coană Mărio, că vom ajunge la Bucureşti cu ea...

Şi trece noaptea fără nici un subsidiar.

Sculat până în ziuă, Garagaţă ridică hotelul în picioare:

- Ne-au furat ruşii maşina. Packardul! „Eliberatorii" s-au pornit să „civilizeze" Europa, despuindu-ne de ce avem şi n-avem... Probabil creştinul pe care 1-am cinstit le-a vândut pontul! Hoardele lui Marx-Engels-Lenin-Stalin: hoţi, pungaşi, borfaşi, criminali, bătui-ar Dumnezeu!

Şi aproape înecat de năduf, după o pauză:

- Nu era bine să fi fost acuma pe la Viena, coană Mărio?...

SPRE BUCUREŞTI, LA BOU-VAGON...

Hoţia rusească, borfăşlâcul sovietic se întinde peste Europa, spre Berlin, ca o pecingine...

La Vâlcea, dăm din colţ în colţ şi Măria, teribil de repede, se convinge de „fericirea pe pământ" adusă pe glia străbună de „eliberatorii" faimoaselor lozinci: „davai ceas... davai palton!"... Nu este adevărat, a fost un simplu zvon că Tănase ar fi „zis" un cuplet pe această riscantă temă, agăţându-şi nu mai puţin de trei ceasuri de braţul stâng, cu cămaşa suflecată până la coate...

L-am cunoscut bine: n-a fost un brav, cum poporul i-a atribuit-o, datorită popularităţii; a avut o lire temătoare, ca să nu zic fricoasă, aşa că nu avea cum să-şi bage „nasul" în proiectele marelui continent slav, care nu era la prima sfârtecare a ţărişoarei noastre şi mai ales cum, el, sergent-major de la Vaslui, să se ia la trântă cu imperiul iui Petru cel Mare care urma să reverse peste

Basarabia şi Bucovina, din nou răpite, *„lumina venită de la răsărit... ",* cum avea să glăsuiască marele Mihail Sadoveanu, cel îngropat lângă românismul lacrimă eminescian!

De altfel, Tănase nu mai trăieşte mult după intrarea „civilizatorilor", care, lipsiţi de o fermă subzistenţă, uzează de instinctele primare în devălmăşie...

Siluiri, beţii, prădăciuni, jaf, hoţii, ca să-şi susţină o existenţă precară la drumul mare...

Şi toamna impunându-şi coarda razachiei, plesnind strugurii de însorite hohote, nu e de mirare că unii din muscali, în drum spre porţile Brandemburgului lui Bismarck, beţi criţă de tulburel şi de pretinsa victorie, sunt găsiţi cu pleoapele căzute, gura strâmbă, dormindu-şi somnul lin înecaţi în bufile cu vin, *nacht Berlinl...*

Directorul „Cărăbuşului", întâiul teatru românesc permanent de revistă, moare în 1945, în vârstă de 65 de ani, de pneumonie. Gras, bun dansator, transpira teribil la scenă... Coana Virginica, soaţa şi mama celor doi copii, Radu şi Aurică, beneficiară „căciulii" Ia control, nu găseşte salvatoarea penicilină, medicamentul fiind la începuturile sale. Popularul artist este expus, ca şi vibrantul Octavian Goga, care cu robustele-i versuri din *Oltul* îmi înlesnise o stingheră „bilă albă" la primul examen de Estetică literară, sub privigherea înţeleaptă şi binevoitoare a lui Mihalache Dragomirescu, este expus şi el în incinta sanctuarului ridicat cu atâta trudă şi jertfe de Constantin Esarcu, Ateneul Român - „daţi un leu pentru Ateneu!"

Posternându-mă la căpătâiul lui Goga, în apropierea frunţii lui luminată de atâta grandios trecut românesc, îmi spumegă în minte finalul la *Oltul...* L-aş fi zis pe drumul de ape al celui plecat, la despărţire, dar afluenţa la căpătâiul marelui dispărut m-a îngheţat, mi-a retezat curajul care-mi dictase „declamaţia"...

O fac după şaizeci de ani, în cucernică şoaptă, pentru ÎNTREGUL NEAM ROMÂNESC, acum, când vajnic pustiu cutreieră tărâmurile noastre!

Slăvite f ar mi t uri a vremii, De mult v-am
îngropat văleatul... "-] Neputincios
pari şi tu astăzi -
Te-a-ndns cu lanţuri împăratul.
'?y?>- *Cu unda ta strivită, gemem*

Şi noi, tovarăşii tai buni, Dar de ne-om prăpădi cu toţii, Tu, Oltule, să ne răzbuni!

Să verşi păgân potop de apă Pe şesul holdelor de aur; Să piară glia care poartă înstrăinatul nost 'tezaur; Ţărâna trupurilor noastre S-o scurmi de unde ne-ngropară Şi să-ţi aduni apele toate -Să ne mutăm in altă ţară!

Oamenii se duc unii după alţii spre acelaşi liman al nefiinţei... Şi de la Ateneul Român coborând Calea Victoriei în drum spre cimitirul Bellu, „nasul" lui Tănase, care produsese atâtea plesne, amorsate în atâta suculent haz, încontrat de astă dată de lumina solară, nu de jerbele reflectoarelor, este rechemat din trecut ca şi o amintire în panegiricul rostit, cu inimă şi cap, în faţa „Savoy"-ului, de unul din trupă, tânărul frumos, deştept şi bucălat, Piu Mironescu, ce! ce avea să sfârşească acum câţiva ani la Buenos-Aires, ca vicepreşedinte al Televiziunii argentiniene...

Circulaţia feroviară perturbată de trenurile militare ne obligă să zăbovim depeizaţi şi fără rost încă două-trei zile la Vâlcea.

Măria, tot timpul cu gândul la Livada cu Duzi şi la ai săi, plesneşte de nervi, trepidant, irascibilă, în pasul fiecărei acţiuni... Se pare, cu instinctul şi inteligenţa ei, că e lămurită de-a binelea de ce va urma pe cărările istoriei noastre, în rău, în tot mai rău!

într-una din zile vine de la autorităţile improvizate - care, normal, nu pot regla circulaţia pe C.F.R. special pentru ea - însoţită de o frumoasă bătrânică. La tinereţea şi frumuseţea ei îi poate ţine loc de bunică.

Fără să fi umblat la vreunul din cele şase borcane cu mure, zmeură, fragi, din cele cumpărate la Călimăneşti, i le întinde, ambalându-i-le într-o plasă.

- la-le, măicuţă, şi îndulceşte-te pe deplin... De la mine puţin, de la Dumnezeu mai mult!

Şi o pupă apăsat, îinbujorând-o de emoţie, pe ambii obraji.

Blânda dulce bunicuţă plecând încântată, Măria mă lămureşte ce e de făcut:

- Am fost şi la gară, şi la şeful Petrescu, pe care-l ştii iubitor de artişti, m-a asigurat că nu avem altă soluţie decât să ne transportăm la *bou-vagon...*

Aşa s-a şi întâmplat: de la Packard la bou-vagon!

Nu-şi mai au rost avatarurile „voiajului artistic" către binecuvântatul Bucureşti, care numai Dumnezeu ştie cu ce ne mai aşteaptă...

Dar - surpriza surprizelor: ocazionalul ţuguşor ne-a dat jos după o zi şi o noapte, pe la Codrul Vlăsiei, fiind din drum comandat de Regulatorul de circulaţie să se întoarcă la Piteşti, pentru nu ştiu ce socoteală...

Şi în frunte cu năzdrăvana noastră Mărie, ascultându-i comanda:

- înainte, copii ai ţării mele, spre Bucarest!

în veselia ei contagios năvalnică am parcurs 17 kilometri pe jos, până la Chitila, unde, agăţaţi de un tren ajuns din Moldova, am redevenit, după zece minute, vechii bucureşteni, „eliberaţi" de americanul Packard şi perdanţi ai A.B.C.-ului parisian datorită „fericirii pe pământ!" din prima „viziune" a scumpei noastre pasăre măiastră, Măria Tănase!

Şi pentru că ne-a fost dat, la ordinul Măriei, s-o. luăm pe jos de la Codrul Vlăsiei, un amănunt pe care înţeleg să nu-l trec cu vederea, în 1925, un remarcabil condeier, N. Baboianu, scoate o revistă intitulată „Vlăsia", foarte urmărită datorită colaborărilor, marcante personalităţi literare şi politice.

DOINITOARE, CUPLETISTĂ EXCEPŢIONALĂ, OPERETISTĂ, DRAMATICĂ...

Ajunsă la Bucureşti, în mansarda transformată după mult născocitoarea-i fantezie în salon veneţian cu baluri multe, Măria este solicitată de primarul de la Breaza, Ion Manolescu, directorul

Teatrului Municipal, să interpreteze, alături de el, rolul Masa din celebra dramă *Cadavrul viu,* a uriaşului de la lasnaia Poliana, Lev Tolstoi.

Stăpână pe ea, mai pe şleau, încrezătoare în darul divin de a putea orice la scenă şi în contactul cu sufletele omeneşti, Măria acceptă propunerea. Şi precum exact cu un an înainte, în ianuarie 1945, biruise alături de Ion Dacian la operetă, în opera comică a lui Audran, *Mascota,* la fel nu rămâne mai prejos nici în dramă, înregistrând nu mai puţin succes ca experimentatul tragedian, interpretul lui Fedia Protasov, unul din „caii de bătaie" ai renumitului popular artist.

Pusă în scenă de regizorul Ion Şahighian, posesor al tuturor secretelor gigantului Paul Gusty şi în decorurile lui Ştefan Noris, arhitectul polonez refugiat la noi după invazia nazistă şi care s-a familiarizat cu scenografia teatrelor noastre, înregistrând destule succese, cântăreaţa îi ascultă smirnă indicaţiile, adăugându-şi în schimbul de replici muzicalitatea, trăirea năvalnică, simţirea vibrantă, ca o coardă permanent întinsă... Premiera, ianuarie 1946, înregistrează succes cu cei doi, piesa făcând serie iar numele Măria „rotunjind" încasările în neştire!

lat-o de la un an la altul valabilă operetistă şi dramatică!

Cupletistă de excepţie, manevrând poantele ca nişte brienţele, se dovedise mult înainte.

în perioada asta de „dramă", Măria nu renunţă la milenarul cântec românesc, e cu el în sân, în bătăile inimii sale, seară de seară pe Ştirbei Vodă, la localul „Paris d'hiver".

De asemenea, cântă pretutindeni unde este chemată, braţ la braţ cu cântecul românesc, gură-n gură, doinind, hăulind, bocind, românul credincios tradiţiilor lui, cu mare, cu mic, sărac şi bogat, preschimbându-şi-o în veritabil secular idol, de neînlocuit!

Cântatul ei la ceruri, la scenă, la crâşmă este nădejdea, permanenta ei înfrăţire cu cântecul românesc, cu veacurile... Cu obârşia! Şi mai ales cu dumnezeirea, care, *încă,* ne mai ţine!!!

Nicolaide o duce la o serbare grecească, unde el spune nişte glumite şi ea cântă trei cântece pe greceşte, grecoaică sadea! Uluieşte, ca în turneu la istanbul, la „Taxim", acolo, perfectisim, pe turceşte.

Tot greceşte, nu glumă, cânta şi cu mine, dulce, pe două voci, după miezul nopţii, „Ta matia" la „Sure" în Galaţi, la

„Minerva" în Craiova... Vocea ei avea strict dulceaţa „Mavrodafniei" greceşti. Era plină de viaţă, drăcoasă, copilă a Infernului şi o iubeam teribil! Mult te-a mai dăruit Dumnezeu, adorată Meme!

într-un colţ de stradă, în Piaţa Buzeşti, într-un local care se numise „Nepotul", preschimbat în „Unchiul", Măria cântă acompaniată de H. Mălineanu la pian, Bucureştiul trăgându-se pâlcuri-pâlcuri spre vraja ei divină, mesele fiind disputate precum chefurile în zilele de onomastică, ca iarba de leac, patronul rotunjindu-şi în scurt timp buzunarele, doldora.

Cu vitalitatea ei, cu forţa ei nemaipomenită, se cheltuieşte pretutindeni, în neştire. Contribuie din plin la înfiinţarea „Teatrului de estradă", unde va avea răsunătoare succese; este o vreme profesoară de cânt străbun, dar se plictiseşte repede, după care o urmează Mia Barbu.

Schimbă de local: trece la „Pajura neagră", la doi paşi de casă, cam în dreapta magazinului „Eva" de azi. în vara lui 1935, într-un turneu cu lancovescu cu marele succes al stagiunii, *Afacerea Kubimky,* de mult reprezentatul Fodor Laszlo, i-am desluşit, o noapte întreagă, puternica dăruire şi simţire românească la altă „Pajura neagră", cea cernăuţeană. Cântă eternei noastre Bucovine *„veselă grădină cu pomi roditori şi mândri feciori",* pe sfintele româneşti urme ale Hurmuzăcheştilor, ale lui Arone Pumnul, ale gimnazistului Mihai Eminovici, fugit din Cernăuţi după trupa Fanni Tardini-Vlădicescu...

Gureşă ciripitoare, ea împlinea exact peste o lună 22 de ani, era faină ca o tanagra făcută în Grecia antică şi eu nu gândeam că-mi va fi dat să-i devin impresar.

Din nou schimbă de local: trece la „Parcul Aro", pe Dorobanţi. Lumea se trage buluc după ea. Prezenţa ei devine hotărâtoare la realizarea încasărilor. Gajuri enorme, astronomice, în locui ei, la „Pajura neagră", frumoasa Lătăreaţa, venită de la Slatina, unde cu o chitară de gât cânta în stradă, pe trotuar, curat repertoriu oltenesc nefalsificat, cum cântă păsările cerului... Măria o aprecia foarte tare, din toate cântăreţele socotind-o drept cea mai bună.

Ruşinea ruşinilor: Măria se prezintă, cu cobzarul după ea, şi la un examen pentru atestatul în baza căruia poate activa. Netoţii, în loc sâ-i mulţumească numai că a venit, că s-a deranjat, în loc să

o oprească, o lasă să cânte, şi încă două bucăţi. Deşi bunul Dumnezeu îi dăduse atât cât să stăpânească răsuflarea mulţimilor, cât să fie idol naţional, că oamenii, şi chiar Nicky Atanasiu, prezidentul, nu mai erau îndrituiţi s-o examineze!!!

Intre actorii mari ai omenirii care ne-au vizitat adeseori, mi-a fost dat să mă regalez, în două rânduri, la reprezentaţiile miraculosului actor albanez Aleksander Moissi, născut la Durazzo. Trona, în acea epocă în trupa lui Max Reinhardt, marele regizor, alături de Albert Bassermann, Paul Wegener, fiind socotit cel mai expresiv Fedia Protasov al lumii, în *Cadavrul viu* al lui Tolstoi, chiar peste interpreţii ruşi, datorită unui îndelungat turneu, care nu se mai termina, în chiar ţara de obârşie a piesei!

Şi dacă ochii contează enorm în figura unui interpret la scenă, mărturisesc că rareori am văzut ca, ai albanezului, bun prieten cu Victor Eftimiu: două enorme faruri ale goanei unui automobil luminând în noapte o stradă vieneză recent spălată de ploaie, spre Glorietta Schonbrunnului, construit de Măria Tereza, pe care mai picură o întârziată lacrimă cerească...

Despre muzicalitatea vocii să nu mai vorbesc: tot parfumul chiparoşilor, pojtocalilor, rodiilor, strugurilor dând în copt şi briza siniiie mediteraneană în glasul lui, îndulcind o limbă aspră, germana, în care se producea şi în care nu se născuse... Există o a sa imprimare, un disc „November" - o divinitate!

Parteneră a lui, în Masa, soţia sa, marea actriţă Johanna Terwin.

Reinhardt, care-l remarcă într-o trupă ambulantă, în roluri neînsemnate, a ştiut ce să consolideze cu ochii şi vocea lui în trei din cele mai importante roluri, care ajung pentru o imensă carieră mondială şi anume: *Hamlet, Cadavrul viu* - Fedia şi *Jedermann,* cu care de altfel Moissi a dat mapamondul peste cap!

Reinhardt, la care a învăţat „regia" bogătanul nostru gălăţean Soare Z. Soare, cumpărase la Salzburg palatul episcopal, utilizându-l pentru teatru. Zidurile lui constituind împreună cu toate amplasamentele veritabil decor la feeria misterico-religioasă a lui Hugo von Hofmannsthal, *Jedermann,* în care Moissi era magnific în rolul Oricine.

în 1915, Victor Eflimiu se alia la Berlin. România era în neutralitate. Autorul *Cocoşului negru* îl văzuse pe Moissi în spectacol la teatru, dar nu îl cunoscuse personal. Apărându-i un

foileton despre teatru, în ziarul „Berliner Tageblatt", în care scria şi despre faimoasa interpretare a lui Moissi în *Hamlet,* care mult a mai influenţat Hamletul lui Aristide Demetriade al nostru, se pomeneşte cu vizita unei actriţe, Johanna Terwin, care va fi viitoarea soţie a lui Moissi. Aceasta îi comunică albanezului, devenit român, că marele interpret al Prinţului danez se află bolnav, prizonier într-un lagăr francez şi s-ar putea să se prăpădească, îl roagă pe Eftimiu să intervină undeva, asigurându-i că el îi poate fi salvarea... Eftimiu este nedumerit, însă răzbătător ca de-a lungul întregii sale existenţe, reîntors în ţară, intervine prin ambasada Franţei şi reuşeşte să-1 scape din lagărul de prizonieri, în schimbul unui general francez, cedat de nemţi. Moissi este eliberat cu obligaţia de a nu se mai întoarce în Germania, el jucând cât a mai ţinut războiul în Elveţia.

O dată cu pacea, totul intrând în normal, Moissi face triumful triumfurilor cu Fedia din piesa lui Tolstoi, în interminabilul prim turneu din Rusia al celui dintâi gigant artist occidental care vizitează continentul Sovietelor!

în 1920-1921 primul turneu al lui în România, în fruntea trupei teatrului german de la Cernăuţi.

- *Am venit să-i mulţumesc lui Eftimiu că m-a scăpat din lagăr!*

La Naţionalul bucureştean, primul directorat Eftimiu. Moissi îi aduce un dar simbolic: o siluetă a lui tăiată în lemn şi colorată de un artist sovietic, personificându-1 în rolul vagabondului din *Capul răutăţilor,* o minusculă piesă a lui Tolstoi.

De-aici o frăţie la toartă, îmbrăţişarea dintre marele nostru poet dramatic şi genialul actor universal perpetuând o prietenie de nezdruncinat, până când melodiozităţile albanezului au voltijat spre ceruri, în 1935...

Eftimiu i-a făcut toate înlesnirile, nelăsându-1 la hotel şi găzduindu-l împreună cu a sa Johanna Terwin la el acasă, cu prilejul acestui prim turneu care a avut loc la marea sală „Eforia", pe Bulevardul Elisabeta (azi Kogălniceanu) şi care a ars când era în serie Tănase cu „Cărăbuşul".

Moissi a înfiorat, a încântat, a fermecat atunci spectatorii bucureşteni în *Hamlet, Othello* şi Oswald din *Strigoii* lui Ibsen.

A revenit anul următor cu Fedia din *Cadavrul viu, Othello, Hamlet.*

Marile State Unite ale Americii le-a dat peste cap într-un

. terrninabil turneu, mereu rechemat, cu *Oberon, Jedermann,* Fedia ^*Cadavrul viu)* şi *Hamlet.*

*• A revenit la noi pentru a treia oară, în octombrie 1929, cu celaşi Fedia - unicatul unicatelor! - şi *Medicul în dilemă,* de flernard Shaw.

Argentina, Mexic, Stockholm, Roma, Paris, New York, rhicag0' Londra, Egipt, n-a fost ţară şi oraş important între 1912 Paris) şi 1935 (Italia) prin care să nu-şi treacă divinul fior l geniului său prin sufletele celor ce veneau la spectacolele ca la o sfântă slujbă religioasă închinată eternei poezii]Lmatice năpădită de reveriile lunare...

Promisese fratelui de origine, Victor Eftimiu, creatorului ,jbil de înzestrat „pe româneşte", să-i interpreteze pe scenele ,rrnane piesa în versuri *Prometeu,* pe care la noi o jucase Tony milandra. . . , ,

Moartea impiedicându-1, nu şi-a putut ţine promisiunea, şi a tânăr, de plămâni, îngropat în Elveţia sub o lespede pe care săpat eternităţii, ca o amintire de glorie, simplul numele: ALEKSANDER MOÎSSI.

Şi pentru că se pare a fi fost» cât a trăit, cel mai mare din narea pleiadă germană", subliniez un fapt semnificativ ce •iustrează superbităţile unice ale teatrului.

' La moartea lui Moissi, preţiosul inel Iffland, purtat ,.3djtional cu schimbul din cinci în cinci ani de către conferii 'atrului german, se află pe degetul lui Albert Bassermann. Acesta, „u veneraţie şi fără nici un dram de egoism, călcând tradiţia, îl trece ifept omagiu post-mortem, într-un magnific gest, camaradului Defunct.

Se scandalizează presa.

Răspunsul lui Bassermann:

„Faptul că i-am acordat postum lui Aleksander Moissi •telul Ifflond, pe care l-am primit, la rândul meu de la Friedrich tfaase, nu are o semnificaţie politică, fiindcă am considerat ntdeaima că e datoria mea de artist să nu mă ocup de politică. Dacă nti se fac reproşuri la Berlin, mi s-ar putea face foarte bine • \a l/lena, fiindcă s-ar putea simţi ofensaţi şi colegii mei vieneii. ' Dar s-o spun limpede: cauza pentru care i-am acordat lui \loissi postum inelul Iffland este că am simţit totdeauna o 'jmjra(ie deosebită pentru arta'genială şi fascinantă a acestui

mare şi uman interpret. Cauza pentru care n-am acordat acest inel unui interpret în viaţă este următoarea: singurii trei actori demni de acest inel erau, după părerea mea, Alexander Girardi, Max Pallenberg şi Aleksander Moissi, morii toţi, pe neaşteptate, în plină activitate. E o succesiune de întâmplări tragice, care a început să mă înspăimânte.

Ştirea că inelul Iffland i-a fost pus pe deget lui Moissi nu corespunde adevărului. Inelul există încă şi va fi depus de mine într-un loc potrivit".

, *„Restul e tăcere...* ", spune la *Hamlet.*

„REGELE TOBELOR DEZLĂNŢUITE..."

Nu pot afirma că absolut totdeauna mi-a fost bine... Am .răbdat de foame nu numai o dată, cu nemiluita, cu vârf şi îndesat... Pot să spun că în puşcăriile comuniste am visat la nişte sarmale ca Ia Eldorado! La o pâine caldă, rumenă, ruptă pe genunchi, şi mai şi... Am dârdâit de ger la sortat porumb şi ceapă în lagărele de muncă din Deltă, la 30 de grade minus, cu creierii îngheţaţi şi măduva înşfăcată din oase, cu satrapi ţigani mareşali! Era o ţară a nimănui, în care „ororile" îşi făceau de cap. Ani de zile în puşcăriile comuniste, nici măcar urmă de fum pe coş, în schimb, zi-noapte lumina electrică dându-ne în ochi, fără să ne putem feri... La abuzul criminal al nevinovatei „popreli" am răbdat ca un câine de lipsa tutunului; al meu credincios frate, 76 de ani, trăgând un fum din chiştocul smuls din gura unui prieten de puşcărie - Antonaru (9 ani la Baia Sprie şi Cavnic) - lângă o privată ce exala miros pestilenţial de chinuite fecale, în Deltă, la trâmba... Pentru vina de a fi cântat -,Chrisîos a înviat!" în noaptea de Paşte, n-am mai fost scoşi în dimineaţa de sărbătoare la W.C., menţinându-ne sub cheie, cu ordinul să ne facem nevoile pe noi!!!

în loc de „Christos a înviat!" - „Adevărat a înviat!" -bineţea sfintei pascale dimineţi legată de reapariţia Mântuitorului, 3000 de „deţinuţi politici" sortiţi exterminării şi ferecaţi cu

necesităţile fiziologice reacţionând fără remediu, urlând apucaţi de streche, ieşiţi din minţi cerând pustietăţilor, ca oameni ai nimănui, soarelui primăverii, neputincios, superbul:

- W.C.-ul!, W.C.-ul!!, W.C.-ul!!!

Răspundea ecoul ca o anatemă a depărtărilor... Ce păcate o fi fost să ispăşim?!...

Deci, să ne înţelegem: nu totdeauna am fost stăpân pe viaţă. Am avut de nenumărate ori nevoia născocirii a ceva, ca să ies din încurcătură. Să lămuresc iubitul cititor despre ce vreau să povestesc.

O blagoslovită seară bucureşteană, eu coborând sărman, fără franc, Bulevardul Elisabeta, luminat a giorno, „păsările nopţii" acostându-mă cu şoşeli şi momeli, ca pe Auschnit sau Malaxa. Suflă vântul în golul buzunarelor mele, gata să mă ia pe sus... Cinematografele se întrec în filme cu bandiţi, în frunte, la preţ, Harry Piei. Colţ cu Brezoianu, un cunoscut îmi întinde mâna:

- Ce faci, stimabile?

- Prost! îmi caut bani de ţigări...

Nu ştiu ce 1-a apucat, bagă mâna în buzunar şi îmi întinde 20 de lei.

— Mi-i dai de ziua onomastică, Sfântul Mihail şi Gavril, până atunci se mai schimbă calimera, caljspera...

1-am luat, nu l-am refuzat.

Şi lăsându-mă avut, îmi strânge cu nădejde mâna, complectând:

- Să ne vedem pricopsiţi!

O ispititoare apetisantă curvuliţă care pândise taifasul nostru, îl trage insistent de mânecă, despărţindu-ne şi dispărând cu el...

Alt Bucureşti. Al tinereţii mele. Adorabilul!

Trebuie să mărturisesc că în acele frumoase zile, ca ale Aranzuez-ului (Versailles-ul spaniol), numele Malagamba, aparţinând toboşarului basarabean din orchestra ce cânta la localul „Colorado", de lângă statuia Mihai Viteazul, ţinut de Mişu lorgulescu şi mai târziu transformat în sală de teatru, m-a şocat din capul locului... De la întoarcerea lui Sergiu Malagamba din Sudan, de la Khartum, capitala respectivă, unde bătuse tobele şi ciocănise pe sărite cinelele în luptă cu musca tete, într-o formaţie de zmeu: Dinu Şerbănescu capelmaistru, acordeon, Bibi Alexandrescu, pian, Joe Reininger, vioară.

Datorită numelui ce mi-a sunat ciudat sau poate din extravaganţa tinereţii, am anunţat în presă şi apariţia unei cărţi ce

urma să poarte titlul *Ţara lui Malagamba,* fără ca el să nu poarte nici o vină... Bineînţeles, din cartea trâmbiţată n-a apărut nici o slovă.

Dar să revin la polul cu care fusesem atât de simplu miluit. Probabil ca să-1 multiplic şi să mă înstăresc, de la debitul din colţ mi-am cumpărat două pachete de ţigări „Regale R.M.S." după care am intrat în hotelul „Nisa", pe care-1 ţinuse Herdan, cel cu fabrica de gustoasă pâine, nu necoptul turcesc clei de azi şi care din adoraţie pentru Leonard, în final de viaţă, îi pusese la dispoziţie o cameră, fără să-i ia nici un ban. Mărinimii ale trecutului, care nu se mai poartă azi - sunt şterse din controale!

Deci asigurat de tabaciocul binefăcător al întregii nopţi, am achitat o cameră pentru o noapte, comandând bufetierei două stacane mari de cafea.

Nu mai ştiu câte pagini am scris, alcătuind o broşură intitulată MALAGAMBIŞTII, încheiată cu LISTA COMPLECTĂ A MALAGAMBIŞTILOR. care conţinea câteva nume fictive.

Zorii dimineţii m-au trecut fără comentarii, fără să fi dormit o clipită, vizavi, în strada Saligny. la tipografia „Eminescu", al cărui jupan pe nume de împrumut, Munteanu, patrona „Gazeta sporturilor", la care colabora cu frumoase comentarii la meciurile de fotbal viitorul talentat textier de revistă Jack Fulga.

Epoca de glorie a fotbalului românesc: Bodola, Bindea, Dobay, Baratki, David (11 Dio)... 5-0 cu Iugoslavia la Balcaniadă, cu celebrul Glaser în poartă, din care 3 marcate de Bodola, alintat „Duduş"!

Munteanu a priceput dintr-un foc propunerea mea, tipărind broşura în aceeaşi zi. Am alergat, la doi paşi, în Domniţa Anastasia, unde Tudorică, colportorul marilor cotidiane, avea închiriată o cameră enormă, unde îşi hrănea şi dormeau „oltenaşii" aduşi de la Măciuca, să strige străzilor bucureştene „cursul evenimentelor"...

Având „posturi" fixe în faţă la Casa Centrală a Armatei, la ieşirea pe treptele Gării de Nord, în Piaţa Mare, pe scările Poştei, la Şosea, în faţa Casei Funcţionarilor Publici, unde locuise Alexandru Vlahuţă şi de unde în lumina anumitor zile se desluşeau munţii, la Gara Obor, vizavi de arena de fotbal „Unirea Tricolor" a inimosului Nae Lucescu, „puii" de juveţi au tot strigat „Malagambiştii"... „Lista complectă a malagambiştilor"... broşura epuizându-se în câteva ore, patronul tipografiei achitându-mi pentru ea şi pentru noaptea pierdută, a doua zi după ce-i predasem textul, enorma sumă de 17.000 (şaptesprezece mii) lei, leafa mea de la gazetă pe cinci luni!

Până aici, şi bine, şi frumos. Dar după câteva zile, conducerea de stat confundând „malagambismul" cu o sectă religioasă, 1-a ridicat pe bietul Malagamba şi 1-a încarcerat sub pază în lagărul de la Târgu-Jiu, având coleg de gamelă pe academicianul Victor Eftimiu!

O dată cu ţara eliberată de rusnacii „davai ceas!", când a ieşit din „pensionul" gorjan, Malagamba m-a budat un timp. Cu orice prilej rnă evita, fără să-şi dea seama ce popularitate, ce celebritate îi creasem, facându-i acest pustiu de bine... S-a convins mai târziu, la primul turneu, grandios, făcut de mine, când l-am prezentat ca mare muzical star, bătând îndesat în tobe, să se audă la Moldova...

Faimosul acest prim turneu, la care toată lumea era uluită, se crucea la năvalnica nemaipomenita afluenţă, a avut în fruntea soliştilor pe Măria şi.al său milenar cântec românesc, de veacuri crescându-ne şi apărându-ne de urgii neamul, în slăvită lumină de strălucitoare sfântă înviere! Adoraţia alor noştri pentru marea doinitoare, cântecele ei deschiseseră acest prim drum al lui Malagamba în ţară, el înălţându-se fulgerător în incandescenţa rampelor aprinse, vedetă de prim ordin!

De peste drum de locuinţa Măriei, de la „Mon Caprice", am „rupt-o" pe Elisabeta Laza, americanca venită cu tatăl său, ardelean plecat după primul război mondial peste Ocean, la Chicago... Acesta, în prima zi ajuns cu ea la Bucureşti, ducându-se la baia de aburi „Eforie", ţinută de D.R. loaniţescu, ministru naţional-ţărănist, a murit în baie; cea venită să-şi cunoască rudele de la Gurbediu-Bihor, pe lângă Ţinea, rămasă singură, de izbelişte, în cele patru vânturi...

Ocupându-mă de ea - îşi alcătuise programul din câteva moderne şlagăre americane de muzică uşoară - am sfatuit-o la fiecare cântec să-şi schimbe rochia, ca o „transformistă", în postură de ingenuă, cochetă, vampă... Măria s-a sesizat chiar din primul oraş, de la Ploieşti, de acest interes ce-i acordam reuşitei americancei. Ceea ce a determinat-o, după spectacol, arătându-se plictisită, să-mi ceară s-o conduc de la teatru până la vagon, pe jos, refuzând să urce în autobuzul în care ocupaseră deja locuri americanca toaletelor diverse, orchestranţii aleşi pe sprânceană de Malagamba, printre care Guguţă Popescu, Alexandru I m re, Bucătarii, cât şi tot restul trupei...

Mi-amintesc că m-am supus, cuminte. Parcurgând, braţ la

braţ, în bună straşnică prietenie bulevardul destul de întins până la gară, pe sub bătrânii arbori, fremătători...

în program îşi mai aduceau aplauda contribuţie Lescenco (muzică rusă), Colea Răutu şi Emil Popescu-„Bilă", care prezenta.

Acest drum artistic, încărcat de ovaţii, a născut o populară vedetă şi un nou şef de orchestră, din acela care mă şocase cu numele său, numitul Sergiu Malagamba!

Când ne-am întors la Bucureşti, fără să-i spun Măriei, am insistat pe lângă ancestralul meu prieten Jean Georgescu-Film, care tocmai turna *Visul unei nopţi de iarnă,* după piesa lui Tudorică Muşatescu, şi mi-a băgat scumpa proteguită americană, cu două cântece, în reuşita peliculă.

Iar după o înlănţuire de serafice zile şi nopţi ferice m-am despărţit cu greu de dragostea ei în rada portului Constanţa, urcând-o pe un transatlantic condus de o femeie „lup de mare", cu pipa în dinţi...

Avea asupra ei contractul asigurător cu unul din marile localuri de noapte de la Boston şi o sumă de dolari, înmânată de ambasada de la Bucureşti, să-i asigure existenţa până Ia intrarea în pâine. Grija Statejor Unite de cetăţenii lor - popoarele mari au devenit mari prin merite - de altfel vasul desprinzându-se de la ţărm cu, mari şi laţi, numai trei pasageri.

Revenit de la adioul vaporului, să iau trenul înapoi spre Bucureşti, mă împleticeam de arborii bulevardului, curat să-mi sparg scăfârlia!

După turneu, prietenia dintre mine şi „Regele tobelor dezlănţuite", cum îl supranumisem pe Malagamba pe unul din afişe, a fost de nezdruncinat. Aşa că, ceva mai târziu, când poetul braşovean Ştefan Baciu, ajuns în îndelungu-i exil profesor de limba spaniolă la Universitatea din Honolulu - Hawaii, şi mi-a cerut să-i povestesc tărăşenia naşterii malagambismului în Ţara Românească, i-am făcut-o într-o drăgăstoasă amplă scrisoare, pentru care el mi-a cerut învoirea - şi eu i-am aprobat-o - s-o pună „Cuvânt înainte" la *Cu îngerul malagambist in insula Oahu,* scriere a sa.

Iată deci, de la cei 20 de lei. cu care, atunci, demult, am fost miluit, colţ cu Brezoianu, fără să-i dau nici până azi înapoi, că tobele lui Malagamba au sunat nu numai în Moldova, ci şi pe urmele de spumă marină ale rătăcitorului James Cook, ale vizionarului colorist Gauguin, până-n feericul mirific Honolulu - Hawaii!...

Reproduc începutul broşurii trimise de poetul braşovean, care a sfârşit departe de ţară, cu dorul de Ea...

„ Cine sunt şi ce vor MALAGAMBIŞTIl

(Vrem corso duminical în fiecare zi pe Calea Victoriei
cu bătaie de confetti şi focuri de artificii la miezul nopţii
vrem cravatele cele mai fantastice, absolut gratis pentru
cei majori şi vaccinaţi
;. iar pentru minori vrem Niagare de braga
i şi un câine cu covrigi în coadă pentru fiecare sărac
vrem serenade în fiecare noapte, din Popa Tatu
în strada Apolodor, din Cotroceni, în Foişorul de Foc
vrem carnavaluri ca la Rio de Janeiro
la Pleniţa, la Turnu Măgurele şi la Baia de Aramă
vrem muzici municipale în toate parcurile
lângă chioşcurile cu kefir Lukianoffşi sifoane cu bilă
vrem baterii la gheată la preţ de cost '
pentru toţi cei care vor să se îmbete cu primăvară şi şpriţ
vremjinişte în marile oraşe de aceea umblăm cu pantofi cu
talpă de crep vrem vise colorate pentru cei trişti şi singuri
şi pentru candidaţii la sinucidere iar pentru poeţi şi pictori
vrem munţi de hârtie, pensule şi colori distribuite cu
toptanul în fiecare săptămână de camioanele primăriei
vrem un concert de jazz dirijat de Sergiu Malagamba
•i la Ateneul Român sub fresca lui Costin Petrescu
pentru ca armăsarul lui Mihai Viteazul să meargă la trap
mândru, ca El Zorab din balada lui George Coşbuc.

Vrem tot ce se poate şi tot ce
nu se poate pentru că, în definitiv,
noi, malagambiştii, nu vrem nimic. "

ŞTEFAN BACI U Honoluiu -
Insula Oahu 1/II-1975

~f în fruntea broşurii ajunge până la mine următorul autograf: i' Lui

l „GABY MICHAILESCU, SALUTUL UNUI FOST UCENIC DE MALAGAMBIST! , ŞTEFAN BACIU"

if

SFINXUL DIN HOLLYWOOD

La teatru nu ştim mai nimic... Nici Shakespeare, ale cărui blestemate întruchipări, profund umane, aveau să scoată din făgaş cursul timpurilor, n-a mers la sigur, să anticipeze din capul locului destinul lui Hamlet. 1-a înfiorat nemurirea actorului, Irving, Grigore Manolescu, Mounet-Sully, Moissi, Demetriade, revărsând pale de suflet şi har peste replici. Şi prinţul Danemarcei tronează departe, îndoliat peste lume, fără ca părintele său să mai ştie ceva despre el, pe unde-o fi... E anapoda să ne improvizăm suficienţi şi să dăm verdicte. Imposibil de ghicit soarta unei piese, de la repetiţii, în ţâţânele teatrului nimeni nu se poate da uţa cum vrea. Teatrul râde de pretinsul specialist, Iăsându-1, îndeobşte, cu degetul de la frunte, în gol... Există potriviri, întâmplări, însă, în general, surprize. Nici Alexandre Dumas-fiul n-a bănuit câte crahuri teatrale avea să salveze a sa *Damă cu camelii...* Din cuşca unui sufleur, deşi cu textul dinainte, chiar Eminescu, a cărui minte avea să spargă strălucitor spaţiile, n-a întrevăzut ce se va petrece cu piesa învăluită de şoaptele Iui la repetiţii. A hulit *Cele două orfeline,* care au realizat averile pământului storcând toate lacrimile, însuşi eu am făcut cu melodrama lui Dennery, jucată prima oară de Pascaly la noi, şase turnee, la Râmnicu Sărat plătindu-se galeria 500 de Iei, când fotoliul de orchestră era 120 de Iei. Deci, oricât de firoscoşi, trebuie să conchidem că teatrul are cotloanele lui, de unde ne pune 'a punct şi ne anulează toată priceperea. Un exemplu edificator.

Era iarna, era primăvara, nu mai ştiu. în orice caz, Măria Tănase în splendoare. Frumoasă cadra. Fiind ca frate cu soră, lucrând toată viaţa cu ea şi iubind-o, n-am precupeţit nicicând nimic să-i servesc capriciile. Să-i satisfac sufletul cald şi tandru, apropiat

nu numai de mine, ci de toţi cei cu care venea în contact. Pupăcioasă ca un copil, sărutările ei au fost pentru absolut toată lumea, ca şi pentru cântec, pentru soare, pentru lumină... In locuinţa din strada Dimitrie Sturza, vizavi de Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti de azi - o mansardă pe care fantezia ei o transformase în apartament princiar - dulcea graţioasă cântăreaţă îmi spune într-o zi:

- Fă rost de bani... Mi-a adus Nicu Kiriţescu (fratele autorului *Gaiţelor,* condeier teatral şi regizor) o comedie muzicală vieneză, intitulată *Sfinxul din Hollywood.*

- Şi ce să faci cu ea?

- S-o jucăm la Puia lonescu, la Teatrul Ateneului. (O săi iţă ca un budoar de curtezană, în subsolul Ateneului Român, făcută blondei frumoase actriţe de către ministrul şcoalelor, în •numeroasele guvernări liberale, doctorul Constantin Angelescu-.)

Am alergat la un plăcintar grec, care mă iubea, deprins cu sforile teatrului, care avea concesiunea garderobei, programele şi bufetul la „Alhambra" nobilul taciturn, Nicu Vlădoianu. Tanasache, pe numele de afiş, tocmai îşi rânduieşte bucăţile de rahat, brânzoaicele, plăcintele cu *stafide, ciocalăţile,* pe tablalele înşirate pe tejgheaua din ho!. Remarc că nu-i sunt boii acasă, mă primeşte morocănos, îl las în plata dulciurilor Iui... Dar venit pentru o treabă, într-un târziu, îndrăznesc:

- Nene Tanasache, nu scăpa pleaşca...

- Te anume?

- Ţi-am adus o negustorie sigură... *Sfinxul din Hollywood!*

- Te mai e si aia?!...

s' — O comedie muzicală. Lovitură! Vrea s-o joace Măria fanase, la Puia lonescu, şi n-are bani.

t;' - Si eu ce sa fac?

';"• - Să contribui... Să intri-n afacere.

'-• - Si de cate mii tragi nădejdea?

-Nu nădăjduim... ne trebuiesc 70.000 de lei.

- Bunicica suma! Preţ o corabia de-a noastră, la Brăila...

•" ' • - Dumneata eşti teatral ist de-al nostru, nu marinar...

Surâde. Şi preocupat de spectatorii care au început să curgă **la** control, mă abandonează cu târgul neîncheiat, subliniindu-mi:

<• - Lasă sa treacă noaptea asta, si vino mâine. '••

Când m-am întors la Măria fără bani şi i-am spus că mai

există încă speranţe, m-a făcut de două parale...

Protos, a doua zi, la mecenatul „plaţintelor". îmi întinde un plic. Bate palma şi-mi zice răspicat:

- Ai grăunţele... Ştii condiţiile: douăzeci la suta din încasări. Si sa meargă plin!

Asiguraţi de capital, se încep repetiţiile. Comedia, dulce, jucată la Viena de Hans Moser, încântă întreaga distribuţie. Măria se pasionează de noul gen şi dă snaga din ea cu fiecare clipă. Şi-a ajes un straşnic partener, muzical până-n unghii, Aurel Munteanu. într-adevăr, actor unic în teatrul românesc. Regia o face maiorul Kiriţescu, destul de experimentat în genul muzical, ani de zile stâlp al „Cărăbuşului" lui Tănase. Şef de orchestră: adorabilul Malagamba, celebru baterist în epocă, în roluri mai de mâna a doua, însă suculente, Colea Răutu, Emil Popescu, Dorel Urlăţeanu, Mia Coca, Aurora Şotropa. Spectacolul câştigă, în frumuseţe şi efecte, cu fiecare repetiţie destoinic strunită de autorul lui *Ion al Vădanei* (piesă ce s-ar cuveni reluată azi, când teatrele au datoria să valorifice repertoriul original). E o ambianţă agreabilă în care se lucrează, cu toţii scontând reuşita. Soţul Măriei Tănase e nelipsit din sală, irijind postură de monoclat patron. Măria nu ia în seamă, îşi vede de rol, de cursul languros al melodiilor, intrată într-o dăruire mai abitir ca la spectacol...

Şi astfel, repetiţiile înaintează cu paşi siguri spre potoul premierei.

Dar, de la o vreme, Măria, care face ce vrea în căsnicie, e prinsă de farmecul, într-adevăr irezistibil al partenerului. Scenele amoroase, duetele lor nu mai sunt convenţie scenică, ci aievea, dezlănţuită patimă de iubire, şuşotită de fiecare din trupă. Soţul sesizează, normal, începe să se uite chiondorâş. Habar n-având de irascibilitatea lui Aurică Munteanu, îl înfruntă, bălăcărindu-1. Ceea ce îl face pe îndrăgitul amorez să-i repeadă una, proiectându-i monoclul din orbită ţăndări în păreţi...

- Cine te-a pus?... ţine să-i împace Măria.

La câteva zile, o vizită neaşteptată: Tănăsache. Venit să vadă în ce negustorie a investit capital... Modest, Ia locul lui, nebăgat în seamă, se aşază în marginea ultimului rând, în fundul sălii. Anonim, scrutează la scenă, unde se ţopăie, se cântă, se

încrucişează palavre. Fără vorbe, mulţumit, se ridică. Dispare.

După alte câteva z.ile apare din nou. Are mai mult svung, parcă e mai familiarizat cu repetiţia. Avansează spre scenă, ocupând un loc la mijlocul sălii. Tuşeşte apăsat. Se încruntă de câteva ori. După care se face nevăzut. Aproape de premiera anunţată, arborând costum ou de raţă, plăcintarul coboară întreaga sală şi se instalează direct în banca întâi, la mijloc. Lipit de rampă, afişează atitudinea măreaţă a lui Leonidas la Thermopyie.

...Pe scenă, Măria şi Munteanu îşi văd de-ale lor. fără să-1 remarce, însă dialogul crescând în intensitate, replicile năvălind una peste alta, se vede că nemulţumesc caţaonul. Tanasache sare în picioare strigând:

- Nu aşa!

Opriţi din-acţiune, cei doi dau cu ochii de znamoniea revoltată. Simţind-o scurtă la limbă, Măria se dezlănţuie:

- Tu cine moaş-ta mai eşti?!... Urcă pe scenă! Faţe şi matale...

Cel *pohtit* dispare definitiv până la luarea banilor.

Are loc repetiţia generală. Sala jumătate. Spectacolul decurge într-o totală lipsă de interes. Rece. Tern. hivitaţii se uită cruciş la scenă şi între ei... Nu ştim ce să credem. Deşi regie ingenioasă, muzici frumoase, roluri realizate, lipsă totală de priză la spectatori. Repetiţia generală la *Sfinxul din Hollywood* indică, pentru mâine seară, o inevitabilă cădere. Când s-a lăsat cortina, am plecat pleoştiţi ca foile de varză murată...

Noaptea, acasă la Măria, cântăreaţa îngrijorată opinează:

- Să amânăm două săptămâni...

J Mă împotrivesc categoric:

- Ce să repari?... Roiurile se ştiu, muzicile de asemeni, spectacolul merge şnur. n-avem ce-i mai face, suntem obligaţi să-1 dăm cum este.

Şi seara următoare, cu sala arhiplină, *Sfinxul din Hollywood.* ţinut în entuziaste ovaţii, a constituit triumful Bucureştiului! Jucat întreaga stagiune, fără afişe pe străzi, cu casa închisă, realizând şi două mănoase turnee.

Cine ştie la teatru ceva?...

BUNII STRĂBUNII MĂRIEI ŞI MÂNDREŢEA DE GRĂDINĂ!

>îi.:

Am spus-o. Şi o repet ca flecare român s-o ştie. Nu se poate mai bună origine românească. Tată, oltean, de pe Amaradia, Ion Coandă Tănase. Mama, fagărăşeancă, de sub munte, de la Carta, Ana Muntean. Pe drumuri diferite, ajung în slujbă la Grădina Botanică din Bucureşti: Ion, om de serviciu, Ana, aşijderea, la biroul şefului. Olteanul însă, isteţ şi dârz, teribil de născocitor, practic, chipeş şi afemeiat, caută să-şi creeze o situaţie, să-şi facă viaţa, mai cu seamă că ochii îi sticlesc după ardeleancă, mai tânără cu zece ani. Fie zis, şi în comuna din care plecase - Mierea Birnicii - cel născut în 1879, cântăreţ din frunză şi caval, prăpădise impetuos şi deloc într-o doară toate leliţele... Ca tot olteanul plecat la oraş, năzuind să scoată bani din piatră seacă. Ion Tănase se hotărăşte să devină grădinar. Profită ca la Grădina Botanică, un specialist neamţ, Beckman, instruieşte studenţii veniţi să facă practică. E nelipsit la toate prelegerile şi în vreme ce învăţăceii nu dau atenţie, chjhăie şi îşi dau coate, el, omul de serviciu, modest şi avid, retras în fundul sălii, îşi notează într-un carneţel tot ce explică neamţul. Neamţul, neamţ, obişnuit i se adresează:

- Ioane, vino tu în faţă, că tu ai să ieşi om, nu ăştia...

Aste învăţăminte îi complectează ceea ce deprinsese, până să fie aici, la renumitul florar belgian Vermeulen, adus în ţară de prinţul Filipescu, cultura florilor de seră şi a legumelor-trufandale. Evident, parfumul florilor îmbătător şi cel aromitor al cantalupilor puseseră stăpânire pe tinereţea ambiţiosului oltean, pecetluindu-i soarta. Ajunge ajutor al grădinarului-şef. Şi, în marginea Cotrocenilor, la un an de la cunoştinţa cu Ana Muntean - femeie harnică, armonios clădită - o ia pe transilvăneancă de nevastă.

Cu cunoştinţele solid acumulate în buzunar, întreprind, tinzând la mai mare, Ion Tănase se îndreaptă pe alt versant al Capitalei, Dealul Filaretului. Este angajat grădinar-şef la Parcul Carol. Se naşte primul copil, o fată, Aurica. Vermeulen, belgianul, inginer-şef Ia această grădină publică, împărtăşeşte bucuria trudnicilor români, este naşul nou-născutei. Va fi, pe rând, al tuturor celorlalţi copii iviţi din atât de curata neaoşe împreunare.

Dar olteanul gândeşte stăruitor la cu totul altceva decât realitatea pe care o trăieşte. Mângâie cu totul alte vise... Doreşte să facă ceva al lui. O grădinărie proprie.

Se decide. Lasă în urmă Dealul Filaretului şi se mută în mahalaua Cărămidarilor. Sărac, fără capital, doar cu braţele lui şi ale Anei, într-o încrâncenare de fier, se supune patimii, ascultă de mintea inventivă, arzând de dorul reuşitei.

Vermeulean îl încurajează, însă, mână spartă, nu-1 poate ajuta decât cu sfaturi, moral, îl învaţă chestiuni de specialitate şi mai ales că grădina are atâtea chichiţe! El ştie deja...

La început face tovărăşie cu doi grădinari. Nemulţumit că nu-şi poate îndeplini chemarea — unui „hăis" şi ălălalt „cea", plus că-1 trag şi pe sfoară - se desparte de ei.

Vede lumina zilei al doilea copil,, un băiat. Botezat Franz, tatăl găsind numele cam fistichiu, îi adaugă şi pe cel de Ştefan.

Rămânând singur, Ion Tănase ştie bine ce are de făcut, înjghebarea grădinăriei o porneşte în mic. Casa în care îşi cuibărise sărăcia aflându-se pe Piscului, la un loc în Valea Plângerii. Două amărâte pogoane lângă un lac înconjurat de trestie, teren mlăştinos, pe care treb,uie să-1 umple, să niveleze. N-are nici cal, nici căruţă. Muncă grea sub soarele lui Cuptor... Dar olteanul are o forţă herculeană; e adevărat că şi mănâncă singur, câte-o dublă... . Răsadurile având nevoie de umezeală, îşi întocmeşte un sistem de irigare primitiv. Apa ajunge prin burlane la nişte butoaie şi cu ajutorul unui postament şi unor cupe învârtite de femeia lui, născocitorul potoleşte setea pământului.

în acest ritm de viaţă, suspendat de zborul lăstunilor şi credincios reveriei brazdelor reavăne, iscusitul grădinar se simte la largul lui, e mulţumit, începe să prospere. Negoţul cu flori şi zarzavaturi, cultivate cu îngrijire şi migală, îi schimbă existenţa, pe zi ce trece îmbunătăţită. Ana dă în brânci lângă ei. Biruinţa lor răscumpără, în pieţele oraşului, truda, priceperea şi vrednicia neobosite, în soare şi-n răcoarea înserării, cele două pogoane, cu trestii cu tot, sunt mândreţe de grădină! Stăpân pe misterioasa ursită a pământului, olteanul decide să se extindă.

Urmează 1913, an secetos, pârdalnic.

Vânjosul cultivator, îngrijorat, mâhnit, e cuprins de tristeţe; neputincios, ştie ce-1 aşteaptă, în plus, Ana e din nou însărcinată.

Sarcina avansând, ce gânduri frământă mintea mintosului

Ion Tănase, căci, într-o zi, întinzându-i nevestei un pacheţel cu hapuri, îi adaugă:

- Ne-ajung doi copii, caută şi te descotoroseşte de-al treilea...

Din familie de preoţi, credincioasă, Ana dă curs sufletului ei. Lasă sarcina.

La 25 septembrie 1913, în casa din Calea Piscului, nu în cea din Livada cu Duzi cum greşit s-a scris de-atâtea ori, deschide ochii spre lume o fetiţă. Primeşte numele de Măria, după cel al bunicii dinspre mamă. Naş, acelaşi belgian, crescător de flori. Cu ea vine pe lume o putere de fascinaţie unică... Dar nimeni nu are de unde şti.

Nici tatălui n-are cine să-i ghicească, în straturile de pământ, că c.opila, pe care n-o dorise, îi va semăna într-atât - ca fire, ca. dăruire, patimă, inventivitate, zurluială neghioabă - că el, prinsul de hachiţile-i nevinovate, îi va aşterne, cât va trăi, chilimuri de multicolore petale sub pasul sufletului ei...

Deocamdată, obligată să lucreze la grădină, mama o cară cu ea într-o copaie, în preajma trudei părinteşti, pe malul lacului, la umbra trestiilor, în albiuţă, cât e ziulica de mare, Măria e un început gingaş de visare sub turlele Văcăreştilor... Creşte, se înalţă cu lalelele, cu bujorii, sub cerul imens ca la ţară, săgetat de zborul rândunelelor.

De la cele două pogoane - cu lac cu tot - şi de la o vacă şi un cal, cumpărate cu greu prima oară, Ion Tănase se extinde. Strânge ban cu ban şi închiriază de la un moşier terenul de sub Dealul Mărţişorului, ce-i zice Ţigănie. Cincisprezece pogoane. Se mută cu familia aici, în Livada cu Duzi 21. Foarte repede totul înfloreşte. Trandafiri, chiparoase, lalele, garoafe, muşcate, bujori, zambile... Pune cireşi, caişi; cultivă fel de fel de rafinate trufandale, andive, sparanghel, conopidă, căpşuni, cantalupi. Are 60 de oameni angajaţi la munca grădinii, aduşi din Oltenia, Transilvania, Moldova. Le dă mâncare, dormit, spălat, plătindu-i generos. Creşte porci. Taie în fiecare lună câte unu. Are şase cai şi patru vaci. Lucrează cu seminţeriile de la Erfurt, cu Olanda, Italia, Belgia şi Franţa, care-i trimit cataloage şi el le comandă cele de trebuinţă. Devine bogat şi, deşi îşi iubeşte familia, cam risipeşte... Camioanele cu frumuseţe de roadă inundă pieţele oraşului. Şi-n vreme ce grădina vuieşte de cântece sub cerul de vară, Măria, de-a

buşilea printre straturi, gângurind firelor de pătrunjel, trage cu urechea...

La doi ani şi jumătate dispare de-acasă.

Tatăl urlă deznădăjduit:

- Căutaţi fata, unde-i fata?...

Din casă în casă, seara este găsită în Cocioc - distanţă bună de cuibul părintesc - unde dumineca are loc o horă oltenească. Cântă un viorist şi o femeie cu chitara de gât. Chiar lângă lăutari, ca din familie, gâgâlicea, transportată, ascultă înstrunarea rusticei orchestre care dă ghes paşilor jucăuşi, de se tot învârtesc...

Fecioara de-o şchioapă are să dispară în fiecare duminică de-acasă. Ai ei se obişnuiesc cu timpul, o ştiu acolo în siguranţă.

Cum se întâmplă, fiind cea mai mică şi destul de năstruşnică, din toţi copiii, începe să fie favorita.

La trei ani jumătate - patru se ţine după muncitorii de la grădină. Aceştia se întrec unul pe altul, îşi învederează hărnicia, cântând. Cântece din toată ţara răsună în grădina de la marginea Bucureştiului... Copila se opreşte din om în om. îi place să asculte, ba şi să le provoace tânguirea... Chiar prinde ceva, până la urmă boscorodind cântarea...

Când dă de unul nou angajat, se duce după el prin grădină, nu-1 slăbeşte:

- Nene, de unde eşti matale, bre?

- Din Moldova.

Ciucindu-se lângă el, îl atacă direct:

— Nene, cântă-mi ceva ca pe la matale...

- Asta-i bună!... Dă-mi pace să lucrez, abia m-a angajat, vrei să mă dea afară?

- N-ai grijă, mă uit eu de tata... Cântă-mi încet, ceva ca pe-acolo, de unde zici că eşti.

Omul terminând cântarea, copila, ca să-i prindă şartul, stăruie:

— Mai vrei să zici o dată?

Tatăl, supraveghind de la distanţă toată munca grădinii, se vede că prinde din zbor scena. Şi seara, luând leita asemănare pe genunchi, nu-i dă răgaz să se răsufle:

- Mărie, ia cântă-mi tu cum ţi-a cântat omul ăla azi...

Dulceaţa copilitei mângâie cu ghiersul ei părinteasca dragoste... ca la Moldova. Drept răspuns, ca totul să fie împăcare şi

alean românesc, tatăl ia fluierul şi degetele-i saltă pe borte o îndrăcită sârbă oltenească...

Curând, Măria dă în vileag un nărav al ei, pe care Ion Tănase îl remarcă. Micuţa, care creşte cu cântecele, începe să facă deosebire. Care este ardelenesc, care moldovenesc...

Şi vine vârsta claselor primare. Este dată la şcoala din Tăbăci. Din prima zi se învederează o altă trăsătură esenţială a firii sale: generozitatea, până a se anula pe sine. Cere mamei mere, sanviciuri, bomboane, cu care îşi umple ghiozdanul. Ajunsă în clasă, bucuroasă, nu doreşte nimic, expune totul pe catedră. Copilele celelalte, cu acest moment învăţat, se îmbulzesc, îşi fac parte până la apariţia învăţătoarei. Şi obişnuit, Măriei, nu-i mai prisoseşte nici măcar o îmbucătură...

într-unul din ani pierzând înscrierea, Aurica, mai mare cu patru ani, o duce la şcoala de lângă Foişorul de Foc. Şi acolo trecuse termenul.

- Primiţi-o!

Câştigată de frumuseţea ei, directoarea o acceptă peste număr, după ce îi pune câteva întrebări şi îi adaugă un scaun suplimentar lângă perete. Primele zile o aduce, de mână, sora cea mare. Ca mai apoi să îndemne singură pe străzi, spre slovele cărţii, enorma distanţă de la Văcăreşti până la Foişor.

Acasă, autoritarul părinte nu dă pas trândăviei, îşi pune familia la muncă.

— Treceţi la plivit!

Măria ia o blană şi se aşează jos pe ea. Smulge, ce smulge buruienele... Se plictiseşte repede. Fuge în casă unde mama închide garderoburile. Neastâmpărată, scoate scândura din spate, îşi ia rochiţa şi o şterge prin vecini...

Altă caracteristică: prin casele pe unde întârzie, caută să-şi impună schimbarea aspectului, mutarea mobilelor dintr-un loc într-altul.

- Tuşe Ioană, pune patul în locul mesei... Oglinda mai lângă fereastră, aşa străluceşte mai tare, se pierde soarele în ea...

Şi răvăşeşte toate odăiţele femeii îngăduitoare.

La întoarcere, ai săi o întâmpină cu aceeaşi întrebare:

- Pe unde ţi-ai mai vânturat prostioarele, domnişoară Odăiţă?...

Banii exercită atracţie asupra ei. Ca să-i obţină de la adoraţia

tatălui, îi cântă de foc şi de inimă albastră, în vreme ce părintele o joacă seară de seară pe picior, o alintă... La culcare, Măria îi ascunde sub pernă; visând, se vede că se înmulţesc. De unde, peste noapte, răufăcători - tatăl şi mama - pradă comoara. Şi dimineaţă, cu toată perna răsturnată, nici urmă de sfanţ...

Destul de des, împreună cu ţâncii înnămolitului cartier, face jazz, bătând în crătiţi şi lighene. Imită perfect vocal plăcile auzite de la băieţii lui Falk boiangiul, şi cei ai lui luliu Meinl, crescuţi în aroma de cafea, cu care mezina lui Ion Tănase îşi împaite zburdălnicia. Olteanul, mândru de odrasla lui, o lasă în aceste vizite diurne, gândind că de la nemţi ai ce învăţa. Şi el învăţase atâtea de la Beckman la Grădina Botanică.

Terminând clasele primare, tatăl este contra ca ea să continuie şcoaja. Mama, dimpotrivă. Măria plânge, vrea la şcoală. Este dată la „Heliade Rădulescu". Nu excelează, învaţă ca să înveţe... Şi în clasa a IlI-a, rămânând corijentă la matematică şi franceză, revine definitiv la muşcatele şi cântecele din Livada cu Duzi.

Să fie chemarea lăuntrică a celor dăruiţi, care nu totdeauna au nevoie de multă carte?...

Bunicul şi bunica dinspre mamă, losif şi Măria Muntean, sunt înmormântaţi la Carta. De la Cârţişoara s-a tras spre „maica Roma cea bătrână" Badea Cârţan, cu desaga de slovă românească până sub Columna împăratului Traian....

Bunica dinspre tată, Ilinca, olteancă vrednică, făcea cărăuşie. Avea nouă copii şi călărea Ia 110 ani. Iar tatăl lui Ion Coandă Tănase, oltean viteaz în aspiraţiile româneşti din veacul trecut, când a terminat de luptat, i s-a îngăduit să alerge călare şi atâta pământ să-şi ia, până s-o opri calul...

Se poate mai superbă românească origine ca aceea a codanei din Livada cu Duzi?...

începe să umble la banii mamei, ca să-şi facă rochii largi, înflorate. Mama ştie. Volenţială, tot ce-i trece prin minte execută adeseori fără raţiune, imediat. Mai mult decât frumoasă, la 15 ani concurează pentru „Miss România". Aduce Aurichii un material de rochie cu flori de măr, foarte frumos. Sora mai mare, confidenta ei, după ce i-o coase, o găteşte şi o însoţeşte la concurs.

Măria *e* încă un copil, nu o femeie formată, în faţa comisiei, prezidată de un potentat politic fost prim-ininistru, Al. Vaida

?«&,

Voievod, fost ministru de Interne în guvernul Juliu Maniu, concurentele trebuie să se dezbrace.

Reprezentanta Livezii cu Duzi o face candid, firesc, cuceritor...

însă preşedintele, săgetând-o prin ochelarii *pense-nez,* după ce îşi răsuceşte mustăţile de baci ardelean, anulează tentativa:

- La vârsta ta nu eşti formată şi ai piciorul cam gros...

Nu se lasă. în aceeaşi rochie de gală se duce cu Aurica la Balul Presei, la Cercul Militar. Cântă orchestra renumitului Eduardo Bianco, autorul *Plegariei,* La un dans, cu toate că muzicanţii îmbrăcaţi cow-boy continuă să cânte, dansatorii se împrăştie. Rămâne numai fata din Livada cu Duzi. Numai ea dansează... Bianco poartă strunele viorii după zborul ei, de la un capăt la altul al spaţioasei săli de marmoră... Pe sonorităţile acordeoanelor rupte, Măria pluteşte fulg, petală de floare, pe o suavă visare... Şi când muzica încetează şi ea se deşteaptă, întreaga asistenţă aplaudă furibund. Primele ei aplauze ca dansatoare...

Cu toate că acasă levănţica nu o cleveteşte; lăstunii ies dintr-un pom şi intră într-altul; adie înserarea uşor ca un abur, ca o chivernisire a imensităţilor; Măria într-o bună zi îşi ia zborul din mahala în centru, întocmai Nastasiei lui Gemy Zamfirescu. Va rămâne în ea dorul Livezii cu Duzi şi rareori va fi zi să nu fugă înapoi la lumina părinţilor şi a merilor înfloriţi, la nostalgia muşcatelor, la acest picior de plai - grădina - în care pulsează atâta nesaţ românesc, cât să nu mai ştii de alt neam, de alte popoare... „Hai, maică, la iarmaroc"...

- Când am cunoscut-o, Măria se iubea cu vântul...

FĂRÂMIŢĂ ŞI NOBILA DOAMNĂ MARJA

E destul de mult de-atunci. O zi însorită, în care dinţii Măriei Tănase muşcau lumina, totala primăvară din fiinţa ei bulversând ce era în jur, limpezind strălucirea razei de soare şi îmbărbătând vântul să adie ştrengar, dăruită aşa cum numai ea o făcea. O zi în care

oamenii gândesc la toate şi la nimic... Măiastră tălmăcitoare a cântecului românesc nimerise, cu torentul entuziasmului fierbinte, cu tot sufletul - ca de obicei - în juriul unui restrâns concurs de muzică populară. Nu mai ştiu cine avusese curajul s-o promoveze între membrii comisiei pe aceea care avea şoapta pădurilor înfaşurată-n păr, picuratul fluierului oierilor în sânge, tropotele năzdrăvane ale jocurilor în ochi şi-n coapse; mai precis, cea care, în Livada cu Duzi, apăruse pe lume cu sufletul plin de aleanul milenar al românescului frunză verde...

Ştiu însă că, ajunsă acolo, s-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple. A biruit, datorită clarviziunii, cinstei şi mai ales firii ei apucate - şi era greu s-o răzbeşti - adevărul, valoarea, talentul, în persoana lui Fărâmiţă Lambru.

Tânărul de trestie - ca până la sfârşit - cu mutră de sud-american şi ochii limpezi, a apărut, modest, să chilabadească şi el ceva pe instrument de împrumut... îşi încerca prima oară reuşita, într-o vreme când dacă pomeneai acordeon, oricine îţi răspundea... Marcel Budală. Artist născut, dotat cu vie inteligenţă, virtuos fără conservatoare, înzestrat cu deosebit simţ muzical, atât cât să-şi perrrjită călcarea canoanelor, concurentul a aşternut pe clapele de os
0 trăire penetrant personală, pigmentată cu discretă nuanţă de şmecherie, impresionând deosebit comisia, luată pe sus de
entuziasmul Măriei.

Ieşit laureat al concursului, iată-1 intrat între cei despre care se vorbeşte, cu interes, în aria artistică a Bucureştilor.

Viaţa lui plăpândă, după ce îi fusese dat să înşurubeze mâna stângă, ce-i mergea diavoleşte, adânc în inima Măriei, îi dă zvon să stăruie. Intuieşte că din această întâlnire cu nobila doamnă a doinei româneşti va fi să rodească şi cariera lui. Cu atât mai mult, cu cât, după concurs, păstrase în el asigurarea marii cântăreţe că nimic nu-1mai trebuie decât un instrument propriu.

E-adevărat că ea nu s-a dezis şi i-a înlesnit primul instrument proprietate, în degetele lui suna zglobiu ca o suită de nuntaşi din ţara Oaşului... Ca un răscolitor dans ţigănesc jucat în picioarele goale pe jeratic... Ca strechea ielelor când le-apucă...

De unde, fără şcoală, veneau arpegierile acelea sigure, dominante, triluri de vis şi de răsfăţ ale unei beatitudini direct copilăreşti?... Să fi fost claviatura resurselor pentru mai târziu?...

Faţă de aste revelaţii, picurând armonii, iat-o pe marea

Măria Tănase, care era atât de greu de susţinut din spate, luându-1 acompaniatorul ei. începe pentru Fărâmiţă Lambru cea mai frumoasă, mai artistică epocă din cariera lui. Cu doamna Măria -cum îi spunea el - broderiile sale pândesc îndeaproape vocea veacurilor româneşti, inflexiunile venite din toate ţinuturile locuite de ai noştri parafrazând armonic, atât de sudat şi de indubitabil, un chiot sau o jale peste moarte şi peste vremelnicii... Prinzând de la ea nu numai ale cântecului, ci şi ale vieţii, a devenit segnor: „Nu ne atingem la manşetă!" Perioadă lungă, la spectacole, recepţii, imprimări, el a fost numai al ei. Nu şi-a mai luat privirile de la ea, umbră credincioasă, dând cântecelor ei din viaţa lui, care şi ea se scurgea... Trăind, în respiraţia doinitoarei, drama ei de nemulţumire de a nu fi dat tot ce ar fi putut să dea cântecului românesc...

Pe urmă, parşivenia parşiveniilor, doamna n-a mai fost... Şi tu, scumpe Fărâmiţă, ai suferit ca un câine. Din dâra de tristeţe, care s-a lăsat pe tine ca o boare amară, ai făcut haz de necaz. Gata să mănânci toţi comicii.

Luându-ţi instrumentul în braţe, ai devenit cupletist şi i-ai cam halit... Cu hazul tău, greu de uitat, cu deşteptăciunea - să nu mai vorbim! - te-ai impus artist popular, intrat în gustul marelui public, care ţi-a furat pitorescul şi care nu-ţi va uita solistica destul de originală.

Pe scenele pe care ai trecut, te-ai acoperit de aplauze şi nu o dată ai moralizat pe cei ce fac în sălile de spectacol pe deştepţii, cum ştiai de la doamna. Fără doar şi poate, şi ăştia te vor pomeni din când în când... Fără să ştie că ai tras de acordeon în plin Paris, la „Olympia". *Paris c'est fini*... Fără, măcar, să le fi trecut pe la ureche nedumeririle savanţilor occidentali, care la Athenee Palace s-au aşezat în genunchi în faţa vrăjitoriei Măriei. *Aseară vântul bătea..., Mă dusei să trec la Olt...* Şi tu erai cu capul pe acordeon, în stânga ei...

Unde sunt nopţile de la Ateneu, când coana Măria, în ciorapi, dădea zor, uitând de mâncare şi de oboseală, răstignindu-se pentru dăinuirea cântecului românesc?...

Fărâmiţă drag, iată unde ajungem! Vezi că nu e nimic de capul nostru. Ce să mai cerem o „bătrână" în plus gagiului pentru o şuşe?...Ţine unul Ia preţ, ei şi! Altul nu-şi desface acordeonul sau nu spune o prostie, că a căzut norocul pe el să-şi facă nume şi vrea

mai mult. Sunt bune şi geamparalele la ceva: că, de-asurda, şi viaţa e un fel de şuşeanea...

I-ai dus dorul Măriei... Ai pomenit-o mereu cu sfinţenie, ai plâns după ea... Până azi, când iat-o în întâmpinarea ta, să te îmbrăţişeze cu instrument cu tot, instrument pe clapele căruia mâinile tale nu au brodat degeaba în viaţă.

'-ssH^S?

NOROCOASĂ IOC ÎN MARIAJ...

Părăsind fără regrete mansarda princiară din Dimitrie Sturdza, Măria se mută, ascultând de stihurile argeşanului-ieşan Topîrceanu, în Brezoianu 18, deasupra magazinului „Bunger", în vecinătatea restaurantului „Gambrinus". Uşă-n uşă cu salonarda veche casieră a Teatrului Naţional, Tereza, cultivată de actriţe, ce locuieşte împreună cu a sa soră. Serile când Măria nu are spectacol, năvăleşte peste surori, .lipicioasă cum se ivise pe lume şi cu bombardamentul verbiajului care o caracterizează... Şuiete interminabile, la care şi eleganta dichisită casară îi răspunde cu nostime „păţanii" din viaţa actriţelor mari cu care ea ajuns-a, datorită anilor mulţi slujiţi primei scene a ţării, să fie prietenă.

Miţa, subreta, îi este credincioasă şi îi intră în toate voile... Mai greu cu bărbatul. Spunând adevărul adevărat, trebuie să stipulez că, la fel lui Leonard, Măria a fost total nenorocoasă în mariaj! La splendoarea ei, la celebritatea ei, la sufletul pe care-1 risipea în cea mai infimă mutaţie a fiinţei sale, merita cu totul alt partener de viaţă. Bărbatul cu care s-a încurcat când locuia în Vasile Conta - după altă catifea, Maurice Negre, pe care ea 1-a scăpat de nazişti dând tot ce avea. ca el, ajuns şeful de presă al Generalului de Gaulle, conducătorul Franţei, nici măcar să-i răspundă la rugămintea ce-i făcea într-o dificilă împrejurare pe care şi-o dorea scoasă la liman - deci unnaşul acestuia la nurii ei şi care a angajat-o la „Wilson" (localul de vizavi de biserica italiană din Bulevardul Brătianu pe-atunci, azi restaurantul „Bulevard China", ţinut de scumpul vechi prieten al meu, Sache Baichian, fost contrabasist de marcă în orchestra Joe Reininger) şi a plătit-o cel mai prost din toţi

patronii, pe care până la urmă 1-a luat în căsătorie, după un îndelungat concubinaj, n-a muncit absolut nimic cât a convieţuit cu ea, până divina s-a tot dus, înfăşurată în cântecele sale, să se aşeze, cuminte, fără violenţe, între stele...

E drept că se născuse bogat, prin moştenire, cu munţi, cu păduri în codrii Buzăului. Dar când a pus ochii pe ea scăpătase, era complet lefter. Abil, fost magistrat, a ştiut că prezenţa Măriei lângă el îi asigură o stare civilă: a devenit din moşier, bărbatul marii Măria Tănase. Şi fără să^se sinchisească, şi-a dus viaţa pe lângă ea fără să facă nimic, întocmind de regulă austriace şi martingale la curse, ospătându-se fără reţinere la „Capsa", unde Măria rămânea nu o dată datoare costul prânzului, garsonului Luca, pe care i-1 achita cu largheţea ei peste o zi, două, dublând, triplându-i suma.!

Că n-a muncit, calea-valea, dar nu i s-a făcut nici util. Căci, chiar dacă n-ai serviciu şi nu câştigi nici un ban, te faci util, o ajuţi în vreun fel. Speli vasele, spargi lemne, faci focul, scoţi cenuşa... Duci gunoiul după ce ai măturat şi *pour la bonne bouche* — Lenuţa, spălătoreasă Măriei, nefiind disponibilă - îi mai speli un chilot, un furou, prevalându-te să-ţi simţi nările umflate de balsamul Dulcineei care-ţi este atât de dragă! întreţinutul Măriei, nimic, neam tămâie!

Machiavelic, Măria fraieră, a bălmăjit-o în fel şi chip că el îi este îngerul păzitor şi că o iubeşte, o adoră la superlativ. Ori, când iubeşti, îţi ieşi din minţi, ieşi la drumul mare, dai totul peste cap, spargi o bancă, jefuieşti, furi, pentru a-ţi ferici respectiva adorată, nu te laşi total la mâna ei...

Şi pentru a lămuri şi mai şi detestabila sa comportare faţă de biata Mărie, care, intrată la „Savoy" în *Concertul Popoarelor,* cântă un cântec grecesc, altul turcesc, încheind cu *Dragi mi-s cântecele mele'.*

„Dragi mi-s cântecele mele
Că simt ţara mea în ele
Păi, când îi zici foaie verde, frunzişoară,
Parcă simţi c-o rupi de-aici, din inimioară;
E de-a ta, ai crescut cu ea ;
Şi la bune şi la rele! •]. . Şi
când auzi

*Pm * n°astră, zisă bine, "i simţi*
SQhă pietrele sub tine!"

şi spunân^ aieviin,, { numai adevărui! vin cu două momente edificatoare pe care letam trăit pe lângă cei doi, profitor, m a nu munci şi totuşi aduce o trenă! şi nenorocoasă, domnia sa, domnul soţ, înţeleasa „u ridice un chibrit în viaţa-i amorfa şi seaca lângă geni?la ^nitoare, care s-ar fi înălţat mult mai sus in a sa prodigioaSa magnifică creatj dacă soarta nu j-ar fi înlesnit sa se îndrăgostea, să iubească pe cel de la Tecuci, cu munţii papaţi, cu munţii pie*"duî'-. ea în amor făcând explozie, înmumdu-şi puterea de creaţie!

Norrnal, ştiu ce vie flacără aprinsă era la scenă când se întâmpla **sf** Ile '"amorală!

E ^P'câea, născându-se harnică, precum întreaga-, muncitoare faiT»He, pe 5,scaiui" care s-a agăţat de celebritatea e. 1-a tolerat, cui*1 mj-a mărturisit de-atâtea ori, din mija.

- D^ca-I las, dispretuind munca şi plăcându-, cursele de cai, moare de f°ame! '

Cartea de faţă Q în(J neamu,ui românesc, cum îmi vine, fără un pl^1 anume, pe apucate, ca şi viaţa Manei; căci si ea, m afară de rn^reî'a milenarului cântec românesc, nu a urmărit nimic altceva!

Prirn"' niomènt ediflcator. Venise iarna. O iarnă de basm şi de palavre '" 5a?i, la căldură... Fum abundent pe hornun, semn ca oamenii prevăzători şi-au racut proviziia gerosului anotimp, mai târziu fără & dea din colt în colt ca Mandea, precum mfriguratu-mi condei

... „

Stanciu, c-*™ P.ompierească. Vizavi, colţ cu Sărindar la bodega ei, ^'hai.Straje, fain corector de noapte, „arde _un şnaps bine meritat dupa atâta p]umb înghiţjtţ e, în tipografie fără sticla lapte... '

De 1^ -Hote, Ro , Palace.. de sus, unde locuieşte, coboară Moţi Spakov, calnpionul de box a, României, pe care, din când m când, ca s*'1 adune de pe drumuri, îl cam „altoieşte' frumoasa spătoasa-i soţie, fata Ff , { d a cluj. El înţelege sa nu

îngr'J°rat de iarna anului 2000, aşteptând sfârşitul lumii, fără măcar ^ ciot... La sa]a j ,uj ,ţUniversul", expoziţia Pantelie
_ ^m nr\„ . _ , . Co^iti/Har a
Macovei,
cu
hnnpaa

riposteze, căci ar face-o knock-out cu un simplu bobârnac... Moţi, care când „trage" la Paris la „Salle Wagram", franţuzii, cărora le e pe plac spectaculozitatea, îi înfundă mănuşile cu bancnote, avea să sfârşească departe de ţară, tocmai la Sidney, la început fiind antrenor şi mai apoi patronul unei cafenele, încrucişându-mă cu el, îi strâng mâna şi îi urez succes, căci fiind prieten cu el, „mopsul" îmi spune că seara se desprinde de Bucureşti, având peste trei zile meci cu suedezul Anderson la Paris. Şi urc Ia Măria, în Brezoianu 18, urmând peste câteva zile să începem un turneu de 67 de localităţi, şnur.

Mă primeşte doinitoarea, care obişnuit se scoală până-n ziuă, să-i spun ce am făcut pe rută, cum se anunţă turneul şi dacă portează la public componenţa afişului. Prinţul consort e încă în caldul plapumei, deşi suntem spre prânz, văzându-şi mai departe de sforăit, benefic!

- Şi cum zici că se anunţă?... mă întreabă cea gata să ia instituţiile la rând cu diverse intervenţii la autorităţi - dat fiind imensa-i popularitate -, nu pentru ea, ci pentru cei ce n-o slăbesc de dimineaţa până noaptea după teatru şi chiar peste noapte la local ui .unde cântă...

- Nu altfel, ca toate spectacolele în frunte cu tine, perfect! Şi vorba lui lancu Braunstein, agentul de la Bârlad: *„Dacă o să fie lume, o să fie plin... ".*

Măria surâde cu ochii ei dulci ca infiexiunile-i vocale, cu ochii ei minunaţi ca marea strălucind în răsăritul dimineţii ivit pe sărite pe crestele înspumate ale valurilor...

- Mai am partea ultimă a turneului de organizat şi pentru asta o iau mâine-seară din nou din Ioc la Sibiu... închei eu.

- Halal să-ţi fie! Ai picat Ia tanc, să-ţi încredinţez ce mi-a trecut prin cap în lipsa ta.

- Mărio scumpă, dă-i drumul!

- Măi Gaby, tu eşti fratele nostru de viaţă, de suflet... Mă uit la bietul Clery ăsta... nu câştigă un ban! Are nevoie de o ţigară, de o ţoală, de un austriac la curse, pasiunea lui...

- Şi eu ce să fac?

- Cred că m-am gândit bine: să-1 iei cu tine în turneu, să câştige şi el un ban...

Răspund prompt:

- Nu ies din cuvântul tău... n-am nimic împotrivă. Cheamă-1

încoa, să nu mai pierdem timpul, să aranjăm imediat. Să-i spun ce are de făcut alături de mine şi să fie pregătit s-o ştergem mâine seară la Sibiu, în iarna asta cam nemiloasă, crâncenă...

Zăpada tiveşte ca o ramă ferestrele, bătând darabana dorului meu de ducă în geamuri pe cele sortite coclauri...

înainte de a-1 striga, ţin să-i adaug, ca să o bucur:

- Şi pentru că e dorinţa ta să-1 scoţi din pasivitate şi să-1 faci să aibă un venit, dacă se încârduieşte cu mine necunoscând superba meserie de impresar şi se supune să facă ce-i indic, te asigur, adorabila Meme, că voi fi levent cu munca lui. îţi precizez: voi împărţi pentru tine, care te-ai gândit să mi-1 faci ajutor - eu nu am nevoie - drepturile mele pe din două, în mod egal.

Strigat, soseşte în pijama, cu ochii cârpiţi de somn...

Măria i se adresează fericită:

- Uite Clery, am aranjat cu Gaby să te ia cu el în turneu, să câştigi şi tu nişte bănuţi...

- Şi eu ce trebuie să fac? o îndrugă mai mult moţăind...

Intervin:

- Sunt multe de făcut. Cel mai important afişajul, acoperirea cu reclamă a localităţii respective. Adică: poimâine seara, la ora 20, atacăm toate străzile Sibiului, pe oricât de geroasă vreme... Mata cu căldarea cu lipici şi bidineaua, eu cu sulurile de afişe şi pachetele de pioneze. Poposind la locurile cunoscute de mine, datorită atâtor turnee, trebuie să îmbibi cu lipici spaţiul ales, ca eu să întind fest, bine încleiat, să nu facă burtă, pe tablele de afişaj, pe porţi, garduri, ziduri afişul, reclama spectacolului. Sigur că e mult mai dulce să te cocoloşeşti în caldul plapumii de la Bucureşti, decât să dârdâi suflându-ţi de seara până la ivirea dimineţii în mâinile bocnă îngheţate, colindând bezmetic toate arterele Sibiilor...

Remarc că se încruntă şi că dă semne de nervozitate. Şi pentru că Măria îl cunoaşte mai bine şi pare dumerită de fizionomia lui, închei cu o floricică, tot nocturnă:

- De altfel, porţile sibiene au lemnul aşa de tare, de refractar, respingând pionezele, că adesea am epuizat o întreagă cutie la un singur afiş, ca să nu mi-1 spulbere vântul, hainul! Ia seama, coane Clery, la regula asta de consumat impresar, învederându-ţi-o de la debut.

Răspunsul nu întârzie. Enervat peste măsură, iubăreţul înger păzitor al Măriei urlă furibund:

- Nu fac eu de astea!

Şi retrăgându-se „în scutece", cu ochii şi mai cârpiţi de binefăcătoarea invitaţie Ia muncă decât de somn, ne trânteşte cu violenţă uşa, ca o palmă aplicată cu sete pe faţa curată şi cinstită a salutarei propuneri.

„Dar umbră pământului faci?!"... mi-a venit să-i răspund.

Dar n-am făcut-o.

Al doilea moment edificator. Gonise timpul, trecuseră ani, cu destule schimbări de decor... Din Brezoianu se agăţase de o ţâţână de cer, la începutul Bulevardului Coşbuc, înghesuită într-o singură odaie, cam provizoriu, la un prieten al nemuncitorului partener de viaţă, avocatul Clain, om cumsecade şi cultivat. De-acolo o vreme a locuit într-o casă amplă, pe timpul Festivalului Tineretului şi a înzăpezirii Bucureştilor - când a murit autorul *Medelenilor,* Ionel Teodoreanu, trăgând de o sanie prin troiene pe stradă - împreună cu în veci neuitatul Ştefănescu-Goangă, în strada Lucaci. Scutier al maestrului, asigurător de provizii de hăpleală prin nebiruitele veşnice troiene, prin munţii de zăpadă săpându-se tunele, Daniel Georgescu, regizorul Casei Centrale a Armatei. S-a desprins de adoraţia Iui Bebe şi a poposit într-un bloc, în care stătea şi Hristu Nicolaide, în Traian. Când a părăsit şi acest apartament, I-a procopsit cu el pe Temistocle Popa, compozitorul, pe care Măria l-a îndrăgit şi ajutat stringent, mai cu seamă că acesta era căsătorit cu buna ei prietenă, Cornelia Teodosiu, fostă Golea. Schimburile locuinţelor continuă, câte n-oi fi uitat - Pictor Verona, cu Sandu Eliad pe Saligny, în Blocul „Bazaltin" - ca din Traian să treacă în Dimitrie Onciu şi, definitiv, în Popa Nan 32.

în această ultimă casă şi-a găsit adăpost şeful Grupului H (liberal) vice-preşedintele Camerei Deputaţilor, Petre Ghiaţă, politician iubăreţ şi care o „stimula în începuturile ei teatrale, cu fonduri de la Parlament, pe viitoarea credincioasă adeptă ceauşistă, Dina Cocea! Când acesteia, fiind conducătoarea A.T.M-ului după Nicky Atanasiu, i-am sugerat să pună numele celei mai mari actriţe pe care a dat-o neamul românesc, Marioara Ventura, pe frontispiciul Teatrului Majestic (nume de şantan de port) mai ales că fusese teatrul ei şi îi purtase şi numele, mi-a răspuns autoritar:

- Asta a jucat în străinătate...

De parcă ar fi fost o ruşine că o româncă ajunsese să o socotească Franţa, ca şi noi, excepţia excepţiilor în Casa lui Moliere (unde nu se intră, dacă n-ai fost laureata Conservatorului

J^Î

parisian, ea absolvindu-1 cu Premiul I de tragedie şi al Il-lea de comedie), primul teatru al lumii, ea, geniala „Fedra" şi la un moment dat în conducerea Comediei Franceze.

Când a nesocotit aportul imens adus de marea tragediană ţării sale, dând replica ce mi-a servit, Dina Cocea, păpuşica dosită azi la Telega, era de rea-credinţă şi lipsită de demnitate românească, ştiind, ca şi mine, că divina Ventura a păstrat permanent legătura cu ţara, stagiune de stagiune jucând o lună în Bucureşti şi alta în provincie şi ce e mai grav în necinstita replică a celei ce din bun senin a înţeles să se pripăşească pe lângă închisoarea Doftana, că ea ştia ca şi încuscrirea-i marxist-leninistă că inegalabila stea nu numai că slujise poezia dramatică a celor două ţări-surori, dar a avut şi un teatru al ei la Bucureşti, care a funcţionat câteva stagiuni, teatru care se afla nu în străinătate şi pe care 1-a ilustrat, în neuitate spectacole, geniala-i artă!

Ocupând spaţiosul apartament - ultimul - din Popa Nan, când am plecat cu Măria în turneul de toamnă, plesnea aurul strugurilor în zăcători şi îngălbeneau gutuile, de gelozie... Fierbea vinul ca un descântec al cerurilor nalte şi dănţuiau pe călcâie, la *Sârba-n căruţă,* încontrând ciocănelele ţimbalistului Ciontică de la „Doina Argeşului", câţiva din orchestră, băuţi... îi trezea, la scenă, multicolorul aprins al reflectoarelor şi gustul de hidromel dacic al aplauzelor. Peste soarta lor, de substituiţi acompaniatori, trona augusta Suverană a milenarului cântec românesc, Măria Tănase, zicând numai „de-ale noastre": *Târâişul şarpelui, Uhăi bade!, Butelcuţa...*

Mama mea când m-o făcut,
Butelcuţa mei
Mi-o legat sticla de gal
Şi mi-o zis cu giurământ,
Butelcuţa mei
Să n-o desfac de la gât,
Butelcuţa mei

Şefii gărilor şi impiegaţii se tot uitau după vagonul de turneu, cu Măria fâcându-le bezele de la fereastra lăsată, ea jumătate afară, în prada vântului hoinar, care i se încurcă în părul abundent mătăsos, luându-se la întrecere cu ţugui, ce îndeamnă la triumful următoarei localităţi, pretutindeni acelaşi!

Şi ne-am înapoiat o dată cu ploile lui noiembrie, înfriguraţi, trohniţi, obosiţi, să dăm bineţe Capitalei, în care curg streşinile ca nişte supreme regrete, cerul întunecat coborât foarte jos şi frigul anormal care-şi tăcuse şi el locşorul lui, prea devreme pentru noi, care o pornisem la drum pe nostalgia unui soare, e adevărat tomnatic, însă dulce...

Fiind aproape de prânz, ampresat, am luat numaidecât un taxi, ca s-o conduc neîntârziat pe Măria... Acasă, deşi aproape 12, l-am găsit pe amfitrion tot „în scutece", ca şi în primul episod. Pe noptieră, austriacul confecţionat pentru ziua de curse. Coborând din caldul plapumii, fără măcar s-o păsuiască să se aşeze o clipă, pe cea care este şi răcită, şi trohnită, jupan Clery scoate din sertarul noptierei talonul telefonului, îl întinde Măriei, subliniindu-i:

- A venit telefonul de plată.

Deschizând poşeta, cea reîntoarsă după eforturile a peste două luni - matineu şi seara - îngână:

- Cât e?

- Două mii opt sute.

întinzându-i trei mii de lei, doinitoarea îi adaugă:

- Du-te şi plăteşte-1.

Răspunde, surprinzător şi definitiv, ţa şi în primul episod... ,;: - Nu mă duc pe asemenea vreme... ploaie, vânt, frig... îmi sare muştarul:

- Ascultă, pricopseală, vrei să se ducă tot ea, după şaptezeci de zile de turneu?...

Prăpăd, iubire, bate-te în continuare cu mâinile în piept şi declară proştilor că Măria n-ar însemna ce este în realitate, dacă nu-ţi întâlnea iubirea! La loc, „în cârpe", îngeraşule, să nu te ia frigul! Care iubire?!...

Am luat banii de la Măria şi am plecat direct la Telefoane.

CONSTANTA CRĂCIUN, DUMNEZEIASCA

N-a fost o alta s-o iubească mai mult pe Măria! N-a fost o alta să-i împlinească toate doleanţele, să-i satisfacă toate capriciile!

A îndrăgit-o mai puternic şi sincer ca oricare bărbat adorator!

A mers până acolo, că dacă Măria isca nebunia să-i ceară o stea din Carul mare, ea i-ar fi dat tot carul şi pe deasupra luna, plină! Să-i lumineze - reflector - nu numai frumuseţea deplină, ci şi cercul teluric ce circula în ea, ca şi apa morţilor din cântările sale! (Vezi Testamentul Măriei.)

E clar şi fără nici un dubiu că astă Constanţa Crăciun la care mă refer - unică excelenţă cu adevărat, la Cultură, din tot blestemul comunist - de la început a intuit în plin geniu! Măriei! înţelegând, într-un destructiv nefast regim de trădători — Valter Roman, Bodnăraş, Bârlădeanu, *aiusdem farinae* - să se comporte admirabil cu artiştii, omeneşte, româneşte. Cinste ei, pe unde o fi!

Pe cât mi-aduc aminte: să fac Oltenia, într-o primăvară cu floarea de cireş făcându-mi cu ochiul, am alcătuit un afiş numai cu patru matadori şi un pianist acompaniator. Patru mari fotografii.în colţarele afişului. Măria Tănase, artistă emerită, Petre Ştefănescu-Goangă, artist al poporului, N. Stroe, artist emerit şi Grigore Vasiliu-Birlic, artist al poporului.

Pe clape: excelentul şef de orchestră de la „Tănase", Gelu Solomonescu.

Mă opresc o clipă la draga, lui amintire... Gelu era aşa de înzestrat că, fiind Ia pian, dacă un cântăreţ îi fredona o melodie pe care el n-o cunoştea, o transcria dintr-o dată pe portativ ca şi cum respectivul nu i-ar fi cântat-o, ci i-ar fi dictat direct notele. Un întreg miracol în degetele lui! Avându-1 pe el acompaniator, de unul singur ţinea locul unei întregi orchestre...

Asta l-a făcut pe Stroe, când a efectuat turneul lui în America şi în Canada, cu o trupă restrânsă - el, a sa soţie, Rolanda Cămin, şi Lucreţia Ciobanu, cea care pe lângă populare tânguia cu succes şi romanţe - să se bazeze în totul pe excepţionalu-i talent, turneul desfăşurându-se până la capăt, deplină reuşită artistică românească a unei componenţe ce nu se putea mai restrânse.

Nicolae Dinescu, cel care a condus cu brio, mulţi ani, Teatrul ..Constantin Tănase", având relaţii cu Bruno Cocatrix, impresarul parisian care luase sala „Olympia" din centrul Parisului, cu banii lui Onasis, acceptă propunerea acestuia şi duce, pentru o lună, teatrul nostru de revistă în bătrâna Luteţie.

Spectacolele urmează să aibă loc acompaniate de orchestra de la „Olympia", însă dirijată de Gelu Solomonescu. Orchestră mare, renumită, de 60 de persoane.

Din capul locului se petrece ceva, care până la urmă dă câştig de cauză românului...

La prima repetiţie, membrii orchestrei se arată distanţi, suficienţi faţă de tânărul dirijor, venit, după ei, de la fortul „Căţelul"... îşi dau coate, făcând din el pradă, să vadă ce e de capul lui! Gelu se încrâncenează, bătând cu bagheta în pupitru, îi dă drumul...

Viorile trag şi nu trag, unul din violoncele cam lâncezeşte, şi românul, nemulţumit, opreşte brusc. Făcând semn celui de Ia celo, i se adresează, stăpân pe situaţie, autoritar:

- Mărite celist, fii mai atent, urmăreşte exact partitura. Am oprit fiindcă ai fost în afara ei... Dumneata ai cântat *fa şi e sil* Lăsându-1 cu gura căscată, străinul dă mai departe *swung*... Ca să oprească enervat din nou, neîntârziat, împlântă bagheta spre unul din pianişti:

- în partitură acordurile pe care le ai sunt în *major* şi dumneata le faci în *minor*... Probabil înadins. Ia puţin seama!

După două-trei asemenea repetiţii, cu diverse observaţii care denotă razantă îndestulată pregătire, orchestrând! dându-şi seama ce ştie cel venit de departe, ce e de capul lui, i s-au lăsat în vgie, au anulat distanţa, îmbrăţişând şi aplaudând bagheta românească, atât cât i-a fost dat să stăruie pe podium la Paris!

De la premieră, reprezentaţiile înregistrează mare succes, înscriind revista românească în universalitate!

Câştigat de parisieni, se remarcă, la baghetă, Gelu, unduind suplu, dezinvolt, exploziv în trepidaţiile baletului, cu ochii orchestrând lor aţintiţi pe el...

îşi rup palmele franţuzii, împrăştiind aplauzele ca pe nişte confete pe savuroasa dăltuita creaţie a Marilenei Bodescu, „Madam Găină".

înregistrează evidentă priză Ia public tânguirile Doinei Badea, antrenanta Zizi Şerban şi cucereşte inimile parisiencelor marea muzicală experienţă a lui Gică Petrescu, triumfând în compoziţia lui Mălineanu, *Paris des mes amoursl*

Şi se „ambalează" de Stela Popescu, „pezevenlâcul" lui Cocatrix...

Revenind la cuartetul matadorilor - Măria, Goangă, Stroe, Birlic - ţin să subliniez că Gelu n-a tăcut nici un fel de repetiţie cu Goangă, care detesta repetiţiile, la ariile de operă pe care, probabil,

nu le mai trecuse pe clape până atunci. Şi totul a mers impecabil, perfectisim, marele bariton mulţumit pe deplin, îmbrăţişând călduros româneasca ştiinţă şi artă a bravului scutier!

Pentru astă serie de spectacole promise juveţilor mei am fixat sediul la Craiova, oraşu-mi natal, amintindu-mi nostalgic gloria Naţionalului local, care mi-a dat în ochi o dată cu lumina solară: Theodorini... Anestin... Al. Demetrescu-Dan... Mihalache lonescu... Coco Demetrescu, tatăl poetului Radu Gyr... Remus Comăneanu... Aristide Cantorichi şi agent teatral... loachim Dordea... M. T. Cosmin... Ovidiu Rocoş... Leonard Divarius... Petrică Dragomir... Lapteş, sufier... Cristică, regizor de culise... Criveanu, aşişderea... Emil Bobescu, puitor în scenă... Aurel Bobescu, şef de orchestră... Lola Bobescu, fragedă copilă în teatrul pentru prichindei... Margot Boteanu... Mia Teodorescu... Marioara Creţulescu... Marcela Gheorghiu... Elena Nicolau-Veleanu... Tache lonescu, nu ministru... şi un actor rubedenie cu fantasmele, Tudor Călin, unic în teatrul românesc, lată că o uitasem din enumerare pe aceea ca un porţelan de Sevres, Ortansa Tudoraş-Cosmin, fostă la Leonard, care şi cânta, minunată în Puck din *Visul unei nopţi de vară* shakespearean. Şi străluciţi neuitaţi directori... Emjl Gârleanu, cu Liviu Rebreanu secretar literar... Grigore Drăgoescu... Ion Dongorozi... tot atâtea umbre de fum şi de stabilitate stelară, de aducere aminte ale Olteniei, pe-atunci ferice!

Cu două zile înainte de a da bineţe artistice primului oraş, Craiova, am tras cu componenţii afişului la hotelul „New York", hotelul „Minerva" fiind în reparaţie. Prezentându-mă să vizez autorizaţia la şeful de Artă şi Cultură, Altarovici, mi s-a spus că trebuie să mă prezint imediat la partid, la Propagandă şi agitaţie, la tovarăşul Rogneanu.

Cu toate că legal, am fugit destul de îngândurat într-acolo. Mai avusesem altercaţii şi altă dată cu acest profesor de liceu, care apăra cu străşnicie criminalul regim înscăunat la noi, la o eliberare a mea de la Canal, când mă gonise „la foame" din regiune, interzicându-mi abuziv spectacolele.

Ajuns la partid, îmi spune ritos, „du haut de sa grandeur", că trebuie să ne facă vizionare.

Prompt îi replic:

- Păi ministerul ne-a acordat de florile mărului autorizaţie?!...

- Tăcere! Faci ce-ţi spun. Partidul în frunte, puterea locală. Şi asta în toate localităţile regiunii.

înţeleg să nu mă predau:

—Dumneavoastră aţi văzut afişele?

—Da, le-am văzut.

- Şi socotiţi că aste celebrităţi sunt artişti care trebuiesc vizionaţi? Controlaţi? Să nu dea foc ţării?

- Te rog, nu mai pierde timpul, du-te la teatru şi după ce fixezi vizionarea, anunţă-mă. Altfel, vă interzic să apăreţi pe scenă!

îl încontrez:

- Nu mă duc la nici un teatru... Mă duc direct la doamna Măria Tănase, să-i încredinţez a voastră hotărâre.

- Comunic-o la toţi patru, ca să nu se mai deplaseze de pomană la teatru, căci, din dispoziţia mea, veţi .găsi uşile închise şi obligaţi să daţi banii înapoi, dacă nu vă veţi supune.

Am dispărut pe fugă, orpindu-mă la hotel.

Cunoscând-o pe Măria ca pe mine, ştiind-o neabătută luptătoare, devotată românismului până în pânzele albe, blestemând la tot pasul pe cei intraţi în cârdăşia Stalin-jidovul Beria, ca notorii trădători de ţară, i-am aruncat, sub tălpile desculţe, fără s-o las să răsufle, jerăgaiul sufletului meu revoltat, îndurerat de ce parcurgem. O ştiam că abia aşteaptă să se dezlănţuie şi să învingă. Conformaţia sufletească având-o ca atare, de-atâtea zeci de ori i-am exagerat, incitând-o, pentru a soluţiona, dârză, greaua situaţie în care ne aflam, favorabilă nouă.

De astă dată:

- Meme, scumpo, şeful Propagandei şi agitaţiei de Ia partid are ce are cu tine şi cu Goangă... Vrea, probabil, să-ţi diminueze personalitatea, făcându-ţi vizionare, controlându-te, ca pe orice terchea-berchea începător... Toţi de pe afiş, cu titluri, ai Poporului şi Emeriţi, în plus, legali, cu autorizaţie în regulă.

Trăgându-şi rochia pe ea, la reprezeală e îmbrăcată, îi adaug:

- Paznicul ăsta al regimului mi-a mai făcut figura asta când am ieşit de la Canal. E specialist. Atunci m-a izgonit din regiune, fără să pot juca.

-Ce spui?!...

Şi trăgându-mă de mână:

- Hai peste el!

Mă ţin cu greu după ea. parcurgând aproape în întregime

artera principală a urbei, strada Unirii; goneşte până peste drum de monumentala casă Dinu Mihail.

Urcând la partid, dă buzna, fără să bată la uşa ce i se indicase de un activist care fumează liniştit pe sală şi recunoscând-o, se miră foarte...

Surprins, se vede intimidat, fără spiribusul avut cu mine, deloc trufaş, Rogneanu se ridică, instantaneu, în picioare, bâţâind tărtăcuţa, doldora de seminţe, a salut. Măria se opreşte fermă în faţa lui, făcându-i semn să se aşeze, eu avansând în stânga ei.

îi dictează:

- Stai jos!

Penitentul se execută fără murmur şi şovăire...

Şi doinitoarea, avalanşă, fără să-i dea pas vorbirii:

-. Să mă lămureşti, ce ai cu mine?... Ce ţi-am făcut? Ţi-am luat de păr nevasta?... Haida de! îngăduie-mi un telefon!

Potentatul luat repede, încolţit, i se supune.

Măria, lipită de birou, neaşezându-se, după ce face nu ştiu ce număr, săgetând cu ochii-i frumoşţi pe pleoştitul vai de el, grăieşte în telefon:

- îţi sărut sufletul, coană Constapţa! E Măria la telefon, vorbindu-vă din turneu, de la Craiova... Este aici lângă mine un şef de răi şi proşti, care mă împiedică să cânt, uzând de autoritatea-i locală ca să nu duc mai spre înalt armoniile strămoşeşti... scumpul meu folclor. Scăpaţi-mă de el!

Am înţeles imediat că aceea care înfruntase obtuzul provincial telefonase direct Constenţei Crăciun, care era ministrul Culturii, Ia un anumit număr de la Bucureşti. Superioara de la centru, probabil, i-a cerut Măriei să i-1 dea la telefon, cum s-a întâmplat, căci, şi mai pleoştit, el a încheiat astfel convorbirea:

- Am înţeles, tovarăşe ministru, fac întocmai precum aţi spus!

Şi punând telefonul în furcă, cel care se „umflase" la mine ca un broscoi, se adresează tot mie:

- Făceti-vă spectacolul în voie, căci nu veţi mai fi conturbaţi de nimeni în toată regiunea, toţi şefii de artă şi cultură fiind informaţi că aţi trecut pe la mine.

Şi încercând o împăcare cu Măria, îi adaugă:

- Succes, tovarăşă!

La care Măria îi atrage atenţia:

- Ai văzut mintea şi sufletul ministeresei cât de prompt, incriminându-te, ţi-a împiedicat ilegalitatea şi răutatea. Punându-te la punct, ai imitat-o, căci şi-a luat rămas bun de la mine, urându-mi succes!

Peste ani, când Măria, chemată de Dumnezeu, s-a fixat definitiv în Paradisul Câmpiilor Elisee, unde e veşnică primăvară, nu este bătrâneţe şi oamenii sunt fericiţi fără să muncească, familia doinitoarei a primit de la Craiova, următoarea telegramă:

„Celebritatea ţării s-a dus ca o Regină a cântecului românesc pe coclaurile lui Dumnezeu... Stop. Mă închin ei. Rogneanu. ".

Ajungem la Tg.-Jiu fără Goangă. E drept, îmi spusese de la Bucureşti că fiind duminică, s-ar putea să fie chemat la Timişoara, să cânte un concert religios în. Catedrala oraşului - cu Dinu Bădescu, Arta Florescu, Vera Rudeanu şi Arax Savagian - patronat de bunul său prieten, mitropolitul Lăzărescu, faţă bisericească nobilă şi evoluată, deprinsă şi cu fartiţiile celor lumeşti...

Am mai spus-o, marele bariton fiind foarte credincios, era familiar cu toţi înalţii prelaţi în frunte cu Justinian Marina, care din popă. de ţară, la Băbeni, în Vâlcea, ajuns-a patriarh. Asta datorită faptului că Gheorghiu-Dej, evadând din lagărul de la Tg.-Jiu, Marina 1-a ascuns la el la ţară, iar ţiganul de pe la Moineşti-Comăneşti, parvenit ca păduchele în conducerea comunistă, n-a uitat-o, fiindu-i recunoscător...

Fostul duhovnic de sat ajuns patriarh, care-1 primea pe Goangă la orice oră din zi sau din noapte, om cumsecade şi de suflet, n-a prea ţinut seama de marxism-leninism şi trecând peste partid a făcut foarte mult bine. Pe fata marelui poet legionar Radu Gyr, Monica, condamnat de două ori la moarte - am depus în favoarea lui la ambele nevinovate judecăţi, la ultima sfădindu-mă cu preşedintele completului, Avram Bunaciu - patriarhul Justinian Marina a angajat-o în corul Patriarhiei, să nu crape de foame...

Deschid aici o paranteză, să relatez un adevăr de o importanţă capitală, pe care, în fine, tot românul să-1 afle. Evreii n-au avut nicicând la noi un teatru permanent, de peste o sută de ani, cum neadevărat au publicat în presa condusă de ei. Veneau trupe sporadice, din Viena. Rusia, America, Bulov, Baratoff, Sidy Thal... jucau trei-patru reprezentaţii la Jignita, la Teatrul Nou, la „Izbânda" pe Văcăreşti. Şi plecau mai departe.

La venirea legionarilor Ia putere, cu neuitata strivitoare majoritate imposibil de manevrat de experimentatul ministru liberal de Interne, Inculeţ, care avea şcoală rusească, a fost numit director general al teatrelor poetul Radu Gyr, fecior de actor şi autor al înflăcăratei *Sfântă tinerele legionară,* îl avusesem la Estetica literară, asistent ai celebrului dascăl şi critic Mihail Dragomirescu. Din partea ziarului la care lucram, am alergat la teatru, nu pentru un interviu politic, să-i aflu programul.

La uşa cabinetului, în cămaşă verde şi cu ledună, Marietta Sadova şi actorul Titi Petritop, viitorul partener de vagabondaj artistic al fostei stele de la „Cărăbuş", Nataliţa Pavelescu.

Gyr mi-a vorbit exclusiv despre teatru, ca la întrebarea mea:

- Şi cu actorii evrei ce ai de gând?

- Ii scot din teatrele unde i-am găsit, dar nu-i pot lăsa fără pâine... Le fac un teatru permanet al lor!

Cum s-a şi întâmplat. Aşa că, fără nici un dubiu, ciudat dar adevărat, teatrul care la început s-a chemat „Baraseum" şi astăzi TEATRUL EVREIESC de STAT este umana creaţie a comandantului legionar Radu Gyr, autorul nostalgicului *Vânt de seară.* Pe care, în vreme ce eu la procesul „Criminalilor de r,ăzboi", cu el în boxă, mă străduiam, în disputa cu Avram Bunaciu, să-i apăr eterna valabilă spiritualitate românească, pe la uşi şi pe la fereşti actorii evrei urlau scoşi din minţi, să se audă, recunoscători: „La moarte!... La moarte!..."

Sfântă recunoştinţă talmudică!

în ce mă priveşte, din acest interviu strict artistic, pe care 1-am luat genialului aed, am constatat că anchetatorul din nopţile de la Securitatea Uranus - sub pământ - nu cunoştea o iotă, nu-1 citise, deşi.bătea cu podul palmei pe aldinele şi cursivele lui, scoţându-mi ochii că constituie principala piesă în încărcatu-mi dosar. La Tribunalul Militar, unde am fost judecat, împreună cu marele actor Ion lancovescu, martorul acuzării s-a întâmplat să fie tot un evreu... Nu-1 cunoşteam, - de altfel i-a răspuns preşedintelui că *„parcă m-ar cunoaşte... "* -, nu-1 văzusem niciodată, şi după ce bine mersi m-a băgat la bască, s-a cărat în Israel!

Drept care, am făcut trei ani la stuf, care taie ca briciul, la crunta Periprava, cu bătăiosul brav naţional-ţărănist Ilie Lazăr, ce şi-a vândut pielea greu, ani pierduţi de lume şi cazaţi în bacuri în mijlocul Dunării, pe nişte călduri infernale, mâncaţi de vii de

ţânţari, fără să ne putem *apăra,* căci mişunau pe noi, însângerându-ne, ca pe nişte stârvuri!

Cu câteva zile înainte de proces, Măria, care îl adoră pe Puiu lancovescu şi este numai emerită, aleargă pe ia artiştii poporului şi alcătuieşte o delegaţie formată din Grigore Vasiliu-Birlic, care-1 iubeşte pe Puiu ca pe o femeie, din Goangă, care se dă în vânt după via spiritualitate solară a celui închis cu mine, la care se alătură Finteşteanu, Calboreanu şi Costache Antoniu, convingându-i să meargă la Minister, să intervină pentru eliberarea celui „ridicat" de la cafenea, unde bătea câmpii, despre ce altceva dacă nu despre teatru..;

în fruntea lor, doinitoarea se opreşte la Constanţa Crăciun, la Minister. Imediat veritabila excelenţă remarcă lipsa lui Radu Beligan. Dar trece repede peste ea... Şi, cade obicei,.bună, sensibilă şi iubitoare de artă şi artişti, o asigură pe iniţiatoarea intervenţiei că totul se va aranja.

Aşa a şi fost la proces, numai că preşedintele, după ce îi anunţă punerea în libertate, îşi arată nedumerirea:

- Maestre lancovescu, am văzut că acum, Ia judecată, ţi-ai contrazis declaraţiile făcute la anchetă... Ce a fost asta?

- Că bătrân la anchetă, ca în copilărie, mi-a fost frică de bătaie...

Se închide paranteza.

Juastinian Marina s-a îngrijit, şi-a aplecat mărinimia nu numai pe viaţa oamenilor, ci şi pe lăcaşurile de cult, pe unele din ele refăcându-le din temelii.

Toacă la Radu Vodă, unde-şi doarme somnul de veci...

La toate sediile acestor pregnante personalităţi, cu Biblia la căpătâi, Goangă era şi se simţea ca la el acasă, în special în dealul Patriarhiei bucureştene, la Ghenadie, la Vâlcea, la Lăzărescu, la Timişoara.

Nu numai o dată am luat parte cu el şi n-am uitat că de câte ori ajungeam în faţa mai marelui de Ia Timişoara, Goangă, scotocind prin servieta cu partituri, întindea cutia cu ţigări de foi Mitropolitului, care obişnuia să tragă tabacioc pe nas din havană...

La Tg.-Jiu, bunul agent Bebe Nicolaescu, zis „Gât-sucit", care ţine debit de tutun şi depozit de lemne, îmi spune că de mult nu mai are nici un bilet, vândute toate.

Prezentându-mă la Artă şi Cultură, să nu am vreun bucluc,

comunic respectivului că artistul poporului, Ştefănescu-Goangă, care e pe afiş, lipseşte, cântând în acea zi la Timişoara, programat de Mitropolia bănăţeană.

- Dar Măria Tănase şi Vasiliu-Birlic au venit?

(- Fireşte.

- Atunci, daţi-i drumul!

Şi la teatru, în spectacol, meseriaşul sută-n sută N. Stroe cu imensa lui experienţă la scenă a complectat programul cu un antrenant hazos, adaus de două scheciuri - cu Rolanda - suplinind lipsa lui Bebe. Ce meşter regizor de revistă era acest adorabil N. Stroe, cu care am lucrat o viaţă întreagă, fără greş, fără nici o altercaţie! N-am întâlnit slujitor al scenelor mai de cuvânt, mai corect, mai cinstit, în colaborare fiind lacrimă! Respectând până la centimă drepturile pe care le aveai la el, într.-o tagmă a actorilor, în care, frecvent, se cam trage chiulul...

în aste suveniruri, ce năvălesc peste mine, fără nici o anume ordine, îmi dă ghes să dau în vileag o alta, de importantă artistică valoare.

Lucram cu el şi cu Rolanda să întărim turneul, pe care eu îl pusesem pe ro.ate, cu ansamblul revuistic al Teatrului Davila de la Piteşti. Lui Stroiţă nu i-a plăcut ce a găsit acolo şi am alergat, în preziua plecării, la Bucureşti, să-1 aduc pe Gelu — din nou Gelu Solomonescu! - ca să pună cu acesta ia punct spectacolul care scârţâia...

De la prânz, când m-am întors cu Gelu, lucrând după-amiaza şi noaptea ce a urmat, cei doi au definitivat o revistă cu excepţională priză şi aplomb la public, spectacol pe care improvizaţii de astăzi nu ar reuşi să-1 întocmească nici în doi ani!

Această performanţă a reuşit-o cândva, e mult de-atunci, un alt drag şi scump mie, Puiu Maximilian, de care îmi e tare dor, ca şi de Aurel Ion Maican, al său asociat la *Bucureşti - Moscova,* la *Parada Victoriei.*

Unde sunt acele neuitate spectacole de revistă, ilustrate şi de vrăjitoria Măriei, în care, ca fast, ca text, dans şi melodie, noi veneam imediat după francuzi, supra supraînzestraţi?!...

S-au dus pe ireversibilul drum al celor desprinşi de noi...

într-o vreme, pe când mâncăm obişnuit cu Măria la „Capsa" - unde prima masă de la intrarea din stânga era ocupată zi de zi de Horia Şerbănescu - Radu Beligan, membru marcant în Comitetul

Central şi directorul Teatrului Naţional, de la o masă vecină, mă invită la inaugurarea noii clădiri a teatrului, ce urma să aibă loc a doua zi, pe urmele Circului Krathel...

Pentru realizarea acestei monstruozităţi, care nu e teatru, au păpat bani mulţi de la stat Maick şi Sică Alexandrescu, deplasându-se să cerceteze teatrele mari ale lumii.

M-am dus, când nelegiuitul Nicolae Ceauşescu, fostul ucenic înghiontit de patronul din Lânăriei ca incapabil să bată un flec, a tăiat panglica.

Peste două-trei zile, acelaşi Radu Beligan, tot la „Capsa", mă întreabă:

- Ai fost, nene Gaby?

-Da.

- Şi ţi-a plăcut cum am vorbit?

- Ai bătut câmpii, nici un cuvânt despre gloriile de dinainte... Nottara, Brezeanu, Demetriade, Ventura, Voiculeasca... Ai vorbit o oră despre Nicolae Ceauşescu, confundându-1 cu lugojanul actor pantofar Augustin Petculescu, cel ce a fost într-adevăr pionier în teatrul transilvan.

La câtva timp este numit director, al Naţionalului craiovean Amza Pellea, care lucra cu mine, având-o şi pe Stela Popescu. Amza făcea naveta şi n-avea locuinţă în Bănie, dormind într-o cabină la teatru. Ducându-ină să-1 iau, ca să jucăm la Motru şi Vâlcea, noaptea în cabină, unde mă întinsesem şi eu pe o dormeză, îmi spune că vizita lui Ceauşescu va coincide cu instalarea lui şi îmi dă să citesc discursul:

- Ia vezi, nene Gaby... Cum e?

Exact aceeaşi lipsă de orientare ca şi Beligan. îi atrag atenţia:

- Amzulică, tu eşti acum director, fiindcă cei din trecut au tras la edec... Ei au ţinut sus cortina şi teatrul pe umeri, într-un echilibru de suflete, slăvind poezia dramatică. Aceeaşi greşeală ca a lui Beligan, la Bucureşti. Trebuiesc pomeniţi câţiva din cei ce au fost... Theodorini, Anestin, Dan, Mihalache lonescu, Mărita Petrescu...

Şi în seara respectivă, cu cizmarul în sală, s-a aplaudat furibund la numele acestora, o dată mai mult spectatorii impunând actorul ca principal factor al teatrului!

Şi tu le ziceai bine cu mine în turneu, pe olteneşte, cam aşa:

; *„Răsărisă luna, mare, galbină şi mirată, ca o mămăligă*
i *uitată pe cârpător, care se-ntreabă din ce o fi făcut-o, dacă nu vine • nimeni cu aţa s-o taie ".*

Sau:

„ Undeva, în capu satului, o căţa nelumită încă, lătra lung, cu botu ridicat spre-naltu cerului, ţântuit în caietele stelelor".

Sau:

„ Ghersu lui Licu plutea peste noapte, ca o pasăre albă care vine de te miri unde şi să duce spre nicăiri".

Pe unde-oi fi, adu-ţi aminte, oltene, cum le ziceai, de milioane!

în continuare, sunt dator să subliniez că forţa de dăruire a Constanţei Crăciun, înţelepciunea şi justu-i cinstit raţionament au dus-o Ia pozitive soluţii în toate măsurile pe care le-a luat, pe care le-a impus. Ea a risipit roadele, belşugul sufletului său, întocmai vizitatorilor Veneţiei hrana porumbeilor în Piaţa Sân Marco. Şi nu numai pe viaţa Măriei Tănase. Pe a tuturor celor ce au venit cu ea în contact, care au depins de departamentul ce conducea.

Două exemple, ce hotărât, în noianul altora, îmi confirmă spusa.

Mă opresc la uriaşul Petre Ştefănescu-Goangă. Şaizeci şi patru de opere în palmares, fără să facă o vocaliză toată viaţa şi detestând sopranele de coloratură... Dicţie de actor dramatic, înţelegându-i-se ultima silabă. Respiraţie de aviator, ca să nu zic de cosmonaut. Descoperit de Orfeul moldav, George Enescu, în biserica românească de la Paris, cântând „Tatăl nostru", pe urmele părintelui meu, Elie Michailescu, laureat al Conservatorului parisian, la clasa lui Vincent d'Indy şi primul dirijor al Corului acestui sfânt lăcaş. Dus de Enescu la Felia Litvine, creatoarea Isoldei, celebra cântăreaţă rusă îl pregăteşte patru ani, dându-i din secretele ei şi datorită valurilor însorite ale vocii învăţăcelului nu-i pretinde nici măcar o centimă. Regina Măria fiind în vizită la Paris, Goangă cântă la o recepţie în onoarea ei, briliantele de pe lujerele degetelor făuritoarei României Mari strălucindu-i în ochi, când augusta îl aplaudă languros...

Auzindu-1 un impresar, se înclină la dulcile-i armonii ale glasului său, într-adevăr ieşit din comun. Total câştigat, îl angajează pentru un concert la Biarritz, vechi însemnat port medieval pentru pescuitul balenelor, trecându-I pe afiş alături de câteva celebrităţi

franceze, mai ales că el, încă din copilărie, manevra limba franceză întocmai unui franţuz... Cândva, mâncând la „Capsa" cu el şi celebra pianistă Monique de la Brouchellerie, căreia i se şparlise ceasul la Ateneu, franţuzoaica mi-a spus că rareori a auzit chiar pe un francez vorbind o mai superbă limbă franceză, ca marele nostru cântăreţ, născut în unda Dunării, la Brăila... Impresarul respectiv îl angajează pe tânărul Goangă cu o sumă apreciabilă pentru începuturile carierei sale: 1500 de franci!"

Triumfă în concert! Dar viciul jocurilor de noroc îl strânge în cleşte de copil. Juca barbut şi arşice cu birjarii aşteptând clienţii în colţ lângă Teatru Rally, cel clădit de bunicul său dinspre mamă. Copil al cluburilor şi al cazinourilor. La 16 ani, cot la cot cu tatăl său la club. Să-1 chibiţească şi adeseori să-i şoptească graţios pe ce să mizeze...

Normal ca la Biarritz, după aplauzele „umflate" şi mai ales după largheţea impresarului, care datorită succesului făcut i-a mai adăugat 500 de franci, punându-i în palmă 2000, să se oprească direct la Cazino, ştiindu-se cu hotelul achitat, prevăzător, pe trei nopţi, ca să guste aerul Atlanticului şi atmosfera de mare vogă a renumitei localităţi, din banii mulţi-puţini cu care ajunsese în golful Gaspogne.

Aventuros, încrezător în norocoasa-i şansă invizibilă, aruncă fără raţiune aproape întreg gajul de la concert pe verdele postav, însă saboul crupierului e nemilos, umflă totul...

A doua zi dimineaţa, cam depeizat, după somnul cu scăpărătoare îmbulzite aplauze, care nu-i schimbă cu nimic situaţia, ce-i dă prin minte, expediază următoarea telegramă la Brăila:

„Papa, am triumfat într-un mare concert de celebrităţi la Biarritz. Stop. In drumul de la teatru la «Hotelul Mir amar» am fost «buzunărit» de doi golani de întreaga sumă primită. Stop. Trimite 1500 franci, Bebe".

Depeşa ajunsă la Brăila, lancu Ştefănescu se execută imediat, expediind odraslei unice banii ceruţi.

Ca să-i înmulţească şi să-şi scoată şi prima „pârleală", Bebe, fericitul întru Domnul, din nou se opreşte neîntârziat la Cazino. Deşi crupierul e acelaşi, nu se arată mai duios, îl lasă ca şi prima oară, fără sfanţ...

Nu mai visează furtunoase aplauze, ci că a câştigat o sumă importantă la loterie... întărâtat de câştigul nocturn, aleargă la poştă. A doua telegramă:

„Papa, să fac o mai pregnantă impresie în concert, am împrumutat două costume de epocă de la «Trianon-Lirique». Stop. Strâmtorat, le-am pus amanet. Stop. Să le scot trimite 1500 franci, Bebe".

Telegrama primită de astă dată de soţia adresantului, Cecilia Ştefanescu, excelentă pianistă, acompaniatoare a Iui George Enescu, obişnuitul casei, la Constantinopole, Cairo, Viena, mamă iubitoare, abia îşi aşteaptă bărbatul care, odată intrat pe uşă, îl şi trimite la poştă, promptitudinea lor să satisfacă neîntârziat doleanţa copilului adorat...

Cu banii primiţi, cel obsedat de glorie, însă înnebunit şi de şansa ameţitoare a hazardului, iremediabil, pe viaţă, a treia noapte la Cazino.

Crupierul, deşi un altul, saboul, la pândă, e la fel de nemilos, junele brăilean sărăcit şi de ultima speranţă a constantului dor de procopsire...

A treia telegramă sună mult mai simplă ca cele dinainte, răspicată, disperată, definitivă:

,,Papa, sunt în pragul sinuciderii! Stop. Trimite 3000 de franci, Bebe".

Când al treilea semnal de alarmă ajunge de la Biarritz la Brăila, familia Ştefanescu e instalată la îndestulatul ospăţ de prânz, având de câteva zile în găzduire un oaspete de marcă, fratele amfitrionului, virtuoasă intransigentă personalitate, tot Ştefanescu-Goangă - bunicul cântăreţului creştea Ia Curtea de Argeş „goange", gogoşi de mătase, de unde numele - rectorul Universităţii din Cluj, care peste şaisprezece ani va fi împuşcat de legionari.

Se mănâncă cegă.

înlăturând osoasele discuri ale peştelui de apă dulce, mama se înduioşează, aducându-şi aminte de copil:

- Și lui Bebe tare îi mai place cega!

Peste ani i-am dat dreptate virtuoasei pianiste, căci de câte ori eram în turneu la Goangă la Brăila, el nu uita să comande din vreme, pentru cina de la miezul nopţii, o duzină de cegi!

- Şi ce mai e cu Bebe? întreabă rectorul.

Răspunde, foarte mândru, lancu Ştefanescu:

i — A înregistrat un grandios succes la Biarritz. Plătit fabulos.

- Brava!

'--..-• Și sună cineva. ...... ,.•,. . ...„.; ..;...

Cecilia Ştefănescu se ridică să vadă cine e. Revine cu o telegramă, pe care o întinde soţului.

- Ţi-e adresată.

Deschizând-o, rotofeiul lămureşte pe cei doi:

- E de la Bebe.

Dă-mi-o să aflu şi eu ce vrea, intervine seriosul vajnic universitar.

Părintele încearcă o ezitare... însă nu-1 poate refuza, i-o dă. Şi rectorul, întocmai ca în aula de la Cluj, o citeşte cu glas tare:

- „Papa, sunt în pragul sinuciderii! Trimite 3000 de franci."

Şi indignat peste măsură, conchide necruţător:

- Bani?... Trimite-i un revolver, să-şi zboare creierii!

- Revolver trimite copiilor tăi! Că eu tot bani îi expediez dragului meu drag!

Cu masa luată pe jumătate, trăgând surtucul pe el, se grăbeşte la poştă, unde înţelege să majoreze suma; în loc de 3000 expediază 4000 de franci.

Auzindu-1 prima oară pe Şaliapin, în *Boris Godunov,* la Opera Mare din Paris, Goangă se uluieşte, încremeneşte, încearcă un sentiment de inferioritate în faţa miracolului slav. E dat peste cap de imensa creaţie a basului rus, cotat pe drept cel mai mare cântăreţ al lumii. Bate în retragere şi înclină să se lase şi să urmeze Dreptul, pentru care fusese iniţial trimis la Paris, însă stăpânit puternic de credinţa în Dumnezeu, următoarea duminică se găseşte în biserica românească din Rue de Bauvais, unde intonează rotund şi plin „Tatăl nostru". Printre credincioşi şi cel care îl descoperise, George Enescu.

Goangă profită şi se plânge maestrului de sentimentul ce-1 încearcă. Enescu îl lămureşte:

— Dragă Bebe, greşeşti, cu înzestrarea ce ai, poţi realiza o cariera remarcabilă şi care să te onoreze. Cu Şaliapin e complect altceva, căci o simplă schiţare de gest la acest gigant rus e o operă de geniu!

Despărţindu-se de Litvine, intră la Opera din Liege, urbea

lui Cesar Franck. în epocă, un mare tenor belgian, Anssot. Cântă cu el Contele de Luna în *Trubadurul,* Anssot, venit de la „Metropolitan", bisând, el în vârstă de 22 de ani, trişând. Castul n-aude, n-a vede, nu-1 felicită, nu-i adresează o vorbă de încurajare, atât de necesară tinereţii sale. Dar, la scurt timp, este chemat şi angajat prim-bariton la renumita Operă Monnaie, de la Bruxelles. Directorul administrativ îl ia în simpatie şi îl poartă după el, *„comme son poulain"* - ca pe mânzul său. îi permite, ceea ce la marile teatre lirice ale străinătăţii e interzis, să asiste la spectacolele în care nu cântă, împreună cu el, din culise. La unul din aceste spectacole, junele berbant se plânge proteguitorului său de ingratitudinea lui Anssot, care e în scenă.

- El a bisat şi eu am trişat! Nu mi-a spus nici un cuvânt, pe care eu i-1 aşteptam, aveam nevoie d,e o confirmare a autorităţii excepţionalului cântăreţ care într-adevăr este.

Râzând, adjunctul conducător îi închide gura:

- Cine crezi că te-a recomandat nouă?... Cum ai ajuns aici? Anssot, la scurt timp după ce cântase cu tine la Liege.

La Monnaie cântă tot repertoriul wagnerian. Se înnebuneşte după magnificul conţinut armonic, va deveni pasiunea vieţii sale. Un impresar renumit, Isaac, impresionat de pulpa şi strălucirea vocii sale, putând ataca în plin şi înaltele note de tenor, adeseori în glumă şi pe cele de soprano, îi face un angajament pentru celebrul „Metropolitan" newyorkez. Are 23 de ani. Dar viţios, răzbit până-n rărunchi de boala jocurilor de noroc - ca şi al său tată, lancu Ştefanescu, şeful Partidului Conservator de Brăila - până să treacă Atlanticul, comite o boroboaţă ce-1 va costa enorm! într-una din nopţi, abătut din prea mare dragoste de club, sparge banca, rămâne dator şi, neexecutându-se în 24 de ore, este concediat de la Monnaie, Isaac anulându-i contractul. Aşa părăseşte Belgia.

în loc să triumfe la faimoasa operă administrată de Cazzica, ajunge neangajat nici măcar la Opera din Bucureşti, la cea din Cluj...

Cu experienţa de-o viaţă pe care o am şi cunoscându-1 până-n străfunduri, spun, cu mâna pe inimă, că i-ar fi fost simplu, după debutul american, să devină cu uşurinţă primul bariton al lumii, dat fiind excepţionala înzestrare cu care venise pe lume, plus năucitoarea inteligenţă, spiritual peste închipuire, fantezia, cultura, el parcurgând cărţile despre Napoleon cu o aviditate de împărtăşanie, fiind excesiv de credincios, habotnic.

Constanţa Crăciun a intuit fenomenul Goangă. Satisfăcându-i orice doleanţă, ca şi Măriei, în subsidiar, venind de la ea, preţuindu-1 şi remarcând cât de greu se transportă, i-a pus la dispoziţie maşină cu şofer de la minister, fără să-1 coste nici un ban pe marele cântăreţ. Ştiindu-l cheltuitor şi jucător, i-a acordat autorizaţii cu ghiotura!

Iar când Massini, preşedintele juriului la concursul Enescu, a nesocotit vocea concurentului Ludovic Spiess, care a sunat de premiul întâi la Ateneu, miluindu-1 cu o sumă derizorie, luminata ministerească a ascultat de sugestia lui Goangă, magistrul cântăreţului furat, trimiţându-1 imediat la concursul de la Toulouse, unde el a spulberat restul concurenţilor, ajungând în scurt timp pe toate scenele mari ale lumii, câştigând în neştire, cu vârf şi îndesat!

Iată dar că şi cariera universală a lui Spiess şi cea a Vioricăi Cortez-Bondeville, plus viaţa de azi abundentă a celor doi jse datorează justelor măsuri pe care Constanţa Crăciun le-a impus la cârma Ministerului Culturii.

Asta în vreme ce Bârlădeanu efectua cumplita colectivizare, cerând ajutorul celui mai dârz de la Securitate, Nicolae Ceauşescu, şi dându-i fără nici o mustrare soluţia cea mai potrivită pentru ei, printr-o telegramă inserată de ziarul parisian „Figaro":

„ Ca să reuşim, ia măsuri să fie împuşcat fiecare ţăran care refuză să părăsească pământul! Bârlădeanu ".

Pentru astă sângeroasă bravură, nu ştiu cum. o dată cu aşa-zisa revoluţie, nemernicul tâlhar asasin a fost făcut membru al Academiei Române, fără să aibă nici un fel de legătură cu înaltul for spiritual, dus la strălucire de nemuritorul Ion Ghica!

Era să scap din undiţa condeiului o „fermecătoare" replică a spiritualului Bebe Goangă în legătură cu matrapazlâcul lui Massini. Ocupându-mă pe-atunci de începuturile artistice ale înşelatului, povăţuindu-1 cu multe-multe, pe care nu le ştia, şi indubitabil l-au ajutat în carieră, el s-a simţit dator să mă invite la „Capsa", împreună cu a! său „greu" mentor...

Ajunşi toţi trei la Ateneu, să-şi ridice cei 7000 de lei, premiul era 30.000 de lei, dăm bot în bot cu incorectul prezident Massini, care tocmai ieşea.

Lui Goangă i se face negru în faţa ochilor, violent adresându-se ciracului:

- *Spissache, umflă repede banii şi dă-i pungaşului ăstuia, sâ-şi ia coroană de înmormântare!*

Şarlatanul a rupt-o ca din puşcă!

Bocetele Măriei nu i-au dat de gândit distrugătorului economiei naţionale, Bârlădeanu, şi fără puţin să-i pese s-a încuscrit cu Bădălanul Galaţiului, prin actriţa Marcela Rusu...

într-una din zile, Măria povesteşte divinei excelenţe că suferinţa vieţii ei rămâne neputinţa procreării, pe care să şi-o aline, într-un fel, a adoptat o fată de la ţară drept a ei.

- De unde e?
- Din Banat.
- Şi cum îi zice?
- Minodora Nemeş.
- Frumos nume. Şi cântă şi ea?
- Cântece regionale.

După ce răspunde la telefon, privind-o cu sârg dulce pe Măria, învăluind-o în caldul sufletului său, îi atrage atenţia:

- Trebuie să te îngrijeşti de ea. Să-i faci o situaţie, să-i asiguri viaţa.

- Dacă am rupt-o de ai săi, am să mă strădui, coană Constanţa.

A doua zi, Măria primea de la Orchestra „Barbu Lăutarul" numirea, în postul de solistă, a Minodorei Nemeş din dispoziţia Constanţei Crăciun.

Ce făptură apucată de stihii ăst colorist de geniu, Georg Lowendal! Când americanii au dat peste el la noi, au vrut să-1 facă de-al lor...

Cum au umplut cu floarea europenilor bungalourile Hollywoodului, aşa i-au oferit şi baronului danez bani mulţi, o situaţie prosperă, condiţionate de stabilirea lui în Cetatea Filmului şi să-şi întrebuinţeze penelul numai pentru ei.

Nebunul nebunilor nu s-a dat prins şi punându-şi copilele în desagă, amestecate cu pensulele, paleta şi cutia cu culori, a urcat în eterna noastră Bucovină, mulţumindu-se să imortalizeze pe pânză striaţiile telurice din c'., urile ţăranilor noştri.

...Să-şi risipească neobosit harul în decorurile Naţionalului cernăutean, alături de directorul Victor Ion Popa.

în după-amiaza asta cu lumină solară în neştire, când Măria, în locuinţa din Brezoianu, mi se plânge din nou că e în gât datoare, Fi dau pe loc remediul:

- Nu putem într-altfel, rătăcitori cu ochii tulburi, destin implacabil, din nou la drum...

- Am să mă duc mâine la minister, conchide cea care, dacă nu scapă de banii pe care-i mai are, nu e om...

Şi după zorite, nervoase bătăi în uşă, apare Lowendal. Nu-ţi vine a crede cum: încărcat cu un sul mare de pânză, şevaletul, cutia cu culori şi un săculeţ cu pensule.

Măria izbucnind în râs, îl întreabă:

- Şi de ce nu mi-ai telefonat?

- Mi-a fost în gând să te iau prin surprindere, să nu baţi în retragere, să mă refuzi.

- Şi cât mă ţii?

- Nu te chinuiesc... te fac la iuţeală, din vrerea lui Dumnezeu! Cum te-a făcut şi el, mândruliţă de la munte, cu cosiţele în frunte... ,

Şi întinzând pânza pe şevalet, se arată gata de atac:

- Hai, dichiseşte-te puţin. Eu sunt gata, nerăbdător...

Iubite cititor, n-am văzut aşa ceva. Dintr-o dată, fără tatonări, apucat de furii şi de o grabă ampresată, a născocit-o în nu mai mult de două ore, cât am rămas să vadă ce se întâmplă, cu soarele ce se uita înapoi şi bătea darabana în spatele pictorului să termine mai repede, ca să apuce şi el să vadă minunăţia, înainte de a scăpata!

Portretul original, destul de mare, se află în Muzeul de la Craiova, fosta casă Dinu Mihail.

Şi reprodus de mine în carte.

A doua zi, cu mirarea încă pe ea de rapiditatea cu care a mânuit culorile urmaşul vichingilor, Măria bagă capul pe uşa cabinetului ministerial, Constanţa Crăciun făcându-i semn de la birou să intre.

- Bănuiesc că iar eşti datoare şi vrei să întreprinzi alt turneu.

-Ai ghicit.

- Şi ca să te scap de toate belelele, îţi acord de data asta ultimul turneu particular care se mai aprobă. Urmează ca după

scăderea cheltuielilor, beneficiile să-ţi revină, ca barem o vreme să nu mai tragi de franc...

Ridicându-se de la birou, Constanţa Crăciun se lasă îmbrăţişată şi pupată apăsat de mai multe ori de Măria, care încheie târgul iubirii:

- Să te ţie Dumnezeu, coană Constanţa, bună cum eşti, cu i toată lumea!

- Şi-n special cu cântecele tale!

„TRECI DUNĂREA ÎN ORICE CONDIŢIE..."

Venită de la minister, Măria, după ce îmi ridică în slavă, a nu ştiu câta oară, sufletul generos însufleţit de bine al Constanţei Crăciun, îmi dă pe faţă surprinzătorul fapt în sine.

- Află ce s-a întâmplat: ajunsă "la minister să-i solicit aprobarea, de nevoie, a acestui nou drum artistic, fără să mai aştept, i-am bătut nerăbdătoare la uşa cabinetului. Preocupată de nişte hârtii, mi-a făcut semn să intru. După pupături - tu ai zice de rigoare - lăsând totul deoparte, mi-a luat-o înainte, parcă ghicindu-mă...

- Adică?

- M-a luat direct: ai venit fiind, probabil, din nou datoare. Şi uite, nu ştiu prin ce fericită legătură, să te scap un timp mai îndelungat de belele, îndulcindu-ţi cât de cât existenţa, m-am gândit să-ţi acord ultimul turneu particular care se mai aprobă.

- Sărut ochii, binecuvântate, te ţie Cel de Sus!

- După ce achiţi cheltuielile şi plata tovarăşilor de drum, beneficiul îţi aparţine. Lume cred că vei avea, căci eşti iubită. Fă-ţi o componenţă artistică acătării, să-ţi slujească eforturile

- Cu mare grijă, nu numai a mea, ci şi a impresarului meu Gaby Mihailescu.

- Du-te sănătoasă. Cale cât mai lungă şi bani mulţi!

A doua zi, încă în locuinţa din Brezoianu 18, invadată tot de reveria soarelui şăgalnic, ca şi în după-amiaza când o portretizase la tanc năstruşnicul Lowendal, m-am înţeles perfect cu ea asupra

îndelungatului itinerar şi a trupei ce urma să-i însoţească marea-i popularitate în ăst turneu, ultimul particular.

Afişul alcătuit într-astfel: în frunte, Măria Tănase şi, încheietor, experimentatul Gică Petrescu. Două chipeşe tinere cântăreţe, Cezarina Moldoveanu, care făcuse şi câţiva ani de medicină, fostă nevastă a comisarului Vasiliu şi devenită soţie a lui Gicâ Petrescu; Lidia Roman, partenera de viaţă a simpaticului pianist-acordeonist Dinu Şerbănescu, aducând a argentinian, şeful formaţiei orchestrale ce urma să însoţească turneul şi printre puţinii acompaniatori care răspundeau prompt la „născocirile" ivite de obicei de Măria în cântecele sale...

Momentele vesele, îndrăgitul cuplu Horia Şerbănescu -Radu Zaharescu, în mare vogă după triumfalele seri de la Circul Paladium, alături de bulgăroaica Liana Antonova, cu enormă priză la public!

Descoperită de Horia într-un modest circ bulgăresc, rătăcit la Brăila, unde era prezentatoare, adusă de el să „rupă" Bucureştiul, de astă dată ca solistă, cu *Siboney* şi *Mambo italiano...* Dispărută cu toate aplauzele „umflate" în corsajul sânilor prichindei, să rupă şi pe alte coclauri, ca spioană a nemţilor, a ruşilor, a cui oare?... Rămasă o dulce, fosforescentă spectaculoasă amintire, de neuitat!

în goana timpului necruţător şi hăţişurile lianelor, pe unde-oi fi hărăzită nălucă Liana Antonova?...

Horia şi Radu, tinerei, frumuşei, muzicali, cu program subţire şi savuros.

Şi-acum, când îmi strunesc evlavia sufletului meu să aştern pe puritatea de zăpadă a hârtiei magnifica viaţă şi carieră a Măriei, cea fără de moarte; când, ascultând ca un copil cuminte de una din cele trei parce, cea care taie firul vieţii, Radu s-a dus, fără să-şi ia adio de la noi; când copila lui Horia se află prin străini, cu dorul tăticului ei; o coincidenţă bizară, fără o explicaţie anume. Horia rămas de unul singur, într-o covârşitoare tristeţe, îmi trimite prin regizorul lui, de la „Unda veselă", scump şi mie, Ion Vova, o splendidă fotografie a Măriei, frumoasă de pică, însoţită de o epistolă mai mult decât tandră, duioasă...

Se referă pe când divina cântăreaţă prânzea la eterna noastră „Capsa", „mâncată" de al său Clery, refractar muncii; când, zi de zi, la prima masă din stânga, cum intrai, Horia se îndestula cu spiritualitatea histrionilor mari...

GABY MICHAILESCU

'" Scrisoarea, bătută la maşină, o reproduc, începând cu adjectivele stipulate pe plic.

Pentru nespus de dragul meu, niciodată egalat de nimeni, GABY MICHAILESCU.

Prin bunăvoinţa frăţiorului nostru (nu de ţâţă, de viaţă) ION VOVA

„Horia Şerbănescu pentru NENE GABY MICHAILESCU, la 2 oct. '99.

Cu ani în urmă luam prânzul, ca de obicei, la restaurantul «Capsa». Când intrai aici, la prima masă pe stânga, găseai zilnic pe maeştrii Petre Ştefanescu-Goangă, Jean Georgescu şi câteodată pe dragul nostru Gaby Michailescu.

Lângă ei, mi se făcuse şi mie loc şi onoare să-i ascult şi să învăţ de la ei, cu condiţia să achit nota de plată cu ce «discutasem».

într-una din zile, chelnerul mi-a adus sub şervet o mică fotografie a dragei noastre MĂRIA TĂNASE. Era Ia câteva mese de noi, în compania unei doamne în vârstă.

Iată şi poza, şi rândurile scrise de sfânta ei mână:

«Horică, ţoale pozele se dau cu dedicaţie şi autograf. Eu îţi dau o poză cu ,,poznă"...

Fiindcă nu am hârtie să-ţi scriu, să-mi împrumuţi ca totdeauna una sută lei. Te pup, M. Tănase» ".

Despărţindu-mă de dulcea Meme. alerg la tipografia Marvan, pe la Podul Izvor, în sus, pe Uranus, peste drum de „Arhivele Statului" continuând un bloc în care mă întâlneam din când în când cu o ibovnică vâlceancă, în fugitive, pe apucate, înlănţuiri amoroase... Tipografia „Vremea", din strada Carol, de lângă Poşta Mare, a fraţilor Doncescu, feciorii primarului zis „Clipici", care îndelungă vreme avusese ca şi exclusivitatea tipăririi afişelor de teatru, cu enorme caractere de literă, făcându-şi probabil veniturile scontate, lăsase drum liber altor tiparniţe, ocupându-se în special de săptămânalul „Vremea", ilustrat suplu şi armonic de plaivasul suculent al lui Bebe Anestin, tatăl lui Nuni, cu colaborarea cuvântătoare a polivalentului Victor Ion Popa şi cu o urmărită rubrică fixă a dramaturgului Mircea Ştefănescu, „Luni -Marţi - Miercuri et Comp.".

Tot aici se tipărea remarcabila revistă de humor „încotro?", cu o rubrică mult urmărită, „în halat şi papuci", referindu-se la

personalităţile noastre de vază, politice, artistice, culturale. Revista era condusă de trei încercaţi condeieri: C. Gongopol, Tudor Şoimaru şi Gheller-Legrel, tatăl viitorului poet Florin Mugur. Venit la Bucureşti, cu veleităţi de artisticăraie, am debutat în presa Capitalei la ea, ca corector, cu cinci sute lei pe săptămână, care erau cât roata carului... La „Boghez", pe Popa Tatu, un pui fript, rumenit să-ţi trosnească în dinţi, o sticlă de vin tămâioasă de Valea Călugărească şi hleba (pâine) Herdan, Gagel, Grozăvescu, pătrunsă, îngrijit coaptă, nu clei ca astăzi, la discreţie - total lei douăzeci!

Mai târziu, acelaşi Anestin a făcut să apară tot trasă la această tipografie, revista „Gluma", contând pe lângă celelalte de pe piaţă: „Veselia" lui Cosco, la ziarul „Universul", „Păcală", „Pardon", „Tiribomba" şi altele. Pe lângă publicaţiile mai sus pomenite, fraţii Vladimir şi Constantin Donescu au avut şi editură, scoţând diverse cărţi, printre care *Floarea de oţel* a lui Victor Ion Popa şi după triumful făcut la Studioul Naţionalului de *Muşcata din fereastră* a aceluiaşi, în admirabila regie a inegalabilului longeviv Paul Gusty, i-au tipărit-o în prima versiune, Popa oferindu-i neîntrecutului director de scenă manuscrisul lucrării, care purta în frunte următoarea vibrantă dedicaţie:

„Călmăţuiului, Copilăriei
mele, Şi mai ales părinţilor
mei şi naşului meu,
> care m-au crescut în lumea lor bună
şi curată".

Tipografia Marvan era înzestrată şi cu o excelentă zincografie. Am comandat imediat afişele, care mi-au fost numaidecât puse în lucru, informând-o pe Măria că în câteva zile vor fi gata şi voi începe organizarea.

In vreme ce mă străduiesc să înlătur multiplele diverse impedimente ce survin pe parcursul organizării oricărui turneu artistic, Măria, ca niciodată, din senin, mă surprinde cu o propunere, despre care nu ştiu ce să cred şi care-mi dă de gândit... Zi de zi acasă la ea ca s-o ţin la curent cu mersul treburilor, mă pune direct, fără să mă pregătească, în faţa faptului împlinit.

- Am aranjat cu un necunoscut întreprinzător, deştept, om cu bani, să-ţi crească acţiunile la turneu, ajutându-te.

— Mărio, gândeşti că eu am nevoie de aşa ceva?... Cum de ţi-a trecut prin cap? Şi de ce de astă dată, din senin?

- Pentru că se strânge laţul, blajina Constanţa Crăciun m-a avertizat că e ultima aprobare, după tragerea cheltuielilor să luăm noi toţi banii.

- Mărio dragă, tu nu mă cunoşti de ieri, de azi. Am lucrat atâta împreună. Şi ţin să te asigur că totdeauna m-am bazat pe mintea, sufletul şi braţele mele, nici măcar pe lenea lui Clery care ar fi vrut să împart pe din două câştigul cu el, fără ca el să ridice un chibrit... Doar să doarmă legănat la vagon...

- Lasă-1 pe Clery, ăsta de care ţi-am vorbit vrea realmente să „tragă" lângă tine, asigurându-mă că în doi, normal, vor creşte încasările. Şi eu, şi tu trebuie să profităm de bunăvoinţa care a străjuit şi străjuieşte sufletul ministeresei.

- Şi tu ce interes ai de acest om pe care i-ai găsit în drum şi nu e impresar?

- Mi-a căzut cu tronc!... să-i fac un pustiu de bine, să-i împlinesc o dorinţă.

- Şi o ţii cu tot dinadinsul?

- Absolut!

- Știi că nu te pot refuza. Voia la tine, ca la banul Ghica! Cheamă-! mâine aici, am să vin să aranjăm.

Când ne-am despărţit apunea soarele, lunecând pe acoperişurile caselor ca un dispreţ mai mult aruncat nimicniciei oamenilor... Şi m-am tot întrebat ce interes avea Măria să nască un impresar din senin?...

Venit a doua zi. 1-am găsit la ea: arătos, foarte ampresat ei, cu farmec, deştept, înfipt, stăpân fără greş pe situaţie...

Pe nume Fai. Mixtură de mascul şi de escroc internaţional. Nu m i-am dat seama, de la prima întrevedere, cum de ajunsese în braţele Măriei... Dar ştiind-o femeie sută-n sută, volenţială, voluptuoasă, obsedată de actul în sine, de plăcerile vieţii, îndrituită ca orice femeie cu bărbatul deficitar, şi ea arzoaică, să aibă dreptul să apeleze la un altul. Asta socotesc că este de la Dumnezeu, el, Supremul, încuviinţând înşelăciunea, adulterul. Aşa s-au născut amanţii!

Fai, cuceritor de la prima întrevedere, mi-am dat seama că nu are nici un rost să mă împotrivesc, cu toate că, clei, nu ştia nimic în materie de impresariat... Dar deştept, cultivat, volubil, cuceritor, s-o da la rindea...

Am conchis către cea încărcată de şişiuri:

- Mărie, s-a făcut! îl luăm în turneu! E al nostru! Cu bunăvoinţă, meseriile se şi învaţă.

Ca să aflu destul de repede că era om cu bani, ca mine şi ca Măria... Căci, aproape de plecare, când a mai fost nevoie de o brumă de bănuţi, scotocindu-se, s-a dovedit lefter, aducând „în afacere" să punem amanet un biet inel al nevesti-sii, care nu era briliantul lui Aga Khan, nici al lui Onasis.

Până să pornim la drum, am aflat că fusese, dat fiind mintea-i inventivă, omul de încredere al lui Teohari Georgescu, fostul ministru de Interne, comunist, căci avea să-mi spună mai târziu:

- Nu te-am cunoscut eu în acea binecuvântată epocă a mea, că te procopseam!

Şi am mai aflat că era descendentul unei familii bogate de la Sighetu) Marmaţiei, care scăpătase. Şi se întâlnea din când în când cu Măria, vrăjiţi unul de altul, în garsoniera de la etaj a Marilenei Bodescu, într-o străduţă ce dădea în Doctor Felix.

Nu deprinde mare lucru până să plecăm. Se scurg zilele şi în ajunul pornirii, toţi trei acasă la Măria - eu decis să-1 iau la parte egală cu mine la beneficiu - îl întreb care-i sunt pretenţiile.

Aventurier, necontribuind cu nimic până atunci la punerea pe roate a turneului, îmi răspunde, cu ochii în cei limpezi ai Măriei, prompt, nesocotit, obraznic:

- Din suma cuvenită impresarului, eu urmează să-mi reţin 60%, restul de 40% revenindu-ţi dumitale.

Am renunţat la turneu. S-a plecat fără mine.

Meseria de impresar o experimentezi o viaţă întreagă şi tot mai ai de învăţat. La fiecare pas îţi rezervă surprize. Trebuie să le soluţionezi pe loc, altfel te dai peste cap, te înghite amarul... La noi se mai comite o mare confuzie între adevăraţii impresari - foarte rari -şi plasatorii (vânzătorii) de bilete, aceştia din urmă fiind de fapt cei ce trag în jos spectacolul, căutând să-l bage pe gât publicului, înscriindu-şi procedeele în tagma cerşetoriei şi adeseori a „chiulului"...

Şi-atunci, ce poate să-1 aştepte la drum pe bietul neexperimentat iubăreţ Fai, cu un turneu, normal, de anvergură, căzut pe mâinile lui, chiar dacă încuviinţat de Măria, când el până la tandra ei acceptare nu supraveghease nici măcar o serbare şcolărească, cu două recitări din Coşbuc şi cu o comedioară de Locusteanu...

S-a întâmplat ceea ce era normal să se întâmple, înfricoşat, bănuitul impresar a scăzut preţul biletelor la minimum, publicul nemaiavând încredere, socotind totul cacialma. De-aici, încasări minime, plus el, necunoscut de agenţii pişicheri, un Jenică Vasserman la Buhuşi, lancu Braunstein la Bârlad, Leiba Goldstein la Vaslui, încărcat la socoteli, pradă uşoară pentru ei, cât să ajungă la vagon cu o sumă de nimic, greu să acopere cheltuielile, orchestra şi gajurile costisitoarei trupe. Foarte repede Moldova falimentară, trupa neplătită şi, în special, orchestra crâcnind prin colţuri...

Ceea ce o face pe Măria să-mi telefoneze să le ies în cale la Ploieşti, doar m-o convinge, în continuare, să iau hăţurile.

Cum convenisem, m-am dus în ziua respectivă. Se juca în plin centrul Ploieştilor, într-o mare grădină de vară. Când am ajuns, era înainte de matineu; găsind, aflându-se în treabă la control, pe alt nefericit neştiutor novice, soţul protagonistei. Păzea „vama" biletelor într-un fel al lui: rupând din când în când câte o ţidulă, însă copiii trecându-i pe sub mânecă înăuntru, fără să plătească...

Zbughind-o întâi şi întâi să îmbrăţişez pasărea măiastră, am găsit pe înlocuitorul meu, pe care îl credeam aţinându-se vigilent la control, în cabină cochetând cu Măria. I-am subliniat ei că un riguros drastic control poate augmenta încasările unui spectacol şi că al său bărbat e direct novice. Şi indignat de ceea ce se întâmplă, m-am întors la control, expediindu-1 la cabină şi făcând eu ruperea biletelor, fără nici o pretenţie, matineu şi seara. La socoteli s-a remarcat că reţeta a mai crescut întrucâtva!

Iubite cititor, al comorilor cântecelor Măriei, un alt actor la care ţin foarte mult, scump mie, Ion Focşa, protagonist al teatrului Davila Piteşti, ar fi în măsură să dea în vileag că într-un turneu cu dulcea comedie-muzicală a lui Stroe şi Vasilache, *Acceleratul 402,* în care juca rolul Vijelie, de câte ori mă întorceam la vagon, să iau afişe, bilete, şi mă postam la control, diferenţa încasărilor se resimţea abitir!

Secretul: nu părăseam controlul până la ultima lăsare de cortină; nu intrau fără bilet nici păsările cerului!

După spectacolul de seară, în cabină, Măria caută să mă determine să plec mai departe cu ei, făcând restul turneului

- îl fac, de astă dată eu 60% şi onorabilul aici de faţă 40%-

Pretenţia respinsă, turneul a urcat spre Ardeal, eu înapoindu-mă la Bucureşti.

Şi trec două săptămâni, în zorii unei zile, telefonul mă saltă din pat. Disting vocea plină de soare şi alean românesc a Măriei...

- Cu greu am ajuns la Oradea. Falit şi Ardealul. Merge prost, nepriceperea îşi spune cuvântul, trupa nu e la zi. Treci Dunărea în orice condiţie...

- Mărio dragă, te ascult, dar numai cinci oraşe: Timişoara, Lugoj, Caransebeş, Severin şi Craiova, sperând cu reţetele respective ..stimabilul" să vă aducă la zi, şi să câştige şi el. Mai mult n-am cum, căci i-am promis şi lui Stroe, care e cu Teatrul Tănase, nu-i prea merge şi a luat-o „întăritură" pe Mia Braia. Urmează să-i fac căldarea dacică, Petroşani, Lupeni, Haţeg, Hunedoara, prima oară joacă şi la Sarmi (Sarmisegetuza). La Sarmi e mai complicat, căci staţia nu are decât o singură linie, de trecere, n-ai unde gara vagonul. Trebuie lăsat în staţia dinainte şi angajat autobuz. .I-am promis după ce nu ne-am înţeles la Ploieşti şi trebuie să-mi ţin cuvântul. Nu de alta, neţinându-mi-1, in-ar mustra mărăcinii din barba lui Decebal şi nici pomeneală să mai am parte de hidromelul dacic!...

Riposta de încheiere revine şi mai energică:

- Repet: treci Dunărea în orice condiţie...

,Şi Măria acroşând telefonul, eu m-am chitit pe Timişoara. O săptămână zi-noapte, exasperând-o! Afişe în cele mai vizibile şi nepermise locuri. Toate colţurile străzilor. Urbe cu peste 360 de întreprinderi, n-a fost nici una fără chemătorul „afipt", cum îi zice „Nenea" - Niculescu-Buzău.

Toate spaţiile verzi amestecate în spectacol, n-a existat nici un trunchi de arbore fără să fie fest îmbrăţişat de reclama turneului.

Palan neafişat cu afişe puse la rând, fistichiu. Formând romburi, patrulatere, triunghiuri, dreptunghiuri, circonferinţe, atrăgând atenţia trecătorilor, sărindu-le în ochi şi combinaţia diferind complect una de cealaltă... Neuitată de turneu nici o vitrină. Fluturaşi sub cristalele meselor cofetăriilor şi afişe în restaurante, la intrarea în hoteluri, frizerii, marile magazine, baia publică, rata, gara (poarta prin care se intră şi se iese din oraş), holurile cinematografelor, arena „Politehnica", terenurile de tenis, intrările în licee, dar şi în şcolile primare. Salahorie pe spetite! într-un cuvânt, creând o simetrie cu vizita Măriei, dar pe alocuri călcând ce e permis şi intrigând într-o exasperantă măsură oraşul.

Am gândit că urbea de „lovitură" între cele cinci este Timişoara şi am călărit-o până la deşelate...

Celelalte le-am făcut mai în grabă, afişul portând, având nume sonore. Am stăruit, după oraşul de pe Bega. pe Craiova, fiind localnic şi cunoscându-i cotloanele, mahalalele copilăriei. Şi nu mi-a fost deloc ruşine, într-o zi de sfântă duminică, să împart la colt de stradă - Calea Unirii ticsită - afişe de mână, precum o înfometată slugă a agenţiei, visând la dumicatul de pâine...

La un moment dat, din afluenţa juveţilor plimbăreţi s-au oprit lângă mine Petrescu-Maciste, arbitru de fotbal şi director la fostul renumit Liceu „Carol l", pe care 1-a urmat şi Nicolae Titulescu, şi Selu Bălănescu, membru marcant al Baroului local, colegi cu mine de studenţie. Au făcut nespus haz când le-am întins ţidula de reclamă şi au holbat ochii neştiind ce să creadă, că din primul impresar al ţării mă transformasem, peste noapte, în slugă duminicală, şi încă şi în Bănia natală!

Reîntorcându-mă la Timişoara, m-am oprit la Severin, să văd cum a tapetat oraşul un angajat al meu pe care-1 trimisesem cu câteva zile înainte.

Afişaj deficitar, şi el în caldul patului la 10 dimineaţa, când 1-am călcat la hotel...

I-am afişat amănunţit, vizibil, tentant drumul până la gară, ca să-1 am cu ochii căscaţi la cele două viitoare reprezentaţii, matineu şi seara!

Ajuns din nou pe Bega, cu afişul nostru urmărindu-i statornic cursul, la hotel mi se spune că, în lipsă, am fost invitat la primar. M-am dus de bunăvoie şi nesilit de nimeni. Şi gospodăreasca autoritate m-a muştruluit iară menajamente, atrăgându-mi atenţia că până la mine nici un altul nu i-a perturbat în aşa hal marea sa urbe, invitându-mă, cu ton ridicat, să mă astâmpăr!

Supus şi desigur vinovat, i-am replicat puţin craneur:

- Am înţeles, domnule primar. Aşa o voi face...

Deschizându-se uşa, un funcţionar îl pofteşte în biroul vecin, chemat la telefon de Bucureşti.

Profit, şi înainte de a o şterge, ca să nu uite să fie prezent la spectacol, îi fixez un afiş măricel sub cristalul biroului.

Numele lui predestinat: Năzdrăvanu. Aşa că nu cred să se fi supărat.

Noi am avut şi un cântăreţ de Operă, tenorul Năzdrăvanu, care a activat mai mult în străinătate, înregistrând remarcabile succese. Deşi rar nume, nu cred să-i fi fost rudă, căci mi-ar fi atras precis atenţia, falindu-se cu celebritatea similarului.

în ajun de spectacolul timişorean, nu mai aveam un locşor unde să plasez un petecuţ de reclamă, renunţând şi la- reclama verbală pe care le-o împrumutam din om în om tuturor celor întâlniţi, am încrucişat braţele, căci făcusem tot ceea ce se putea face, aşteptând în continuare vrerea bunului Dumnezeu, căci vânzarea mai mult stagna.

în ziua blagoslovit de luminoasă a spectacolului, seara la „Parcul Rozelor"' - capacitate multe mii de locuri - când vagonul de turneu a intrat în gară, spre ora prânzului, erau vândute, îngrijorător, numai 500 de bilete!

Ce s-a petrecut însă la spectacol, total de domeniul miracolului! Cutremurată de ţâţâni, năvala Timişoarei a rupt toate cordoanele, călcându-mă-n picioare la control şi totuşi ridicându-mă, nelăsându-mă...

Intraţi mulţi pe veresie, dar şi multe mii de bilete vândute, o reţetă incredibilă, care de la un singur oraş a acoperit tot trecutul dezastruos al unui turneu cu adevărat mare succes artistic la scenă! Celelalte patru oraşe, beneficiu în plin pentru Măria şi, de ce n-aş mărturisi-o, şi pentru mine. Pe unde-i fi, generoasă Constanţa Crăciun, mulţam pentru .atunci, nu numai de la Măria, ci şi de la mine, hârşâit impresar şi încercat condeier, peste vreme total împăcat cu credincioasa-ţi dăruire Culturii, la minister.

Şi acum, când e trecut de miezul nopţii şi duioasa scumpă amintire a Măriei, din acel turneu personal, mă năvăleşte cu şi mai mare intensitate, rog pe Horia Şerbănescu şi Gică Petrescu, supravieţuitori ai serii de-atunci, să confirme adevăraţilor buni români că nu e nici o invenţie în tot ceea ce povestesc: eu, încă la control, înecat în praf, călcat în picioare de întreaga Timişoara; mii de spectatori pe scaune, în extaz; pe braţele rezistente ale pomilor maturi, staţionaţi transfiguraţi ca în fotoliile de orchestră ascultătorii neplătitori; deasupra scenei şi întregului parc enormă lună plină, vărsându-şi văpăile pe frumosul chip al preacuratei Marii, aureolându-1; în vreme ce ea, miracol de românească dăinuire, cântă până la Dumnezeu şi scânteietoarelor copci ale firmamentului, suratele sale stelele, cât şi peste întreaga lume, *Romanţa bănăţeană,* creaţie a harului ei divin, atât textul cât şi muzica!

...Zboară, zboară păsărică şi te du!
Smulge-mi, rogu-te, păcatul şi ia-l tu!

Du cu tine sufletu-mi îndurerat,
C-a-ndrăznit şi flori din spini a adunat.
Şi să-mi cânţi, să-mi cânţi
De dragoste şi dor...
Inima să mi se frângă şi să mor;
Inima să mi se frângă de păcat,
C-a iubit ce-n lume
Nu i-a fost iertat!...

Raliată cu romanţa Măriei, până şi o stea filantă se dă peste cap în mare, ispită madreporilor...

Paralel cu lunecarea ei pe boltă, picură lacrimile selenare înduioşând firmamentul, care plânge şi el cu „Parcul Rozelor" cu tot!

Mulţumesc Gică, mulţam Horică!

Şi tunetele aplauzelor deşteptând visarea, înscăunează o dată mai mult în aprig românism supremaţia Măriei, de laNistru pân'la Tisa!

Regimul ciumaţilor dinainte, nu al celor de azi, i-a cam ţinut Măriei romanţa bănăţeană la obroc, trâmbiţând pesimismul din ea. Nu există imprimată decât la Institutul de Folclor şi s-ar cădea neîntârziat - sfântă datorie strămoşească - să fie trasă pe disc pentru întreaga suflare românească.

Nu ascuns, scos la lumină tot ce ne reprezintă.

Precum, doinitor şi el, Eminescu a gravat pe sufletele noastre:

Din Boian la Vatra Dornii Au
umplut omida cornii, Şi
străinul te tot paşte De nu te
mai poţi cunoaşte.

Se poate ceva mai actual?

TREIZECI DE SATE LA RÂND!

Turnee! Turnee!

Triumfalelor! Neuitatelor! Unde n-am fost cu ea? Am fost la Cluj şi la Sibii... Dar şi la Iad, Leordeni, Bogaţi, Zăvideni... Un vânt

de românism sufla peste ţară şi vocea ei suna ca o parabolă a bunei speranţe, legământ parafat cu glia strămoşească.

Intr-o primăvară ce dăduse-n floare, numai cu girul ei şi orchestra de la Piteşti, Măria a uns pe suflet treizeci de sate la rând, care în majoritate n-aveau săli de spectacol, nici vorbă de scenă. Direct pe podea, în sălile de clasă, fără cortină, fără subterfugii. Prin fereştile deschise, de care erau agăţaţi copiii, unul peste altul, *Iese muma miresei, Frică mi-e că mor ca mâine, Dui-dui* erau aman de cuminecătură românească. Se opreau păsările din zbor şi cădelniţa floarea de salcâm pe respiraţia ei... într-astfel, şi la Domneşti, şi la Valea Caselor, şi la Icneşti. Şi după trecere, a rămas în pulberea satului balsam, veghe de priveghi, nemurire... Nici banii nu i-am luat toţi. Au mai rămas, ca un biet contabil să-şi termine de construit casa.

CAŢALOI, DOUĂ MINUTE

Veneam de la Medgidia. Eram cu Măria Tănase. Vara. Dobrogea-n arşiţă şi praf. Răgeau măgarii în pustie ca muezinii. Se ascundeau păsările pe unde puteau - şi-n scorburile de argilă ale dealurilor. Trenul se împleticea a lingoare, şi tabla, pereţii vagonului de turneu, crăpau de căldură. Oraşele dobrogene erau preistorice şi rar trupă de artişti. Mă încumetam eu, patagonezul Romeo Lăzărescu, toată trupa, nevasta şi un câine; Niculescu-Brună, Nataliţa Pavelescu-Titi Petripop, Vasilică Brezeanu -.„Extemporalul" la adânci bătrâneţi; N. N. Matei, Vasile Creţoiu -Aurel Rogalschi... Desţelenitori. Naţionalul dormea în găocea lui, ou răscopt vara, fără activitate. Aducea vântul, printre colonadele frontonului, plânsul viorilor de la Oteteleşanu... Răzbeau şi ceva cuvinte fermecate de Leonard, vrăjitor... Dobrogea era întinsă pe arşiţă în catalepsie. Cerurile erau neîndurătoare cu soarele din cer... Atât cât artiştii să ţopăie în pieile goale în vagonul ce se împleticea şi el de năduf, îşi dădea duhul cu toate ferestrele lăsate. Ţiganii -căci eram cu taraf- erau câini legaţi de căruţă, cu limbile scoase de

un cot. Dintr-o cuşetă picura acordeonul lui Budală, băut. Ţigan de mătase şi -„ghineral", Lae Perescu, băgase-n el atâta ghinars, cât să exlodeze...

Vraiştea curentului ferestrelor coborâte nu reuşea nimic în năclăiala năduşită, în răstimpuri, Petrică Vasile Cap de cal îşi încerca taragotul, suflând în el cu bruma de putere ce i-o mai lăsa canicula. Murgu, „doinitorul Banatului", se dusese pe copcă, şi rămăsese el... Din altă cuşetă, prima din cap, cânta popeşte Jecosu şi sforăia - terţă - Manolea, lustragiul cu programele şi predilecţia baletului, ciot încâlcit de pădure rară, culcat pe jos, sub patul solistului ce făcuse seminarul. La umbra cântătorului, trepidaţia osilor îi dădea în somnul încruntat iluzie de răcoare, îi lipsea lubeniţa din beciul de la Caransebeş. Cu zeama-i să se mai răcorească în pustia întinsului ars. După-amiaza era prea coaptă şi impiegaţii salutau la tren a adio... Căruţele se duceau prin praf, la mama dracului... Celălalt impresar - priapic - pândea prin portiera întredeschisă a cuşetei la pielea goală a unei cântăreţe, crăcită în baia de aburi a căldurii. Ţâţele le avea dolofane ca turchestanii şi broboanele de sudoare, şuruind între pulpe, lipeau fest triunghiul mătăsos - pana corbului - ca eterul mastic la dramă. Mi se pare că era şi Birlic în slip şi cu pălăriuţă borsalino retezată, sâni feciorelnici de flăcăuaş, şi trup proporţional de adolescent, în drumul ăsta cu aplauze şi bisuri, o iubea şi pândea crâncen pe Măria. Când am trecut pe la Mărăşeşti şi vagonul a staţionat preţ bun la peronul gării, cu forfota călătorilor intrigată la ferestrele noastre, în aceeaşi estivală sumară ţinută, şi cu aceeaşi pălăriuţă capac goliciunii, Birlic, lăsând fereastra, s-a adresat candid unui bătrân care îl reperase în deschizătura ferestrei:

- Taică, aici s-au terminat luptele?...

Cel chestionat a tulit-o, alunecând pe lângă vagon, nedumerit de ignoranţa marelui comic, care, la 40 de ani după încetarea obuzelor, voia să afle dacă lângă soldatul necunoscut mai latră mitralierele în dansul prafului de puşcă.

Soarele frigea, plită fără ochiuri. Iarba era arsă, tutun, ca să nu zic scrum. Obosise şi pântecele locomotivei, fierbând şi P,[e] dinăuntru, şi pe dinafară, împleticindu-se târâit, fără măreţie. In fusta căldurii, dădea lamentabil în brânci. Şi turneiştii se aplecau goi peste ferestre, să fure ceva din zăludul curent încins. Se ascunseseră până şi pasările de pradă. Pescăruşii erau doar

amintirea marinarilor, şi noi n-aveam marinari. Doar un lup de pădure, şi ăla în lanţ, Manolea. Nici un ochi de apă de nicăieri. Secase apa şi-n noi, secătuiţi. Ca şi-n Măria Tănase, căreia îi crăpa buza după o picătură. Neuitata nu era pudică şi nici cu scrupule. Făcea din viaţă cântec propriu, cum a făcut totdeauna de-a lungul anilor puţini pe care i-a trăit — cincizeci fără câteva luni...

In după-amiaza cu pricina era tot goală goluţă, cu sânii (superbi până la urmă) de fetişcană hăituită în rug de mure coapte. Nu se încumeta în veşminte nici iarna, dar-mite acum. Fântânile secate, ea vrea apă. Apă! Apă! Apă! Căci, în compania patronului de la cinema „Regal" — sala unde jucasem - şi a Mărculeascăi, debit şi iscusită agentă, dase prin raci, înfulecând un întreg castron, lacomă, cum da de obicei prin varză cu carne şi ci usca. Acum, când trenul se târăşte spre Tulcea - Bălcescu, Taliverde, Babadag, staţii cu apa lui Dumnezeu dispărută - cântăreaţa aleargă din cuşetă în cuşetă să-şi stâmpere otrava racilor mlaştinelor care fac din Medgidia urbe de smârcuri îmbălsămate. Astea da havuzuri!

Salvarea de nicăieri. Manolea doarme ca valiza. Un câine chelălăie Ia tren a biestem. îi atârna şi lui limba din gură, de-un cot Mărita răstoarnă fiecare cuşetă, imploră pe fiecare, în panica deznodământului. Jecosu continuă să prohoduiască, şi n-are nici el de unde să ivească lichidul binefăcător. Racii, raci de data asta, nu dau înapoi... Neputincioşi, toţi aşteptăm expierea.

Congestionată, înnebunită, Măria răcneşte cu stoarse puteri:

— Mamă. mamă!... nu mai pot! M-am intoxicat! Dumnezeule, vreau apă!

Ţugui, ţug, a dat în bont, Ia Cataloi. însoţitorul aleargă scările, poate aici să găsească şuvoiul cristalin, chiar picurat, al vreunei cişmele.

De unde?... Pământul e copt pe dinăuntru şi a supt toată apa, care, poate mai fi, sărată, tocmai la mare. Chiar aşa, cum să ajungi, pe dată, Ia valurile însorite ale Pontului Euxin?...

Trenul stă atât cât racii să-şi facă mai tare de cap...

Măria urlă:

- Dumnezeule mare, nu mai pot!

Şi dând peste o sticlă cu oţet în dulapul însoţitorului, o pune Ia gură... Duşca e duşcă, cam jumătate de sticlă!

Realizaţi: raci cu oţet! ŗ!

Cum o fi cântat, marea de ea, *Mă dusei să trec la Olt* şi *Aseară îi-am luat basma* şi mai ales căror străfunduri s-o fi închinat, ca să facă succesul nemaipomenit pe care 1-a făcut seara?...

MĂRIA ŞI BILETUL DE FAVOARE...

Gratuităţile au existat de când lumea şi pământul la teatru... Din .timpuri străvechi, participarea fără bani la transfigurarea histrionilor n-a constituit numai apanajul puştimii. Ţâncii cu zgaibă la nas, lipsiţi de pitac, tentând neatenţia controlorului de la galerie, escaladând fereşti, urcându-se pe burlane sau dându-şi drumul din pod - cum am făcut toţi - riscau, ca să descopere poveştile feerice de la scenă. Şi în timp ce mucoşii erau expuşi să-şi frângă gâtul, să umfle o drastică mardeală, existau oameni maturi, incliftaţi, cu punga lină, care treceau pragul în baza unei simple ţidule, pe daiboj, bine mersi! Biletul de favoare legiferase treaba. Beneficientul nu mai era vămui t, ceva mai mult, cel de la control înclina capul, salutând. De obicei profitau cei avuţi. Autorităţile -don prefect, don primar - cu familionul. Avea parte şi poliţaiul - pe drept -, căci băgase biletele pe gât precupeţilor prin pieţe, să îndulcească mizeria trupei. De perceptor şi agenţii financiari, să nu mai vorbim!... Scutiţi complect de matcă - contra marcă - bilet de intrare, sortiţi să închidă ochii la trasul chiulului la fisc. Intra pe veresie hangiul, îngăduitor cu scadenţa camerelor neonorate şi la fel era binevenit, pe simplă semnătură încredinţată, doftorul care administrase prafuri de tignafes divei principale, c-am vătămată de chiept...

Cu timpul, cercul s-a lărgit, cuprinzând amiciţiile survenite în localitatea respectivă, dulcineele sperate de amoarea cabotinilor... Şi peste toţi şi toate, până la urmă gratuităţile ajungând să soluţioneze, în principal, impedimentele ce îngreunau reuşita piesei, buna desfăşurare a spectacolului, în felul acesta biletul de favoare a devenit o necesitate la teatru.

îl împărţi la tipografie - de la zeţărie la planâ -, litera să nu fie mâncată, cerneala limpede, neîndoită cu gaz, clişeele înălţate, cât să poţi concura, din vreme, reclama celorlalte teatre cu un afiş pe cinste... Merg câteva şi la afişaj, unde femeia de serviciu ţi le pune halandala, în voia soartei, oricum şi în nici un caz cum i-ai atras atenţia, te prosterni la gazete, cu plicul respectiv - pe timpuri cronicarii beneficiau de locuri fixe —, pana să le fie clementă, îngăduitoare. Mai câteodată o încurci complect, căci cel care te-a primit cu cea mai mare solicitudine, asigurându-te de întreg concursul, înjură ca la uşa cortului, de se cutremură seri în şir, ca la Mărăşeşti, malacovul protagonistei... între bani, pat şi enciclopedie, obiectivitatea „temutului" critic a navigat pe apele tulburi ale conştiinţei. Efectul biletului de favoare.

Dar, cu anii care s-au d.us, biletul de favoare a intrat şi pe străine mâini, care şi-au făcut din el o manie. Deşi teşchereaua plină, putând plăti cu vârf şi îndesat, favorizatul nu înţelege să participe la aprinsul rampelor cu bilet cumpărat, intrându-i în obişnuinţă să se furlandisească - nu-i fie de deochi! - cu invitaţia (două persoane) ce marchează relaţiile lui cu artiştii. Zuckmann, dentistul, care repara caninii deterioraţi de bomboane fetelor deja „Cărăbuş", n-a cumpărat o singură dată bilet, nepierzând nici o seară la revistă. Nu se resimţea, că după spectacol plătea celor ce trecuseră prin scenă o masă sardanapalică la „Modern", contravaloarea a o sută de fotolii...

- Eu nu concep să plătesc la teatru... Le văd pe toate, şi încă din banca întâi, fotoliu de orchestră!

Aversiunea mi-era îndrituită contra pleşcarului, acest alt maniac. Şi ca să-i descopăr configuraţia sufletească, îl trăgeam de limbă:

- Cum a fost premiera de-aseară?

-N-am cuvinte... Catastrofă!

„Gura spurcată" ar fi turuit mult şi îndesat de n-o părăseam în pustie, ştiind precis că cei mai necruţători cu visul actoricesc, care înjură cel mai tare, sunt totdeauna acei care au intrat gratuit.

- Am bani, pot plăti oricât... mă întâmpina altul. Am invitat pe Popeştii, îţi dau peste costul a patru bilete, numai serveşte-mi invitaţia. Altfel nu viu. înţe!ege-mă, vreau să-şi dea seama Popeştii cine sunt!

Un lanţ întreg legat de biata ţidulă împământenită din adânc de timp...

Ajunsă la vremurile de azi, ea flutură cu şi mai mare trecere. Obţine carne, brânză, ţigări „Kent" - pentru doctori - detergenţi, cafea veritabilă şi alte ingrediente.

Pe vremuri, cartea de vizită a lui Leonard, risipită cu toptanul, era paspartuul ce înlesnea freamătul studenţimii la „Lyric", la „Oteteleşanu", lângă dăruirea măiastră a neîncoronatului prinţ de poveste...

Cândva, la Cluj, cu Măria Tănase, concert la „Casa Universitarilor". Matineu. După-amiază însorită, cu lumină serafică împărăţind româneşte de către Mănăştur... în faţa controlului meu de la intrare, mare de studenţi. Mă aţin greu, cunoscându-le tertipurile. Soseşte însă o „căpetenie" cu un bilet de la cabină, scris (cum obişnuia ea) cu rujul de buze. Pe loc, tangajul tinerimii, făcând una cu reprezentantul, vine peste mine. Citesc: *„Dă drumul la 50 de studenţi. Măria".*

însă remarc numaidecât că înaintea cifrei luate de pe buzele Măriei (50) delegatul Heidelbergului clujean adăugase l cu diferit creion roşu de librărie - 150.

Pregătindu-mă să număr, mă împotrivesc:

- Doar 50!

150 se încăpăţânează înşelătorul. E de la doamna Tănase.

— Aşa-i! Nu primim, unii înăuntru şi alţii afară... clocoteşte juneţea dezlănţuită.

Crezând că doinitoarea îmi va da dreptate şi va găsi răstimpul să-l şi muştruluiască, nu cedez şi expediez novicele mistificator înapoi la cabină:

- Du-te şi prezintă-i procopseala... Ai să vezi rezultatul.

Cu el se desprind alţi câţiva şi ocolind clădirea, se rostogolesc către scenă.

N-au zăbovit. Reveniţi, haidamacul îmi întinde acelaşi bilet, pe care rujul Măriei întărise cifra contestată de mine (1) cât să nu mai am îndoială. Suprem sărut al ei, care să nu se mai şteargă, pe obrazul studenţimii clujene...

Am dat uşile de perete şi, indignat, m-am cărat la hotel. N-am revenit nici la spectacolul de seară.

Noaptea, Ia „Hotel Pescăruş", unde iocuiam, să mă împace, Măria s-a înfiinţat cu un pui fript, o sticlă de vin negru şi un carton cu prăjituri. Era în compania Ginei Mărgineanu, delicata scumpă agentă, care mi-a spus că după plecarea mea de la teatru, Măria a

înmănuncheat mâinile pe piept şi, în prada vijeliei entuziasmului studenţesc, a doinit nu mai puţin de 24 de cântări, una într-alta, legănându-se troiţă pe zările neamului românesc...

Când Gina s-a ridicat să plece - hăt, târziu - burniţa pe vechea biserică din centru şi pe ducipalul lui Mathias Corvin...

Toamna se anunţa de prin ponoare, cu planşetele cocorilor. Şi Măria s-a lăsat dezbrăcată, cadorisindu-şi devotata prietenă cu frumuseţea de cojoacă adusă din recentul turneu din Bulgaria, care tare-i plăcuse şi pe care n-o pusese decât de două ori...

CUMPLITĂ NOAPTE MARAMUREŞEANĂ

în alt drum glorios, cu „Doina Argeşului" de la Piteşti, o programez de Sfânta Măria, ziua ei, la Vişeu. împreună cu ea, Rodica Bujor, Luican, Petre Guşti, Ana Ispas şi sârguinciosul viorist Moreanu, capelmaistru. Maramureşul învălmăşit, în straie de sărbătoare, striveşte literalmente sala cinematografului. La apariţia ei, nesfârşite ovaţii îi dau flacără dăruirii. *Dui-dui-u], Cât îi Maramureşul, Mâine toţi recruţii pleacă* transformă cântările ei în supremă mândrie idolatră, locală, sala răspunzându-i cu ropote de aplauze, intonând în cor „Mulţi ani trăiască"! Neuitată unică sărbătoare pe care publicul, dezlănţuit, o prelungeşte, în entuziasmul lui aclamând şi fericita coincidenţă - Măria Tănase cântă prima oară la Vişeu, de ziua ei...

îngrijat cum ajung cu trupa după spectacol la vagon, tras pe o linie moartă în gara situată Ia câţiva kilometri, găsesc cu greu unica soluţie: aranjez cu două camioane descoperite şi ele străine de localitate, în clipa când tranşez cu camionagii, deşi vară, afară se întunecă de moarte şi începe să burniţeze... Intr-un camion urcă soliştii şi instrumentele, două grele ţambale, unul manevrat virtuos la scenă de Ciontică, în celălalt se înghesuie claie peste grămadă, orchestra. O smulg cu greu pe Măria din mijlocul lumii, care-i solicită autograf după autograf şi zâmbet după zâmbet şi o pornim. Ploaia se înteţeşte. Târgul se scufundă şi el în întuneric, stingându-se

lumina. Ici-colo, de la câte o fereastră, paloarea lămpii de gaz n-are cum sparge întunericul, n-are unde ne conduce... Camioanele bâjbâie, deocamdată ţin uliţa drept, spre ieşirea din târg. Bezna creşte, toarnă pe noi şi punându-ne boarfele în cap, ne băgăm unul într-altul... Şoferii nu se arată prea meşteri, farurile camioanelor defecte, aşa că doar bănuim, ieşiţi la un drum, că e cel spre gară... Urgisită expediţie artistică, în curând murată, luptând cu bezna şi necunoscutul, cu trâmbele ploii care ne bat darabana în cap, în vreme ce onorabilul domn Schuller de la Osta-Bucureşti, cel care ne freacă la fiecare plecare în turneu, la ora asta se întoarce bine-mersi pe pernă... N-a fost îndrituită Ioana Radu să pună câinele lup pe el într-o altercaţie vijelioasă în biroul de la etaj?... Camioanele se târăsc neştiind încotro. Bezna înghite toiul şi parcă a dispărut orice noimă să mai ajungem undeva... în prada cumplitei nelinişti din noi, camioanele stopează. Conducătorii ne spun că trebuie să ne întoarcem, n-au pe unde s-o ia mai departe. Răzbate în vântul care s-a pornit, în bezna şi ploaie, vocea Măriei:

- Gaby, dă-Ie ceva pentru procopseala în care ne-au băgat! Toată lumea jos! Mână de la mână, umflaţi ţambalele la spinare... După mine, fraţilor!

Calea întoarsă a camioanelor ne lasă fără orientare, în noroiul clisos, în care alunecăm unul peste altul, în devălmăşie... Vocea Măriei răcneşte Ia beznă, cât o ţine nebunia:

- Măi!... după mine!

De departe o complectează lătratul ascuţit al câinilor. Nenea lancu Brezeanu zicea înfricoşător, când eram în cuşcă *la Năpasta,* replica:

- Când urlă câinele, moare cineva...

Petrică Guşti îşi aduce aminte că are la el o lanternă. I-o înşfacă Măria, improvizată comandantă de oaste amărâtă. Ce să luminezi cu ea?... Că apucând-o peste câmp, împroşcaţi de noroi, năduşiţi şi uzi până la piele, nimerim în apa unui râu. O luăm prin el - noroc că e până la genunchi. Unii se împiedică în pietre... Chinul mărşăluirii blestemate ni-1 limpezeşte tot curajoasa doinitoare, înfruntând cu toate puterile noaptea de pomină maramureşeană:

- Hai, trupă!.. Evrica! Se vede gara!

într-adevăr, nu departe, briază o luminiţă. Ne năpustim către ea. Pare la doi paşi. Şi noi, împleticit mers fără sfârşit cu clisa în suflet, nu mai ajungem la ea...

Când a stat ploaia şi câinii s-au retras hămesiţi, să ne mai muşte spiritul de castă, Ja apariţia noastră, impiegatul de serviciu a holbat ochii ca la Vintileanca...

Mai apoi, în lumina şi confortul vagonului, glume, veselie, ca şi cum am fi revenit de la teatru pe-o noapte înstelată, cu luna plină călăuză şi cu autocar antâia. E drept că a doua zi, Ia Sighet, strunele ţambalului care luaseră apă - ţambalul lui Ciontică - au sunat un pic mai palid, înzdrăvenindu-se definitiv a treia zi, la Năsăud.

LECŢIA MĂRIEI

Plouând cu oferte din toate părţile, Măria Tănase n-a cântat la o nuntă toată viaţa. Singura, în privinţa asta rămâne memorabilă straşnica lecţie ce mi-a servit eu fiind mai îngăduitor. Făceam un turneu cu „Doina Argeşului" de Ia Piteşti, ca Măria să-şi poată achita datoriile, treizeci şi şapte de mii de lei. Eu înainte, cu organizarea, ea din urmă, cu spectacolul. Numai după câteva zile, ajuns Ia Drăgăşani, în piaţa orăşelului încărcată de rod, în timp ce pe un palan prind un afiş cu chipul adoratei cântăreţe, intră cu mine în vorbă un domn, impunător şi grav.

- Probabil, dumneata eşti impresarul...

- Da, îi răspund echivoc.

- îţi fac o propunere, care nu văd de ce n-ar surâde doamnei Măria Tănase...

- Adică?

- în ziua când jucaţi aici are loc nunta fetei mele. Vreau să vie să cânte, după reprezentaţia de seară, două-trei bucăţi, ca invitată. Ar fi o mândrie pentru familia mea. Pentru acest deranj îi ofer douăzeci şi cinci de mii de lei.

Am simţit capul că-mi vâjâie. M-a apucat ameţeala. Şi fără să gândesc în vreun fel, am răspuns răspicat:

- S-a făcut, domnule.

Chiar după-ainiază am „umflat" banii, îmi ziceam: lovitură, exclus să n-accepte, două cântece douăzeci şi cinci de mii de lei! Aproape rezolvate datoriile de la Bucureşti. Şi cu primul tren am

ştеrs-o la Piteşti, facându-mi radios intrarea în cabina protagonistei, la finalul spectacolului de seară.

După pupături îi pun teancul de bani în faţă, pe măsuţa de machiaj.

- Ce-i cu ăştia?...

- 1-am găsit în stradă... La Drăgăşani. Sunt ai tăi! Scapi mai repede de datorii.

- Bravo! Halal noroc! Sper că nu trebuie să fac ceva pentru ei...

Pauză, semnificativă... După care îndrăznesc:

- Cânţi numai două cântece... Nu lăutăreasă, ca invitată de onoare, la o nuntă. O familie care te iubeşte.

- Nuntă?!... (Urlă îngrozitor, după ce îmi aruncă banii în cap.) Nesocotitule, cum de ai luat banii omului?...

- Eram sigur că te conving.

- Convingi pe moaşe-ta! Nuntă?!... Să n-am de pâine şi nu cânt la nuntă...

M-a forţat, obosit cum eram, să plec imediat cu primul tren înapoi. Când am bătut în zori la uşa care-şi făcuse speranţe şi, cu ciudă, am restituit neatinsă suma încredinţată, nababul a hohotit, filozofând:

- Nebuni mai sunt artiştii!

Replica nu i-am mai spus-o Măriei.

FIAT LUX!

La firea Măriei, independentă, pătimaşe, apucată de toate nebuniile intuitiv şi cutremurător, cine s-ar fi încumetat s-o tragă de mânecă, spre a şi-o face părtaşe de dragoste şi mai ales de dumnezeiesc crez artistic?...

S-a găsit să-i facă felul, chipul cioplit, un alt nebun, \ Gheorghe Anghel, oltean nărăvaş de la Severin, făuritorul statuii lui Eminescu din faţa Ateneului Român, care suspina după Parisul, ce, tânăr, îi fusese călăuză, întâi adept al şcolii de modelaj Despiau, mai apoi ucenic şi al lui Bourdelle, la care deprinsese meşteşugul şi talentatul Vasiliu-Falti, fratele lui Birlic, trimis de lorga la studii, la Paris. Boierul colorist Pallady, care şi-a trecut majoritatea vieţii la Paris, dat fiind că Anghel modela dumnezeieşte - „«« *modelaţi lucruri, modelaţi fiinţe",* spunea el -, apreciindu-1- la superlativ, 1-a

plimbat pe malurile Senei, i-a deschis orizonturi, i-a făurit relaţii, severineanul fiind în speţă sălbatec, un primitiv, adaptându-se greu...

Rămâne cel mai nedreptăţit modelator român. Era total anti Brâncuşi şi în totul pentru clasic. Mai spunea: *„Se poate păstra tenta de modelaj, prin simplificare, dar să păstrezi forma!"* El visa la un Eminescu amplasat undeva pe malul Dunării, în urbea natală sau prin împrejurimi, dar n-a avut parte... I-a fost dat, în schimb, unui alt frate de branşe, bun prieten al lui şi al meu, excelentul modelator Marcel Guguianu, care şi-a lăsat comunicarea artei sale cu divinitatea nu numai la noi, ci şi prin multe alte ţări ale pământului - la New York, Rio de Janeiro, Italia, Canada, Franţa, Japonia, Germania, Iugoslavia, Olanda, Danemarca, Grecia - să-i împlinească gândul, fixându-şi un Eminescu propriu, poate cel mai bun *realizat până* acum,, în buza Dunării, oglindindu-se în trecătoare înspumate unde, la Orşova...

Şi Angliei, neîmplinit în visare, dând peste Măria, a căşunat pe ea, s-o facă... A facut-o mereu, multiplicând-o în încercări de îndrăgostit la paroxism, însă de fiecare dată total nemulţumit, ca pe Eminescu, pe Luchian, şi o întreagă serie de „maternităţi", în care modelul respectiv, femeia, semeaţă în lumină, întinde plocon.vieţii avuţia a doi copii, în fiecare mână câte unul, armonizaţi cu falnica-i siluetă, mândrie a divinei sale procreaţi!!

Măria s-a tot înfrânt, a tot pozat, tară a şti deznodământul, în uliţa Dristorului, la Marioara Tuculescu, cumnata înzestratului pictor, soră a frumoasei talentate pictoriţe Luki Galaction şi a Leanţei Galaction, actriţa de mare talent, toate aceste trei fete ale Părintelui Gala Galaction, traducătorul Bibliei şi prozator de vârf, rămas spre mândria neamului nostru în valabilele anale ale culturii din trecut.

Sculpton.il o iubea prea tare pe Măria ca să-i placă ce încerca mâna-i meşteră, să pună în pagina vieţii aşa ciripit de pasăre măiastră!...

La una din aceste şedinţe, în care, ca de obicei, Anghel îşi dădea duhul după Măria, cântăreaţa cu sufletul ei apropiat şi bun a adus în dar Părintelui Gala un fotoliu, în care cucernicul prelat şi-a trecut ultimii ani de viaţă, gândind la nemurirea sufletului şi a noastră trecătoare viaţă pământeană...

De asemenea, i-a adus şi bunei sale Marioara un smochin, tocmai de la Simeria, care îşi mai duce existenţa vegetală în ciubărul în care i-I sădise inima bună, ca o permanentă îmbrăţişare, a scumpei noastre nemuritoare Marii:

Mereu nemulţumit, Anghel stăruie, îşi tot cheamă genialul model la „pozat". Măria se tot duce şi de dragul Marioarei. O ambianţă sufletească de sărbătoare oricare din întâlnirile dintre ele.

La un moment dat, cioplitorul doinitoarei înclină să se arate, oarecum mulţumit de ceea ce realizase.

l se adresează celei furate din ochi şi de migala măiestre! mâini atâtea şedinţe:

- Cam aşa te vede sufletul şi amorul meu, scumpă Mariţică! Sigur bunul Dumnezeu a împlinit nemuritor superb ideal, fâcându-te cum te-a făcut, faţă de neputinciosul de mine. Aş vrea să fiu barem „sepia" lui...

Pe scurt, neputincios şi eu, n-am cum şti ce s-a petrecut în căpşorul nebunului; că intrând noaptea în atelier şi apucând tesla de dulgherie cu care se degajează negativul de ipsos, oprindu-se în faţa bustului Măriei, o clipă săgetând-o în găvanele ochilor, a izbit-o cu sete de câteva ori cu tesla în creştetul capului, prăbuşind-o, devastându-şi creaţiunea iubirii!

Probabil s-a necăjit că n-a izbutit să concureze dumnezeirea... Sfântă nebunie artistică!

Şi scrutând praful şi pulberea făuririi sale, definitiv distrusă, scosul din minţi îngână însingurării sale:

- Şi s-a făcut lumină!

LA CRÂŞMA DIN VALE CÂNTA O MĂRIE...

Şi din nou am plecat la „turnea", cu Măria înamorată ocnă. Sadea unui didiţel îndrăgostit pândindu-i copilăria, de-a buşilea, în grădina lui taica, printre straturi... Cel de care e „prinsă" continuă să fie acelaşi, care până la un punct îi falimentase turneul aprobat, să-i revină ei beneficiile, de largheţea Constanţei Crăciun. Neputând să-i resping doleanţele Măriei, l-am menţinut şi eu, înţelegând să trag greul „înainte", prin zloată şi îngheţ, prin noroi şi viscol, nepuitând toată viaţa nimic pe cap, cu şuviţele părului răsucite îngheţat unduios de bigudiurile iernilor, cu mâinile şi picioarele bocnă, în vreme ce el se lăfăie în caldul vagonului,

pierzându-se în ochii ei frumoşi ca răsăritul soarelui ieşit din mare... Şi pricepând perfect că n-am nimic de pierdut, i-am făcut parte egală cu mine la câştig. Nu ştiu ce va fi mai târziu, dar, deocamdată, Măria e fericită şi forţa cântecelor ei supune firmamentul, merge în plin, fără nici un dubiu, la zenit. Bărbatul, care însoţeşte şi el turneul, e mort în păpuşoi şi se face că nu remarcă fericele tânguiri ale unicei doinitoare, înscrise din iubire pe crugul ceresc...

Aşa ajungem la Galaţi, unde forţa ei năuceşte, dă nădejdi, fericeşte oraşul de la Dunăre. Se va vedea cum.

La începuturile impresariatului, pe care 1-am slujit cu patimă şi înverşunată dăruire întreaga viaţă, aveam la Galaţi un agent, Costin, care în loc să iubească actorii, de pe urmele cărora beneficia de o viaţă îmbelşugată, avea ciudă pe ei... De. altfel, băiatul său, când s-a măritat, a şters-o minteni în Israel.

Pe cât îmi amintesc, gara era pricăjită, nu cum este cea de azi, acum, când sosesc cu Măria. La ieşirea din staţie, un maidan şi pe o rână o crâşmă, pricăjită şi ea, adumbrită de un arbore scorburos, bătrân, în care intraseră adânc pionezele unui afiş. Scria pe el, laba gâştei: *Astă-seară: Sandi-Huşi,* viitorul Artist al poporului. Alexandru Giugaru, interpret al primarului din *Revizorul* lui Gogol, în traducerea lui N. Dunăreanu, la Naţionalul bucureştean, după nenea lancu Brezeanu; al lui Trahanache, după celălalt uriaş, lancu Petrescu!

Cu vremea şi oamenii se transformaseră, şi urbea de la Dunăre, Galaţiul, când am intrat nu pentru prima oară cu Măria, matineu şi seara, de astă dată la cocheta sală de pe Domnească, Teatrul V.A. Urechiă. Marcantă personalitate culturală, cu superioare studii în Franţa şi Spania, scriitor şi om politic, fost profesor universitar la Iaşi şi Bucureşti, spiritual autor de lucrări dramatice, fost de nenumărate ori în Comitetul de conducere al scenei naţionale, autor al unei valoroase *Istoria românilor* în 13 volume. Ministrul Instrucţiunii la 27 de ani, membru al Academiei Române ales la 32 de ani. Cam astfel de oameni populau pe-atunci scumpa noastră patrie, adorabila Dacia Felix!

Ne-a ieşit în cale, primindu-ne cu salamalecuri şi faină bucurie o actriţă, frumoasă nevoie mare, Dana Comnea, care îşi avea, de drept, locui ei în teatrele bucureştene, care făcuse succes în câteva filme - *Alarmă în munţi, Anotimpuri, Râpa dracului, De*

trei ori Bucureşti, Merii sălbatici - şi care, datorită unei încercări de evadare din comunism, fusese alungată la provincie... Până la urmă, tot acolo a ajuns - la neîngrădita fericită libertate americană! Unde se găseşte şi azi, nestingherită de vreo frică, şi în special de cea supremă a Securităţii, care, fără să-i fiarbă oala, îşi bagă botul în toate!!!

Cât am zăbovit la receptivele suflete gălăţene, frumoasa Dana, adorând-o pe Măria, i-a stat în preajmă, în culise, sorbind-o din ochi producându-se, în cabină slujind-o în fel şi chip şi întreaga noapte la zaiafetul de la restaurant, unde Măria avea să-şi treacă în felul ei - cântând! - una din cele mai puternice nopţi, de dăruire, din scurta ei, în fond, dramatică viaţă, atât de covârşită de divinele comandamente!

Uitat-am să spun că turneul se. desfăşoară în plină iarnă. Alba fără zăbală îşi face de cap cu tinereţile noastre, dar noi suntem de mult învăţaţi cu ea, cu destrămarea ei feerică, precum Măria cu nemuritoarea-i caţaveică, verde... Gheţuşcă pe Domnească, de dai în bot; Bădălanul întroienit, viscoleşte pe amintirea şantezei vieneze, rătăcită printre gălăţeni, să nască miracolul Leonard, pe vecie Prinţ de legendă!

Gong! La matineu! nostru, sala Urechiă, nu prea mare, bucşită la refuz, lume strivită în picioare... îmi revine, din trecut, prima oară când 1-am scos pe Malagamba la provincie, cu Măria în fruntea afişului, turneu de vară ce a întrecut în încasări şi aplauze pe toate celelalte ce sfârâiau şi nu prea...

Sala Urechiă nu exista. Mi-aduc aminte că am dat cele două reprezentaţii la cinematograful „Central", tot pe Domnească, într-o sală într-adevăr încăpătoare, cu peste 2000 de locuri, unde, cu ani în urmă, în impresa marelui Lică Teodorescu, inventatorul vagonului de turneu, prezentasem gălăţenilor miracolul carierei scumpului meu nenea lancu Brezeanu, ca după aceea să cobor în cuşcă, să-i suflu *Năpasta,* de care el nu avea nevoie...

în ziua turneului cu Măria şi revelaţia Malagamba, aflându-mă în holul cinematografului unde, la casa de bilete, când se sfârşea o coadă se forma imediat o alta, cineva acoperindu-mi cu mâinile pe la spate ochii, mă ţucă de câteva ori nesocotit în ceafă, întrebându-mă:

- Ghici, cine e?

Dându-i mâinile la o parte, mă întorc: în faţa mea, Jean From-Francezul! Şi el, într-un fel al altui impresar şi după

despărţirea de losefini, făcând cu diferite ocazii şi pe scamatorul, imitându-1, sigur mai stângaci, în numărul uşor de reţinut, aşa-zisă „Sugestie în masă", în realitate mixtură de parfumuri dopată pe două degete ale dreptei şi prin apăsare trecută batistelor întinse de nerăbdătorii spectatori — nu „sugestionaţi", traşi pe sfoară!

La casa de bilete, cum am spus, coadă. Şi Fromică, înfipt, abil şi întrucâtva şi pezevenghi, se repede la ghişeu şi indicându-mi de acolo până la sfârşitul cozii:

- De aici, până aici, eu i-am adus!

Ştiu bine că lumea vine de la sine, chemată de afiş, ca şi în celelalte oraşe, dar fac pe prostul.

Refacându-se coada, breazul de el, reface figura:

- De aici, până aici, sunt aduşi toţi de mine! la-o în seamă.

Mă bufneşte nu plânsul, râsul, dar îl las în gărgăunii lui... .

Şi el, din nou, în mai nou, tot aşa mereu:

- De aici, până aici...

Exasperat, îl opresc:

- Huo! Ajunge! înseamnă că ai adus tot Galaţiul... Halal să-ţi fie, te am în vedere!

Şi noaptea, la restaurant, Iram „atins" strict şi îndesat, turneul mergându-mi fenomenal şi el meritând cu brio nu numai bănuţii de-atunci, ci şi aplauzele acestor file de carte răsucite de mine de-a valma, în fel şi chip...

Deci, trecut-a prin teatrul românesc şi pupăciosul Jean Frorn-Comănescu, al cărui băiat nu ştiu dacă o mai funcţiona ca primar într-o localitate pierdută de noi, departe, în Israel, pământ al făgăduinţei...

Revin la matineu! de la Teatrul V.A. Urechiă. Măria domină, în totul, ca de obicei, spectacolul. Amantul de inimă se furlandiseşte prin culise, extaziat de tunetele aplauzelor ce însoţesc la potou finalul cântecelor nemuritoarei din viaţă... Aplaudă cea mai tare, ascunsă după unul din arlechine, năbădăioasa Dana, luată pe sus de cumplita trepidantă respiraţie a Măriei... *Aseară vântu' bătea..., Cine iubeşte şi lasă.... Frică mi-e că mor ca mâine...* Privindu-i, tot din culise, aprinsa trăire scenică, un maşinist al teatrului local îşi înghite de emoţie mucul stins morfolit al ţigării de pe buze... Ca ia *Mă dusei să trec la Olt* aplauzele să-şi facă şi ele cruce pe bolta frunţii celei înmărmurite cu capul în piept!

Aşa, şi numai aşa, în compania adoratului frăţâne, obedientul microfon, pe care nu cred nici o alta să-1 fi manevrat mai îndrăgită şi cu mai mare subtilitate ca ea, cântă gălăţenilor - ca şi craiovenilor, ieşenilor, clujenilor -, la matineu, nu mai puţin de 12 piese, din majoritatea regiunilor ţării.

Ca la spectacolul de seară să întreacă matineu], aducând îndepărtatul Maramureş, Banatul pe scenă, intonând săltat cu foc şi potolit în melancolie alte 14 bucăţi!

Deci, matineu şi seara, 26 de cântări, cam ca de obicei, în zilele ei de osândă ferice, în ropotele aplauzelor, fără să constituie o ieşire din comun.

Surpriza va veni mai apoi, se va vedea unde şi cum...

Când am plecat de la teatru ningea amarnic pe Bădălan; pe crenguţa de liliac alb cerută de Leonard suflerului său, aflându-se cu el în birjă spre Brateş, într-un turneu estival:

- Dragă Nick, să-mi aduci liliac alb la înmormântare...

Şi ninsoarea a continuat şi pe sufletele noastre înfrăţite cu Măria... Ne-am încotoşmănat în vise, căci încă mai eram tineri... Cu parte, destui spectatori după „steaua" Măriei, am ţinut drumul gării, prin troiene... Zăpada era moale, reavănă şi se supunea călcaturi i noastre, ascultându-i scârţâitura. Măria veselă, fără pic de oboseală, ca o şcolăriţă care obţinuse premiul la clasele primare, îi lipsea coroniţa; ningea pe caţaveica ei ca o întremare a eforturilor de la teatru. La un moment dat, am început să ne ţinem noi după lume, prin ceaţa ce se lăsa şi pe sub pomii decişi să ne îmbătrânească, scuturându-se peste noi, dalbindu-ne... Amantul de inimă o ţinea strâns de braţ pe Măria să nu lunece, şi-i simţea pulsaţiile femeieşti. Fiindu-i foame, bărbatul plecase mai din vreme la restaurant.

Ninşi bine, întocmai lui Ionel Teodoreanu la laşi, la patinaj, am coborât într-un mare restaurant, asemeni unei sere, amplasat într-o văgăună. O masă mare de ospeţe ne aştepta, la care, deja, bărbatul Măriei înfuleca nestingherit. O dată cu apariţia noastră, oraşul venit după noi, forfota, înghesuiala cu greu şi-au găsit astâmpărul, printre oglinzi, hârdaie cu leandri şi o vegetaţie dornică de căldură. La o masă, printre consumatori, redat de o masivă oglindă, Polcovnicul rus dispunând de soarta Galaţiului, după ce, bravi şi sinceri, i-am trădat pe nemţi, pentru ruşi şi a lor viziune diabolică. "D; ;» • •.., - . . -H

Cum se petrece cu orice trupă venită de la Bucureşti, după reprezentaţiile acordate, tot localul cu ochii la masa noastră, în special urmărind chipul şi acţiunile Măriei.

Ea dă prin varză cu carne şi ciuşcă, noroc că bucătarul răspunde cu o porţie babană, de nuntă, de la prânz, ceea ce o bucură, fiind una din mâncărurile ei preferate.

Veselia şi antrenul de la masa noastră incumbă prosperitate şi progres localului. Harţa actoricească face vid orice harţă. Localul se scutură şi el, din când în când, cu fiecare uşă deschisă, de atâta vacarm... Crivăţul dă şi el în bobii zăpezii, doar i s-o deschide şi lui, să se încălzească, olecuţică... Se dansează, se trinchează, se fredonează, se fandează la vecine mese... Măria, în centrul mesei în discuţie aprinsă cu Dana, o îmbrăţişează când şi când drept replică, nu de alta, dar ce! ce o ţinuse să nu „lunece" pe gheţuşca domnească, să facă zâmbre, dorindu-se în locul codanei; bărbatul, rătăcit între artişti, probabil gânditor profund la filosofia căsniciei.

La un moment dat, responsabilul localului, care mă ştie bine şi dintr-alte drumuri artistice, mă roagă să mă ridic, având să-mi spună ceva important.

II urmez în birou.

Lămurit repede, revin Ia masă. Măria mă atacă imediat:

- Ce vrea capricornul?

- E vorba de tine, scumpă Meme... N-a avut îndrăzneala să ţi se adreseze direct, de-aia m-a sculat de la masă.

- Ce doreşte?

- Te roagă insistent, pentru onoarea localului, plin la refuz, mi-a atras atenţia, poate cânţi două-trei bucăţi.

- Păi n-am cântat la teatru?... S-o lase încurcată!

- Ultimu-i argument a fost altul: se află printre consumatori Polcovnicul rus, comandantul oraşului. S-a interesat de masa noastră, spunându-i responsabilului că nu te-a auzit niciodată şi i-ar fi drag să te asculte...

- Nu sunt obligată, să-şi mai puie pofta în cui!

- Cred că nu faci bine, două-trei bucăţi n-o fi foc... Şi mai apoi îl pui cu botul pe labe: prin cântecul tău, şi numai al tău, află şi el ce e cu noi... îndură-te!

Pricepătoare repede, se adresează primaşuiui nostru:

- Hai, meştere Morene! S-o facem şi pe-asta... Dă-i brânci, cu câţiva de-ai noştri.

Şi ridicându-se în picioare, face semn să înceteze vacarmul, bătând cu lama cuţitului, ca într-un gong, în burta unei sticle pline de pe masă.

Se adresează liniştii de priveghiu care s-a instalat din masă în masă chelnerilor înmărmuriţi, renunţând la rostul comenzilor, bucătarului cu alba scufie, apărut de după draperia din fund, nu altfel ca după o scenă de teatru:

- Iubiţi gălăţeni, oglindiţi în bătrânul Danubiu, superbul milenar cântec românesc îl am în sânge, îmi stă în fire, constituie rostul întregii mele vieţi, şi noaptea asta i-o dăruiesc şi v-o dăruiesc ca o împlinire a bietului meu suflet, pe care rogu-vă să-1 consideraţi hoinar printre vrerile cerescului Părinte...

Aplauze, ovaţii îmbulzite, strigăte: Măria!... Măria!! Măria!!!

Cunoscând-o bine, până-n străfunduri, îmi dau seama că ea, care s-a adresat de maniera asta oraşului, nu se va afla, cu una cu două, în treabă... Prevăd că se va întâmpla ceva în afară de obişnuit. Şi dacă la spectacolele de la Teatrul V. A. Urechiă am numărat pe „deşte" - vorba lui Nenea Niculescu-Buzău - numai cuantumul cântecelor ei, 12 la matineu şi 14 seara, egal 26, de astă dată scot carnetul cu imensul ei repertoriu, pentru a .bifa cu exactitate surplusul ce înţelege să acorde Galaţiului, după teatru, în drumul gării, într-o crâşmă ce s-a raliat cu noaptea şi i-a ieşit în cale...

Cu mâinile încrâncenate pe supusul microfon, exact ca la scenă, Măria, în noaptea orbită de zăpadă şi şuierată de viscol, plăcându-i nemaipomenit să doinească la crâşmă, în imediata respiraţie a băutorilor auditori, cântă năvalnic, ca scocul Dunării aruncându-se în mare, fără alegere, făcându-mă să bifez una după alta cântările: *Cine m-aude cântând..., Iese muma miresii.... Măicuţa m-a măritat..., Foaie verde trei rozele..., Geaba mă mai duc acasă..., Gheorghiţă măi...*

Lumea fericită, aplaudând fiecare cântare stăruitor, ascultând multe din piesele prelucrate de Măria, transfigurată precum gura de aur şi argint a melosului popular.

Şi urmează: *Hai, maico, la iarmaroc..., Haulita din Gorj..., Ia uite-o, zău..., lacă-aşa!..., Iarnă grea, muierea rea..., In gară la Leordeni...*

Ni se umple, la refuz, masa cu sticle de vin trimise de pe ia celelalte mese...

Bucătarul ne aduce, drapat în ţinuta de rigoare, defilând

printre mese şi acompaniat de voroavele Măriei, o tavă *cu* cege făcute pe inspiraţia orelor mici ale respectivei nopţi de pomină!

La 2,35 noaptea, Măria ţine să prezinte şi compoziţii mai apropiate, din zilele noastre: *Badea neichii Bucureşti..., Bătrâneţe, haine grele..., Dragi mi-s cântecele mele..., Mi-am pus busuioc în păr..., Salutare, bătrâne Bucureşti..., Romanţa bănăţeană...*

O noapte întreagă, cu forţa ei telurică, de-a dreptul anormală, gura de rai a Măriei a tot doinit, fără ca eu să rup biletele la control, fără să-i achit cinci parale la vagon. Oraşul nemuririi lui Leonard s-a regalat, trăind întâmplător cu ea şi prin ea, din plin, povestea cântecului românesc, strălucind la superlativ, într-o noapte spulberată de viscol cu troienele peste noi, transformată de arta ei divină, în inima crâşmei, în sfântă noapte de înviere!

Şi poate au picurat şi ceva nostalgice lacrimi fierbinţi, când în final, spre ziuă, la a mea sugestie, Măria a încheiat în delir ultimele cântări, dedicate nepieritorului suvenir al şantezei vieneze, rătăcită la Galaţi, să dea neamului românesc pe Prinţul Operetei!

S-au regalat şi zorile, pătrunse tot pe daiboj, fără bilet în local, aplaudând cu lumina dimineţii ultimele şase cântări, îndreptate .de Măria dulce, dulcei mame leonardin.e: *Butelcuţa me!..., Nucă seacă..., Uhăi, bade!..., Văleleu..., Ciuleandra...*

Se va vorbi mult timp în oraş despre acest incredibil recital nocturn, alcătuit din 24 de cântări, care adăugându-le pe cele 26 de ia teatru, egal 50 de cântări dintr-un foc!

Adăugaţi la ăst tur de forţă tonele de tutun de care nu s-a despărţit nicicând şi somnul pe apucate, şi veţi avea răspunsul de ce s-a sfârşit fizic la 50 de ani fără trei luni!

La crâşma din vale cânta o Mărie..., Mărie, Mărie, Mărie...

RĂZBUNAREA MĂRIEI

Câmpulungul lui Tudorică Muşatescu a fost pentru mine totdeauna oraş bun de teatru. La doi paşi de Bucureşti, ca şi Târgoviştea, avea deprinderea reprezentaţiilor teatrale încă de la mijlocul secolului trecut, de la C.D. Aricescu citire!

Acestui june localnic, poet, istoric, făurar şi împătimit de producţiile scenice, care a scris şi o Istorie a Câmpulungului, se datoreşte existenţa primelor reprezentaţii date în casa părintească şi apoi într-un local angajat anume. Pasionat de importantul rol al teatrului în societate, Câmpulungul beneficiază de lumina înstelată a teatrului cu mult înainte de alte oraşe mult mai mari, adeverindu-se proverbul: „Omul sfinţeşte locul!" în alegerea lui Aricescu, din capul locului el se opreşte la ctitorul dramaturgiei naţionale, reprezentând câteva piese de V. Alecsandri, *O soare la mahala* de Costache Caragiale, reprezentând şi o piesă scrisă de el, *Coconul Panaiotache.*

Mai târziu, luând în braţe pe Moîiere. întru ridiculizarea moravurilor, cenzura interzice cu seninătate pe marele francez creator de nemuritoare capodopere.

Izbucnind revoluţia de la 1848, teatrul îşi încetează activitatea, deoarece C.D. Aricescu, luând parte cu precădere la ea, este arestat şi trimis la mănăstirea Snagov, pentru poezia *Blestemul*
â&33 *României.*

Cât a stat închis, Aricescu a scris două piese: *Boierul Vlăduţă* şi *Neaga Rea,* cărora cenzura, la pândă, nu le-a dat aprobarea reprezentării, în schimb, a fost jucată piesa în versuri a aceluiaşi înzestrat iniţiator, *Trâmbiţa Unirii,* care slăvea ideea unionistă, unul din rolurile principale fiind interpretat de autor.

Din modestele beneficii ale acestor spectacole *„au fost ajutate văduvele şi orfanii din oraşul meu natal",* o spune chiar Aricescu în *Memoriile mele.*

Prieten bun cu Aricescu. Teodor Theodorini, ctitorul teatrului craiovean, se poate să fi jucat şi el în acea epocă la Câmpulung, *„şi era gata să rămână acolo",* lasă scris Aricescu, *„dacă nu-l chemau craiovenii".*

Deci pe Râul Târgului, care se varsă în Râul Doamnei, lumina teatrului de la Aricescu împlinire!

I-au urmat-o şi alte oraşe, imitându-1 în făurirea astfel de „teatruri", Ploieştiul, Piteştiul, Brăila.

Iar mai târziu i-au continuat tradiţia artistică, activând sârguincios, cu aplomb şi dăruire, Câmpulungul fiindu-le fief „cuplul rătăcitor", Hagiescu-Anestin, pe care Caragiale i-a adus la Naţionalul bucureştean, când Maiorescu !-a numit, în 1888, director, ca să-i „salveze" intempestiva plecare a celor trei „mari"

- Grigore Manolescu, Aristizza Romanescu şi Nottara, care nu erau împăcaţi cu numirea la direcţie a fostului sufleur...

Pe de altă parte, nu trebuie uitată nici renumita cântăreaţă Josefina Găluşcă, în ale cărei frecventate reprezentaţii cu operetele *Mamzelle Nitouche, Pericola, Mascota* şi *Clereta în concentrare,* vocea îi suna ca o primăvară înflorită, asaltată de triluri de privighetori... Câmpulungenii înghesuindu-se cu mic, cu mare s-o ovaţioneze, iubind-o nespus.

Ca localnic a ţinut să-şi facă datoria şi Tudorică Muşatescu, mulţumind pe deplin entuziasmul şi constanţa credincioşilor spectatori ai producţiilor sale. Când s-a declanşat cel de-al doilea măcel mondial şi teatrele bucureştene au primit ordin să se disperseze, el însuşi câmpulungean get-beget, băiatul fostului prefect de Muscel, şi-a luat trupşoara din Lipscani la subsuoară şi Teatrul „Tudor Muşatescu" a funcţionat în oraşul Iui natal, pe urmele bravului său înaintaş, C.D. Aricescu, principala profesiune a acestuia, inginer de poduri...

Şi pentru că împrejurările şi nebunia dintre oameni 1-au adus pe Tudorică Muşatescu la vatră, ţin să omagiez călduros strădaniile lectorului acestei vieţi şi cariere ale Măriei Tănase, înţeleptul, cultivatul, sufletistul şi bunul român, Traian Radu, care cotrobăind în trecutul familiei Muşatescu aduce date preţioase în privinţa originii acestei vechi familii în tabelul cronologic publicat, o dată cu piesa *Titanic vals,* în Biblioteca pentru toţi, în anul 1995.

Primul din neam, pe nume Badea Rumânul, este atestat în scripte la 1583. O serie de institutori şi preoţi îl urmează în neam, din capul locului încadraţi în cultură.

Tatăl dramaturgului, Alexandru Muşatescu, o personalitate covârşitoare a Câmpulungului. Licenţiat în teologie, litere şi drept. Trei licenţe. Profesor de latină, greacă şi română. Director al gimnaziului „Dinicu Golescu", unde i-a avut elevi şi pe cei doi fii ai săi, Minai, strălucit avocat cu studii la Paris şi Tudor, prolificul născocitor de veselie. Fost deputat şi senator, primar şi prefect, în final consilier la Curtea de Casaţie de la Bucureşti. Faţă de o asemenea somitate, ce facem cu troglodiţii semidocţi ce ne conduc azi?!... Superbă evoluţie!!.'

Mama, născută Elena Vlădescu, din boieri de neam, de la Dărmăneşti, pe Râul Doamnei, foarte bogată. Absolventă a liceului Matei Basarab, vorbind curent franceza şi germana, având înclinători artistice, pe care spiriduşul, care a fost dramaturgul, i le-a moştenit.

Mulţam, din nou, scump Traian Radu, pentru aste precizări de izvod!

Fiind la o zvârlitură de băţ, având încăpătoarea sală a cinematografului „Jinga", piaţă îmbelşugată şi în drumul birjelor de la gară căsuţa în care, în braţele iubitorului părinte, şi-a sfârşit viaţa Leonard, în noaptea de Crăciun 1928, îmi era uşor şi la îndemână s-o programez pe Măria în ziua ei liberă de la Bucureşti câmpulungenilor, care nu numai că o iubeau, dar o şi cereau.

Deci la încurcătură, la lipsă de bani, Câmpulungul aproape, Măria şi cu mine poc în el!

Nu o dată, fără nici o repetiţie, pe picior, am scos din ladă celebrul cuartet cu care am lucrat destul de mult - Măria, Goangă, Stroe şi Birlic, la pian Gelu Solomonescu - ca să ajung la *Vitrinele toamnei* ale năzdrăvanului Tudorel Muşatescu... Prima lui carte de versuri, tipărită la tipografia locală „Gh.N. Viădescu şi Fiul", în iunie 1926, oglindind cu vârf şi îndesat talent excepţional în descrierea aspectelor urbei natale.

îmi vine în minte, stăruitor, unul din aceste spectacole, într-o toamnă, într-adevăr de aur. Sala bucşită, la matineu, precum piaţa din apropiere de rodul anotimpului scăldat în lumină şi poleit nostalgic de soarele care se uită cu regret înapoi...

Destulă lume rămasă afară, neavând unde să-i mai bag, doar la spectacolul de seară, în picioare...

în scenă, vocea voluptuoasă a lui Goangă sună ca o rotundă supremă binecuvântare de înalt prelat pe sufletele ascultătorilor, înmărmuriţi în extaz. Divinitatea *Herodiadei* şi dulceaţa ariei „Di provenza" din *Traviata,* marele cântăreţ le aduce la limanul aplauzelor, în triumf!

Urmează Birlic, ai cărui ochi galeşi privind în dreapta, în stânga, fără să găsească decât aţintirea celor porniţi pe bună dispoziţie, naşte sarabanda veseliei cu *Ravagiile tutunului,* celebrul monolog al lui Cehov, ca să tăvălească publicul de râs cu flexibilitatea trupului şui, mişcat anapoda stăruitor - ce glumă pe lângă el, Louis de Funes! - în scheciul *Restaurantul* (partener Petru Asan, care, tânăr, jucase la teatrul din Petroşani pe Harpagon din *Avarul* lui Moliere, textul scheciului semnat de V. Timus, vechiul cultivat cronicar dramatic al ,.Rampei'\ posesor al unei nemaipomenite biblioteci de specialitate, care n-aş putea preciza pe ce mâini de neghiob impostor a încăput).

în schimb, ţin să precizez, sus şi tare, cu mândrie de român, că „Rampa", născută de Alexandru Davila şi N.D. Cocea, rămâne singura gazetă artistică zilnică ce a apărut în întreaga lume. Chiar în ţările mari, de veche şi trainică tradiţie, domeniului artistic fiindu-i destinate publicaţii săptămânale, lunare.

La rând: Stroe, cu a sa nevastă, Rolanda Cămin, şi parteneră, dându-i replica, cât să-i ţină hangul... Fac şi momente muzicale, la care degetele nărăvaşe ale lui Gelu se duc pe clape până în subtilităţile lui Stroiţă, de as revuist!

Rămânând la control până la ultima cortină, deşi parte din spectacol s-a epuizat, de unde sunt, nu ştiu că Măria, pe care am lăsat-o la hotel, nu e până la ora asta în cabină. Şi apropiindu-i-se rândul, cei de la scenă, îngrijoraţi, trimit după mine.

îl fac atent pe Stroe, când i se termină programul, dacă Măria n-a sosit, să facă frumos mai departe în scenă câmpulungenilor, adăugând ceva, şi alerg la hotel.

Urc scările la etaj cu sufletul la gură, gâfâind. Ajuns la camera Măriei, uşa încuiată. Bătând stăruitor, cântăreaţa nu deschide. Numai întreabă, deloc alarmată:

-Cine e?

- Cine să fie: Gaby!

— Nu te pot primi. Sunt cu un bărbat! îmi fac cruce.

- Ţi-a venit rândul...

- întoarce-e la teatru. Spune-i lui Stroe să o lungească, el are destul repertoriu... Sosesc neîntârziat!

Nu s-a grăbit, a cam întârziat... încât Stroe, ca să câştige timp, tot coase şi tigheleşte la o haină, cu ochelarii pe vârful nasului, în pitoreasca-i apariţie de croitor din Târgul Cucului... Textul monologării aparţinându-i, debitat de el în mai toate spectacolele şi intrat în clasicul revistei.

Măria a venit uşurată întru târziu. Şi a ridicat sala în picioare, într-un recital de zile mari, cu năvalnic glas şi bruşte sacadate opriri, risipind plenar în public geniala interpretare - trăire -doinire - iureşul cântărilor, prinos al sufletului său, lărgind o dată mai mult în timp şi spaţiu aria milenarului cântec românesc în lume, ameţitor, fascinator, tulburător, apărător din frunză, din iarbă, din foşnet de pădure şi scânteieri de soare a glorioasei istorii a neamului care 1-a izvodit!

Am coborât de la Câmpulung în trombă. Nu pentru că Măria, doldora de aplauze şi ovaţionată la ieşirea din teatru, este hărtănită de dorul să se regăsească cât mai neîntârziat acasă, la înapoierea după artisticele festine oferite sardanapalic întregii ţări! Mai adesea, sosită în Gara de Nord, schimbă cu prioritate de destinaţie, îndreptându-se spre „ai săi": mama, Aurica, Frantz şi atât de asemănătoru-i Ion Coandă Tănase, al său tată. în loc de Calea Victoriei 2, Brezoianu 18, Coşbuc 5, Lucaci 16. Traian 9, Popa Nan 32... direct şi repede Livada cu Duzi.

Mi-aduc aminte că într-un an, la Cluj, cu ea şi Birlic în frunte, la „Casa Universitarilor", n-am scăpat fără trei spectacole în aceeaşi zi, la 3, la 5 şi la 8,30 seara. Normal ar fi fost să ne odihnim noaptea la hotel „Continental" şi să plecăm a doua zi. La miezul nopţii, lui Birlic i se destrămase vocea, cam răguşise, dar hohotele sălii continuau... Măria impunându-se, ca să fie în următoarea dimineaţă lângă ai săi, devenit aproape un obicei, mi-a forţat imediat plecarea după al treilea spectacol. N-am mai găsit vagon de dormit, aşa că am moţăit o noapte întreagă claie peste grămadă unul peste altul la clasa I, frânţi de oase, ca ea să fie lângă petalele florilor ce-i crescuseră copilăria şi ai săi în următoarea dimineaţă.

N-au putut-o convinge nici Goangă, Dinu Bădescu, Nae Roman, Bimbo Mărculescu, ce erau cu noi, care şi ei, oricum se produseseră în trei spectacole, unul într-altul...

Aşa şi acum. Ieşiţi din Gara de Nord, Măria opreşte un taxi şi îmi dă vânt în el. Instalându-se în faţă, lângă şofer, i se adresează:

- Măi tată, repede, la turlele Văcăreşti lor!
- La închisoare?
- Chiar aşa... Suntem condamnaţi pe viaţă...
- Chiar pe viaţă, coană Mărio?!... Se mai dă o indulgenţă amnistie. Şi cu ajutorul lui Dumnezeu avem parte de sfintele cântece ale dumneatale, ale noastre, ale românilor!

Maşina a zburat.

în Livada cu Duzi sărbătoare la apariţia Măriei. Aurica, trăgând enormul furtun de-a lungul brazdelor grădinii, să dea apă vie zarzavaturilor şi florilor, se deshamă şi aleargă să-şi întâmpine mezina.

Privindu-şi mândreţea de odraslă unică în neam, mama scapă o lacrimă fierbinte, de fericire, îmbrăţişări, sărutări, pupături multiple... Care nu mai sfârşesc... Sosita este sufocată. Rămân de căruţă, la uşă.

Tatăl lipseşte, spre disperarea Măriei care-1 divinizează, dus cu Frantz Ia florarul belgian Vermelen, furnizor al Curţii Regale, pentru o partidă tot de flori, din Olanda, nestemate ale dumnezeirii...

Cuibul copilăriei cântăreţei, unde ne aflăm, e casă de ţară cu prispă, micuţă, primitivă, cu două odăi, dintr-una într-alta şi o bucătărie afară, într-o parte, la o fereastră. După plecarea de la noi a dulcei Meme, mult ne vom lupta s-o păstrăm, sfânt lăcaş de superioară artă ţărănească a românilor de pretutindeni. Ni se promisese că aşa se va întâmla, coşmelia rămânând intactă, ca o aducere aminte a trecerii printre noi a genialei, forurile conducătoare, probabil, impresionate că a noastră soră Franţa acordase cântărilor româno-franceze ale Măriei Premiul internaţional al Academiei „Charles Cros" din Paris, pe 1965, la doi ani după păşirea ei în nemărginire...

Repet: de peste tot a plouat cu promisiuni, cu asigurări.

Dar, până la urmă, mincinoşi şi criminali, comuniştii, asasinii trecutului românesc, au şters-o fără urmă cu buldozele! Cred, geloşi pe gloria universală a Măriei şi pe faima româneştei „frunze verzi" în lume... Netoţii aveau toroipanul la subsuoară şi trădători de ţară administrau tiranic după trosnet de harpanic, de cnut!

Sfârşind zarva euforiei drăgăstoase, Aurica întreabă:

- Mărio, vreţi să gustaţi ceva? Vă pot servi cantalup cu frişca sau cârnăciori olteneşti cu castraveciori acriţi de curând.

îmi iau nasul la purtare şi intru în vorbă:

- De preferinţă şi una, şi alta; suntem nemâncaţi,..

Cât sfârâie cârnăciorii la bucătărioara de afară, sora mare a cântăreţei despică în două un cantalup de toată frumuseţea, rudă cu banana. Ii scoate seminţele şi umple fiecare jumătate cu frişca.

- Vreţi şi zahăr?

- Nu, încheie Măria.

Şi fără vorbă, muţi şi hulpavi, înfulecăm ospăţul revederii, regalându-ne cu deliciosul desert al lui Bria Severin din Livada cu Duzi, avalat pe nerăsuflate!

în timpul prânzului, taclale familiale; şi Măria amestecă câteva ţigări, una într-alta, în frişca aromatului pepene...

Aurica revine din grădină încărcată cu un enorm vraf de crizanteme proaspete, cu tija lungă, pe care le pune pe masă, Măria să le ia pentru acasă.

? La despărţire, sărutându-şi de câteva ori creatoarea, Măria îi precizează:

- Maică preacurată, n-ai făcut muiereştele mendre hachiţelor bărbaţilor... Nici dumneata, nici sora mea mai mare, Aurica. Ca trupul să-ţi fie încărcat de senzaţiile fireşti. Am să vă răzbun eu cu vârf şi îndesat pe amândouă!

Şi ne îndepărtăm într-un Bucureşti care-şi avea un rost în lume, pitoresc, trainic şi solid, valabil, nu cum e cel de astăzi...

HALAL INAUGURARE DE TEATRU!...

Una din seri la restaurantul românesc de la Expoziţia internaţională din 1939, de la New York. Cântă Măria Tănase şi Grigoraş Dinicu.

Apare Orfeul moldav, George Enescu, cel căruia impresarul Cohen îi programase un turneu de concerte în America, plătit exorbitant, maximum de gaj, cinci mii de dolari concertul. E însoţit de altă celebritate a mapamondului, tot violonist, Heifetz. Măria iese înaintea lui Enescu şi-i sărută mâna ce mânuieşte magnific arcuşul... După care îndreaptă o feciorelnică reverenţă lui Heifetz... Cu melodioasa-i dulce vorbire românească (rar am întâlnit un rnai armonios debit verbal ca al lui, timp de cinci ore cât i-am luat ultimul interviu pe Cumpătul, la Sinaia, înainte de a părăsi definitiv ţara...). Enescu se adresează mângâind-o pe Măria:

- *Am venii să aud cântecele noastre în freamătul... oceanului!*

Divina, care are 26 de ani, cântă *Mi-am pus busuioc în păr* şi trei cântece populare.

Enescu şi Heifetz o îmbrăţişează în ropotele aplauzelor celorlalţi participanţi.

Baremul lui Heifetz este tot cinci mii de dolari concertul, ca marile celebrităţi.

După succesul obţinut la restaurantul românesc de la Expoziţia internaţională de la New York în 1939; după tentanta

propunere a Turciei, de a deveni, cu stringente mari avantaje, cetăţeană turcă, respinsă de cântăreaţa noastră cu brio, Măria dovedeşte că nicicând nu-i trece prin minte să-şi părăsească ţara de obârşie, ce o zămislise, cerul de deasupra, glia pe care călca apăsat, româneşte...

în plus, care făptură în locul ei ar fi tras chiulul lui Ben Smith, miliardarul american ambalat de nurii ei, care o acoperea cu dolari şi cadouri şi îi promisese să întreprindă cu ea un interminabil turneu de cântece pe întreg pământul?... Făcându-i figura, 1-a lăsat cu buza umflată Ia Genova şi nici pomeneală să se mai uite înapoi...

Puţinor fiinţe !e-a fost dat să se procopsească precum ea, de-atâtea ori!!! Pentru ea, ţara înainte de orice, înainte de toate: româncă până-n dinţi, muşcând din soarele ogoarelor s-a tot adunat şi întors tot timpul la sursă, cu mare emoţie, vibraţie a notoriului, puternicului, valabilului românism!

Revenită din drum, păşeşte pe scenele teatrelor, se înclină şi se leagănă. Regină neîncoronată. La „Gioconda" în *Gioconda iubeşte, Gioconda Pa/ace,* o serie de revuistice spectacole, cu ea principal „cap de afiş", în *Giocondita,* cu alt craiovean, ca şi Ion Vasilescu, directorul, miraculosul bărbat femeie Ştefan Iulian -Coana Manda.

Pandant pe estradele crâşmelor, la „Ruxandra", „Luther", „Parcul Aro", „Wilson", vizavi de biserica italiană, la „Continental", Măria constituie ani numeroşi „marea atracţie" a localurilor bucureştene, ce se întrec s-o angajeze. Ea nu se îmbogăţeşte, înavuţeşte pe alţii, mulţumindu-se să promoveze cântecul românesc cules de ea din toate provinciile, deprins de ea de la poporul care îi răspunde, înscăunând-o genial idol definitiv!

Văzând-o în *Giocondita,* unul din meşterii teatrului dramatic, G. Ciprian, având suculent condei şi minte deşteaptă, scrie magistru, anticipând ce va mai fi cu scumpa mea Meme:

„ Un freamăt uşor se prelinse în sală, iar, când silfidă, cu trupul ei de viespe, deschide gura, lăsând să i se vadă şiragul arcuit al dinţilor, încremenii! Măria Tănase! Vorbea, cânta şi se mişca cu un farmec şi o distincţie atât de autentică şi de firească, încât nu-mi venea să-mi cred ochilor! Respiraţia spectatorilor se oprise şi ochii tuturora urmăreau lacomi minunata apariţie, sorbind fiece inflexiune a glasului, fiece privire, mişcările graţioase ale braţelor, împurpurarea şi transfigurarea nesfiită a obrajilor! Darurile 'actriţei

ţâşneau din adânc, iradiind nestingherite, spălând totul, purificând totul. M-am făcut mic în fotoliul meu şi am înţeles definitiv ca sunt un cârpaci, un meşteşugar oarecare, un papagal vorbăreţ... De la Erica Morini, copilul minune, care mă uimise cu vraja arcuşului, acum, pentru a doua oară în viaţă, simţeam în aceeaşi potentă binefacerile vocaţiei adevărate. Negreşit că mai încercasem şi alteori impresii de artă superioară, dar ochii mei întrezăriseră «meşteşugul» faimosului actor sau al faimoasei actriţe. Aici, în sala periferică din Lipscani, n-am putut prinde nici cel mai subţire fir de aţă... Nimic spus din vârful buzelor, nimic pus în teasc, muncit, chinuit, ci toate accentele pornind spontan, spumos, răscolitor şi proaspăt. Negreşit, colegii şi colegele vor zâmbi citind acest elogiu, îl vor găsi exagerat, tendenţios şi capiu, îmi vor spune nume ilustre şi ilustre personalităţi - dar eu nu mă impresionez de sonorităţi şi nu confund faima cu meritul, în teatrul nostru de dive, cu atitudini, intonaţii şi gesturi confecţionate, arta spontană a Măriei este un îndreptar, un reconfort şi o încântare. Iar într-o zi, când modesta cântăreaţă de la «Wilson» va avea fantezia să lase cântecul şi să încerce a întrupa personaje din repertoriul clasic ori modern, atunci colegii şi colegele s-ar putea întâmpla să caşte ochii mari şi să exclame: Ce-i asta? Ce-nsemnează? Cum se poate?... "

Previziunea autorului „Mârţoagei" nu întârzie. Diversul drum artistic se aşterne sub paşii Măriei, ea călcând pe roze... Unde este chemată, răspunde cu încărcătură năprasnică de daruri, înfăţişând-o publicului interpretă de zile mari, intrându-i în posibilităţi orice gen, artistă complectă, cum puţine.

Nicu Vlădoianu o aduce la Teatrul său de Operetă şi ea triumfa în Betina din opera comică *Mascota* a lui Audran şi Scribe, alături de Ion Dacian în Pippo.

Stăpânind la perfecţiune genul revuistic - mare cupletistă nu numai cântăreaţă- cum dovedise la ..Gioconda" şi „Alhambra", la scurt timp dramaticul ion Manolescu, director la Teatrul Municipal şi primar la Breaza, apelează la serviciile ei. O contactează pentru Masa din celebra piesă a lui Tolstoi, *Cadavrul viu,* unul din „caii de bătaie" ai tragedianului. Direcţia de scenă a capodoperei titanului de la lasnaia Poliana o îndeplineşte cu deprindere clasică, migală şi acurateţe fostul cirac al lui Paul Gusty, consacratul regizor al Teatrului Naţional, Ion Şahighian. Măria nu mişcă în front, îl ascultă ca o şcolăriţă, simte că are ce învăţa, deprinzând multe de

la experienţa şj abilitatea-i scenică, nu e nici suficientă, nici cu nasul în nouri, în afara repetiţiilor, iubindu-1 pe lancovescu şi având nădejde în geniul lui, îl consultă şi pe el, şi pe unica Marioara Voiculescu. Până la urmă, aduce în premieră fiorul ei teluric, dovedindu-se lângă interpretul rolului principal, Fedia Protasov. veritabilă artistă dramatică, manevrând nu numai „frunza verde" a faimosului nostru milenar folclor!

Piesa face serie şi ea fiind ocupată, la „Municipal" şi noaptea la local, plec într-un turneu cu Stroe şi formaţia lui, urmând să jucăm regiunea Bacău pentru Crucea Roşie.

Componenţa trupei: Stroe, Rolanda Cămin, a sa soţie şi parteneră de scânduri fermecate; cântăreţul de muzică uşoară Florin Dorian, care plecând din ţară abzice de la scenă, devenind cantor la Tel-Avjv; frumoasa şi muzicala Mihaela Cotaru, splendid bibelou, care nu s-a ştiut boala care a răpus-o şi e îngropată la mănăstirea Pasărea; pişcoacea Carmen Constantinescu, până la urmă „cărată" cu avocatul Dinu Niculescu, fost gol-chiper la „Rapid", în Suedia şi trepidantul Mihai Bădulescu, voce şi chitară, pretutindeni „rupând", acoperit de „rapuri" interminabile... Şef de orchestră, Gaston Ursu, care a murit departe de ţară, ia Munchen, după ce cucerise la pian marele oraş bavarez, alcătuind un duo de mare vogă cu Joe Reiningher (vioară), într-un local de reverie foarte frecventat.

în birourile Crucii Roşii de Ia Bacău, unde am obţinut nu numai egida turneului, ci şi substanţiale beneficii, colonelul conducător îmi atrage atenţia că în itinerariul ce i-am prezentat nu figurează Târgu-Ocna, care are şi un bun agent teatral, evreu (majoritatea agenţilor de teatru din Moldova erau evrei, teatrul fiind ghelir dulce...).

îi argumentez:

- Nu 1-am pus, domnule colonel, având o sală extrem de mică, o sută şaptezeci de locuri. E urbea lui Costache Negri şi a tatălui meu şi nu 1-am ocolit niciodată.

— Nu eşti informat. S-a construit un teatru nou. îţi sugerez să treci localitatea în itinerariul turneului şi să profiţi de sigurele încasări, făcând şi inaugurarea sălii.

închei:

- S-a înţeles, în regulă!

Şi am programat matineu Slănicul şi seara Târgu-Ocna, la

una din date. încheind itinerariul cu oraşul de reşedinţa, Bacăul, la grădină, urmând ca pentru acea urbe de final să întăresc trupa, aducând încă două-trei vedete de la Bucureşti, în frunte cu Mana, întâmplător liberă într-o duminică de obligaţiile din Capitala.

Turneul înregistrează succes. Stroe, mare meseriaş, grijuliu de program, pentru toate gusturile. Trebuie să accentuez - a cată oară? - între cei „mari" cu care am lucrat, nici unul ca el; de nădejde, nicicând călcându-şi cuvântul, cinstit, nobil, prietenos şi neobişnuit să uzeze de comportamentul celor trăiţi printre craci şi funduri jucăuşe de balerine. „

Când am traversat în autobuz Târgu-Ocna, ca s-o întindem la matineul Slănicului Moldovenesc, teatrul se înălţa m soare pe tăpşanul din centru, falnic, ca o mândrie ocneană, aşteptandu-şi docil inaugurarea serală. Scenă destul de încăpătoare, cu degajamente; interior elegant, agreabil, mobilier nou, cu scaune confortabile vizând mulţămita plătitorilor. Intr-un cuvânt, edificiu impunător, nelăsând întru nimic de dorit. Toate biletele vândute. . , .. ,

, -•

Matineul de la Slănic satisfăcător, ca în orice staţiune de bai, în care vizitatorul, uniformizat /J de zi în cura ce urmează, abia aşteaptă o destindere, să se refugieze în plăcerea sincera a unu.

n arborii seculari ce străjuiesc sala unde am încheiat reprezentaţia, veveriţele ne petrec „alivoar et inerţi" agitandu-şi îmbietor amicalmente pămătufurile cozilor stufoase, a _acuo ţ»i începe să plouă din ce în ce mai des, ca în clipa când stopam m faţa noii săli ce urmează să inaugurăm, cerul de pâclă de deasupra sa se desfacă în trâmbe vijelioase, plouând inteţit.

Găsim sala ocupată, plină ochi, cu toate biletele vândute.

De la începutul reprezentaţiei succesul e mare, spectatori! aplaudă mulţumiţi, eu intrând în casa de la intrare, să fac socotelile, cu bunul agent. ' într-adevăr, încasări surprinzătoare^ atât ca sa mulţumesc şefului Crucii Roşii, ce fericit m-a sfătuit sa nu ocolesc târgul de naştere al părintelui meu.

Spectacolul are două părţi cu o pauză între ele. Toţi ce t, ,c prin scenă plac, se înclină la aplauze, spectacolul merge dm ce m ce mai în sufletele spectatorilor, care nu se sinchisesc de ploaia care nici gând să înceteze. „

A mers ca pretutindeni, veritabil succes, fără ca vreun

ocnean să ştie că Stroe e din astă regiune, născut la Gâşteni-Răcăciuni, la doi paşi de Bacău.

Şi aplauzele tot înaintând peste rampă şi peste toţi, vine pauza. Tocmai am sfârşit şi eu cu agentul semit socotelile, excelente!

Din casa de la intrare, unde mă aflu, rămân surprins că, odată cu pauza, majoritatea bărbaţilor părăsesc teatrul, ies pe intrarea principală, în ploaie...

Mă adresez agentului:

- Ce să fie? N-a plăcut spectacolul?... Or au tot ajuns până la noi aplauze nu glumă...

- Domn Gaby, hai s-o luăm pe urmele celor ce pleacă, să vedem ce e...

Şi ieşim pe treptele de la intrare.

Ploaia e mai dihai. Streşinile plâng şi ele înnebunite, înteţite cu lacrimile mari ale cerului.

Surpriza surprizelor! Fleşcăiţi de ploaie, aliniaţi bărbat lângă bărbat de-a lungul zidurilor, probabil nemaiputându-se ţine, fără nici o jenă, logofeţii îşi dau drumul, urinează în plin pe zidurile clădirii, după care, uşuraţi, reintră în teatru.

Am aflat imediat: mândreţea de teatru fusese dat în folosinţă tară nici un closet, nici în sală, nici la scenă - halal arhitectură a „omului nou", comunistă!!!

Am alergat la scenă, unde am constatat că artistele şi artiştii forţaseră *in corpore* uşa din spate, pe unde se bagă decorurile, să nu se scape pe ei şi să parfumeze spectacolul, salvându-se în spatele teatrului, pe tăpşean, să-şi facă nevoile, muraţi de ploaia furibundă ce nici pomeneală să înceteze!!!

Când s-a potolit totul, după aşa o inaugurare şi i-am povestit colonelului cum s-a efectuat tărăşenia sesizării sale, el s-a mulţumit cu cuantumul încasărilor, fără să creadă că un teatru se dă în folosinţă lipsit de toalete!

Preocupat de încheierea cu brio a respectivului voiaj artistic, am fixat pentru ultima duminică din lună să jucăm oraşul de reşedinţă, Bacăul, reţinând grădina cam deteriorată, însă mare, mii de locuri, în care nu se mai dăduseră reprezentaţii de mult.

Ca afişul să fie mai plin, mai atractiv, am înscris ceva din timp pe el şi alte două nume consacrate, cântăreţe de muzică uşoară în vogă, Lavinia Siăveanu şi Aida-Moga.

Vânzarea merge satisfăcător, dar când am proiectat în cruciş numele Măriei pe străzile urbei, profitând că nu mai fusese de mult la Bacău, „La Bacău într-o mahala...", pâlcurile de plătitori s-au tot călcat în agenţie, unul peste altul...

Spre prânzul duminicii eram pe peronul gării, să o primesc. Mi s-a ivit la fereastra lăsată a vagonului restaurant, jumătate afară din tren, să mă pupe...

In spatele ei, chelnerul cu nota de plată.

Veselă, mi se adresează:

- Gaby, m-am ospătat de la Bucureşti până aici: dă-i cu ochiuri, cu varză cu came şi ciuşcă (mult îi mai plăcea), cu cafele şi cu tabacioc, plus şuetă, reclamă spectacolului, parte din pasageri coborând aici şi vor fi musai la teatru, după controversele avute cu ei...

. Măria îmi întinde nota de plată din mâna ospătarului, întrebându-1:

- Cât face?
- O sută douăzeci şi patru lei, coană Mărio.
- Dă-i patru sute. M-am urcat în tren pe praf, fără nici un ban în poşetă, doar biletul de călătorie.

Şi draga de ea coboară pe peron, unde călătorii o aplaudă, o ovaţionează:

- Măria noastră! Măria Tanase...

Seara la grădină. Ni se dărâmă porţile de afluenţă peste mine!...

Câteva mii de spectatori...

în scenă, Măria încheie reprezentaţia triumfal, după ce Stroe o prezentase ca pe zeiţă a cerurilor nalte... murind de ciudă Aida Moga.

Şi ca Măria s-o pună la punct, mai dă din rărunchii ei: *Mă dusei să trec la Olt, Badea neichii, Bucureşti...* şi *Păsărică mută-ţi cuibul şi te du...*

Cerul de deasupra e înstelat, orbitor, fiecare stea o caia scânteietoare în năluca timpului...

Peste ani, bunul actor băcăuan Florin Gheuca, cel care, când veneam cu organizarea vreunui spectacol, nu mă lăsa să trag la hotel, ci mă găzduia la el acasă, de câte ori mă întâlnea, se arăta nedumerit:

- Ce-ai făcut, nea Gaby, la Bacău, atunci când la grădină afluenţa a dărâmat porţile peste mata?!...
- Nu eu, prezenţa Măriei, geniul ei i-a determinat pe băcăuani să gonească la grădină şi să mă calce în picioare...

LA „IAD" INTR-0 REAVĂNĂ PRIMĂVARĂ...

Spunând adevărul, şi numai, ce rost are să ascund că Măria destul de des, duşmancă a banului, se trezea pe ea *fără* lescaie... Dar nici eu, în compania superbei, fără să mă molipsesc de la ea, nu eram mai breaz. Dreptu-i că lucrând ani de zile împreună ne-au trecut destui bani prin mână, dar nu ne-a fost dat să devenim latifundiari... Cum nu le-a fost nici lui Goangă, Birlic, lancovescu, Ciprian, Vraca. Să nu mai vorbesc de Ventura. în ce priveşte pe Măria şi pe mine, ne născuserăm boemi; o spun ca să avem o scuză, nerăspunzând de ceilalţi.

Dar cum a fost posibil ca Ciprian, dând lovitura în 1928 la Naţionalul bucureştean, cu *Omul cu mârţoaga* şi încasând numai în această primă stagiune şi un turneu 2000000 (două milioane) de lei, drepturi de autor, să-i piardă dintr-un foc la Cazinoul din Nisa, magnetizaţi de saboul crupierilor, fără ca aceştia să ştie cu ce nabab au de-a face... Resemnat, s-a reîntors de lângă valurile sinilii ale Mediteranei cu o nouă piesă, *Nae Niculae,* pe care le-a dat-o Puiandrilor să deschidă stagiunea, el visând la un nou ghelir, să-1 procopsească iarăşi...

Dar *Nae Niculae* n-a mai venit în frunte la potou, ca Chirică, rămânând de căruţă...

Cum s-a făcut, dar cea mai mare dintre cele „mari" şi societară a Comediei-Franceze, Marioara Ventura, pe care impresarul dinaintea mea, Lică Teodorescu, o plătea în turneu cu cincizeci de mii de lei pe seară, când Vraca, adoratul femeilor, primea numai două mii, avea să sfârşească într-un şoşon şi un galoş, la Paris, şi neavând loc de veci, să fie înmormântată de oploşeală în cavoul Iui Paul Boncour, fost ministru de Externe al Franţei şi preşedinte al Ligii Naţiunilor, fost „prieten" al ei?!... (Obişnuit, divele Comediei erau „încurcate" cu potentaţi politici, Briand, Tardieu, continuându-1 pe Napoleon - vezi M-lle George.)

Şi referindu-mă la Birlic, care credea nebuneşte în *hazard,* cum s-a întâmplat într-o singură săptămână să câştige trei „austriace" la curse, cumpărându-şi apartament la „Romarta", pe Calea Victoriei, pe strada Speranţei, pe unde a locuit şi Eminescu şi, dacă nu mă înşel, şi în Cotroceni, pe Pasteur şi pe urmă să Ie piardă pe toate şi să rămână în biata leafă de teatru?!...

Zi-le actiori şi pace!

Pe undeva, totuşi, cam toţi boemi...

O substanţială observaţie pe care o subliniez: nu prea ştiu actor cu bani pe el la plecarea în turneu.

Cam toţi aceşti histrioni, de la Roscius moştenire, la orice plecare la drum abia aşteptau primul gaj, al primei localităţi!

Fiind şi impresarul lui Goangă, am constatat că şi marele bariton nu era departe de Măria, deseori aflându-se fără sfanţ, lefter.. v

într-o vară toridă, că năduşeau ciorapii, la „Capsa", nu-mi dă pace:

- Fă ceva, nu vezi, crăpăm de căldură, o să crăpăm şi de foame...

- Bebe, eşti cu gândul la clătite...

- Termină!

M-am repezit la Filipeştii de Pădure şi am aranjat un concert cu marii operetişti Goangă şi Dinu Bădescu, cu cuplul comic în mare vogă, Nae Roman - Bimbo Mărculescu. Şi la pian: Petrică Muntean u.

N-am găsit pian nici la Filipeştii de Pădure, nicj de Târg şi atât Ştefănescu-Goangă, cât şi Dinu Bădescu au cântat acompaniaţi de un acordeon cu clapele sărite, instrumentului de pomină sărindu-i aproape cele din urmă în faimosul concert.

Dar nu asta vreau să dau în vileag, ci că la plecarea din Gara de Nord, ca să ajungem la Ploieşti nici eu, nici Goangă - tovarăşi egali la beneficii - nu aveam banii de transport. Şansa ne-a surâs datorită norocului chior al lui Bimbo, care câştigând la „loz în plic", pe peron a achitat voiajul, la Filipeşti restituindu-i imediat [1] din încasări suma.

Altă dată, la plecarea în primul glorios turneu cu *Venera oarbă,* cu dulcineea sângelui meu, Mania Anatonova, unica. Regia, Jean Georgescu-Film; scenografia, Sorin Popa. Vagonul cu trupa ataşat în capăt, după locomotivă, ca să poată fi dezlegat şi manevrat în gară la Mizil, prima localitate; decorul, pictat şi pe-o parte şi pe alta, a sosit cu întârziere, tocmai când trenul s-a pus în mişcare, fără să ne mai aştepte...

Am decis să caut o maşină-camionetă, ca să ajung cu el la ora matineului. Dar asta m-a făcut să întârzii facerea buletinului de călătorie, încât vagonul a plecat neplătit. Noroc că după spectacolul

de seară, noaptea, la Mizil, casierul mi-a făcut buletinul până Ia Râmnicu-Sărat, fără să-mi ceară buletinul anterior, cum se obişnuia în fiecare staţie C.F.R. Deci am călătorit ilegal până la cea dintâi localitate din itinerar!

Cât priveşte decorul, negăsind decât o camionetă descoperită, am acceptat-o, şuruind ploaia un timp pe proaspătul vopsit decor, fâcându-I mai sordid, mai adecvat cârciumii de la subsol, dându-i o tentă de igrasie, lupanar unde se petrecea al patrulea tablou, cel mai puternic şi-n care orbea Venera. De-ale teatrului!...

Din nou Măria şi cu mine pe praf, fără lescaie...

Extravaganţele ei n-au fatuitate, scrupule. Totul la ea e firesc, chiar când n-are bani pentru ordinarele ţigări „Mărăşeşti" pe care le absoarbe până în rărunchi, zi-noapte, cu. nesaţ şi nemiluita!

Mi-amintesc că, odată, mi-a cerut-o o orchestră populară de la Baia-Mare pentru un spectacol festiv, „în reprezentaţie", fixat într-o duminică. Fiind golaşi de „goluguşteri" - vorba lui nea lancu Breneazu - am acceptat.

Vineri însă, Măria s-a îmbolnăvit, a răcit, cu toate că nu era plăpândă ca mai. târziu. Am opinat să renunţăm la spectacol, comunicând conducătorului formaţiei că din cauză de forţă majoră nu putem veni.

S-a opus în totul:

- Şi de ce? Ne dă cineva vreun ban, din simplă prietenie?...

în ajun de spectacol, seara, pe peronul Gării de Nord, Măria înfofolită, trohnită, răguşită, afonă complet!

Sunt foarte îngrijorat, să nu facem drumul de pomană, ea să nu poată cânta...

O vreme umedă şi burniţează. Trenul tras la peron, avem o noapte întreagă de călătorit.

Mă opresc cu ea la cel dintâi vagon de clasa întâi, având locuri numerotate.

Intrigată, mă întreabă:

- N-avem vagon de dormit?

- Tu ai uitat că stând prost cu „biştarii", i-am încropit greu şi pentru costul biletelor.

- Nu se poate.

Şi mă trage de mânecă până la vagonul de dormit.

Lăsându-mă pe peron, urcă pe coridor, unde îi iese în caJe

însoţitorul, pe care îl văd prima oară. Cu un nas enorm, borcănat, concurând elefantiazisul lui Tănase.

In doi timpi, Măria revine în uşa vagonului, strigându-mă:

- Hai, Gaby, sus. Ne-a dat cea mai bună cuşetă, centrală, nu pe osii. 1-om plăti-o data viitoare.

- Nici o problemă, coană Mărio, conchide borcănatul năsos ceferist.

Am dormit neîntorşi, imperial, până la destinaţie, eu sus, cântăreaţa pe bancheta de jos.

La spectacol, turnadă, biletele epuizate din prima zi a punerii în vânzare. Insă la apariţia noastră, atât dirijorul, cât şi întreaga orchestră rămân nedumeriţi şi consternaţi că Măria, fără control, s-a aventurat să ia drumul până aici, ca să concerteze complet răguşită!

Şi la spectacol, dăruita de Dumnezeu ridică sala în picioare, că nu ştii ce să mai crezi. Succes, triumf, aplauze, ovaţii.

S-ar putea ca cititorul să considere aceasta ca o invenţie a mea, dar fac cruce că spun purul adevăr, fără să-1 pot explica în vreun fel.

în afară de ea, singur Goangă mai putea împlini astfel de performanţe, strecurându-se printre meandrele artistico-muzicale ale lui Verdi şi cântând întregul *Rigoletto* cu traheită! Atât el, cât şi Măria cântând bolnavi, fără să se cunoască, într-un fel, şi una, şi altul, pe cele două astre n-aveai de unde să le apuci...

Goangă ştia muzică aproape cât toţi cântăreţii la un loc. Cândva, urmând să plec cu el la Piteşti, unde aveam patru concerte, m-am dus să-1 iau de la Ateneul Român, unde repeta, în cadrul Filarmonicii, *Eroica* lui Beethoven. sub bagheta lui George Enescu.

Tocmai când am ajuns în culise, celebrul dirijor bate în pupitru, opreşte orchestra, adresându-se solistului:

- Bebe, atenţie! Aici ai cântat si bemol şi e la.

Baritonul nu cedează:

Maestre, va scăpat dumneavoastră, eu am respectat partitura întocmai, e si bemol.

Şi altercaţia dintre cei doi „mari" trece.

Când să plecăm şi Goangă s-a înclinat meşterului, de despărţire, acesta mângâindu-1 tandru pe faţa grăsulie, i-a mărturisit acceptarea:

- Bebe, ai avut dreptate!

••j--.. Ieşiţi la câmp, Goangă porunceşte şoferului:

- Dă drumul la radio!

Răsună o suită clasică începută şi imediat îl aud pe fenomenalul cântăreţ:

- Grieg Op. 34.

Când a sfârşit compoziţia, spicherul anunţă:

- S-a transmis Grieg Op. 34.

Câteodată Măria nu ştie ce e cu ea. Cu performanţele sale.

Invitată în compania lui Hristu Nicolaide să se producă la o serbare dată de colonia greacă din Bucureşti, învaţă, cu uşurinţă, trei cântece pe care le cântă perfectisim în greceşte, acompaniată de doi chitarist! eleni. Face senzaţie pronunţia româncei, inflexiunile-i dulci orientale, fără ca cineva din asistenţă să considere că performanţa e cu atât mai meritorie, cu cât Măria nu face parte, descinde din alt neam. Repetă la greci figura de la turci, când la „Taxim", la Istambul, pusese în valoare vechiul folclor otoman, acompaniată pe o singură coardă de degetele bătrâne ale unui .„ţipulkist", descoperit de ea într-o *mizeră* mahala a legendarului mare oraş oglindit cu „Cornul de aur" în apele Bosforului...

Electrocutoza Măriei la crâşmă, la teatru constituia un dar divin ce-i stăpânea arta; cântecul rămânând unicul sens al existenţei, trăindu-i exploziv, apocaliptic, înverşunatele meandre...

Doineşte, saltă pe un picior, boceşte, cântă neîncetat, fără să-şi tragă pe fiinţa-i mlădie spuza recompensei, dându-şi concursul absolut gratuit pentru numeroasele societăţi de binefacere ce nu încetează s-o solicite. Şi implicit s-o aclame. La fel neplătită cântă în şcoli, la studenţi, la cătane, hăulind, îmbărbătând simţirea românească.

Se mai cârpeşte pentru scurt timp băneşte, cântând din când în când la festivităţile ambasadelor- americană, *franceză,* germană -, reprezentanţele străine preţuind-o ca pe o „rara avis", ştiind să răspundă normal cântăreţei, apropiindu-şi prin ea tulburătorul nostru faimos folclor.

Astfel, după trei cântece cântate la nemţi, cu renumitul ţambalist Cârlig, care până la urmă a rămas în străinătate, ambasadorul german la Bucureşti, baronul von Killinger, dispune să i se trimită Măriei acasă o ladă cu 25 de sticle de vin de Rin (din viile ministrului de Externe, von Ribentropp) şi 25.000 de lei.

Plăcându-i să cânte enorm la crâşmă, ea a ars înfiorător la

doi paşi de clienţi, ca şi la teatru, la radio, în film, la televiziune, perpetuând electrocutoza, fascinaţia cântărilor sale în toate localurile prin care i-au trecut cu bărbăţie anii puţini... Fiind nu numai asigurătoare de încasări, ci şi idolatrizată „pe viu", din apropiere... Atât la „Neptun", dar şi la „Paris d'hiver", „Parcul Aro", „Pajura Neagră", „Ruxandra". „Luther", „Unchiul" (fost „Nepotul"), acompaniată numai la pian de Mălineanu, la „Wilson", cu Leonida Petrescu la pian, la „Scăricică", „Prispa înaltă", la Moşi, încadrată de rogojinile pictate ale credinciosului Piliuţă, înspre final, aproape de plecarea în neant, „Continentalul" din Calea Victoriei fiindu-i ultima nocturnă gazdă.

Cât a cântat Măria trecând de la „Ruxandra" din Făgădău la „Luther" lângă Gara de Nord, acelaşi patron, într-o toamnă. E plătită fabulos, în 1939, în epoca concentrărilor. E totuşi tot timpul fără o para... Ce se întâmplă cu exorbitantul gaj la care n-a ajuns până la ea vreo cântăreaţă de local?

Pe trotuarul ce străjuieşte localul se îmbulzesc seară de seară soldaţi concentraţi, înfriguraţi, înfometaţi, aşteptând plecarea trenurilor.

Măria, încheind programul la unu noaptea, când să plece, dă cu ochii de ei. Mărinimia-i fără limită se îndură imediat, căci găsindu-i in corpore pe trotuar, dictează jupanului să-i aşeze frumuşel la mese şi să-i ospăteze pe săturate cu mâncare şi băuturică, bine-mersi, în contul ei! Nu de alta, ca ei să nu se prezinte flămânzi la oaste...

Aşa, gajul fie cât de exorbitant, ajunge fără lescaie noaptea acasă!^

în timpul războiului, întocmai Venturei în primul măcel mondial, colindă spitalele aglomerate de răniţi, cântând, spunând cuplete, dând speranţe, îmbărbătând pe cei însângeraţi, înflăcărându-le perpetuarea iubirii de ţară!

Se opreşte la paturile acestor nevinovate victime ale războiului. La căpătâiul vitejilor feciori de ţărani cu moartea în suflet, le zâmbeşte graţios ca să-i înveselească, să-i scoată din suferinţe dându-le speranţe, mângâindu-le amarul, stăruind ca prezenţa-i fascinantă să le aline cât de cât durerile, făcându-i pentru o clipă să uite măcelul, zborul şrapnelelor, bubuitul tunurilor, împroşcarea obuzelor sus, pe parapet... ••••> • încrederea din cântecele ei le-o trece neîndoios ăstor bravi

flăcăi ai plaiurilor noastre, suferinzii spitalelor, care au îmbibat, nimbat cu sângele lor glia străbună, încredere în destinul neamului românesc!

Deşi am mai spus, iat-o deci ca pe divina Ventura, continuând-o sacră misionară, Ioana d'Arc a românismului!

într-una din aste numeroase întâlniri ale Măriei cu eroii frontului, într-o după-amiază, la Spitalul Polizu se petrece ceva complect ieşit din comun, întâmplarea integrându-se senzaţionalului, nemaipomenitului. Din salon în salon, cântăreaţa se opreşte la căpătâiul unui rănit care-şi pierduse de mult cunoştinţa. Nu vorbeşte. Dormitează. Nu ştie ce e cu el, nu-şi aduce aminte de nimic, cu aripa morţii pe pleoape. Răpus de amnezie şi bulimie, înfulecă mâncare după mâncare, flămând în neştire... Impresionată la paroxism de această pierdere de viaţă, Măria începe să-i cânte şoptit, duios, melodios...

Şi pe dată, minunăţia minunăţiilor, crispata figură de pe perină se destinde, se înseninează ca trezită de pe lumea cealaltă; rănitul începe să vorbească... Să-şi aducă aminte... îşi mărturiseşte numele, unitatea din care face parte, locul unde a căzut rănit învăluit de obuze...

încolţindu-i în ochii mari deschişi şi ghiocelul surâsului, şi-I suprapune pe melopeea Măriei, continuând să pomenească numele satului dâmboviţean de unde e; că acolo a lăsat părinţii, boulenii, copiii şi o bombonică de nevastă, nevoie mare!

Cântecul Măriei biruise moartea!

Gura lumii slobodă. Multe s-au mai spus, şi încă tară control, despre Măria, în general neadevărate! Fiind extrem de populară, fiecare se întrecea să ştie cât mai senzaţionale amănunte, ceea ce îi inventa fantezia, ca să se fălească celorlalţi total neştiutori ce *e* cu ea... Cam asta se practică în general cu personalităţile publice şi în special cu artiştii...

Aşa i s-a contestat năprasnica origine românească şi ea, apucată cum era, a bătut parte din Ardeal până la Miercurea Ciuc, având îndoieli, ca să afle spiţa Anei Muntean, mama sa. între rubedeniile acesteia, români adevăraţi din adânc de veac, slujitori ai bisericii şi slovei scrise.

Care n-a cunoscut-o şi n-a băut cu ea?!...

Unii atotştiutori, mândrindu-se şi să se dea interesanţi, afirmând că au închinat cu ea pahar după pahar vinaţ înspumat, la chef, în final Măria cherchelindti-se sadea, chiar criţă! Ori dacă ea

bea câteva înghiţituri dintr-un păhăruţ cu vin, era obligată să se întindă în pat, organismului său nepriindu-i băutura. Lumea Ie ştie pe toate, vrea plesne, în privinţa idolilor săi!

- Ce chef am tras astă-noapte cu Goangă! adaugă un altul.

Purul neadevăr, căci marele bariton adora apa minerală, cântând superb întreg *Rigoletto* acompaniat de trei sticle frapate de Borsec.

S-a tot trâmbiţat despre Măria, care câteodată debita măscări, prinzând-o, venindu-i bine, că în 1939, cântând la restaurantul românesc din expoziţia americană de la New York, ea şi-ar fi dat în petec într-una din seri repetând refrenul la *Mi-am pus busuioc in păr,* nesocotind avalanşa auditorilor şi schimbând vulgar, trivial, după tipicul ei, cântând: „Mi-am pus busuioc în p..."

Şi că ar fi fost expediată cu coada între picioare înapoi în ţară...

Nici vorbă, în totul neadevărat! Căci, fanatica iubire de ţară a adus-o înapoi la matcă. La închiderea expoziţiei având cinci propuneri de angajare.

Continuând să se dea cu voluptate iubitului său drag companion, microfonul, în vraja căruia se. legăna armonios amarnic, au fost destui care au taxat-o viţioasă, băută din cale afară, beţivă fără de remediu!

„Face pe originala, pe nebuna, pe interesanta; şi-a luat faeton la scară!" şi-au dat cu presupusul alţii, când ea şi-a angajat un birjar, să se ţină zilnic după ea pe la autorităţi, urcând scările ca să facă diverse intervenţii pentru cei ce îi cunoşteau „trecerea" şi pe care bunul său suflet, de aur, ţinea să-i ajute absolut dezinteresat, fără să pretindă vreo recompensă.

Birjarul angajat, pe nume Ion, avea un cal celebru, „Bayadera", fost de curse, care în drumurile Măriei ţăcănea falnic caldarâmul, în baza multor premii câştigate la hipodrom.

Bayadera era un fel de *„grandeur et decadance"!*

Când trăpaşul n-a mai fost, Măria a angajat un şofer foarte de treabă, nea Nicolae, care, tot aşa, îi stătea cu maşina lui la dispoziţie de dimineaţă până seara.

„Prinţesă, nu poate decât în maşină", se mai mirau şi alţi binevoitori.

Şi într-un caz, şi într-altul, aflaţi adevărul adevărat, iubiţi clevetitori: Măria a suferit toată viaţa de picioare, avea platfus

Ajunsă acasă, arunca încălţările cât colo, umblând ca o sărăntoacă în picioarele goale.

Zi de leafa Ia teatru. Măria se înţelege cu Nicolaide să mănânce împreună după spectacol la „Scăricică", de pe şoseaua Mihai Bravu, cum se şi întâmplă.

Purtaţi de „Bayadera" în trap săltat, tară ca Ion birjarul s-o îndemne, şi instalaţi Ia masă, Măria îşi cotrobăie poşeta, numărându-şi banii şi adresându-se bunului prieten:

- Măi Hristache, bine că „umflarăm" leafa. Atâtea de făcut, nu ştiu ce mai întâi, în orice caz, palton că vine iarna şi nu am... Ceva lemne, o pereche de pantofi, o rochie-două mai grosuţe.

-Ai dreptate, Mariţico, că tu la scenă eşti prinţesă, te îmbraci ca nici o alta şi pe stradă te porţi în stambă, ca o oarecare târgoveaţă. Nu se cade la celebritatea ta. Am vrut de. mult să-ţi spun.

Sătui şi mulţumiţi se urcă în birjea ce-i aşteaptă şi care-şi reia obsedantul ţăcănit spre Vasile Conta, unde locuieşte şi Măria, şi Nicolaide.

Ion, care e cam vorbăreţ, ca un făcut, întoarnă capul spre cei doi şi începe să-şi depene nevoile:

- Hei, doamnă Mărio, se apropie *lama...* „Bayadera" vrea ovăz, copiii papă, nepoţii la fel, lemne să nu îngheţe, eu şi muierea viţuri, tabacioc şi din când în când câte un rachiaş... Tare e greu! Nu ştiu cum oi ieşi la capăt, în primăvară...

Ajunşi la treptele impunătorului bloc, Măria scoate banii chitiţi din poşetă şi-i întinde celui socotit de ea în mai mari nevoi:

- Ţine, nea Ioane, de la mine mai puţin, de la Dumnezeu mai mult... Ti-or prinde bine. Te ajuţi cu ei într-un fel...

Adresându-se lui Nicolaide:

, - împrumută-mă şi tu până la chenzină cu ceva, să-i adaug... • „Bayadera" îşi reia trapul, pe mulţămita celui de pe capră:

- Te fie Dumnezeu, doamnă Mărio, aşa ceva nu s-a mai văzut!

La desprinderea trăsurii, Nicolaide izbucneşte stupefiat:

- Cum dai tu toată chenzina şi mă bagi şi pe mine la apă?!... Ai înnebunit complect! Ai rămas şi tară palton, şi fără pantofi, şi fără lemne... şi troienele sunt lângă noi! Halal să-ţi fie!

- Mă, grecule, tu nu-ţi poţi da seama cât de fericită pot fi în clipa asta! Eu trăiesc numai ca să fac bine, ăsta *e* rostul meu în lume. De altfel, mi-a spus impresarul meu, Gaby Michailescu, că aşa făcea şi Leonard şi spunea: „ *N-am avut decât ceea ce am dat!"*

Mărinimia asta a Măriei se petrece în continuare, la nesfârşit, fără oprelişte, în turneul de 93 de zile cu *Sfinxul din Hollywood,* în care Aurel Munteanu nu merge şi îl înlocuieşte Titu Vedea, care interpretase la „Municipal" Prinţul din *Heidelberg-ul de altădată* - parteneră în Kaethe fiindu-i frumoasa Mary Theodorescu - Măria, la Tg.-Jiu, în drumul de la vagon în oraş, vede în poarta unei case ponosite doi copii în zdrenţe, desculţi, firavi şi murdari. Se opreşte la agenţie şi ridică o sumă importantă de bani. Din magazin în magazin cumpără ghetuţe, hăinuţe, de-ale mâncării, o rochie pentru mama probabil amărâtă şi o albie, ca aceasta să-şi laie „odoarele" înainte de a-i primeni.

Trece şi pe la magazinul de jucării şi la bombonărie. Ajunsă la destinaţie, prima grijă le dă ţâncilor să înfulece pe săturate...

Tare credea Măria la foame!

După care pune mama să-i facă „gigea", preschimbându-i ca înfăţişare, înnoiţi.

Copiii râd pe lângă ea, dichisiţi, se gudură ca nişte zăvozi gata de hârjoană...

Şi Măria încântată, în al nouălea cer, o întinde spre sala „Căldăruşe", la matineu, ca şi cum ar fi înfăptuit un extraordinar suc.ces la teatru!

Cu toate strălucitele succese, incontestabil Măria nu a fost o fericită. Categoric a fost o îndârjită visătoare, care şi-a tânguit amarnic viaţa...

A tot „visat" vrute şi nevrute... Şi cam cele visate, cu tot gloriosul destin, nu i s-au adeverit.

Născută pe Piscului, şi-a dorit întreaga viaţa să-şi clădească pe Dealul Piscului o casă ţărănească, după sufletul şi mintea ei.

Casă din bârne, cu pridvor şi tindă, grădină cu mixtură divină de flori şi pomi roditori. Curte cu fântână cu ciutură, ţest, coteţe, coşere şi orătănii. Casa dominatoare gândită pe înaltul vârf al Dealului Piscului.

Un fel de „Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai!"

Chiar a întreprins un început, cumpărând de la o bătrână în locul cel mai înalt al dealului o mie de metri pătraţi; îşi vinde majoritatea mobilei şi se mută pe Coşbuc, într-o singură cameră, la avocatul Klain, proiectând pentru casa viitorului mobilă în stil ţărănesc. Şi-a tot cărat cu maşina arhitecţi prieteni, Doicescu, Mac Constantinescu, să cunoască locul şi să-i facă proiectul, cât mai pe gustul ei. Voia în acest fel, tradiţional, să-şi continue părinţii.

Dar împrejurări străine de dorurile ei au împiedicat-o să-şi alcătuiască raiul românesc al sufletului şi s-a mutat, nefericită de nereuşită, cu arme şi bagaje, la Ştefanescu-Goangă, pe Lucaci.

întâlnindu-1 pe Gherase Dendrino după ce dirijase la Oradea şi dase în superba urbe de pe Criş peste afişele turneului meu, cu o modestă orchestră populară de la Roşiori, „Grâuşorul", a ţinut să-mi spună că a rămas cu gura căscată în faţa rândurilor diverse de afişe şi felului cum împlinisem afişajul care nu mi-1 făcea altcineva - eu de seara până dimineaţa, cu bidineaua, sulul de afişe la subsuoară, căldarea cu lipici şi sutele de cutii de pioneze.

Dând pe faţă impresia ce-i făcuse munca, poate şi priceperea mea, a încheiat:

- Reclama, ta fantastică, ca pentru Comedia Franceză sau Opera Mare de la Viena!

Ca să-i mulţumesc de laudativa subliniere, îi răspund:

- E drept că-mi îngheţau mâinile bocnă şi eu îi trăgeam înainte!

Cu „Doina Argeşului" de la Piteşti am lucrat, ca şi cu „Lazăr Cernescu", Măria şi cu mine, foarte mult. Un dirijor dulce, Moreanu. şi un contabil băutor de vin gros, bulgăresc, Dinu. Ţambal i st măiestrit, Ciontică.

în primul turneu cu astă formaţie ajungem la Bistriţa. Vin „Streiningher", de piatră, cam şapte hectare grănicereşti, foarte scump - 20 de lei litrul.

Matineu! cam slab. Alerg la fabrica de cherestea, unde dau de fratele lui Pamfil Şeicaru care se afla la generalul Franco, în Spania, condamnat de regimul evreicii Ana Pauker la moarte, în contumacie, ca criminal de război.

Era ambuscat acolo, să i se piardă urma, sub veritabilul nume de familie şi-mi face semn cu degetul Ia gură, să tac, ca şi cum nu 1-aş recunoaşte.

Dar până Ia urmă, îmi achită o sală întreagă, cea de matineu. Călcasem cu dreptul...

Plăcându-mi oraşul şi având stadion nu prea mare şi tribună ca pentru teatru, o vreme mi-am făcut din localitatea transilvană fief de rodnică activitate. Şi nu numai cu Măria. Pe strada principală exista un birt ţinut de un oarecare Guga, care nu era altul decât primul centru înaintaş al echipei noastre naţionale de fotbal, cu Lăpuşneanu în poartă, Guga ocupând acest post Ia „U" Cluj. Nu

ajunseseră încă la renumitul team studenţesc nici Sepi de mai târziu, nici Ploeşteanu, nici Cezar Drăgulescu, venit de la îndrăgita echipă ^craioveană „Craiovan".

într-una din aceste deplasări ale mea şi ale Măriei la Bistriţa, profit de o duminică liberă şi ajungem la „Iad", comună pe lângă Prundul Bârgăului, pe care am programat-o în ziua de sărbătoare.

Era o primăvară însorită, ce face fericirea sufletelor; albul cireşilor înfloriţi, broderie de Anvers, domina verdele crud, lumina solară a zilei. Şi în acest „Iad", Măria a cântat divin, ca la o messă pentru străbuni, fără să-şi piardă cumpătul ameninţat de satană... Cântările ei sunau doină, bocet, ciuleandra, sârbă, horă în fermecate nenumărate spiţe, sunau şi răsunau pascală românească înviere!

Verdele crud al frunzelor se leagănă în soarele şegalnic aproape ca o feerie teatrală. Oamenii în straie de sărbătoare, duşi pe gânduri, se îndreaptă dimineaţa spre biserică, să se reculeagă, aşijderea seara la teatru.

Şi Măria a cântat atât de frumos, de-ale lor transilvănene, că au trecut hotarul raiului toţi îngerii s-o asculte, miraculoasă cum îi, şi Satana nu a avut a se împotrivi.

Măria a fost, pentru oameni şi pentru îngeri minune dumnezeiască. Era la pieptul meu, improvizat prezentator, şuiera şi vântul gelos pe îngeri, îndrăgostit de ea, a haiducie...

Şi o floricică de nu-mă-uita se pierduse în iarbă şi nu se regăsea.

Cum se pierduse şi Măria în sufletele evlavioase ale ascultătorilor.

Nu era prima oară când Măria se iubea cu vântul...

SUB CERUL ROMÂNESC CÂNTĂ TITO SCHIPA!

Pentru fiecare din noi viaţa e un amalgam de neprevăzute, în turneul întreprins în 1942 cu celebrul tenor italian Tito Schipa, causeria de prezentare ce i-o făceam la rampă se încheia simplu: „Sub cerul românesc cântă Tito Schipa!"

Şi ajungem la Odessa. Eram ocupanţi, guvernator Alexianu.

Ruşii, popor foarte muzical, şi-au vândut boarfele, samovarele, ca să poată participa, să asculte „pe viu" - discurile lui Schipa existau în Rusia - vocea miere a celui ce îl învăţase pe gigantul lor Feodor Ivanovici Şaliapin să mănânce icre de Manciuria... Dădeam concertele cu 1000 de lei intrarea generală, galeria la fel cu primul fotoliu de orchestră. Opera, 3500 de locuri, o bijuterie franţuzească, proiectată pe mare, coborându-şi bemolii şi diezii pe nişte impresionante trepte, pe însorite valuri...

Un bas de mare calibru, Savcenco; o mezzosoprană brună, năbădăioasă, Murzaieva, vocea-i rotundă, plină sunându-i deşteptarea morţilor; şi o soprană tânără, voce săgetătoare, Sisoenco. Un balerin de clasă mare, ca toţi ruşii, demn de ansamblul Iui Djaghilev, Gorki.

Şi de la noi, frumoasa, dulcea mamă a Margaretei Pâslaru, care studiase, nu ştiu dacă şi „trăise", în Italia, cu cel mai mare tenor al epocii, Beniamino Gili, Idole Dimitriu-Bârlad, admirabilă voce, mai târziu directoare a Operei din Sibiu. Bărbatul său, George Pâslaru, avea în acel grandios oraş depozit de ziare, difuzând măiestrit întreaga presă românească.

Fostul meu director la ziarul „Naţionalul Nou", Petre Ghiaţă, liberal, afemeiat, mobilizat la Odessa cu gradul de locotenent, se „încurcă" cu o făţoasă rusnacă, Liuba Faresova, şi din această împreunare „din flori" face ochii mari o pruncuţă, mai târziu cântăreaţa de muzică uşoară, Ruxandra Ghiaţă, care am avut-o şi eu în spectacolele mele; făcea succes, a tras o lovitură prin mariaj, în prezent trăind în însorita muzicală Italie.

Când am sosit la Odessa, sub camuflaj, toate biletele vândute, două săli bucşite, şase milioane de lei, nu de cele de azi.

Cu cortina ridicată, Schipa şi-a încercat acustica sălii, dintr-o parte într-alta a scenei, fixându-şi de unde urmează să cânte. Trecând în cabină, să-şi arboreze fracul, şi-a pus în funcţiune maşinuţa „expresso", ce-1 însoţeşte la drum, să-şi facă stimulentul, o jumătate de litru de cafea la fiecare concert.

La un moment dat, după stăruitoare bătăi în uşă, se înfăţişează şi se îmbrăţişează cu mare efuziune cu Schipa altă celebritate mondială, „Steaua polară" a Rusiei, renumita cântăreaţă de operă, Lidia Lipkovska, una din cele mai mari „coloraturi" ale lumii, nedepăşită în *Lahne*, pe care nu o dată o aplaudasem Ia Bucureşti. Ea cântase de nenumărate ori cu Schipa pe marile scene

lirice ale lumii - Scala, Metropolitan, Coven, Colon, Opera Mare de la Viena.

înainte de începutul programului, am fost chemat în lojă de guvernator, care era cu Gherman Pântea, primarul Odessei, şi cu frumoasa aviatoare Irina Burnaia, de care se părea că Alexianu ar fi fost cam prins...

Prezentându-mă, guvernatorul, care se purta admirabil, exemplar cu ruşii, îmi atrage atenţia:

- Am văzut programul, dumneata prezinţi, îţi atrag atenţia ca de pe această scenă să nu fie cumva criticat marele popor rus, cu care suntem în război...

— Nici pomeneală, excelenţă, în prezentarea ce voi rosti nu

fac altceva decât să evidenţiez, cu toate datele ei, cariera unică, universul mirific al marelui artist!

- Atunci, succes şi dă-i drumul!

Furat de causeria făcută de atâtea ori în ţară, am încheiat la fel şi la Odessa:

– Sub cerul românesc cântă Tito Schipa!

Teribil de stăpân la scenă, chiar „pungaş" - de altfel îmi dictase să las la fiecare concert lumină puternică în sală, ca să aibă în ochi toate privirile - şi cu aplauzele întregului pământ ocolit de câteva ori în suflet, lui Schipa nu i-a mers concertul de la început. Ruşii s^au cam abţinut cu aplauzele şi la prima, şi la a doua bucată anunţate de el, pe care le-a cântat divin, ca niciodată.

Eu mă găseam la arlechin, să-i urmăresc efectul.

Zărindu-mă, a dat din cap spre mine, ca şi cum mi-ar reproşa: „Unde mai adus? Ce caut aici?..."

Publicul e fericit să te vadă dându-te peste cap, eşuând, mai ales când eşti celebritate...

Vezi cu o săptămână înainte de începerea turneului nostru cazul celebrei Amelita Gali-Curci la Budapesta, eşuată definitiv, pentru totdeauna!

Schipa rămâne o clipă interzis, dar îşi revine.

Săgetând o secundă miile de cioloveci, iese din program, atacă în ruseşte:

- la spaiu (voi cânta) *Prinţ Igor* de Borodin.

îi venise în minte că pe unde cântase balada lui Lenski o cântase în ruseşte, teatrele mari lirice obligându-te să cânţi fiecare operă în limba de creaţie.

Sala, uluită, se ridică în picioare, aplaudă furtunos, unii din spectatori ieşind din rânduri, avansând până la scenă, năuciţi de emoţie!

Magistrul inventiv, frumos ca un zeu - a făcut carieră şi pe fizic, cu mare priză la femei -, dă triumfător din cap, aprobând ovaţiile transformate în delir, a mulţămită. Delir ce durează până la sfârşitul concertului, încheiat cu *Foaie verde fir mohor,* cântată româneşte!!!

Concertele lui Schipa în jurul pământului durau cu anii, agenda lui ocupată pe câţiva ani înainte. La Scala însă se crease o tradiţie: în seara de revelion al fiecărui an, Schipa era programat să cânte *Werther* de Massenet. Deci revenea în patria lui la începutul anului, îşi îmbrăţişa soţia şi cele două fete - mai târziu a răsărit Tito Schipa Junior - şi iar o ştergea la drum, ca neobosiţii corăbieri după vremuri...

Foarte afemeiat şi juisor în viaţă, nu atingea carnea - doar pasăre şi peşte şi nu permitea să-1 trezeşti din somn dimineaţa, fiind noctambul şi considerând asta o pedeapsă.

Adaug: era prieten cu regele Spaniei, Alfons al XlII-lea.

După concert, la Palatul Tolstoi, într-o .micuţă cochetă săliţă s-au produs câţiva cântăreţi de operă în onoarea marelui artist cu care venisem şi după aceea s-a dat un banchet prezidat de bunul guvernator Alexianu.

Am fost aşezat lângă Lipkovska, care am observat că avea picioarele direct în şoşoni, fără pantofi... Sărăcise, mâncându-i bănişorii un jocheu de curse...

Aflând că sunt impresar, mi-a dat „pliantul" ei, cu cariera într-adevăr impresionantă.

Şi după retragerea nemţilor, a venit la Bucureşti, iar balerinul Gorki a ajuns la Paris. Nobilul guvernator Alexianu, care se purtase părinteşte cu ruşii şi îmi atrăsese atenţia să nu care cumva să critic în prezentare poporul uriaşului Tolstoi, a fost neîntârziat executat, drept mulţumire.

Lipkovska rămâne în Bucureşti. Va ajunge mai târziu la Paris.

Peste ani se reprezintă la o grădină din strada Doamnei o revistă de mare montare, *Am un miliard şi vreau să-l beau,* cu ansamblu numeros, încheiat de Măria Tănase.

în reprezentaţie, două vedete maghiare cu renume la Londra, Viena, Budapesta: Roszi Barszoni şi Oscar Deneş.

Normal, sunt puşi încheietori, vedete principale ale întregii reviste. Măria, penultima, înaintea lor.

Dar pentru că la teatru socotelile de la repetiţii nu se potrivesc cu reprezentaţiile cu public, care de fapt dictează succesul sau insuccesul, la premieră publicul a dictat ordinea apariţiei la rampă impunând-o pe Măria încheietoare şi cuplul străin trecându-1 pe locul ei.

Doinitoarea având enorm succes, normal, ştersese pe cei doi care veneau după ea...

De altfel, chiar cuplul maghiar, cu mare experienţă scenică, a cerut-o, înţelegând că nu poţi lupta cu evidenţa şi mai ales de a te produce!

Teatrul are secretele lui, care merg până la a te scoate din marea-ţi circulaţie, dacă „înaintaşul" care ţi s-a produs în cârcă are date mai valabile, program mai îmbietor!

Intrigată de tot ce se vorbeşte despre Măria în legătură cu „Miliardul" băut, Lidia Lipkovska se duce şi ea într-o seară în strada Doamnei, la revista ce acaparează buna dispoziţie şi bunul gust al bucureştenilor puşi pe distracţie. După reprezentaţie şi indubitabilul triumfal cântăreţei peste toţi ceilalţi, ajunge cu Măria la „Pajura; Neagră", unde doinitoarea cânta angajată cu un fabulos gaj.

Mai târziu, „Steaua polară" a Rusiei îşi va împărtăşi într-un .j interviu, cum şi cât a surprins-o şi impresionat-o arta Măriei:

„Am cântat pe toate scenele de operă ale lumii. Treizeci de-: ani am colindat prin metropolele globului şi am cunoscut marii artişti alcătuind galeria glorioasă din primele decenii ale veacului] acestuia. La teatrele de revistă, music-hall-uri, în hoaţele'^ Parisului, am auzit în repetate rânduri pe Ivette Guilbert, Damia, Frehel, Maurice Chevalier, Tino Rossi, Roşită Serano, toţi cu meritată faimă mondială; n-am să vă vorbesc acum despre excepţionala lor artă interpretativă. Vreau să vă mărturisesc, după ce am ascultat-o de atâtea ori pe Măria Tănase, că nimeni n-a reuşit să mă impresioneze aşa de profund cu interpretarea cântecelor populare şi a pieselor de muzică uşoară ca această femeie. Cântecul ei pătrunde în mine, mă răscoleşte, mă tulbură aşa de puternic, încât totdeauna plec ameţită, de parcă aş fi degustat o băutură magică; nu mă mai simt stăpână pe mine! Un demon, mânuind toate vrăjile, mă poartă cu el zile de-a rândul, un demon cu ochii verzi ca ai Măriei şi glasul ei ca o şoaptă adâncă ".

Prin o oarecare analogie cu „Miliardul" băut, ca să concretizez, să evidenţiez ce a însemnat autoritatea Măriei, marea-i popularitate, geniul ei, desprind din noianul serilor noastre de turneu una din ele petrecute la Suceava.

Eram la drum cu „Doina Argeşului" de Ia Piteşti. Dirijor, violonistul Moreanu. în afară de Măria, Luican, Guşti, Ana Ispas, Tita Bărbulescu şi Rodica Bujor. Turneu de 78 de zile.

Când am sosit în organizare la Suceava, la sala Dom Polski, vânzarea cam slabă. Oraşul având două gări, Iţcani şi Burdujeni, am făcut un afişaj debordant, pe urmele voievodale ale Marelui Ştefan şi Sfânt, pe trăsăturile de arcuş al lui Ciprian Porumbescu! Dar biletele se ţineau înţepenite în sertarul agentului.

Fiind în circulaţie nişte autobuze ce deserveau cele două gări, am profitat că nimeni, până la mine, nu le utilizase pentru reclamă. Ideea, reclamă umblătoare, fiindu-mi salutară, lumea a dat năvală, biletele epuizate până la sosirea trupei, pe care urma s-o întâlnesc.

Seara, la cabine, înainte de spectacol. Măria află că ceilalţi solişti comentaseră, din invidie sau din extravaganţă, că de ce numai ea să încheie reprezentaţia, să mai lase şi pe alta, pe altul.,. Nu numai ea e vedetă pe afiş Ia drum.

Şi draga de ea, scumpa Meme, destul de des „ciupită" şi vorbită, mă cheamă de la intrare, unde făceam controlul biletelor.

Punându-mă în faţa celor ce se încondeiază pentru intrare -un pic de ten, un strop de pudră - îmi dictează autoritar:

- Astă-seară, Ia dorinţa dumnealor, schimbi ordinea intrării în scenă! Mă bagi prima. Restul, facă dumnealor ce vor... Cât cânt eu, termină socotelile, să mergem imediat după, împreună, Ia vagon.

Aşa s-a şi întâmplat. Lumea, surprinsă de apariţia Măriei imediat după înălţarea cortinei, a aplaudat-o la fel de furibund, dându-i dreptul ei la buchetul de melodii alese de ea, pe sprânceană...

Nepreţuita Meme, nimic alt decât succesul obişnuit, cu rapuri şi rechemări...

Şi am plecat, lăsând spectacolul pe mâna celorlalţi, în continuare...

La ieşirea din teatru, îmi spune:

- Mergem pe jos, să ne mai răcorim.

Am coborât trei kilometri până la gara Iţcani, unde era parcat vagonul.

Noapte siderală. Atmosferă binecuvântată, de trecut voievodal.

Nu prea vorbeşte. Linişte deplină între noi, ca la o înţelegere.

Când să trecem apa din apropierea gării, unde ziua se pescuieşte, rupe tăcerea:

- Am plecat, lăsându-i în plata lor, ca să-i pedepsesc... Eu ştiu ce se întâmplă. O să aflăm sigur, o să ne spună Guşti, care e mai sincer şi n-are gărgăuni.

Ajungându-ne din urmă la miezul nopţii, cu toţii tufliţi, Guşti a ţinut să ne mărturisească:

- Ne-ai dat o lecţie, coană Mărio! Lumea a plecat treptat, neavând să te mai aştepte... încât, la încheierea programului, Rodica Bujor, sala era aproape goală!

Şi toţi au dormit p.e brânci, în drum tocmai spre Tulcea, năuciţi de succes...

Ştiind de la Bucureşti pasul greu de făcut, Suceava - Tulcea, într-adevăr cu o ajutătoare zi de relache, amabilul Socaciu, cel care distribuie şi are supravegherea vagoanelor teatrale, sosit la Iţcani să soluţioneze în timp util marea distanţă şi să-şi încaseze „obolul", mă scoate în noapte jos pe peron. După ce îl „onorez", mă informează că a aranjat cu regulatorul de circulaţie să fim ataşaţi la primul accelerat şi a obţinut toate promptele „schimbări" la Buzău, Făurei, Feteşti, Medgidia.

înaintea lui Socaciu, care nu o dată răspunzând la apel ne-a scos, dăruit, din atâtea încurcături şi cu care acum, în aşteptarea acceleratului, îmi preumblu paşii pe interminabilul sonor peron de la Iţcani, ocupase această oricum rentabilă funcţie, un oarecare Alexandrescu. Ultima oară când m-am dus la biroul său, în strada Berthelot, pe lângă catedrala Sf. losif, să-mi aprobe un vagon pentru turneul cu *Dansul morţii* de Schnitzler (Mania, Ciprian şi Lungeanu), 1-am găsit mort, căzut în timpul serviciului lângă birou, acoperit cu nişte ziare, într-adevăr, inima-i era înecată în grăsime.

Ţignalul ascuţit al locomotivei acceleratului înviorând staţia, ne desparte, eu urcând în vagonul ataşat, la odihna binecuvântată.

Ajunşi la Tulcea, vagonul nostru este tras la debarcader, pe o linie moartă. Agentul Psima, care are cafenea şi deprinderea, de câte ori îl călcăm, să ne facă rost de icre de ştiucă, ce sunt prohibite, şi după mine mai gustoase ca cele negre, mi se plânge:

- Sunt necăjit că patronul de la cinema „Scupieski" nu mi-a

acordat sala jJecât pentru o singură reprezentaţie, cu toată năvala tulcenilor, în rest, reprezentaţiile filmului, închirierea lui depăşindu-i posibilităţile Nu 1-am putut convinge, aşa că jucaţi numai la ora 17. Au rămas pe din afară şcolile şi foarte mult poor.

La teatru, bucşeală nu glumă, mai ales că Măria nu fusese de mult, tot cu mine, în urbea lipovenească a Maniei Antonova şi a lui George Georgescu, directorul Filarmonicei bucureştene.

Cu toată avalanşa ovaţiilor şi repetatele bisuri nu numai ale Măriei, ci şi ale celorlalţi, fiind vară, spectacolul s-a terminat pe lumină şi s-a dat drumul la film.

Ieşind cu Măria în faţa sălii, ea dă cu ochii de două cătane.

Familiară şi vorbăreaţă, li se adresează:

- Măi tată, ştiţi cine sunt?

; Soldaţii nu răspund, par a nu o cunoaşte.

Neprimind nici un răspuns şi ca şi cum ar dori s-o cunoască, cântăreaţa bătându-i amica! pe umăr vrea să le remedieze neştiinţa:

; - Măi flăcăi, la voi în sat nu sunt difuzoare? » - Sunt, coană.

- Şi nu m-afi auzit cântând?... Eu sunt Măria Tănase!

- Se poate, dar noi fiind la armată, am cam lipsit din sat...

-- Uite ce e, fraţilor, să mă însoţiţi şi pe mine până la vagon, doi paşi, se vede de-aici, nu de alta, mi-e teamă că mă fac ruşii „poştă"!...

Cătanele râd, se prind, unul trece în dreapta, celălalt în stânga Măriei.

Eu, strângând servieta cu încasări, după ei.

Ceas n-am purtat, ca şi pălărie, bască, şapcă, umbrelă în viaţă, aşa că pericolul„*davai ceas, davai palton "* n-are cum se ivi. Am precizat că suntem în plină vară, fiind în haină.

O aud pe Măria adresându-li-se la drum:

- Să n-aveţi grijă, n-o faceţi gratuit, veţi fi recompensaţi.

Cele două cătane îşi bombează torsurile, luând aer în piept...

Eu mă fac că n-aud, ştiind-o stricătoare de bani fără măsură...

Ajunşi la vagon, Măria împinge pe cel din dreapta pe scară să urce, ea după el, trăgându-l pe celălalt de mână, să ajungă sus, pe coridorul vagonului.

Eu, după toţi trei ca o rachetă, mă îndepărtez cu reţeta în cuşeta mea, care e în celălalt capăt al vagonului.

Şi o aud pe Măria din cuşeta ei, de la mijlocul vagonului, să nu fie pe osii...

- Gaby, dă-le câte 5.000 de lei fiecăruia.

Mă fac că n-aud. Scot numai capul să văd dacă însoţitoarele cătane au coborât. Aş! înlemnite în acelaşi loc, aşleaptând pezevenche executarea ordinului Măriei.

După scurt timp, Măria, cu rochia aruncată după ea, în cămăşuţă, cu pulpele dezgolite, ieşind pe coridor, dă cu ochii de cei rămaşi interzişi, încă în vagon...

- Măi tată, aţi primit recompensa?

ţr Răspunde unul din ei:

— Nu, cucoană. Nu ne-a dat nimic...

Şi valvârtej, intrând peste mine şi cotrobăindu-mi servieta, Măria trage din banii făcuţi de mine chită, suma dictată.

Aleargă la cei doi şi numărându-le la fiecare în palmă câte cinci m i are (erau cât roata carului) îi bate. pe fiecare pe umăr, conchizând părinteşte:

- Duceţi-vă cu bine şi eliberare rapidă şi uşoară!

în faţa noastră, la fereşti, nepăsarea ireverenţioasă a apelor milenare ale Dunării îşi păstrau supremaţia, drum fără pulbere, spre mare...

A doua *71,* treziţi în gara Constanţa, Măria, tot în „neglije", vine la mine în cuşetă, la socoteli.

Eu, tovarăş la egalitate cu ea. După ce achitasem totul, rămaşi 18.000 (optsprezece mii) de iei din care ea î i „cadorisise" pe | cei doi apărători de ruşi, împotriva voinţei mele, cu zece mii de lei. l Din cale afară de galantă... Ii întind 4000 de lei.

- Ce-i asta?!... aproape se zborşeşte la mine.

— Cât ne-a rămas la fiecare.

- Cum e posibil, a fost lume şi pe pereţi...

- Ai dreptate, dar văd că habar n-ai că pentru un singur spectacol ne-a rămas foarte bine optsprezece mii de lei.

- Deci 9000 de partea fiecăruia.

- Iar ai dreptate, dar văd că uiţi, că împotriva voinţei mele, ai „umflat" din servieta cu încasări zece mii cu care ţi-ai achitat paza celor doi soldaţi până la vagon, să nu te facă ruşii „poştă"!

- Care soldaţi? Vezi-ţi de treabă!

Şi-mi părăseşte cuşetă, aruncându-mi banii pe banchetă şi ameninţându-mă: ,4t. ,«b - Să ştii că renunţ să-mi mai fii impresar. Ti-o jur!

Mă duc după ea şi o aduc înapoi la mine în cuşetă.

— Scumpeteo, fii rezonabilă, din optsprezece mii dacă scazi
zece mii, rămân opt mii, patru tu, patru eu; socoteală exactă, eu participând la danie mai mult decât frăţeşte, fără să fiu păzit...

Citesc în ochii ei parcă se mai înduplecă...

— Patru mii de lei, bani buni.

- O crezi tu.

- în orice caz, mai buni decât mia de lei cu care îţi miluiesc geniul, matineu şi seara, orchestrele populare. Şi tu renunţi Ia mine atât de uşor?

— Vezi bine.

- Uitând de obţinerea mea de la regiune, să plătim în acest turneu soliştii după tarif, să dăm orchestrei o sumă fixă şi să rămânem şi noi cu ceva câştig. Fără acest aranjament al meu nu mai puteai tu să cotrobăi servieta cu tulcenele încasări şi să fii atât de generoasă cu leţii care te-au adus ireproşabilă până la vagon!

- Fie! Dă-ini banii. Şi să mă conduci la plajă, mă îmbrac într-o clipă, „drege busuiocul", ca şi cum nimic n-ar fi fost între noi. împăcată.

Culeg după banchetă miile aruncate cu atâta înverşunare şi i le restitui, gata îmbrăcat să ajung la o grădină de vară, de pe lângă renumitul liceu local, unde jucăm pentru prima oară!

Când am coborât împreună treptele micuţei săli de aşteptare a vechii gări, unde Millo juca pe butoaie în compania lui Mihalache lonescu, secretarul Iui şi bun Ia toate, Mincu-Ţaţa Miţa, Soreanu, Ollăreanu, Coco Demetrescu, tatăl genialului poet Radu Gyr, chinuit feroce de trădătorii comunişti la Aiud, Măria se opreşte la o bătrână zdrenţuită, care cu mâna întinsă sub soarele încins speră într-un bănuţ, să-şi ia o bucăţică de pâine...

Doinitoarea oprindu-se la ea, o mângâie pe obrazul scorojit şi scoţând din poşetă toţi cei patru mii îi depune în palma nădușită de soarele torid.

— Măicuţă, de la mine puţin, de Ia Dumnezeu mai mult!

Seara, înainte de începere la grădină. Vine invitată de mine Mania Antonova, care, protagonistă la Teatrul constănţean, înregistrase un mare succes în Crucinina din *Vinovaţi fără vină* de Ostrovski, Şmaga - Titică Morţun.

Măria i se plânge că, venind un invalid mult înainte de spectacol să-i ceară un ajutor, m-a rugat pe mine să-i împrumut 2000 de lei. Şi că fără să întârzii i-am răspuns pe loc: „

ivfirv - N-am nici un ban.

Şi după o semnificativă întrerupere. Măria o descoase pe vechea ei prietenă:

- Când ne-am despărţit la plajă avea la el 4000 de lei, ce i se cuvenea de la Tulcea. Ce-o fi făcut cu ei? Mai ştii, o avea pe vreuna la Constanţa...

- Habar n-am. Tot ce pot să-ţi spun e că întâlnindu-mă pe stradă mi-a dat plicul cu invitaţia pentru astă-seară. atrăgându-mi atenţia: „vezi că împreună cu invitaţia în banca întâi ai şi nişte bani să-ţi iei ciorapi..." Şi am găsit chită patru mii de lei!

Cam cum văd, Măria şi-a dat seama sub luna nopţii respective pe cine aveam la Tomis, unde Ovidiu, printre barbari, să moară nu voia...

ŞTEFAN CEL MARE, MIHAI EMINESCU, MĂRIA TĂNASE...

Uităm că suntem trecători prin lumea aceasta... Şi ne desfăşurăm răi, culpabili, vindicativi, apucători! Nu băgăm la cap că ne ducem de pe pământ, unde am trăit fără sârg, în patru scânduri şi nici unul nu s-a înapoiat din veşnicie...

într-o seară, la cabinele Naţionalului bucureştean, la *Regele Lear,* cu Storin. O gazetăriţă tânără pune din cabină în cabină aceeaşi întrebare:

- Ce e teatrul?

Răspunde Dinu Săraru venit la un prieten actor, nu ştiu dacă pe-atunci sau mai târziu, la Teatrul Mic:

— Pentru mine teatrul este politică!

Condeiera trece mai departe şi ajunge la feciorul unui fost comedian de nenumărate ori şi director de trupă, care sfârşise în strada Castelului la Braşov, ca protagonist a! teatrului local.

Răspunsul actorului angajat al primei noastre scene:

— Teatrul e o gară...

Şi jurnalista pătrunde în altarul cu machiaj premergător scenei al meşterului Storin, care, aproape orb, e răsfrânt de apele

oglinzii gigant al teatrului românesc, teribil Holofern al lui Hebbel, neuitat Vulpaşin al Iui Gemy Zamfirescu.

- Maestre Storin, ce e pentru dumneavoastră teatrul?

Vocea de stentor a uriaşului tună, ştergându-i pe cei dinainte:

- Teatrul pentru mine e o catedrală!

Şi s-a făcut tăcere până la Dumnezeu.

Din nou Măria vrea „multe schimbări de decor"..., se mută în Popa Nan 32, colţ cu Mecet.

într-una din zile, trebuind să ajungă la Radio, mă roagă s-o însoţesc cu autobuzul. Pe aceeaşi banchetă, lipiţi unul de altul, încerc o stranie senzaţie prin ce fărădelege de gândire, simt aripa morţii pe umărul ei... Sigur semn rău, dar nu i-am suflat nimic.

Sărbătorindu-se aniversarea Institutului de Folclor în sala C.C.S. din strada Lipscani, .Măria cântă trei doine.

Directorul Sabin Drăgoi, compozitorul operei *Năpasta,* după Caragiale (George Folescu, magnific Ion Nebunul, Spiridon, Dumitrescu-Dragomir, Măria Cojocărean, Anca), mulţumindu-i, îi preamăreşte activitatea:

„Prezenţa dumilale printre noi, la muncă, dar şi la sărbătorire, arată dragostea ce o porţi cântecului popular şi. celor ce se străduiesc să-l culeagă şi să-l valorifice. Aplauzele deosebii de calde, cu care au primii cei ce au participat la festivitatea noastră cântecele dumitale, dovedesc preţuirea folclorului muzical românesc şi a uneia din cele mai de seamă interprete ale lui.

într-o vreme când unii critici muzicali socoteau că selectarea cântecelor noastre populare trebuie să se orienteze numai la cele cu conţinut «optimist», eliminând astfel din comoara noastră folclorică doinele şi baladele, cristalizând în stihurile lor suferinţa de veacuri a poporului nostru în cursul zbuciumatei lui istorii, Măria demonstrează prin interpretarea celor trei doine strălucirea inestimabilă a acestor creaţii".

La Dalles are loc un concert dedicat lui Ion Vasilescu, craiovean ca şi mine, care în Bănie, când eu eram licean, suplinea catedra de muzică la Liceul „Caro! I", se purta cu largi nădragi charleston şi „tapa" şcolarilor la ore, peste vigilenţa directorului Nicolae Balaban, foxtrot-uri şi şimi-uri... La Conservatorul Cornetti din strada Kogălniceanu, unde profesau şi doi Bobeşti: Aurel - cel mai înzestrat din familie, tatăl viitoarei celebrităţi mondiale Lola Bobescu, cea care în prezent trăieşte la Bruxelles,

prietenă cu regina Fabiola şi profesoară la Conservator la catedra virtuozului Ysaye - şi Jean - mai târziu dirijor la Opera din Cluj şi apoi la Bucureşti, Vasilescu preda contrapunctul, una din cele mai dificiie categorii ale tehnicii muzicale.

Fotbalul era la început, dar oltenii, să nu se lase mai prejos, aveau numeroase echipe: „Rovine-Grivita", „Craiovan", „Generala", „Tricolorul".

Un jucător foarte bun, masiv, atletic, Augustin Botescu, ajuns peste ani antrenor al echipei naţionale, şi un altul, Traie Dumitrescu, devenit doctor şi multă vreme medicul echipei României.

Ion Vasilescu, înrudit de la început cu sportul nebunesc de astăzi al balonului rotund. Adică avea un frate care urma dreptul şi juca destul de bine la „Rovine- Griviţa", titular pe postul de fundaş dreapta şi pe fratele.soţiei, Zwilingher, care era remarcabil portar al echipei „Craiovan", excelând în plonjoane şi destul de des apărând şi periculoasele 11 metri...

Spune-mi câţi ani or fi de-atunci neuitată, sfântă a mea îndepărtată copilărie?!.„.

Revenind la Dai Ies, în acest concert a debutat gălăţeanul Nicolae Niţescu, a cărui voce melodioasă face ravagii şi astăzi, peste fruntarii, în special triumfând în Israel şi Canada.

Măria, aducându-şi aminte de trecut, cântă două piese ale compozitorului sărbătorit, *Habar n-ai tu* şi *Mi-am pus busuioc în păr,* componist de care făcându-se eroare s-a spus şi s-a scris că a fost creatorul muzicii uşoare la noi, când în realitate el a venit după zece ani de la apariţia *Crucii albe de mesteacăn* a lui Fernic, veritabilul creator al muzicii uşoare în România.

Se „lipeşte" de Măria talentata sculptoriţă Florica Hociung, de la Focşani, rudă cu Petre Liciu. Sâcâită de nelinişi, de îndoieli, până la urmă reuşeşte să-i facă bustul care se află în holul Teatrului Tănase, de unde pasărea măiastră şi-a luat zborul în nemărginire... O răstălmăcire fidelă - frunte înaltă cu misterul gândurilor multe şi mărunte în hăuitul văilor, colnicelor, pădurilor haiduceşti... Părul strâns mănunchi - nu negură, lumină! Arcadele sprâncenelor streşini ale caselor ţărăneşti de la Iad, Bogaţi, Leordeni, Zăvideni cu luna şi zoborul îngerilor ascultători extaziaţi pe ele... O privire peste abisuri... Şi gura ferecată, totuşi gata să se desferece şi să intoneze melodios ardent cântecul milenar românesc peste lume!

între timp, ajunge la urechile Măriei că meşterul *Cuvintelor*

potrivite, Tudor Arghezi, stă prost cu lemnele în deal la „Mărţişor", deasupra Livezii cu Duzi. Se demnează şi îi trimite.

Din nou teatrul de lângă Liceul Lazăr, fostul „Municipal", apelează la harul Măriei. De astă dată e invitată „în reprezentaţie" să interpreteze rolul unei ţărănci bătrâne în piesa *Horia* a lui Mihail Davidoglu, de Lucia Sturdza Bulandra, noua directoare.

Măria acceptă cu bucurie rolul Măriei Paven, piesa istorică tratând răzmeriţa de la 1784 din Transilvania, însufleţită de cei trei martiri, .Horia, Cloşca şi Crişan, până la urmă zdrobiţi pe roată la Bălgrad (Alba-Iulia), unde mai târziu avea să fie chinuit şi Avram lancu.

Rolul Măriei din *Horia,* doar câteva replici, însă ea profită să introducă un „bocet" cu care electrizează sala şi comportându-se „Ia replică" întocmai celorlalţi artişti dramatici, deşi de fapt e mare cântăreaţă...

Şi iată cum haru-i multiplu adevereşte o dată mai mult anticiparea lui Ciprian, şi „diştept" (vorba lui „Nenea" Buzău) şi mare „sforar" teatral.

La premieră, aplauzele le declanşează şi le întărâtă cel ce scrisese:

Un cântec vine de la han
Şi vinu-i bun şi tu eşti dulce,
Şi-aş vrea înfăşurat în părul tău bălan,
De-a pururi carnea noastră de vie să se culce...

Ghici, iubite cititor, identifică-1 pe ierodiaconul losif N. Theodorescu, născut la Bucureşti, care a debutat la „Liga ortodoxă", alias nemuritorul Tudor Arghezi.

După premieră, doamna Bulandra, care căutase în timpul repetiţiilor să impună cântăreţei punctul său de vedere asupra rolului, dându-şi seama că Măria n-a făcut decât ce i-au dictat simţirea, mintea şi harul, neîmprumutând nimic din sfaturile dumisale, conchizând că la astfel de specimene eşti obligată sau obligat să te laşi păgubaş şi pentru oricare viitoare dată...

Totuşi, în faţa evidenţei biruinţei Măriei, Ia scurt timp a propus dulcinee! din Livada cu Duzi s-o angajeze, tot la „Municipal" (devenit mai târziu Teatrul „Lucia Sturdza-Bulandra"), „în reprezentaţie" pentru principalul rol din *Mutter Courage* de Brecht. împrejurări potrivnice au împiedicat teatrul să mai programeze piesa. .. ;u.

Inegalabilul aed, dramaturg şi academician Victor Eftimiu avea să scrie după izbânda Măriei în *Horia:*

„N-am să uit niciodată accentele tragice pe care, în rolul unei ţărănci bătrâne, le-a scos admirabila cântăreaţă în drama istorică Horia *a lui Mihail Davidoglu, jucată mai acum câţiva ani la «Municipal», înfăţişa o mamă care-şi plânge copilul. Câteva replici numai, câteva bocete de mare intensitate, care te străpungeau. Era vibraţia unei coarde de violoncel, pe care o făcea să freamăte un arcuş magic, o prelungire în auz şi în suflet, o melopee obsedantă, pe care mi-a fost rareori dat s-o aud la cele mai mari tragediene".*

\ se alătură Florin Tornea: „*Mărturisesc că aprehensiunile ce nutream la gândul că Măria Tănase, rnaestră în mlădierea viersului popular, a fost chemată să joace rolul Măriei Paven, s-au topit în surpriza unei satisfacţii. Covârşit în scena bocetului, Măria Tănase a cucerit şi după aceea centrul dramatic al scenei, cu o nebănuită ştiinţă de a îmbina fermitatea caldă cu accentele dure, cerebrale ale neîndurării virile ".*

Revedere cu năzdrăvanul Lae Perescu la Caransebeş. Un nou turneu cu orchestra populară „Lazăr Cernescu". într-una din zile, Lae mă duce la Raion să văd şi cum trăiesc fârtatii comunişti... Mă invită la o friptură.

Când ne serveşte comanda, mă închin, în timp ce toţi românii o duc greu cu carnea, aproape dispărută pentru ei şi scumpă foc, la Raion, o pălească enormă dă afară din farfurie, cu cartofi pai şi conopidă murată, preţul, 3,50 lei una.

începem turneul cu bucla de la Caransebeş la Sarmizegetusa. La Otelul Roşu (fost Ferdinand) sunt în casa de bilete în ziua reprezentaţiei. Nu mai sunt bilete. Ciocăneşte cineva în geamul ghişeului.

Ridicându-mă, o arătare bătrână, o huidumă stăruie:

- Vreau şi eu patru bilete.

Răspunde agentul:

-Nu mai sunt.

- Vă rog...

Mă uit bine. Parcă aş cunoaşte trăsăturile solicitatorului, t Kotormani Fachirul, fostul celebru halfcentru al „Ripensiei", mulţi ani campioana României şi pe acest post internaţional titular în echipa naţională.

O clipă, sufletul îmi dă ghes. ÎI rog pe agent:

- Fii bun şi dă-mi un petec de hârtie.

După care scriu şi semnez: patru locuri gratuite. Şi întinzându-1 celui de Ia geam:

- Domnule Kotormani, eu sunt impresarul turneului, te rog să beneficiezi de intrările de pe această ţidulă, la fel cum ai fi plătit. Domnul agent aici de faţă are să mă asculte şi să-ţi pună patru scaune, căci eu am o datorie faţă de dumneata...

Atât fostul marcator de goluri, cât şi agentul fac ochii mari. Continui:

- Nu de alta, dar dumneata sportiviceşte mi-ai încântat de atâtea ori tinereţea, te-am aplaudat îndelung, stăruitor, cum o vei face şi dumneata aplaudând-o pe Măria noastră!

- Se înţelege şi mulţumesc, şi se desprinde fericit împăturind petecul de hârtie, ca şi cum, la anii tineri, ar fi marcat gol, cu un şut bombă de la mare distanţă (i se întâmplase de atâtea ori...).

La Poiana Mărului, tărăncile sunt aşa de frumoase, că le opreşti căruţa în loc să le cercetezi...

Şeful staţiei la Sarmizegetusa e un uriaş cu statura Storin -îi dau invitaţia respectivă şi el mă serveşte cu nuci curăţate şi cu ţuică.

Gara nu are decât o linie de trecere, aşa că aranjează să ne fie tras vagonul pe o linie moartă la Subcetate.

Ajuns în ceaunul dacic la şcoala de Ia Sarmi, cum este alintată localitatea, într-o toamnă cu soare cald, dulce şegalnic, prin ferestrele deschise şi în faţa unor vestigii romane, aud dascălul turuind Ia ora de rusă:

- Adin, dva, tri, citire...

Ocupaţia sovietică pe urmele umbrei lui Decebal, înfiorând desişul pădurilor... Sfântă istorie, cât amar noian de ani trecut-a de-atunci pe crugul timpul?...

Seara, în faţa sălii, vând bilete. Leliţele de la Sarmi sunt făţoase, cadre de Hollywood! Din descendenţă poartă opincuţe cu ţinte, cum cândva, pe caldarâmul Bucureştilor, a purtat şi Măria, din pricina platfusului.

Leliţele nu se jenează, firesc se aşază în poalele flăcăilor şi privind cum îmi merge mâna In ruperea biletelor şi luarea banilor, cu deosebită dezinvoltură îşi tot freacă şezuturile de pulpele voinicilor, până le sticlesc ochii de avidă plăcere. Un simulacru de act sexual, ele cam curve, însă frumoase, răpitoare, de ecran!

Ventura era grozavă în rolul Domniţei, fiica lui Decebal, din piesa *Lupii de aramă* de Adrian M an i u, cu care s-a deschis, în 1927, prima stagiune a Teatrului „Măria Ventura", piesă pusă magnific în scenă de Victor Ion Popa, De ce această titulatură a piesei? Deoarece strămoşii noştri îşi sfinţiseră vitejia, punând pe stindardele lor nişte capete de lupi.

De la aste capete simbolice, strămoşeşti, ajungem prin Făget, comuna inimosului poet Traian lancu, care mult mai munceşte cu folos în conducerea Uniunii Scriitorilor, cu turneul la Lugoj şi, în linie dreaptă, la marele oraş de pe Bega, Timişoara.

Vineri, la Timişoara, Măria primeşte de la Mihail Sadoveanu, Prezidiul ţării, titlul de laureată a Premiului de Stat, în valoare de douăzeci şi cinci de mii de lei.

Pe scenă, în sala celui mai mare cinematograf timişorean, o mie trei .sute de locuri, cu Marcel Budală la acordeon şi orchestra aliniată o preamăresc pe Măria în câteva vorbe grăitoare...

Budală trage pe clape, ca să mă îngâne din când în când melodios!

Lae o aplaudă pe Măria de la arlechin şi sala. în picioare, după el.

Măria se explică publicului, ridicând în slăvi gestul sadovenian şi pe autorul lui *Nicoară Potcoavă.*

Lumea aplaudă din nou.

Cel ce scrisese cu geniu la începutul *Vieţii lui Ştefan cel Mare* următoarele ilustrative rânduri:

„ *Povestea aceasta, a «Zimbrului sombru şi regal», o spun mai mult pentru ai mei: are un caracter intim: vorbeşte de un strămoş.*

Ştefan Voievod Muşata, apărut inexplicabil în aparenţă în viaţa acestui neam, dezvoltând o forţă în dezacord cu mediu contimporan şi realizând o operă armonioasă ce rămâne încă pildă pentru ce va să vie.

Seminţia daco-română a produs doi ţipi de geniu, deasupra vremii lor: un mare organizator — acesta, şi un mare om de nimic -adică un poet.

Sinteza e în tainele viitorului, dar Dumnezeu ne-a desluşil-o trimiţându-ne pe aleşii Săi.

Ordinea (politică şi economică) şi frumosul (intelectual şi moral) sunt singurele justificări valabile ale umanităţii în curs, în faţa Celui-etern.

Puterile haotice ale lui Ghinghis-Han de mult sunt pulbere şi uitare.

Pilaştri de la Memfis şi numerele de aur ale lui Pitagora vor domni până la istovirea ciclurilor " este la fel de categoric cu Măria ca şi cei doi demiurgi, Ştefan cel Mare şi Mihai Eminescu, din naintea ei:

„ *Pentru a fi ilustrat fără egal inegalabilul nostru folclor "*

Doi ţipi de geniu? De ce nu şi a treia, Măria Tănase?...

Premiul de Stat, 25.000 de lei; alte trei mii gajul, vineri, sâmbătă, duminică - şi luni la Craiova, Măria nu mai avea nici un ban... Pentru că scumpa dădea totul după ea, în disperare, nepăstrându-şi nici o pitula...

Subliniez încă o dată ce răcea din ea generozitatea cu care se născuse, plus nici un fel de respect de moneda sunătoare...

Şi turneul ajunge în zorii zilei la Slatina.

O dată cu vagonul dezlegat şi parcat în staţie, Măria dictează conducătorului, mai mult adormit, acesta şi noctambul, şi băutor:

- Lae, pe ce lume sunteţi voi?

- Pe lumea asta, nu pe cealaltă, coană Mărie, răspunde dolofanul nerevenit, nu bine pus pe picioare...

- Tu n-ai văzut că de la plecare până acum cămăşile orchestrând lor şi-au schimbat culoarea? De îmbâcseală, de fumul trenurilor, praf, cărbune. Scoală-i şi aduceţi-le claie peste grămadă la mine în cuşetă.

-S-a înţeles.

-Nu-ţi spun mai mult. Am să văd ce-o să fac. Aseară, pe scena Naţionalului craiovean, teatru vechi, cu tradiţie nu mi-a plăcut iziniţi cum erau nici Murg, nici Petrică Cap de cal, nici Jecosu. Hai, repede, dă-i brânci!

Şi coboară trăgându-mă după ea, sumar îmbrăcată, în dosul gării, fără să mai spună ceva. Ca să aflu imediat tâlcul.

într-o curte, în soarele răsărit al toamnei, o femeie spăla într-o albie nişte rufe.

Măria a deschis portiţa şi a intrat valvârtej peste ea:

- Mă cunoşti?

— Da, v-am auzit aseară la radio.

- Pentru asta să-mi faci un serviciu: îmi încălzeşti apă, îmi împrumuţi albia şi îmi stai în preajmă, am de spălat ceva.

- Pe dumneavoastră cu drag vă şi ajut.

-Nu e mare lucru, nişte cămăşi ale lăutarilor... Şi deseară, pe lângă recompensă, te poftesc şi gratuit la teatru.

- Mă bucur. Sărut mâna.

întorcându-ne la vagon - boarfele strânse - Măria arborează o bluză cu mânecă scurtă şi papucei de casă. Şi s-a întâmplat, de necrezut, următorul travaliu: Meme, care trăise marital cu ambasadorul nostru la Madrid, fermecătorul Radu Crutescu, şi care când activa la Berlin îi trimitea doctor german să constate cum stă cu sănătatea, concurând-o pe Lenuţa, spălătoreasă ei, .rămasă la Bucureşti, spală în trei ore 25 de cămăşi bărbăteşti!!!

Aşa că, la ora unsprezece, cămăşile întinse pe frânghie în bătaia soarelui fâlfâie ca nişte drapele de paradă, încât până la matineu, uscate şi călcate.

în răstimpul până la matineu, lumea ce trece la gară sau vine de ia tren, dând cu ochii ,de atâtea cămăşi în modestă curte, se întreabă cine o fi pricopsitul să dispună de unul singur de atâta lenjerie - şi încă la Slatina?!... Dar dacă printre ele întâmple-se să fie şi a „fericitului" — mană cerească pe capul şi viaţa lui!

înainte de primul gong, cu orchestra gătită, la glanţ, apretată, Măria îi atrage atenţia lui Lae:

- Cred că-ţi plac cum strălucesc Burbonii?... Aşa că pe viitor să nu mai faci din mine spălătoreasă... Ştii ce ai de făcut!

- Se-nţelege, sărut dreapta, drastică Măria Terezia!

Ajunsă la Bucureşti, Măria îl ajută stringent pe Ternistocle Popa să fie ceva de capul lui...

Apare la Editura Meridiane, destoinic condusă de Sorin Movileanu, în colecţia „Figuri de seamă ale teatrului românesc", o cărţulie: *Tony Bulandra.* Cu ilustraţii, splendide fotografii ale prinţului de la Heidelberg, în creaţiile sale principale. Cu afişe, vechi distribuţii în care magnific s-a produs şi el în sute de roluri urmându-şi meşterul adorat de el, demiurgul Constantin Nottara.

Textul semnat Mihai Vasiliu, tară vibraţie, drept oarecare. Iar cuvântul introductiv al Luciei Sturdza-Bulandra, insuficient, inexpresiv.

în schimb, lichidează totul Meşterul Tudor Arghezi, care

înscrie încă o pagină de geniu, care exclus să fie egalată de alt condeier şi atât de meritată de Tony Bulandra; nobil cavaler medieval ce a vibrat ca o lamă de Toledo cât fost-a să se poarte bătăliile teatrale adevărate.

în noaptea „Mărţişorului", luminată de lună, să i-o parcurgem:

„// sunt dator, când frunzele încep să se ivească, să las o foaie să-i cadă din caiet pe mormânt.

Ii sunt dator pentru că l-am ascultat pe vremuri, corect şi sobru în personajul jucat, pentru că l-am văzut trăindu-se pe scenă cu încredinţare.

Câteodată, identic întotdeauna, l-am acuzat de monotonie, atunci când el avea dreptul de personalitate la ea - şi m-am căit. î i sunt şi pentru această întristare dator.

Ii sunt dator pentru cavalerismul lui, pentru linia neîntreruptă a unei vie (i realizată pe un concept. Se vedea în el un decalc de pe voinţă, şi această izbutire a unui om e o nobleţe. Nu ştiu câţi oameni merită elogiul bărbatului echilibrat pe un moral.

fi sunt dator pentru că nu mi-a ieşit înainte cu vederile şi comentariile lui, singurul artist de teatru care nu, şi-a explicat geniul, preferinţele, punctele de vedere, filosofia cabotină. Acţiunea, opinia şi râvna lui dura cât ţinea ridicată cortina. După aceea el nu mai auzea şi nu mai ştia nimic.

Ii sunt dator pentru că ştia să umble, să salute şi să râdă cu măsură, elegant şi distant; pentru că nu s-a căciulit şi n-a primit căciulire.

Curat ca un fulg, gătit şi zvelt ca o tuberoză, seriozitatea lui interioară avea adiacente cu melancolia eternă. Nu mi-a părut niciodată actor pe scenă, era personajul adevărat, ca un tablou care nu gesticulează dincolo de cadru. Bulandra, întreg în sine însuşi, era concentrat până la metal.

Ii sunt dator că se purta ca un prinţ, că vorbea graiul pe care-/ adunăm cu condeiul din peliniţă şi mălură, între lăutarii accentului şi ai conduitei ca Făt-Frumos. Semeţia lui delicată n-a spus niciodată că a suferit.

Ii sunt dator pentru că l-am găsit, ori de câte ori l-am căutat, invariabil, ca o carte înmănuşată în fin marochin, la locul ei, pe marginea bibliotecii, de-a curmezişul, exemplar ales, de rafinament.

// *sunt dator pentru că ultima oară când l-am întâlnit, acum câteva luni. nu i-am strâns cu destulă putere mâinile pe jumătate zburate, l-aş fi lăsat în palmă o amintire, intuiţia slovelor acestora, pe care nu le-a bănuit şi pe care nu le mai citeşte.*

Pământiile, fii îngăduitor cu acest Hamlel.

După aplauzele sălilor strălucite, nu te aşterne limpide, cu uitarea ta peste el. Lasă vântul să-i cânte din chitara, m singurătatea lui de acum. Lasă primăvara să adune basme şi mierle împrejurul acestui descântător. El şi-a luat şi a plecat cu ele, toate sufletele pe care le-a născocit. Lasâ-ne să ne aducem aminte şi noi.

Eram dator să las să cada o foaie pe mormânt, cu şoapta ei de hârtie..." . . .

Şi de emoţie, la final, luna s-a pierdut mai dihai m pagini, dimpreună cu o surată a ei, pârdalnică stea filanta în drum spre mare, ambele zbicind lacrimile de rouă ale dimineţii pe pergamentul arghezian...

Măria, intrând la ..Ansamblul de Estradă", cântă la sala Savoy" două cuplete - *Deh!* şi *Zi-i Avarie, zi-i,* dovedindu-se la fel de mare zicătoare de cuplete; ca la sala 174 din Calea Victoriei sa lanseze tulburătoarea-i *Ciuleandra* şi să creeze nuanţat nostalgic o piesă dulce a talentatului Nicuşor Kirculescu, desăvârşit pianist, „Prima poezie".

E făcută Artistă emerită, regimul comunist uitând că ea e de mult Artistă a poporului, mândrie a Neamului Românesc!

La fel dă prestigiu şi triumfă în *Revista 58* şi *Bucureşti 500,* cu prilejul împlinirii a cinci secole ale scumpului nostru Bucureşti.

Ca mai târziu să cânte în actul 11 a! revistei *Vitamina M... Muzica,* divina romanţă, creaţia ei, muzica şi versurile:

Zboară, zboară păsărică şi te du!
Smulge-mi, rogu-te păcatul şi ia-l tu!
Du cu tine sufle t u-mi îndurerat,
ʼʼ*C-a-ndrăznit şi flori din spini a adunat.*
'V *Şi să-mi cânţi, să-mi cânţi*
De dragoste şi dor...
Inima să mi se frângă şi să mor;
Inima să mi se frângă de păcat

C-a iubit ce-n lume
Nu i-a fost iertat!...

Mai apare în *Revista 62,* după care părăseşte Teatrul Tănase.

MĂRIA DESCOPERĂ UN PUTERNIC FILON FOLCLORIC

Ascuitând-o cu sfinţenie şi admiraţie pe Măria, ilustrul Mihail Sadoveanu o taxează drept *„cel dintâi autentic rapsod al acestui pământ".*

Şlefuitorul de giuvaeruri a! *Cuvintelor potrivite* înscrie tară greş: *„Pe o carte a cântăreţei Măria Tănase celei care a creat folclorul din nou ".*

Iar Nicuşor Constantinescu, cel ce de nenumărate ori i-a compus texte şi a pus-o în scenă, conchide: *„Măria este o drăcie a lui Dumnezeu!".*

Cândva, ia o repetiţie generală a Teatrului de Estradă, pe care încă nu-i părăsise, Măria, căreia nu-i ieşea „pasenţa" succesului, mă ia cu ea la Parcul Herăstrău, poate îi deschid.capul, îi dau o idee.

N-a fost nevoie de intervenţia mea, căci atunci când i-a venit rândul, tot ce a făcut a fost definitiv artistic, surprinzând şi îndoiala ei şi dând peste cap întregul ansamblu, ca de obicei.

Ce personalităţi marcante, definitive, profesorii Conservatoarelor noastre de pe timpuri!

La cel bucureştean, înfiinţat în secolul XIX, când meşteşugul actoricesc era de ruşine, a profesat foarte puţin Matei Millo şi tot scurtă vreme Costache Caragiale. Iar la cel ieşean, Costache Dimitriade şi Galino.

Conservatorul din Bucureşti era în Calea Dorobanţi, unde mai târziu a fost Institutul ,.Ottescu". El îşi pune bazele lui solide cu directorul Eduard Wachmann, profesorul tatălui meu şi o dată cu cel dintâi dascăl de declamaţie şi instruire teatrală, în persoana lui Ştefan Vellescu, craiovean, actor nobil şi autoritara! primei noastre scene, supranumit de Regina Elisabeta „le beau vieux", care îşi

complectase studiile la Paris, la clasa societarului Comediei Franceze, Regnier.

Normal că nu 1-am apucat, el funcţionând în secolul al XlX-lea. Obţinea mare succes în *Supliciul unei femei* şi ţinea interesante conferinţe despre teatru la Ateneu.

Singurul care ţinea în acea vreme catedra, cu bani, fără bani, din mâna lui ieşind parte din „marea generaţie", slăviţii nemuritori: Grigore Manolescu, Constantin Nottara, Brezeanu, Toneanu, Livescu, Al. Demetrescu-Dan, Liciu.

L-a urmat Constantin Nottara (ani mulţi), la bărbaţi şi Aristizza Romanescu, la femei.

Pe la aceştia trecut-au viitoarele mari glorii: Bârseasca, Ventura, Voiculeasca, Tony Bulandra, Manolescu, Storin, lancovescu, Ciprian, Măria Giurgea, Marioara Fărcăşanu, Măria Filotti.

Când am intrat pe porţile Bucureştilor, oltean cu veleităţi de artisticăraie, Aristizza murise la laşi în refugiu (primul război mondial) şi e îngropată la „Eternitatea". Conservatorul bucureştean era în spatele Cişmigiului, pe Ştirbei Vodă. Trecut-am şi eu pe-acolo, deci nu scriu din auzite.

Trona acelaşi Nottara cu majoritatea artiştilor noştri trecuţi prin mâna, priceperea şi modesta-i cumsecădenie, nu numai de dascăl la Conservator, ci şi de regizor la teatru. Ptiu! blestemăţie...

O admirabilă profesoară, doctă, cuceritoare, Alice Voinescu, de neuitat.

Secretar, Faust Niculescu.

în afara vechii catedre a meşterului cu strămoş care moare eroic în bătălia de la Missolonghi, unde a murit şi lordul Byron, mai aveau clase Ion Livescu, N. Soreanu, Ion Manolescu, Lucia Sturdza Bulandra şi Măria Filotti, personalităţi artistice de vază, cu carierele asigurate de mari creaţiuni...

Ion Livescu, om foarte cult şi de bună familie, având şi talent scriitoricesc, debutează la Naţionalul bucureştean nu în postura de actor, ci ca autor dramatic cu piesa *Floarea din Firenze.* In acelaşi timp scoate şi „Revista Theatrelor", al cărei director este pe frontispiciu. Adus la Naţionalul craiovean de directorul Gabrilescu, nu stă mult, joacă roluri importante în frunte cu Răzvan din piesa lui Hasdeu, şi revine la Bucureşti după un fulminant proces pe care-1 câştigă împotriva Comitetului teatral oltean.

La Bucureşti lasă dâră solidă în *Napoleon Ide* Richard Voss, în rolul împăratului; în asesorul Brack din *Hedda Gabler* de Ibsen; rolul Beinski din *Taifun* de Lengyel.

Primul actor român care creează *Tartuffe* de Moliere şi interpretează, după Grigore Manolescu, rolul principal din *Nerone* de Pietro Cossa.

Catedra de la Conservator o obţine prin concurs şi tergiversări.

Un rol mic în *Heidelbergul de altădată,* Detlev, studentul întârziat, din care face rol mare, scandând:

Prin poarta deschisă tovarăşii ne vin
Se-mprăştie norii şi-n cerul senin Par
toate cuprinse de-un farmec divin;
Cântaţi deci cu toţii: bibamus!

Studenţii îl purtau pe braţe pe Detlev, conte de Asterberg, după ce el dădea o şapcă de student lui Tony Bulandra (Prinţ de Saxa-Karlsburg), ca imediat să îngenuncheze la picioarele chelneriţei Kaethe spunându-i: *„Contesă, între femei cea mai frumoasă... "* şi să fugă cu ea (lonaşca, Giurgea) în braţe, însoţit de ale lor strigăte studenţeşti: „Trăiască prietenia!"

Solicitat de profesorul Nicolae lorga, preşedintele Ligii Culturale, Ion Livescu devine directorul Teatrului Popular, care a funcţionat în clădirea din Bulevardul Elisabeta (azi Kogălniceanu) colţ cu strada Saligny. In acelaşi timp este numit subdirector al Naţionalului bucureştean şi inspector al conservatoarelor din ţară, pentru partea dramatică.

E de subliniat că în cea dintâi stagiune (1921-1922) a Teatrului Popular s-a jucat o piesă românească, *Extemporal,* localizare de Paul Gutsy, de 90 de ori!

Şi că Livescu înţelegând să acorde la fiecare reprezentaţie 30 de locuri gratuite studenţimei (au fost 200 de reprezentaţii în stagiune), deci au intrat 6000 de studenţi fără bani, directorul Livescu fiind preocupat şi de cultura tineretului.

O perioadă, nu scurtă, a avut şi conducerea Teatrului Naţional din Chişinău, în ultimii ani fiind ales preşedinte al Sindicatului artiştilor dramatici şi lirici.

Soreanu, întruchiparea bunătăţii şi generozităţii. Boier, în

sensul frumos ai cuvântului. A început în trupa lui Matei Millo cu Coco Demetrescu şi cu Mihalache lonescu. secretar al Musiului Miliu şi mai târziu, ca şi Coco, societar al teatrului craiovean, remarcându-se interpret al *Avarului* lui Moliere.

Soreanu, desăvârşit interpret şi model neîntrecut în rolurile create: Inspectorul Prell din piesa *Institutorii* a lui Otto Ernst, rol pe care l-a jucat de la început până la sfârşit cu aceeaşi ponosită cravată a directorului Ştefan Sihleanu. Superstiţios, socotind că i-a purtat noroc, n~a mai schimbat-o ani de zile...

Neuitat Pristanda, doctorul Micu din prima piesă a lui Victor Ion Popa, jucată cu mare succes la Naţionalul bucureştean, *Ciuta*, şi mai ales distins învăluitor Prinţ de Chabran în *Femeia goală* (Modelul) de Bataille.

Minunat partener la scenă, trecând peste efectele lui, ca să ţi le înlesnească, să le dea drumul alor tale în public...

Nobil încurajator şi susţinător a! începătorilor, îndatoritor cu studenţii lui. dezvoltându-le credinţa în religia artei. Nici o clipă de ciudă, de invidie pe succesul celorlalţi, dimpotrivă, se bucura enorm. Nu distant, camaraderie caldă atât la repetiţii, cât şi în •spectacole.

Am lucrat o singură dată cu el, ca să-i descopăr aceste mirifice daruri, la care se adăugau o punctualitate şi probitate alarmante, ce făcea din el o singulară, unică personalitate,

A existat la Naţional o cabină celebră: n r. 5, pe care a ocupat-o Soreanu, Aristide Demetriade, Petrache Sturdza şi Livescu.

Din mâna meşterului făurar Soreanu ieşit-a să înflorească genial scenele româneşti George Vraca, creatorul lui Faust la noi, *Din jale s-a întrupat Electra* (trei diferite roluri) şi „cântecul de lebădă" înfrăţit cu moartea, *Richard al IH-lea*, în care a lichidat definitiv interpretările dinainte, a lui Ion Manolescu şi G. Ciprian.

Ion Manolescu: artist dramatic şi primar la Breaza. Trecut-am şi eu pe la clasa lui de la Conservator şi ne-am dondănit nu numai o dată în privinţa declamării *Scrisorii III*, cu care mă produsesem cu deosebit succes la festivităţile liceale. Imitându-1 pe unicul Grigore Manolescu, o turuiam apucat prin tufişurile Cişmigiuiui înainte de a mă prezenta pe minuscula estradă în faţa cotatului dramatic. Firea magistrului î) făcea să aibă totdeauna e! dreptate.

Nimeni nu îndrăznea să argumenteze contrariul. Singura care-1 punea la punct cu drasticitate era Margareta Papagoga (Mezdra), care lăsa să se înţeleagă că trăieşte cu el. dar nimeni nu jura să fie adevărat... Manolescu fiind însurat cu Vecera Manolescu, partenera lui pe scenă la turnee şi el prea serios, chiar sever să aibă ibovnică.

îşi făcuse un cuib superb în drumul gării, la *Breaza,* o vilă parter-etaj, într-o grădină înviorată şi luminată de trandafiri şi regina nopţii, cu globuri colorate şi barbă-coţi păzindu-i liniştea revenirilor, să nu denatureze în gânduri meschine interpretul lui Oswald din *Strigoii* lui Ibsen...

Se lansase la deschiderea Companiei Davila cu Biegler din *Stane de piatră* de Gherhardt Hauptmann.

La Naţionalul craiovean, unde a fost angajat un an, I-am văzut în *Hamlet,* jucat în acelaşi timp şi de AI. Demetrescu-Dan, care-i era net superior. L-am văzut şi pe unul, şi pe altul, aşa că nu scriu din auzite, în schimb, publiciştii de azi din Bănie scriu pe dos, fără să fi văzut nici pe Manolescu, nici pe Dan!

Roluri de bază: *Falimentul* lui Bjornson, *Tatăl de* Strindberg, *Gringoire* şi mult jucata *Moarte civilă!*

Nume mare la turneu, încasări record în organizarea Ion Felia, fost actor.

Băutor de vin negru, lipsit de condiţie fizică - lancovescu îl supranumise: slăbănogul de la Capernaum, de la scăldătoarea oilor - utiliza o sticluţă de vin tonic seară de seară în turneul cu *Hamlet,* ca să ducă tragedia înfricoşetoare a prinţului Danemarcei până la ultima lăsare de cortină.

Răzbunător, dacă-i suflai în borş, nu te ierta...

Nu suporta succesul altora, îl apuca ameţeala...

Pe Mania Antonova care 1-a „mâncat" în *Acela care primeşte palmele* de Andreiev şi în *Instinctul* lui Kistemaeckers, până la urmă s-a răzbunat cumplit...

După moartea lui. Vecera Manolescu, fără minte, s-a grăbit să vândă cuibul brezean al magistrului, unui şofer, în loc să facă din el Casă memorială; adică au interesat-o mai mult gologanii decât posteritatea neuitatului interpret al lui Corado Almini din *Moartea civilă!*

Trecut-a pe la clasa lui un brăilean, Luca Gridu, care a făcut carieră în teatru şi film la Paris, sub numele Luca Gridou.

Excepţional în rolul luda din filmul *Golgolha* al lui Duvivier; în piesa *Maya,* pusă de Gaston Baty; şi punându-1 în pericol, în rolul poliţistului care-1 tot urmăreşte pe Jean Gabin, interpret principal în filmul *Pepe le Moko.*

Ah! românaşii mult iubiţi trecuţi încărcaţi de ovaţii prin bătrâna Luteţie!

Lucia Sturdza, născută la Iaşi, nepoată a caimacanului Moldovei, Vasile Sturdza. Tatăl, Emil Sturdza a fost prim-preşedinte al Tribunalului Iaşi, căsătorit cu Pulheria Pallady. Din acest mariaj, patru copii: Zulnia, Lucia, Teodor, Măria. Deci Lucia, al doilea copil, iar bunica sa, Zulnia, nevasta caimacanului, născută Negri.

Nici gând de teatru în această familie, când actoria în acele timpuri era de oprobiu. Nici gând de focul sacru la vreunul din copii.

Şi Lucia urmează facultatea, studiind serios Literele şi Filozofia, devenind institutoare, înainte de a-şi lua licenţa, este profesoară de istorie într-un liceu din Bârlad.

O vreme, licenţiată, predă la Iaşi, la Şcoala „Gheorghe Asachi", după care trece la o şcoală'bucureşteană, pe Ştefan cel Mare, într-o mahala a Capitalei, căutând să despice capetele a zece-doisprezece copii amărâţi, cam dezbrăcaţi şi totuşi atraşi de misterul din lumina cărţilor...

Autoritară, dorindu-şi o viaţă independentă, care să se bazeze pe ea şi numai pe ea, caută să se descotorosească de familie şi să-şi creeze o situaţie care s-o mulţumească şi moralmente, şi materialmente. Fără explicaţie, aşa gândeşte că teatrul i-ar putea înlesni o asemenea poziţie, fără să aibă nici o legătură cu el...

Şi aşa ajunge în faţa directorului Petrache Grădişteanu, care transcrisese Regulamentul de la 1877 al Societăţii Dramatice a lui Ion Ghica. Grădişteanu, directorul care a introdus matineele la noi, rămâne surprins de cutezanţa novicei solicitatoare, care n-avea nici o legătură cu dicţiunea, respiraţia, textul şi care, după expresia ei, era „căzută din cer" în privinţa actoriei. Totuşi, argumentându-şi sonor doleanţa, cu o voce plină, rotundă.

Şi Grădişteanu, întrevăzând oare ceva, o opreşte actriţă în trupă.

Debutul, într-o piesă, *Primul bal* de Pailleron, bineînţeles un dezastru! ,,,.,.„• , ,,.,..;, ... „>. ,*„*„„

F-

j Dar inteligentă, curajoasă, crezând în ea, pufneşte în râs de falimentarul început şi îşi spune că orice se poate deprinde cu stăruinţă şi în special cu muncă şi iar muncă... Cu aste salutare gânduri ce-o învolburează, ajunge la clasa Aristizzei Romanescu de la Conservator, la vârsta de 25 de ani.

Survine o telegramă de la bunica din partea tatălui, care-i interzice în seara catastrofalului debut să poarte pe scenă numele părintesc. Nu ia în seamă această interdicţie, o zeflemiseşte...

Ce legătură aveau teoriile lui Kant şi Schopenhauer şi cele câteva limbi străine pe care le vorbea, cu meşteşugul scenic? Complect altceva! Şi atunci s-a pus cu nădejde pe studii şi muncă, trăgând cu coada ochiului la actorii formaţi, la trupele străine ce ne vizitau, interesând-o cel mai infim amănunt scenic, tenace, nemiloasă cu ea.

Urmăreşte ce face protesoara, Aristizza, la teatru, jucând toate genurile la fel de desăvârşit - teatru clasic şi modern, dramă, varieteu, tragedie, comedie şi vodevil -, realizările ei ajungând să concretizeze *epoca Romaneascăi!*

La scurt timp, la 1899, directorul Scarlat Ghica, influenţat de rivalele ei, ce-i poartă sâmbetele, o trece pe o listă alături de trei actriţe socotite drept cele mai incapabile din tot teatrul şi este eliminată din Teatrul Naţional o dată cu ele!

Nici asta nu ia în seamă; nu pleacă din teatru, se oferă să joace gratuit, să joace orice rol refuzat. Şi la Conservator, pe brânci!

în 1901, noul director, Ştefan Sihleanu, zis Patan, socotind-o nedreptăţită, o reintegrează în cadrele Teatrului Naţional.

Pe nicăieri şi niciodată Lucia Sturdza n-a vorbit de primul ei mariaj. Şi, adevărul adevărat, înainte de a fi soţia lui Tony Bulandra, a fost nevasta altui actor al Naţionalului, care juca tot amorezi, Costescu (Engherliu), cu care a avut o fată, Mihaela, care a încercat puţin teatru. Costescu a sfârşit la Drăgăşani ca profesor de gimnastică.

Totuşi, pe Lucia Sturdza şansa n-o ocoleşte şi Davila, la 1905, în primul său directorat, îi încredinţează rolul principal feminin din *Instinctul* Iui Kistemaeckers, alături de Petre Sturdza. Un mare succes, piesa portează la public, face serie şi drumul celei întru început căzută din cer este deschis...

Davila i-a fost de bun augur şi va avea influenţă foarte mare asupra întregii cariere a actriţei.

'<' Paul Gusty o încurajează şi o preţuieşte. O distribuie într-o localizare a lui, *Lorica noastră,* în rolul unei mame tinere, drapată în roz. Piesa place, dar cea care începe să prindă aripi are un accident, într-o dimineaţă, călare !a şosea, Lucia Sturdza nestăpânind iapa ce încălecase, aceasta cam nărăvaşă dă cu ea buf de pământ, rănind-o la nara dreaptă. Doctorul îi dictează repaus la pat, dar seara la teatru *Lorica noastră.* Nu ia în seamă nici prescripţia medicului şi seara intră în spectacol cu fard gros peste rană, cauzându-şi infecţie. Preţuirea lui Gusty creşte.

O bună piesă românească, *Chemarea codrului* de Georges Diamandy. Joacă pe Doamna Măria din Rădana, alături de Măria Filotti, Tony Bulandra şi Petre Sturdza.

Părăseşte Naţionalul, angajată de Davila în Compania sa.

5 Aprilie 1912,- despărţită de Costescu, se căsătoreşte cu Tony Bulandra, uriaşul noroc al vieţii ei!

Ministrul C.C. Arîon o numeşte titulară la o nouă catedră înfiinţată la Conservator, care să se îngrijească de ţinuta la scenă, atitudinile, mersul, eleganţa.

împreună cu Tony Bulandra revine Ia Teatrul Naţional.

Gusty bagă în repetiţie *Hamlet* cu Tony la treizeci de ani şi directorul lancu Bacalbaşa îi comandă costumul nefericitului prinţ la Berlin.

în 1912 îşi scrie o teză pentru definitivat la Conservator.

în 19!4, celebrul cuplu, având deviza lui Tony *„întâi instituţia şi pe urmă interesele personale",* părăseşte definitiv Teatrul Naţional, punând bazele Companiei particulare, când şi când cu diverşi asociaţi şi care a durat până în 1941, timp în care Lucia Sturdza-Bulandra a fost şi directoare.

Deci exceptând cei doi ani de război, 1916-1918, Compania Bulandrilor totalizează 25 de ani de superb constructiv glorios teatru românesc, ai cărui suflet a fost Tony Bulandra!

Neuitate creaţiuni ale profesoarei lui Ion Finteşteanu, Fory Etterle, Mihai Popescu, Niky Atanasiu, C. Lungeanu, Jenică Constantinescu, I. Anastasiad, H. Polizu, Gh. Soare, Titi Etripop şi Tantzi Cutava-Barozzi, Aura Buzescu, Cătuşa EI vas, Elvira Petreanu: *Profesiunea doamnei Warren* de B. Shaw, *Ţarina* de Lengyel, *Sapho* de Daudet, *Maman Colibri* - Bataille, *Nunta de argint* - Geraldy, *Terese Raquin* -- Zola, *Stăpâna din*

La Paz, Arsenic şi dantelă veche, Citadela sfărâmată - Horia Lovinescu.

Şi regimul nefast care ne-a prăpădit de vii, n-a avut încotro şi a racut-o Artistă a Poporului.

Din multele succese şi o înfrângere, în 1915, la Compania Bulandra - Marioara Vbiculescu, Lucia Sturdza-Bulandra îşi programează pentru ea rolul Floria din *Tosca* lui Sardou, după care Puccini crease opera, în Cavaradossi, Tony, în Scarpia, Manolescu. Nu reuşeşte.

Totuşi, cum era pe-atunci, după reprezentaţia primită cam cu răceală, iese să supeze la renumitul restaurant „Elysee" de lângă Naţional.

Din întâmplare, sau din obişnuinţă, cam încărcat de vinaf, scumpul meu nenea lancu Brezeanu la o masă de lângă intrare. Cu deferentă de femeie, o salută respectuos pe interpreta care nu stăpânise seara teatrală, cu Tony dând mâna. Oarecum arogantă, madame Bulandra se adresează celebrului ,.candeiambru":

- Ce mai faci, domnule Brezeanu?
- Ce să fac, doamnă Bulandra?... Eu cu plosca, dumneata cu *Tosca* şi Tony Cu tava!

în aceeaşi clipită au dispărut tocmai în partea cealaltă a localului...

Prinţul de la Heidelberg, Tony Bulandra, n-a fost văzut toată viaţa într-o cârciumă, deşi băutor... La turneu, după reprezentaţia serală, se retrăgea ca acasă în liniştea vagonului, luându-1 şi pe Fory Eterle cu el, care nu era străin de degustarea unei ambrozii...

Şi-acolo, în penumbra cuşetei scumpului iubit director, mai săgetând din când în când câte o locomotivă înfumurată, cei doi degustând ales coniac franţuzesc, Fory acompaniindu-se la chitară cânta duios, nostalgic eternului superb amorez, nu numai prinţ, ci şi ilustru marchiz de Priola:

Cu sufletul amar ca un Amer Picon,
Mi-ai îndulcit cu dărnicie traiul;
Când expansiv ca un sifon,
Mă-nnebuneam de părul tău ca paiul.,.

Cu ochi-ti verzi şi calzi ca Pipermintul
Ce-mprăştie reflexe ideale,
Cu privirea-f i tare ca Absintul,
Frapat la gheaţa nepăsării tale!

: Să fie cam 88 de ani de-atunci... Craiova acelor vremi era pentru mine umilul un oraş axat pe vise... La început de liceu, am văzut-o prima oară pe Măria Filotti într-o încăpătoare sală care a ars, „Belle Vue", într-o piesă de iubire, dulce ca o rodie, *Sapho* a lui Alphonse Daudet. Pe care celebrul autor a închinat-o marei i subtile, nu mai puţin celebrei actriţe parisiene Rejane, cu | următoarea dedicaţie: *„Re/anei, cu profunda mea admiraţie".*

• Filotti trecea în turneu avidă de glorie, ca o mare vogă, în principalul rol feminin Fanny Legrande, avându-1 partener pe A. Pop Marţian, pe adevăratul nume Atanasie Popescu, iniţial locotenent la regimentul 26 Rovine, cu boală de teatru, actor la Naţionalul craiovean, de unde îl achiziţionase cel bucureştean, nu cu mult înainte.

Spectacolul bine pus la punct şi frumos jucat trebuie să recunosc că a contribuit să-mi augumenteze patima de teatru ce mi-o declanşaseră neînţelesele aforisme ale lui Shakespeare şi magnifica interpretare a lui Al. Demetrescu-Dan în *Hamlet,* făcându-mi din această preocupare scop de viaţă. De la această reprezentaţie revelatoare a Măriei Filotti am rămas cu o amintire neştearsă, pe care o port în mine de atâtea decenii până azi! Filotti, stăpână pe scenă, autoritară, suplă, arătoasă; Marţian, în Jean Gaussin, chipeş, tânăr, în întregimea posibilităţilor, netrecut prin tărbacă de intemperiile vieţii. Piesa au jucat-o şi Lucia Sturdza-Bulandra cu Tony Bulandra.

Filotti, brăileancă, făcuse şi Literele, fiind la Conservator eleva Aristizzei Romanescu. în acelaşi an cu ea, Marioara Fărcăşanu, odrasla unui vechi cuplu actoricesc de la Naţionalul craiovean, burduşită de talent, în plus şi compozitoare, creatoarea unei populare romanţe, *Dor pribeag.*

La încheierea Conservatorului, Aristizza o promovează pe Fărcăşanca premianta întâi şi pe Filotti a treia, ceea ce o face pe brăileancă să comită o greşeală nepermisă, gen pârâtură: prezintă ministrului Spiru Haret o petiţie în care îşi reclamă maestra că i-a făcut o nedreptate, neacordându-i premiul întâi. Bineînţeles, ministrul n-a luat-o în seamă şi-a trecut-o la dosar...

La terminarea studiilor este angajată la Naţionalul ieşean, unde rămâne un singur an, remarcând-se în Neera din *Fântâna Bîanduziei.* După care este primită în cadrele Naţionalului bucureştean.

'*" De-aici începe drumul ei ascendent, ajutată de relaţia de prietenie cu directorul, în mai multe rânduri, Alexandru Mavrodi, influent liberal, fost actor slab, fost director al ziarului „Viitorul", oficiosul partidului.

Măria Filotti nu se mărită, face un copil „din flori", pe care în momentele lor de ceartă mama din „bastard" nu-1 mai scotea... fost de profesie medic, Ion (Pijon) Cantacuzino şi promotor al cinematografiei naţionale.

Drumul ascendent al dăruitei actriţe, repet, dornică de glorie, începe în 1907, cu debutul la Naţionalul bucureştean, unde joacă Vidra, alături de Aristide Demetriade, în *Răzvan şi Vidra,* Imediat joacă Neera din *Blanduzia* şi rămâne stăpână pe rol. După aceea, Prinţesa de Chabran, în *Modelul* lui Bataille. La premiera lui Victor Eftimiu, *înşir-te mărgărite,* este creatoarea Fetei lui Alb împărat. Anca din *Chemarea codrului,* de Georges Diamandy, un mare succes. Joacă şi în *Cocoşul negru* al lui Eftimiu, *Păpuşile* - Pierre Wolff, triumfând în *Fecioara rătăcită, Bizanţ* - Teofana, *Cleopatra.* Bimbaşa-Sava - Marioara Bălăceanca, *Glauco* cu Vraca, *Nunta lui Figaro* - Contesa, devenind mulţi ani după Ciucureasca protagonista de drept a Joiţichii din *Scrisoarea pierdută.* Neîndoios, treptat, devine una din principalele dive ale Teatrului Naţional şi, implicit, ameţită de gloria unei strălucite cariere.

Turnee biruitoare la provincie, cu enorme încasări şi, fiind strânsă, face avere.

Econoamă, se cam pedepseşte, interzicându-şi plăceri, adeseori cu sadism.

La 1919 pleacă de la Naţional şi joacă în Compania Excelsior *Nuşa* de Arţibaşev.

Intelectuală fină, este o vreme preşedintă a Sindicatului artiştilor dramatici şi lirici şi ne reprezintă cu cinste în străinătate, la Congresele artistice.

Revine la Naţional. Un eclatant succes: *Zaza.*

Pe drept, este numită profesoară la Conservator. Pe la clasa ei a trecut şi dulcineea sângelui meu, Mania Antonova. Şi în seara „Producţiei" de sfârşit de Conservator, pe scena Naţionalului, cu Tofana din *Patima roşie,* Manişca a primit bursă pentru Paris, pe câţiva ani. Nu era cu mine, însă foarte tânără. Şi nu mai scriu ce-a făcut, ce-a dres, dar numai după şase luni s-a întors la Bucureşti, după Storin.

Pe Mania, Filotti o considera cel mai înzestrat element ce a trecut pe la clasa ei.

Când Filotti a mai înaintat în vârstă şi a plecat să joace la Teatrul Măria Filotti, în vale, pe Sărindar, actualul Teatru Mic, făcând asociaţie cu Marţian, vechiul ei partener din dulcea piesă a lui Daudet, dedicată Rejanei. Şi acolo a căutat să-şi rotunjească admirabila carieră rămasă în teatrul românesc cu altă serie de piese: *Chiriţa în voiaj, Eva în vitrină, Elisabeta şi Essex,* cu Marţian, *Flacăra sfântă* de Somerset Maugharn, *Filomena se mărită* de De Filippo.

Marioara Fărcăşanu, şefa de generaţie, a fost angajată la Naţional, unde a interpretat pe Cordelia din *Regele Lear* cu maestrul Nottara. S-a măritat cu Alexandru Mihalescu. A trecut la Naţionalul craiovean, unde cu câteva r.oluri importante a devenit idolatrizată. Şi a sfârşit tânără, plânsă de întreaga Bănie, care a clus-o in corpore la mormânt, în sunetele nostalgicei romanţe:

Dor pribeag cu visuri multe,
Ce-ai venit să ne mai spui?...

Generaţii de-a rândul au deprins la conservatoarele din ţară superbul meşteşug, învăţaţi, instruiţi, însufleţiţi, tineri ce-şi căutau nu numai un rost în viaţă, ci doreau să-şi împlinească şi o chemare a sufletelor lor înamorate de scenă, de ridicările de cortină...

La Iaşi, un cunoscut poet, Mihai Codreanu, Premiul Naţional de literatură, armonios magistral traducător al lui *Cyrano* şi al *Prinţesei îndepărtate,* dascăl la Conservator, după scrisa lui Victor Ion Popa cel mai „pricepător" om de teatru pe care 1-a cunoscut în viaţă. Profesor la acel conservator al polivalentului Victor Ion Popa, hâtrului Ramadan, dulcelui Aurel Munteanu şi în câteva rânduri director al teatrului ieşean. Ilustru sonetist.

La Craiova, profesor de actorie la Conservator, Al. Demetrescu-Dan, marele Hamlet şi care de copil îmi trecuse în clocotul sângelui blestemul teatrului... Inegalabil în Tokeramo din *Taifun,* cu un impresionant harachiri în final, de care se dusese vestea...

Majoritatea slujitorilor scenei oltene fuseseră beneficiari ai învăţămintelor lui! Iar el interpretase în *Hoţii* lui Schi l Ier, mare tur de forţă, două caractere profund deosebite, atât pe Karl, cât şi pe Frantz Moor, ceea ce nu îndrăzneşte oricine, şi pentru acea

singulară reuşită să-1 omagiez încă o dată în acest început de mileniu, cu mâna pe inimă...

La Cluj, Zaharia Bârsan, veritabil promotor al teatrului transilvan şi la Cernăuţiul nostru, Gina Sandri, o rafinată actriţă, iar la Chişinăul românesc, regizorul Mitu Dimitriu.

în acea vreme, la Conservatorul cemăuţean se petrece una de pomină... Din târgul Folticenilor tocmai fusese trimis la Cernăuţi, la studii, să urmeze dreptul, un oarecare Grigore Vasiliu, care nu era altul decât viitorul Grigore Vasiliu-Birlic.

Venit cu alt falticinean, Jules Cazaban, prieten al lui, acesta intră figurant la Teatrul Naţional, trăgându-1 *pe* celălalt după el. Plătiţi douăzeci de lei pe reprezentaţie.

Grigoriţă, foarte cheltuitor, tambur batan, se înamorează de Pufy Neurnann şi ca s-o epateze se decide să dea examen şi la Conservator,

Ziua examenului cu comisia examinatoare în păr, în frunte cu directorul Zira, compozitorul unei opere *Lăpuşneanu,* pe care a creat-o la Opera Română Ştefănescu-Goangă.

O voce inegalabilă alături de a lui, a Luciei Bercescu. Va cânta mai târziu la Scala *Gioconda* lui Ponchielli, împreună cu Gigli. Dirijor Ţullio Serafin, cumnatul Florichii Cristoforeanu. Berceasca putea uşor să devină universală, dar n-a fost din cauza bărbatului, Ţurcanu, care se amesteca în toate ale carierei ei, socotindu-se mare dirijor...

- N-are nevoie de proptă, îi tot tocam eu.

Zira, compozitor înzestrat, însă, subliniez, bâlbâit.

Se strecoară şi Pufy în sală, să ţină pumnii strânşi pentru Grigoriţă...

Născut şoltic, pentru o glumă, pentru o aiureală, el îşi dădea cămaşa după el... cum a fost până la sfârşitul vieţii, chiar când devenise popularul Birlic.

Ajuns în faţa comisiei, directorul Conservatorului i-o taie candidatului din capul locului, argumentându-i cam stâlcit că pentru a deveni artist îi lipseşte dicţiunea...

Ceea ce îl face pe cel ca şi căzut să înfrunte magistrul şi să-i replice prompt, stropşind cuvintele:

— *Gă-gă-găsiţi do-do-dom-nule di-di-di-rector că nu am di-di-dic-ţiune? Dar-dar-dar du-du-dum-neavoastră?!...*

E respins cu înverşunare!

O ia pe Pufy de mijloc şi se duc fnvârtindu-se...

Mai târziu au mai trecut pe la Conservatorul'bucureştean, ca

profesori, Victor Ion Popa, Marioara Voiculescu, A. Pop Marţian, Ion Finteşteanu.

De Ia toţi aceşti călifari cu state importante de servicii, ce au vibrat cinstit, cu credinţă, pentru reflectoarele aprinse şi migniona estradă a conservatoarelor, la cei de astăzi care, nătărăi, neştiind nimic pentru ei, cum să-i înveţe pe alţii?!...

Pe unul din aceşti nătărăi, şef de catedră la Conservator, influent, puternic, afacerist, 1-am luat o singură dată, *de* forţă majoră, la Botoşani, s-o înlocuiască pe Luchi Marinescu, căreia directorul teatrului bucureştean, unde era angajată nu-i aprobase plecarea, deşi era pe afişul meu. Fiind la strâmtoare, după ce am fost anunţat, am ieşit în oraş să remediez carenţa.

în faţa Teatrului Municipal, îmi iese în cale preopinentul. Nu lucrasem niciodată cu el. II atac:

- Stimabile, ai program?
- Berechet!
- Mergi cu mine Ia Botoşani?
- Dacă plăteşti bine...
- Adică?

Profită de situaţia mea şi se aruncă:

- Preţul meu e 1500 de lei.

Pe-atunci îi aveam permanenţi pe Arnza Pellea, caracter admirabil, cu 1000 de lei şi pe Stela Popescu, cu acelaşi gaj.

Neavând încotro, accept, anunţându-i plecarea a doua zi la şapte dimineaţa, din Gara de Nord, la clasa întâi, acceleratul de Moldova.

în trupă: N. Stroe, vast program, Rolanda Cămin, frumoasa cântăreaţă şi dansatoare Mihaela Mijea, Papa Nicola, care făcea legătura programului şi încheietor Florin Piersic.

Instalaţi într-un compartiment rezervat până la Vereşti, unde urmează să ne aştepte un autobuz şi să ne arunce la Botoşani.

înfigându-se lângă solista Teatrului de Operetă, înlocuitorul, care nu figurează pe afiş, profită de înghesuială şi când Mihaela îşi scoate sticluţa de cafea ce-i dase maică-sa, Elisabeta Mijea, peruchieră la Teatrul Mic, s-o aibă pentru drum, i-o trage din mână şi şi-o toarnă pe gât până Ia fund...

Prost impresionat, o ridic pe cea păgubită şi o invit la vagon-restaurant să repar gugumănia... II iau şi pe Papa Nicola, să-i dictez ordinea intrărilor în spectacol.

Ajunşi la Botoşani, înlocuitorul de care, normal, nu ştie lumea că e venit, se interesează unde e cantina partidului.

După ce linge „cazmaua" bucătăresei pentru o ciorbă mai grasă şi cu cât mai multe bucăţele aglomerate, revine la matineu, unde îşi dă în fapt chilipirul, spunând celorlalţi că masa 1-a costat doar 4,75 lei.

După care îl *cheamă* la el pe Papa Nicola, dictându-i:

- îţi atrag atenţia că mă prezinţi ultimul, eu închei.

- La spectacolele lui nea Gaby, el *fixează,* ordinea.
Programul e făcut.

Şi numaidecât vine la mine:

- Domnule, eu sunt vedeta principală, mă introduci ultimul în scenă.

- Nici pomeneală! Nici nu eşti pe afiş... Nu pot să-1 bagatelizez pe Piersic, că ai apărut mătăluţă...

— Atunci nu joc.

- Şi eu rămân cu cei 1500 de lei.

S-a domptat şi în program a intrat la locul indicat. E drept că constituind surpriză, a fost primit cu aplauze, dar program zero, o nenorocire. Şi, la un moment dat, nemaiştiind ce să facă, s-a scotocit în buzunare şi găsind un petec de hârtie mototolit şi punându-şi-l în faţă, nu ştiu dacă şi cu lunete, a citit vădit răspicat să ajungă în public: *„Nevasta boului e vacă!"* aforism care m-a costat una mie cinci sute lei!

Din clipa aceea, cugetătorul profesor universitar, cum se intitula, nu mi-a mai dat bună ziua, însă nici eu nu 1-am mai luat...

A fost prima şi ultima oară.

A existat şi un cuplu artistic italian care mulţi ani ne-au colindat ţara: Aldo Sollini - Fianni Spinelli. Rătăciţi la noi din prizonieratul rusesc, marcaţi de înduratul regim sovietic... Au nimerit pe aste dulci meleaguri revenitori spre casă şi România, ţară cu lipici, i-a cucerit cu bunul ei trai, cu entuziasmul ei artistic, care nu era prăpădul de astăzi...

Iniţial au fost trei: Federico Criscolli, Aldo Sollini şi Gianni Spinelli.

Criscolli s-a cărat neîntârziat spre binecuvântata cizmă *natală.* Au rămas ceilalţi doi.

Primul pe care 1-am luat a fost Aldo Soliini, acordeonist virtuos, având şi un instrument de milioane, sunând cât o întreagă orchestră. Am profitat de primul turneu pe care-1 făceam cu *Venera oarbă* - Mania Antonova protagonistă - şi el a întregit pe clape un

miraculos fundal muzica! de-a lungul întregului
potrivea pe deplin, mai ales că acţiunea piesei se petrecea
în mediu! marinăresc. , , . . -„i rare era
începând cu primul oraş, Sibiul, i-am dublat gajul careta
400 de lei, cum am dublat la întreaga trupă, turneul anunţandu
briant. El a holbat ochii nedumerit de largheţea mea...
Sollini mi-a acompaniat mai târziu, tot de unul s ngur,
a două turnee, cum şi spectacolele bucureştene pe care le -am .

„Savoy" şi „Baraşeum", ^^în«gi^.Pf*"?n rSo
Şi a apărut Gianni Spinelli: bine clădit, frumos, rad .o
de papi, de opt sute de ani, pe numele adevărat B.agio uPrez en a
voce fără să aibă nevoie de microfon, inflexiuni armonioase, mm
trăgător neobosit la program. .
Normal, s-a alcătuit imediat cuplul care şi-a o mare vogă.
La restaurantele de la Hala Tra.an Pe „naufragiase" şi Petre
Căldăraru, mare bariton al Oper * e-renumit Figaro şi
care se acompania „ciupind ^ coi AUG ^ cântând vrute şi nevrute
„grandeur et decadance"
Cuplul italian ajunge rapid la o mare P
încasări datorită faimei înregistrate, prezentaţi în
Dumitrescu, când de Ion Duţu. Am lucrat mult cu ei o
porturi nu-i bătea nimeni, ca succes artistic, ca inca*" ' _T { r ca
cala Brăila, Galaţi, Constanţa să apară afişele cu numele
întregul respectiv oraş să ia imediat cu asalt bilete e ^'" Foto
numit agent: Camil Pârvulescu la Brăila, Costm la dalaţi,
Nicolau la Constanţa. . d j
Cum
Cântând mult la cârciumă, s-a prins b»utu1^ „® „„UV
meu-avea să-1 stăpânească mai târziu şi pe copilul su ,ie
- .^ de Aurelian Andreescu... S-a prins şi de unul, şi de aitui. 1 1 Y
ma, Gianni. Nu-1 interesa câtuşi de puţin mâncarea. ^iuo,
aese. Pirpiriu şi cu „purceaua" (acordeonul) de gât ore ^ŞVT =
„aVttate mai rezistent. Altfel, Gianni, la început de o
P°^erasera '» impecabilă, suferind într-un fel de picioarele ce-i ^
cufl, pe Rusia... Ca şi stabiliţi definitiv, lumea îi iubea la superiau ,
puţini de-ai noştri. _ .. ^ 1-r,P|0dii1or t!
Gianni a făcut şi discuri cu horbotă înflorata a melo^ ^,
muzică uşoară care s-au vândut imediat. Năvala pe UTIU discuri ce
conţinea o atractivă compoziţie *fropa-tropa.* ţn gai Totuşi
ca să fie prompt la scenă, l-am văzut o aa

miraculos fundal muzical de-a lungul întregului spectacol, care se potrivea pe deplin, mai ales că acţiunea piesei se petrecea la mare, în mediul marinăresc.

începând cu primul oraş, Sibiul, i-am dublat gajul care era 400 de lei, cum am dublat la întreaga trupă, turneul anunţându-se briant. El a holbat ochii nedumerit de largheţea mea...

Sollini mi-a acompaniat mai târziu, tot de unul singur, şi alte două turnee, cum şi spectacolele bucureştene pe care le-am dat la „Savoy" şi „Baraşeum", *Venera* înregistrând pretutindeni triumfuri...

Şi a apărut Gianni Spinelli: bine clădit, frumos, radios, neam de papi, de opt sute de ani, pe numele adevărat Biagiotti. Prezenţă, voce fără să aibă nevoie de microfon, inflexiuni armonioase, ritm, trăgător neobosit la program.

Normal, s-a alcătuit imediat cuplul care şi-a câştigat repede o mare vogă. La restaurantele de la Hala Traian, pe Berzei, unde „naufragiase" şi Petre Căldăraru, mare bariton al Operei din Cluj, renumit Figaro şi care se acompania „ciupind" corzile chitarei şi cântând vrute şi nevrute „grandeur et decadance"!

Cuplul italian ajunge rapid la o mare popularitate, acoperind încasări datorită faimei înregistrate, prezentaţi când de Petrică Dumitrescu, când de Ion Duţu. Am lucrat mult cu ei. Barem în porturi nu-i bătea nimeni, ca succes artistic, ca încasări. Era firesc ca la Brăila, Galaţi, Constanţa să apară afişele cu numele lor, ca întregul respectiv oraş să ia imediat cu asalt biletele cunoscutului numit agent: Camil Pârvulescu la Brăila, Costin la Galaţi, Foto Nicolau la Constanţa.

Cântând mult la cârciumă, s-a prins băutura de ei... Cum avea să-1 stăpânească mai târziu şi pe copilul sufletului meu, Aureîian Andreescu... S-a prins şi de unul, şi de altul. In special de Gianni. Nu-1 interesa câtuşi de puţin mâncarea. Aldo, deşi mai pirpiriu şi cu „purceaua" (acordeonul) de gât ore întregi pe la mese, mai rezistent. Altfel, Gianni, la început de o profesionalitate impecabilă, suferind într-un fel de picioarele ce-i degeraseră în Rusia... Ca şi stabiliţi definitiv, lumea îi iubea la superlativ, cum pe puţini de-ai noştri.

Gianni a făcut şi discuri cu horbotă înflorată a melodiilor de muzică uşoară, care s-au vândut imediat. Năvală pe unul din aceste discuri ce conţinea o atractivă compoziţie *Tropa-tropa*

Totuşi, ca să fie prompt la scenă, I-am văzut o dată în gara

Ploieşti punându-şi capul sub o cişmea din care izbucnea apa abundent vijelioasă, ca să se răcorească şi să-i treacă devastatoarea ameţeală... Iar altă dată, două oraşe la rând, Severin, Caransebeş, după ce a cântat trei spectacole pe zi, n-a mâncat absolut nimic, însă a „ars" pe nerăsuflate în picioare, la tejghea două-trei sticle, cum îl văd şi acum - după ani şi ani la tejgheaua restaurantului „Pomul verde" de la Caransebeş...

însurându-se cu fata unui important profesor universitar de la Cluj, a avut o fată şi locuia la al doilea etaj al unei case de pe Popa Tatu.

Fără explicaţie îmi vine în minte un spectacol cu ei doi şi cu Mia Braia, pe care 1-am contractat cu Madama Moscu la circul pe care-1 avea instalat la Galaţi, în Piaţa găinilor. Urma să-i întăresc cu aceste trei firme programul obişnuit al circului, patru zile - joi, vineri, sâmbătă şi duminică, matineu şi seara. Plătit la încasări 40%.

Ajunşi în oraşul de ia Dunăre, biletele epuizate pe toată perioada. Trăsesem la un hotel lângă circ.

Prima seară, Mia Braia, haranghistă, apare în manej călare pe un cal, dă ocol spectatorilor salutându-i milităreşte în entuziasmul şi rapurile tunătoare care nu se mai termină... Şi călare, din centrul manejului, după crupa falnicului ducipal, cântă melodios şi stăpânind miile de gălăţeni: *Vioară* şi *Violettera, Să ne iubim când încă suntem tineri* şi încă două-trei bis-uri, revenind în garderobă în triumf.

Nu mai am nici o grijă, în final programându-i pe italieni, care, neîndoios, vor „rupe"!

Dar, surpriza surprizelor, nu se întâmplă aşa...

Aldo şi Gianni, primiţi cu tunete, cântă cu năvală de aplauze trei bucăţi, după care refuză să mai glăsuiască, nesocotind insistenţa publicului şi părăsesc circul. Debut îngrijorător pentru restul zilelor următoare, cu toate biletele vândute, căci nu se ştie niciodată ce se poate întâmpla...

Madama Moscu îmi reproşează, având dreptate, şi eu caut s-o liniştesc:

- Lasă. cocoană dragă, ai să vezi cum pun eu şaua pe ei.

Şi ne despărţim.

Indreptându-mă spre hotel, pe o străduţă bifurcată, la doi paşi o cârciumioară întunecoasă şi cam coşcovită, în geamul căreia

pâlpâie un bec adormit, stingherit de torsul de păianjeni semnalând chilipirul...

Nu mese, nu scaune, o tejghe hârbuită şi câteva butoaie de bere în dezordine răsturnate pe jos.

Şi - surpriză - în picioare la tejghea, cu paharele în faţă, Aldo cu „purceaua" de gât şi Gianni cântă de mama focului, cântec după cântec!

Din jos de pe butoaie îi admiră extaziaţi nişte golani neplătitori, amărâţi şi dezbrăcaţi, sugându-şi ţuicile...

M-am abătut intrigat, cântec după cântec, pe care nu le auzisem până atunci cântate de ei în spectacole, repertoriu de zile mari, unul după altul! *Amapola..., Ay-ay-ay.,., O sole mio..., Plegaria..., Paloma...*

Amărâţii nu-i stinghereau cu aplauze şi ei simţindu-se în larg pe mări şi oceane cântau în continuare, fără şovăire...

M-am desprins indignat, fără să le spun ceva şi lăsându-i acolo...

A doua zi, la plată, îi întreb să mă lămuresc:

- Ce-a fost „figura" de la circ şi mai ales dandanaua de la amărâta de crâşmă?...

îmi răspund într-un glas:

- Păi dumneata n-ai înţeles, la crâşmă am cântat pentru sufletul nostru!

O vreme băutura turmentându-1 pe Gianni, nu 1-am mai luat, să n-am surpriză. Şi soţia îl evita, duhnind acru ca o butie, nu-1 mai primea în apartament, lăsându-1 să doarmă pe o hărtănită saltea de paie îmbibată de urină, în pivniţa casei.

într-un an de zile, având întâlnire cu Valci, juna de-a doua nevastă a lui Birlic, care era plecat la Felix, să-mi spună dacă a vorbit cu el şi dacă vine la un spectacol la Timişoara şi pretenţiile, ea, pungăşoaică, mi-a cerut dublu de cât îmi pretindea el. Pe trotuar, vitrina ridicată la „Athenee Palace" unde ne aflam, trece Gianni Spinelli, care mi se plânge că nu-1 mai iau.

- Ai încredere, m-am lăsat de pahar şi mai ales de conţinut...

.; - Te-am luat!

Dar eu zăboind încă o jumătate de oră cu Valci să-i i argumentez că mi-a pretins dublu peste Grigore, chelnerul lasă în dreptul nostru vitrina. Şi în instanţa următoare, împleticindu-se, cine vine să se prăvălească peste noi, spărgându-şi capul în geamul

vitrinei, ameţit, ca să nu zic beat? Gianni Spinelli. Tropa-tropa passarela!

Cu regretul {arii care-1 găzduise atâţia ani cu drag, Aldo Sollini a plecat la Roma, unde un frate al lui deţinea un restaurant de şase sute de locuri, la Ostiea, cu care a făcut tovărăşie.

Iar Gianni Spinelli a murit literalmente pe paie, la 39 de ani, în pivniţa din Popa Tatu...

Cam aşa s-a derulat trecerea îndrăgiţilor cântăreţi italieni pe la noi.

Tropa-tropa passarela!

Victor Eftimiu revine în scris la Măria, definitivând: *„Măria Tănase e cea mai mare cântăreaţă română şi cea mai română dintre cântăreţe ".*

Prăsind Teatrul de Estradă, Măria bate ţara în lung şi-n lat în căutarea unei. mai deosebite surse .folclorice. Până la urmă, se opreşte în Oltenia, în Gorj, zona tatălui cu care semăna atâta, era leită lui.

Măria încă nu-1 cunoscuse pe uriaşul Mihail Sadoveanu, care însă o admira de mult şi îi trimisese Premiul de Stat în turneu la Timişoara, ca să-i recompenseze harul şi strădaniile. Profită de câteva zile libere şi ea se decide să se ducă să-i mulţumească şi să-1 cunoască.

Ajunsă la Mănăstirea Neamţului, unde scriitorul ocupa o vilă, doinitoarea sărută mâna care plăsmuise atâtea bijuterii epice... Componenţii familiei o plac de la început, vioaie, inteligentă, atacând şi răspunzând la orice chestiune pusă de magistru. Despărţirea e tandră şi regretată, încât marele prozator o invită să revină să se odihnească câteva zile în legendarul codru nemţean.

în vară, Măria soseşte şi cu acest prilej, într-una din zile tocmeşte un taraf de lăutari s-o acompanieze în faţa creatorului *Durerilor înăbuşite* şi a familiei sale, soţia Valeria şi fiica Profira.

Măria cântă răscolitoarea *Doina de Doi], Hai, maico, la iarmaroc* şi *Astă noapte te-am visat.* O dată cântecele zise, patriarhul literelor româneşti se adresează alor săi:

- Vedeţi voi, când o aud cântând pe Măria, glasul şi cântecele ei le intuiesc venind din străfundul milenarei plămade

tracice. Mă regăsesc, cu tot ce-i mai bun în mine, în stihurile şi melodiile interpretate de ea.

La următoarea vizită pe pământul nemţeau, Măria are delicateţea să-1 cadorisească pe bătrânul său prieten cu un pui de căprioară, pe care ilustrul condeier o botează Kira.

Este numită profesoară la Şcoala medie de muzică din Bucureşti, urmând să predea interpretarea folclorului, catedră înfiinţată special pentru ea. Nu zăboveşte mult dăscăliţă, un singur an, recomandând celor ce decid de noul post pe Mia Barbu.

Renumitul pianist ceh Palenicek îi înlesneşte, ştiind-o datoare şi ca s-o scape de greutăţi, un turneu în întreaga Cehoslovacie, plătită fabulos. Dar javra de la Interne, ministrul Drăghici, nu-i aprobă salutarul proiect, neacordându-i viza.

Aflând că Maurice Negre, fostul ei iubit, care intra în localurile de noapte cu ea la subsuoară, devenise şeful de presă al generalului de Gaulle, preşedintele Franţei, îi scrie la Paris să-i descurce tărăşenia - scrisoare vibrantă, mai mult îmbibată cu lacrimi, adresată de cea ce-1 scăpase de nazişti, dându-şi pianul, maşina, două haine de blană (astrahan şi lutru), solitarii...

.A doua javră, Maurice, nu numai că nu intervine la conducătorul Franţei să-i telefoneze cârpaciului Ceauşescu, slăvit de proşti în cap cu Dina Cocea, face urechea pleaşcă şi nici măcar nu răspunde!!!

Măria se gândeşte că o parte cât de infimă din marele său repertoriu s-ar cădea să fie trecută într-o limbă de mai largă circulaţie. Ea vorbind superb limba franceză, învăţată empiric din amor, ca şi Aurel Muntean u, ar putea un număr de cântece să le imprime în limba franceză. Apelează la cumnata ei, doctoriţa Nicole Sachelarie, fata moşierului Niculescu-Ianca, cea care nu numai că stăpânea Ia perfecţie limba lui Fenelon, dar era şi talentată. Imprimă aceste impecabile traduceri, în total şase piese: *Tărâişul şarpelui, Astă-noapte te-am visat, Uhă-i bade, Nucă seacă, lac-aşa!* şi *Doina de Dolj.*

Pronunţia şi inflexiunile Măriei cuceresc Occidentul, prin Casa Pathe Marconi care scoate *Albumul.*

Aceste cântece româneşti, pe franţuzeşte, încununează, la doi ani după zborul în nemărginire al păsării măiestre, posteritatea Măriei cu Premiul internaţional pe 1965 al Academiei „Charles Cros" din Paris.

Cinematografia noastră turnează un film, *România,* cu muzică de George Enescu şi Paul Constantinescu. Măria interpretează câteva cântece, ca şi în filmul *Umor pe sfori,* turnat cu prilejul aniversării Teatrului Ţăndărică.

Un renumit regizor sud-american al filmului mut de pe timpuri,^ Cezare Zavattini, rătăcit la Bucureşti, se înamorează de Măria, îi cade în genunchi la „Capsa", promiţându-i, ca şi Ben Smith altădată, să-i aranjeze un turneu în jurul pământului...

Comunistul Drăghici nu-i dăduse drumul doi paşi, până la Praga, o să-i dea drumul în jurul Pământului?!...

Regizorul francez Louis Daquin o contactează pentru filmul *Ciulinii Bărăganului,* după scrierea lui Panait Istrati şi ea explodează într-un impresionant bocet care taie respiraţia spectatorilor

Şi un ultim .scurt film regizat de Traian Fericeanu, *Amintiri din Bucureşti,* în care Măria cântă trei piese: *Mărioară de la Gorj, In Târgul Moşilor* şi *Bade al neichii, Bucureşti.*

Mai mult decât altora, i-a făcut bine, în neştire, lui Temistocle Popa, de asemenea i-a sărit în ajutor Iui Ricu Mălineanu în orice moment greu al acestuia.

Lui Temistocle şi soţiei Iţii, Cornelia Teodosiu, le-a lăsat şi locuinţa din *strada* Traian şi s-a mutat.

Având mare încredere în ei, le-a confiat, al său ideal, descoperirea unui puternic filon folcloric şi dezvoltarea lui!

- Pentru asta, dragă Ricule şi sumpe Temi, am plecat de la Teatrul de Estradă.

- Noi n-am ştiut, s-arată surprinşi cei doi.

- V-am chemat cu acest gând; cu toată încrederea socotind că ţineţi la mine şi vă alăturaţi planului meu şi puteţi cu talentele voastre să contribuiţi ca să definitivez ceea ce mă obsedează de in uit, ce-mi apasă şi sufletul, şi mintea. Vă învoiţi să lăsaţi totul şi să mergeţi cu mine pentru prea slăvitul cântec românesc, probabil în Oltenia, unde am descoperit un filon folcloric foarte puternic!

- Gata, coană Mărio, îţi mulţumim de bucuria ce ne-o faci, se îndeasă mai în ea Temistocle, dându-1 pe Mălineanu mai la spatele iui...

• Şi după o tăcere, într-un singur glas:

- Fericiţi, de azi înainte îţi stăm la dispoziţie, tară şovăire!

MÂRŞAVA SECURITATE COMUNISTĂ ÎNCEARCĂ SĂ MĂ CÂŞTIGE CA „TURNĂTOR" AL MĂRIEI TĂNASE!

Măria, care-1 întâlneşte pe Lae fără rost prin Bucureşti, păzind oile Domnului, caută să-1 recondiţioneze. El însă dispare, pierzându-i urma. îl descoperim după trei zile şi trei nopţi, dosit într-un ungher întunecos din subsolul restaurantului din Pasajul Imobiliara, în compania altui băutor de cursă lungă, violonistul Ionel Budişteanu, dirijor la Ansamblul C.C.S., făcut de regimul comunist Artist al Poporului, drept recompensă că refuzase să rămână în străinătate, la propunerea unor români din exil...

Forţându-1, să-1 mai pună pe picioare, Măria îl duce la un prieten a! ei, mare doctor cardiolog, Carp, care constată că nebunaticul dirijor al orchestrei de la Caransebeş are inima într-o parte, înecată în grăsime... îi prescrie un regim, dar Lae hotărât are pe al lui! Noroc că nu fumează. De afemeiat să nu mai vorbim, că se sesizează biata Lia, mândretea de nevastă... Totuşi, cu gândul la orchestra lăsată acasă care-1 aşteaptă să vină de la minister, unde se dusese cu altă „trăsnaie". a lui, să capete aprobare ca să-i ia în turneu pe Aldo Sollini şi Gianni Spinelli, italienii cântăreţi de muzică uşoară, când formaţia lui era de muzică populară!

Atât eu, cât şi Măria îl lămurim clar:

- Las-o încurcată, nu primeşti aprobare,

r - Păi m-au şi respins.

- Şi-atunci?

- Plec diseară, fără nici un rezultat. Şi stăm cam prost cu banii...

La care Măria, cu drag de el, ca să nu-i rămână datoare, sare cu o idee:

- Ca să zici că n-ai venit degeaba la Bucureşti, mai bine să-ţi facă Gaby cinci oraşe, fără să-ţi ia nici un ban. Absolut gratuit.

- Păi vrea?

- O face pentru mine.

Şi am făcut-o, neputând refuza nici una din doleanţele scumpei mele Meme; chiar dacă întreţinutul băftos al vieţii ei, Clery Sachelarie, a ţinut să nu treacă numele celui ce a muncit şi s-a străduit pentru consolidarea falnicei cariere a Măriei şi implicit el să se ghiftuiască bine, într-o cărţulie în afara proporţiilor genialei

doinitoare, cu materialul meu, însuşit pungăşeşte de el, în complicitate cu Petre GhiaţăH!

Am ascultat de dorinţa ei, cele cinci oraşe mergând strălucit, efectuându-le, costându-mă pe mine toate fraeurile şi netuşând nici o centimă. Aşa să-mi ajute Dumnezeu să mai fac, în aceleaşi condiţii!

Am fost chemat de Niky Atanasiu la A.T.M. (Asociaţia Oamenilor de Teatru şi Muzică). Un fel de sindicat al artiştilor. For important şi puternic, venind imediat după Ministerul Culturii. Avea birourile în Piaţa Palatului, deasupra restaurantului „Cina". Preşedinte Niky, actor al Naţionalului bucureştean, care se relevase într-un rol din *Femeia mării* al lui Ibsen, alături de Măria Filotti. Jucase şi pe Sganarelle, fără să şteargă amintirea deşteptului hazos Vasile Toneanu, frate de cruce al lui Brezeanu...

Mă primeşte afabil, surâzător, uns cu toate alifiile:

- Bine-ai venit, nea Gaby.
- Care-i baiul, coane Niky?
- Stăm prost cu banii... Să ne scoţi din apă. Să ne faci nişte spectacole.
- Şi de câţi bani e nevoie?
- Salariile: 70.000 de lei.
- S-a făcut, îi aveţi pe birou.
- Şi care-ţi sunt pretenţiile?

înţeleg să nu mă arunc şi înjumătăţesc cât luam cu orchestrele populare, răspunzând fără ezitare:

- Pentru 'mneata, 10% din încasări, după scăderea fiscului.

Și întinzându-mi mâna, mi-o strânge pe a mea cu putere, conchizând:

- Ti-am dat! Treci în biroul de-alături şi spune-)e că am dispus să-ţi facă contractul.

Totul a mers rapid. Fiind în iunie, am luat Teatrul de vară „23 August", de la Bariera Vergului, 5600 de locuri, pentru sâmbătă, duminică şi luni.

Am tipărit la Marvan, pe Uranus, un afiş atracţios, cu numele a numeroase vedete, printre care 1-am anunţat pe marele bariton Ştefânescu-Goangă, cântăreţul de operă, care de astă dată va cânta muzică uşoară, cunoscându-i repertoriul şi care-i erau posibilităţile. Am trecut vizibil în afiş şi două senzaţionale celebre bucăţi pe care le va cânta: *Che sera sera* şi *Rossignol-rossignol* din *Cântăreţul mexican* al lui Lopez.

Am închiriat pe câteva zile un micuţ magazin din Calea Victorei, peste drum de Telefoane, găsindu-mi adăpost, şi am improvizat prima oară o novice vânzătoare de bilete, o cumnată a mea, Dorina Antonescu, care făcea prima oară acest marşandaj...

Năvală de la apariţia primului afiş, bucureştenii făcând ciopor pe ea, năucind-o. Din prima zi, încasări peste pretenţiile lui Niky, de şaptezeci mii lei.

Corect, cinstit, am început să car cu poala sume după surne la A.T.M., nereţinându-mi nimic. Ceva mai grav, am lăsat să fie jucate toate cele trei seri şi să mai treacă încă patru-cinci zile şi abia după aceea m-am dus după drepturile mele, ca să nu mi se spună că n-am încredere în A.T.M., o dată contractul făcut şi pus pe luat bani...

Când am ajuns în faţa preşedintelui să-mi onoreze „scoaterea din apă", fostul elev al Luciei Sturza-Bulandra n-a mai surâs, nu mi-a mai mulţumit, încruntat adresându-mi-se:

— Du-te la Leibovici (un fost negustor de balonseide care-mi făcuse contractul) să-ţi dea banii.

încasările totale: 370.000 de lei în loc de 70.000 de lei!

Deci, dreptul meu.de 10% conform contractului, 37.000 lei.

La astă socoteală, conţopistul Leibovici nu înţelege câtuşi de puţin să se execute. Mă ia cu el în biroul preşedintelui, explicându-i acestuia că aiasta nu e posibilă...

Scot contractul. Sare Niky:

- Eu ţi-am spus dumitale să-mi faci 70.000 de lei şi dumneata, de la dumneata, ai făcut trei sute şaptezeci de mii!

- Şi am făcut rău?

- Asta acum te priveşte... Dar cum înţelegi să câştigi în trei seri cât câştigă un muncitor într-un an? Şi întinzând mâna: La revedere.

în continuare, adresându-se „ţuţărului" subaltern:

- Fă-i statul plătit cu 5%.

Ca negustorul Leibovici să-mi achite pe loc jumătate din treizeci şi şapte de mii de lei.

N-am mai zis nimic şi-am plecat, oarecum mulţumit, vorba lui N. Stroe, „am luat, n-am dat".

A doua zi urc scara la A.T.M. să iau o enormă fotografie a lui Goangă în rolul Scarpia din *Tosca,* fotografie ce complectase reclama afişului în vitrina magazinului unde se vânduseră biletele.

Abia intrat pe uşă, se apropie de mine un necunoscut, o mutră dubioasă. Mi se adresează:

- Eşti Gaby Michaiiescu?

-Da.

- Urmează-mă!

Jos, stopată o maşină. Mă pofteşte în ea, ziua în *amiaza* mare. Şoferul pornind, maşina coboară spre poşta veche. Când am dat să coborâm pe lângă magazinul „Victoria", îl aud pe cel din stânga mea:

- Pune batista pe ochi!

M-am executat, dându-mi seama că aveam destinaţia Securitatea Uranus, cum s-a şi întâmplat.

Che sera sera... Rossignol rossignol...

Sub pământ, la Uranus, viaţa nu e în roz... Zi-noapte lumina electrică îmi dă în ochi, nu se stinge. Obligat să stau în capul oaselor nu lungit, spionat prin vizetă de miliţianul după coridor, planton tropotind, să nu-i scape din priviri orice mişcare a mea... Mă împac cu tăcerea, cu liniştea asurzitoare, dar nu ştiu până când... Nu cunosc pe ce vină am fost cărat aici, cu batista ordonat lipită pe ochi. Nu cunosc nici un spirit de castă, ca să-mi clameze salvarea!

Vinovăţia că în loc de şaptezeci mii lei am făcut trei sute şaptezeci de mii e aberantă. Totul e aberant, regim, sisteme, *călcarea* în străchini a decretelor valabile azi, mâine nu.

Nimeni nu apare, nimeni nu mă interoghează, o vreme sunt lăsat în plata Domnului, să nu ştiu ce e cu mine...

Caut să sparg pereţii cu privirea şi nu reuşesc, într-o parte a celulei, printr-o ferestruică întărită cu gratii, paşii trecătorilor ce se duc şi vin la ale lor, nu la ale mele. Şi prin ferestruică, peste drum, scările din spate de la Teatrul Muncă şi Voie bună urcând la scenă şi la cabine, cu chilia de sfânt monah a directorului Victor Ion Popa.

în celula vecină, am aflat mai târziu, încarcerat Puiu lancovescu, cu toată zvâcnirea de revoltă a Oltului în el, din născare la din contra...

Repeta într-o magistrală regie la Naţional *Şcoala femeilor* a 'ui Moliere, amarnic fălindu-se către cei ce veneau să-i urmărească Şi să-i soarbă artisticul travaliu cu... *„privighetori din alte ţări vin doina să ne-asculte... "* Neastâmpărul lui între patru covârşitori Pereţi, curat sincer mormânt, răsună pe cimentul celulei precum toaca de la Cozia pe unda înspumată a Oltului în drum spre mare...

După îndelungă aşteptare ce-mi fărâmă nervii, sunt scos într-o noapte la două, la anchetă, în sfârşit, aflu ce e cu mine.

Anchetatorul mă primeşte sever şi grav, în faţa lui pe masă un dosar consistent, încărcat de tot felul de hârtii pe care el, stăpân pe situaţie, le frunzăreşte una după alta... Aşa ajunge la piesa de bază, punându-mi-o în faţă şi întrebându-mă autoritar:

- Cunoşti cumva asta?

M-aplec peste birou şi peste ce dau: peste piesa acuzatoare. Un interviu luat de mine o dată cu venirea legionarilor la putere, în 1940, marelui poet Radu Gyr, înscăunat director general al teatrelor. Vizând intenţiile lui, ce are de gând să facă pentru arta scenică, pentru viaţa celor din teatru, el, progenitură de actor, fiul lui Coco Demetrescu, începător în trupa lui Millo, şi mai târziu societar al Naţionalului craiove.an.

- Cunoşti? stăruie anchetatorul, bătând cu palma ziarul incriminat.

- Da, e un interviu pe care I-am luat sub legionari directorului general al teatrelor, Radu Gyr.

Deci ai fost legionar!

Nici pomeneală. Trebuia să-1 parcurgeţi. Nu e câtuşi de puţjn vorba de politică. Exclusiv de artă, literatură, cultură.

- Nu mai face pe firoscosul.

Şi mă concediază, după ce constatasem că nici măcar nu-1 citise...

Din nou, cel de mă adusese îmi pune negri orbi ochelari şi aşa printr-un strâmt condor şi pe nişte scări abrupte pe care nevăzându-le, mă împiedic în ele, gata să dau în nas, ajung nevătămat la loc în celulă.

O tactică prelungită, ca să nu ştiu ce e cu mine; nu mai sunt scos la anchetă. Zac buimac, perplex, neaşteptându-mă la nimic bun care să-mi schimbe soarta. A propos de anchetator, o vreme caut să împrumut oglinda diavolului care gândesc că redă pe oameni cum sunt, nu cum se prefac că sunt...

Căci de la o vreme anchetatorul nu-mi mai zădărniceşte nopţile cu dosarul lângă el, mă cheamă spre prânzul zilelor şi mă pune să-i povestesc vrute şi nevrute despre actori şi din teatru, fiind tot timpul râzător şi învăluindu-mă amicalmente... Chiar prietenos. M Astfel, într-una din zile, din bun senin, îmi spune: :, - Dumneata, care eşti impresar, poţi să mă lămureşti de când

fiinţează Teatrul Evreiesc de Stat? Nu de alta, am citit într-o gazetă că are o sută douăzeci şi cinci de ani vechime. Cât Naţionalul nostru?

- Domnule anchetator, evreii n-au avut niciodată în România un teatru stabil, până la legionari. Ne vizitau trupe venite de afară: Trupa din Vilna, Sidy Thal, Baratoff, Bulov, trupe ce dădeau două-trei spectacole la Teatrul Nou şi Izbânda pe Calea Văcăreşti, la Jignita, şi plecau mai departe.

- Şi actualul Teatru Evreiesc?

- Când i-am luat interviu lui Gyr, 1-am întrebat ce se întâmplă cu actorii evrei din teatrele noastre.

- Am dispoziţie de la conducerea supremă să-i scot. Dar ca să aibă o viaţă asigurată, le fac teatru.

Şi le-a făcut. Deci Teatrul Evreiesc nu are o sută douăzeci şi cinci de ani vechime, ci douăzeci de ani şi ca supremă ironie a luat fiinţă datorită sufletului şi grijii unui comandant legionar, fecior de actor, poetul Radu Gyr.

- îţi mulţumesc că m-ai lămurit. Voi spune şi altora.

Şi face semn celui de pe coridor să mă ducă la celulă, unde tocmai se serveşte masa.

Dar într-o noapte fără somn şi fără nici un fel de ecou binefăcător în sufletul meu, se trag hârâitor zăvoarele şi sunt ridicat din încâlcita visare...

- Haide!.

Scos pe coridor, convins, în sfârşit, că ajung din nou în apropiatul birou faţă în faţă cu anchetatorul, sluga ce-şi pierde nopţile atât de constructiv îmi înfige în ochi masivii ochelari negri, de scafandru, înnodându-mi şnururile cu brutalitate de câteva ori, retezându-mi capul. Intuiesc - nici vorbă de anchetator - mă aşteaptă o altă mârşăvie.

Ochelarii orbi: să fiu ferit, să nu văd prin ei bezna iadului comunist!

Orb, n-am încotro s-o apuc, întârzii pe loc, ceea ce enervează slugoiul. Şi-atunci, îmi prinde tiran mâna într-a lui - permanent umedă, vâscoasă, de l i barcă.

Mâna mă smuceşte, trăgându-mă după ea în toate felurile... Şi bietul de mine, nevăzător, mă izbesc de ziduri, alunec, mă împiedic de scări, până sunt scos din catacombă, afară la aer.

în aşteptare, scăpat de mâna cleioasă, câteva clipe plouă pe mine; şi picăturile îmi jilăvesc agreabil părul, ca la drum, în

turneele mele, readucându-mă Ia viaţă... pentru scurt timp, căci stopând o maşină, servitorul beznei mă înghesuie în ea şi vehicolul, pornit cu furie, îşi ia zborul. Nu mai bănuiesc: coborâm vertiginos pe lângă „Arhivele Statului". Săgetăm vijelios Podul Izvor. Las în urmă amintirea feerică a *învierii* lui Tolstoi, la „Municipal"', să viseze mai departe în timp, cu şoapta de fum a blândului Victor Ion Popa, cu sacra religiozitate scenică a Maniei Antonova, a lui Vasile Creţoiu... Rămâne, la colţ, şi cârciuma lui Rolescu, de astă dată fără veşnica birjă la trotuar, cu căluţii moţăind, aşteptându-1 ore în şir pe scumpul meu nenea lancu Brezeanu să-şi termine, pe sponci, momiţele cu mărar, să golească, boloboc, butoaiele cu vinaţ... S-a călătorit de mult „celebrul candel am bru" în podgoriile cerurilor şi iată şi birja, o dată cu nemuritorul, intrată în legendă... Călcând stopurile, bolidul săgetează la dreapta, nesocoteşte o clipă trecutul glorios de la „Lazăr", şterge în ploaie freamătul şi lăstunii Cişmigiului, atacând bulevardul, şi el batjocorit. Cu numele unui ţigan de la Moineşti, ajuns conducător, în locul celui al senzitivei regine-poete Elisabeta, care făcuse enorm pentru ţară şi pentru promovarea talentelor ei! Numai câteva minute de la plecare, goana maşinii frânează, trage pe dreapta. Aceeaşi mână transpirată se încleiază de a mea trăgându-mă cu putere jos şi eu, fără vedere, scăpându-i din strânsoare, mă izbesc de bordură, cad în genunchi... Oraşul în furişul mult după miezul nopţii, nu se iveşte nici un trecător, mărinimos să mă ridice.

- Scoală, bestie!

Lovit tare, simt unul din genunchi sângerându-mî. întârziind să mă ridic, să evite „spectacolul" la rampa Bucureştiului adormit cu vreun noctambul rătăcit tiptil din întâmplare, parlagiui mă apucă zdravăn de gulerul hainei smucindu-mă în sus, trăgându-mă în grabă într-o parte şi-n alta, proiectându-mă în masiva uşă metalică, deschisă de izbitura umărului meu... Orb, vin aproape peste cap, în vrie, direct în zid! Imediat, nemiloasa mână care supurează nu-mi dă răgaz, reintră în acţiune, încleştându-mi-o pe a mea, mă împiedică în alte două trepte şi izbindu~mă de altă uşă, batantă, îmi dau seama că m-a trecut într-un lift. într-adevăr, cutia încărcată cu „prada" care sunt se înalţă onctuos legănat, fără grabă, spre cerurile cărei pocăinţe?...

Lumina ochilor îmi revine într-o încăpere fără nici un fel *de* mobilă, aidoma celei de la Securitatea Rahova, după ce geanabetul

care m-a târât aici s-a canonit îndelung să-şi dezlege concepţiunea nodurilor ochelarilor miraculoşi, pe care luându-i cu el, dispare, lăsându-mă singur.

Nu ştiu unde mă aflu şi nici pentru ce sunt adus aici. însă apreciind scurta distanţă parcursă cu maşina, fără explicaţie am certitudinea că mă găsesc într-un bloc de pe dreapta bulevardului, vizavi de Casa Centrală a Armatei, la etajul patru sau cinci.

în aşteptare, neputând dezlega în vreun fel misterul, uşa se deschide cu furie şi apare un tânăr cam la treizeci de ani. îngrijit îmbrăcat, chiar elegant, arătos, chiar frumos, încruntându-se, să-şi impună importanţa şi rolul, mă priveşte îndelung, dând din cap... După care atacă, fără introducere:

- Ştii de ce te găseşti aici?

- Nicidecum.

-Ai să afli!

Şi avansând înspre mine:

- Te ţii de teatru cu artiştii ăştia... Care nu ne înghit regimul, ne critică pretutindeni realizările, ne înjură pe unde ajung...

- N-am auzit, n-am văzut...

- *Dar* de porcoasa la gură Măria Tănase ai auzit?...

- Lucrează cu mine. Sunt impresarul ei.

- Şi al mai cui?

- Al tuturor adevăraţi mari. artişti!

- Păi pentru asta te afli aici. Vezi ce repede ţi-am încredinţat secretul!

Securistul june-prim al nopţii fără stele e deocamdată liniştit. Se poartă civilizat. Nu ameninţă, nu se înfurie, nu-şi iese din fire, tot să şuetezi cu el, însă eu o simt pe Măria în pericol...

După o scurtă pauză, în care fruntea onorabilului întunericului nopţii se încreţeşte din nou, acesta reia şi mai familiar, şi mai dulce la limbă:

- Nu, zău, ce e cu ţiganca asta?

- Care ţigancă?!...

- Măria Tănase!

; - Are cea mai bună origine românească: tatăl oltean, mama făgărăşeancă!

Neconvenindu-i, fiind contrariat, se enervează:

- Lasă prostiile astea! Fii realist şi înţelege ce vrem să ; obţinem de la cel mai apropiat al ei, bineînţeles, sub semnătură!

- Dar cadrele dumneavoastră o aplaudă la fel ca restul lumii. O ovaţionează! Probabil o consideră, ca şi mine, interpreta providenţială, de geniu, cea mai mare cântăreaţă de muzică populară, a cărei ardere se confundă cu însuşi destinul cântecului românesc, cel care ne-a întărit în toate bejeniile, ne-a alinat atâtea orgii! Sau mai exact, cum glăsuieşte geniul lui Tudor Arghezi într-un autograf dat ei pe o carte: „ *celei care a creat folclorul românesc din nou "!*

Dând semne de nerăbdare, creşte în enervare, tună să mi-o reteze:

- Palavre! Văd că ai apucat-o brambura, faci pe deşteptul! Vrei să mă *îndoctrinezi* cultural! Termină, nu pentru asta ai fost adus aici!

Pierzându-şi stăpânirea şi oarecum gâfâind, fără vorbe, începe să bată duşumeaua încăperii dintr-o parte într-alta, ocolindu-mă de câteva ori, să se liniştească.

Câtuşi de puţin nu-i înţeleg menirea... Plămadă specială purtând însemnele nefastităţii de la venirea pe lume. Nu renunţă, se înţepeneşte din nou în faţa mea, de astă dată cu mai puţină forţă.

- N-ai înţeles ce informaţii ne interesează... Nu te duce capul! Vrem să ştim în ce ape se scaldă...

- în cele ale cântecului românesc!

înfuriat de răspuns, înalţă pumnul încleştat să mă lovească în creşte, însă repiica-i violentă retează intenţia la jumătate:

- înece-se în ele, cu tine de mână!

Râde satisfăcut, încântat de ce i-a ieşit din căpşorul şamponat, tuns ultimul strigăt, reclamă de frizerii! Tot nu se lasă şi mai încearcă:

- Să ştim cu ce ambasade şi ambasadori are relaţii. Cam ce străini îi frecventează casa şi ce îi informează despre treburile noastre de stat. Dacă în provincie, pe unde vă învârtiţi, ne laudă sau ne înjură?...

Şi băgându-se mai în mine, îmi şopteşte, conspirativ:

- Bineînţeles, toate astea le vom obţine de Ia cel mai apropiat al ei, nu pe daiboj, vei avea substanţiale beneficii!

Consternat, năucit de mârşavul târg ce mi se întinde, cu unica Mărie viitoare nevinovată victimă, nu-mi pot înfrâna paroxismul indignării. Pe sabia mea, ripostez vehement:

- întrebaţi-1 pe tovarăşul Gheorghiu-Dej! Nu mai departe decât acum câteva luni, conducătorul ţării a invitat-o pe Măria

Tănase să se producă la recepţia dată în cinstea preşedintelui Indoneziei, Sukarno, la Casa Centrală a Armatei. Am însoţit-o, ca peste tot. Şi după ce marea de ea a ilustrat ca de obicei, numai în felul ei, magistral, cântecul milenar românesc, tovarăşul Dej a ţinut să i-o prezinte călduros lui Sukarno:

- Măria noastră!

E rândul junelui, căruia i-a cam pierit pomăda, să amuţească. Şi eu să continui:

- Tot ce vă pot declara se concretizează în imensa ei generozitate, semănându-i lui Leonard! Nu numai cu cântecul românesc. La fel se dăruieşte, cu toată suflarea ei, şi oamenilor. Aleargă de dimineaţa până seara nu pentru ea, pentru alţii! Reuşite intervenţii peste intervenţii datorită marii dragoste de care se bucură din partea tuturora. Face atâta bine la lume, .că nu-mi intră în cap de ce o-ţi fi luat-o în colimator, cu mine, sufletul ei, gândindu-vă ca să vă fiu pe plac, să inventez ce nu face, devenindu-i din impresar, netrebnic „turnător"!

Celui mult mai Ia locul lui şi, oricum, onorabil în vitrinele cooperativei „Higiena" i-a pierit şi mai şi piuitul. Mut complect, îşi tot muşcă buzele... Profit de buzele sângerii, să definitivez nocturna târguiala:

- Axaţi pe absurde presupuneri, nu aveţi decât să mergeţi pe urmele ei, de când pleacă de dimineaţă de-acasă, cu Nea Nicolae, şoferul, căruia îi este datoare până peste cap şi el înţelege s-o tot păsuiască...Veţi constata adevărul pe care vi-1 susţin sus şi tare! în locul unor puteri străine pe care bănuiţi că Măria Tănase le slujeşte ca informatoare, totodată defaimându-vă regimul comunist, veţi fi surprinşi de multiplele binefaceri pe care le împlineşte dezinteresată zi de zi, ca să uşureze vieţi amărâte, cu aceleaşi bătăi de inimă ce-i învolburează eternul cântec românesc, a cărui pasăre măiastră rămâne!

De astă dată replica lui îşi revine razantă:

- Da multe merite mai are „gurista" asta de cârciumă!

- Pe urmele ei, într-o singură zi, veţi afla că i-a obţinut pensie unui bătrân complect lipsit de mijloace, că a reuşit să asigure studiile unui absolvent de liceu, înscriindu-1 la Universitate peste termenul trecut, că la Ministerul Sănătăţii i s-au aprobat medicamente gratuite pentru o biată bătrână bolnavă şi neajutorată, că altui creştin, respins de Spaţiul locativ, i-a făcut rost de locuinţă - şi mai cu osebire aplecată pe „cuvintele

potrivite" ale marelui Arghezi, cândva, într-o iarnă cumplită, cu troiene viscolite pe Văcăreşti, a trimis lemne la Mărţişor, ca olimpianul să se încălzească la frunza verde a cântecului ei cu toată familia!

- M-am lămurit definitiv: batere de cânipi, aiureală, te dă sigur deşteptăciunea afară de la Uranus!

Ca să aibă ultimul cuvânt, conchide rezolut:

- Te las cu spurcata gură a ţigăncii tale, pe care zadarnic o aperi!

Rămas singur, uşa se închide după el, bruscată cu enervare... Lumina încăperii face cu mine un tot neînţeles... Nu mă frământ mult şi acelaşi tânăr samovolnic samsar de suflete năpăstuite reapare. Se vede, cu forţe noi. E însă complect schimbat: surâzător, binevoitor, îndatoritor... .împăciuitor, mă abordează sigur pe el, gen amantă:

- Sper că de data asta ai să fii mai de-al nostru, mai în temă!

V1 — Depinde de subiect.

P; - Cunoşti pe Petre Ştefănescu-Goangă? fi' - în totul, îi sunt doar impresar! s -Ce hram poartă?... *"

- Cântăreţ uriaş, artist unic, un fenomen! '" - Specialist în chiftele, pilaf bob de bob, musaca, tăiţei cu varză...

- Dacă credeţi...

- Aşa declară bucătarii de la „Capsa", cărora el le trimite câte o sticlă de vin o dată cu comanda, ca porţia să-i ajungă la masă mai babană!

- Ce să mai zic dacă securitatea regimului amestecă arta olimpiană a excepţionalului cântăreţ cu rântaşul bucătăriilor?!...

Foc şi pară, îşi iese din sărite, urlă ca apucat:

— Văd că iarăşi te obrăzniceşti! Nu-ţi dai seama unde te afli şi nici în faţa cui... Bagă de seamă, îţi agravezi situaţia, îţi înmulţeşti anii de puşcărie!

- Cum o vrea bunul Dumnezeu.

- A!... eşti şi religios?...

- Ca şi Goangă. El este chiar habotnic. De altfel, în biserica românească de la Paris i-a descoperit strălucirea vocii George Enescu, auzindu-1 cântând „Tatăl nostru" într-o sfântă zi de duminică! La drum, cu mine, nu e biserică ce-i iese în cale fără să

„
Lai.

o învăluie cu semnul divin al crucilor, ca noaptea, la hotel, reveniţi de la restaurant după concert, înainte de culcare să-şi complecteze rugăciunea de noapte, nu numai cu evlavia altor transfigurate cruci, ci şi cu numeroase mătănii, îngenuncheate, la greutatea lui, cu sacră credinţă!

- Haida-de! îl ştiu eu bine: mai sfrijit ca tine, îi dă mâna!

- Da, sfrijit... la o sută treizeci şi cinci de kilograme!

Conturbat peste măsură de replică, dispărându-i calmul şi surâsul cu care revenise, avansează mânios, gata să dea peste mine, să mă ia în piept... Ferindu-mă, ura şi dispreţul, lăturile privirilor tulburi i se fixează pe mine, întru nimic îngăduitor, drastic, tranşant definitiv:

- Te întreci cu gluma! Nu ca să ne furnizezi braşoave bisericeşti ai fost cărat aici... Dacă oi mai avea ocazia, toarnă-i-le duhovnicului lui de înfulecare, patriarhul Justinian Marina, fostul popă de ţară, la care, cred că ştii, una-două, este invitat să-şi întovărăşească băgarea burţilor în draci, serviţi de măicuţe! Ca şi la Episcopie la Gafton la Vâlcea, ca şi la Mitropolie la Lăzărescu la Timişoara, căruia îi duce ţigări de foi cadou... Şi înalta faţă bisericească, în replică, ospeţe peste ospeţe, plus plasarea biletelor la concertele religioase pe care nu le încetaţi să le tot daţi în Catedrala bănăţeană! Mare cântăreţ, cum spui, probabil că la cafea îi arde Sfinţiei sale patriarhului şi o cântare popească... Vezi bine că-i cunoaştem marele aport artistic de care ai pomenit...

- Nu ştiu, nu cunosc... Ceea ce ştiu precis, de la sursă, este că actualul patriarh 1-a ascuns la el pe tovarăşul Gheorghiu-Dej, evadat din lagărul de la Târgu-Jiu, când era popă la Băbeni, în Vâlcea, şi iată-1 acum conducătorul ţării!

- Furios, mi-o retează cu impusă autoritate:

- Iar le amesteci... sari pârleazul... De-aici înainte îţi poruncesc: răspunzi numai la ce te întreb şi cât mai scurt!

- Prea bine.

- Ce a fost cu recentul turneu pe care 1-a făcut în Uniune?

- Un triumf de la Leningrad la Baku!

- Cât a durat?

- Câteva luni.

- Cine a mai fost cu el?

- Măria Voloşescu, Zenaida Pally, Garbis Zobian şi corepetitorul Bucholtz. în plus, să se plimbe, adorata-i soţie, Roxy.

- L-ai văzut de când s-a înapoiat?

- Cum nu. am dat şi câteva concerte, căci a venit, ca de obicei, lefter, fără bani!

- Cum rămâne atunci cu triumful de care-mi pomeniseşi?!...

- I-o fi prăpădit la cărţi... Ca şi muzica, marea Iui patimă! Aflaţi că datorită acestei voluptăţi, ce-i clocoteşte în sânge, a ratat uşurinţa cu care ar fi putut să troneze la ora actuală ca primul bariton al lumii!

- Mâncău, cartofor, gură mare, ne înjură pretutindeni pe unde îi vine la gură... II ştim noi: bot în bot cu alt bandit, legionarul Petre Ţuţea, care vă ţine la cafenea pretinse „prelegeri filozofice" şi Goangă, extaziat, îi satură foamea cu pateuri şi cafele!

- E drept, Goangă îl divinizează pe Petrache Ţuţea, îl socoteşte una din marile deşteptăciuni ale.naţiei, dacă nu cea mai mare!

- Termină o dată cu parascoveniile astea! Răspunde răspicat: ce v-a mai spus că s-a petrecut în turneul din Rusia?

- Că direcţia Operei de la Leningrad, impresionată de rafinamentul, ştiinţa şi caracteristicile şcolii franceze pe care le risipeşte, nabab, marele cântăreţ, i-a propus să rămână câteva stagiuni profesor al consacraţilor cântăreţi ai numitei Opere, cu un contract plătit fabulos!

- Şi el s-a întors fără franc...

- Da, pentru că atunci când îi intră doi aşi la poker, îi aruncă pe amândoi...

Alt început de enervare, dar repede se domoleşte. Răsuflă uşurat.

- Am ajuns la punctul pe i, la ce ne interesează. Fără doar şi poate, gura lui lăbărţată v-a spus ce 1-a determinat să refuze contractul propus de Opera de la Leningrad.

- Evident. Lăudând calităţile artistice ale poporului rus, teatrul, muzica, baletul, ne-a servit o straşnică lecţie de patriotism, de iubire de ţară, afirmând că detestând înstrăinarea, abia a aşteptat să ajungă acasă!

- Atâta tot?...

- Nimic mai mult?

- Minţi! Minţi cu neruşinare!

Urlă, înfigându-se din nou în mine.

- E purul adevăr. Tot ce 1-am auzit în privinţa acele' favorabile propuneri.

- Dar replica ce i-a circulat pe la Conservator, pe la Operă şi pe care vouă, apropiaţii lui, v-a trântit-o întâi, nu ţi-a fost dat s-o *auzii*... Ai făcut urechea pleaşcă la ea?...

d- Nu mă dumiresc la ce afirmaţie a lui faceţi aluzie.

- Ascult-o, ca să-ţi aduci aminte: *„Cum era să accept angajamentul propus de Opera de la Leningrad, când ruşii până la ora asta n-au descoperit săpunul?!... "*

— Aşa ceva n-au auzit urechile mele!

- Dar studentul lui de la Conservator, cu voce de bas, care ne-a informat, a auzit-o de la tata?...

- îl priveşte. Probabil aşa înţelege să-şi asigure cariera, vânzându-şi magistrul!

—Lămurit, încăpăţânat cum eşti n-ai vrut să ne ajuţi câtuşi de puţin...

—Am înţeles că am fost adus aici ca impresarul ce sunt. Nu pot fructifica minciuna în dauna adevărului. Pentru mine, Goangă rămâne *sumumum* de artă lirică românească! Cel mai mare cu care tni-a fost dat să lucrez. Şi ca o peremptorie dovadă, însăşi aprecierea regimului, care, urmând exemplul sovietic, 1-a făcut pe el şi pe doamna Bulandra cei dintâi artişti ai poporului!

îi sare complect ţandăra:

- Mai ai ceva de adăugat?...

- Da! Personalitate complexă: cultivat, popular, cuceritor, inteligenţă solară cimotie cu lancovescu, pe care îl ţineţi zăvorât la Uranus, vecin de celulă cu mine... Goangă vorbeşte cinci limbi - despre franceza lui, celebra pianistă Monique de la Brouchelerie afirmându-mi că n-a întâlnit-o decât la academicienii francezi - şi mai cu seamă sălăşluieşte în el o imensă adoraţie pentru Napoleon! Orice popor mare s-ar mândri cu un asemenea artist, cu atare valoare - dovadă şi propunerea rusească -, nu i-ar căuta noduri în papură!

- Destul! Ajunge! Gata! Scârnăvie, nu ne-ai fost de nici un folos... Cale întoarsă drum bătut, înapoi la lespedea de piatră!

Uşa trântită risipeşte pe mine molozul zidului...

Reintră geanabetul care mă adusese şi înnodându-mi puternic ochelarii negri, mă orbeşte din nou...

Numai câteva minute de goană a maşinii şi sunt asigurat, închis în aceeaşi celulă de la Uranus, de mâna veşnic băloasă a Potentaţilor din Comitetul Central!

Alte nopfi-zile negre. Nesfârşite. Fără rază de soare, fără rază de lună, fără un surâs omenesc, fără un potir de floare care să Se deschidă în lumină... înţepenit în necunoscut şi în neînţeles, ce

să mai ştiu ce e cu mine?... Ce mă aşteaptă, ce va urma. Mă pierd în piatra zidurilor ca într-un labirint, din care sufletu-mi nu-şi află nici un fel de ieşire... Mult timp mă obsedează frecuşul avut, despre Măria şi Goangă, la etajul conspirativ din preajma Casei Centrale a Armatei, cu junele securist, reclamă de frizerie. Recules, caut să rememorez întrebările ce mi-au fost puse şi cum le-am înfruntat. Dacă am ţinut spinarea, dacă an\ cedat. Cu ce a rămas în undiţă pescuitorul în apele nelegiuirii... în general, răzbunarea regimului împotriva unor creştini ce-i detestă abjecta sistemă. O pândă diabolică pe acţiunile lor, pe vorbele lor, chiar şi pe gândirea lor. Un întreg aparat bine strunit, bine plătit, să răspundă cât mai crunt de viaţa întru totul nesigură a bieţilor adevăraţi români! O ţară întreagă urmărită, hăituită; până şi securiştii urmărindu-se între ei!

La Operă, Petre Ştefănescu Goangă triumfa în *Rigoletto.* Şi publicul, cucerit, fericit, întârzie cortina finală, rechemându[1]-! la rampă! Dincolo, pe drumurile ţării, mesianicul românesc cântec al Măriei Tănase pătrunde în ultimul bordei, învăluie în slavă Cristoşii troiţelor de ţară! Nici marele bariton, nici unica doinitoare habar n-au ce-i paşte...

Inegalabilul Goangă şi divina Măria pe lista neagră a Securităţii! Şi eu, impresarul lor, tras de limbă într-un adânc de noapte, să-i bag Ia apă, să le vând sufletele diavolului pentru promise substanţiale avantaje! Ştiindu-i pe de rost, cum mă ştiu pe mine, îmi dau seama că de vor fi ridicaţi, nu vor rezista. Goangă, de foame şi în imposibilitate să facă echilibristică pe marginea tinetei, la greutatea lui... Măria, datorită firii excesiv voluntare şi lipsei tutunului, în prăpastia în care nu-mi vin deloc la socoteală, îl tot rog stăruitor pe bunul Dumnezeu să-i ocrotească!

Din celula vecină răsună monoton, în dorul libertăţii, paşii lui lancovescu - solidaritate artistică, de acelaşi rang şi spiţă!

ÎMPĂCATĂ CU SOARTA EI, MAŞTERĂ!

Şi vine ziua ca Măria să se desprindă de Bucureşti, pornind la rezolvarea idealului, ducându-se să dezvolte şi să împlinească definitiv descoperitul ei filon folcloric, încrezătoare în cei doi, p[e] care incontestabil îi ajutase stringent ori de câte ori fuseseră 1[a]

ananghie, barem pe Temistocle Popa îl născuse din nimic, îi convoacă pe Ricu Mălineanu şi pe Temistocle Popa la ea. Preopinenţii se înfăţişează surâzători, voioşi, tară să bănuiască de ce „procopseală e vorba..."

- Cum staţi, v-aţi făcut bagajele?...

- Ce bagaje? se arată nedumeriţi cei chemaţi.

- Am definitivat totul la Târgu-Jiu, patria tatii, urmează să plecăm mâine, suntem aşteptaţi.

Pe loc, figurile celor doi se pleoştesc, dând semne de neîndurare. S-a dus pe apa sâmbetei debordantul entuziasm al lui Temistocle Popa din ziua când Măria le înfăţişase planurile ei...

Ricu Mălineanu tace smiorc, parcă dinainte raliat integru cu fostul copil de trupă.

- Văd că nu-mi răspundeţi. Or, când v-am propus, v-aţi bucurat năvalnic... Ce e cu voi?

- Eu nu pot părăsi Bucureştiul, câmpul meu de activitate, îndrăzneşte Mălineanu. Nu are nici un sens. Mărio, tu trebuie să înţelegi că în România numai centrul contează. Nu eşti la Bucureşti, reuşita e în pericol.

- Păi voi credeţi că eu am bătut câmpii când v-am propus? Şi tu, Temi, ai radiat de bucurie... Trebuia de la început să mă avertizaţi că nu vă interesează. Nu eu să vă propun pe amândoi forurilor conducătoare de la Gorj şi voi să-mi faceţi astă blestemată surpriză, încurcând copilăreşte totul. Şi după o pauză: Măi, Temi, cu viaţa nu e de joacă... Bag-o la cap!

Spăşit, cel ce-i promisese cu tot sufletul că o va urma, gândeşte că are la îndemână cea mai convingătoare scuză:

- Coană Mărio, eu n-o pot părăsi pe Cornelia, dumneata ştii cât o iubesc...

- Măi, prostule, tu crezi că din Oltenia au dispărut femeile?!...

Şi tot Măria:

- Ca să n-o mai lungim, vreau ultimul cuvânt!

Morfolind şi unul, şi celălalt vorbele, încherbează, aproape ţinându-se de mână, răspunsul, refuzând-o!

Ceea ce o face neîntârziat să-i concedieze, nepupându-i ca de obicei şi închizându-le uşa în nas.

A doua zi, hărtănită sufleteşte, singură ia drumul părinteştei Oltenii.

'!• Trădată în prietenie de cei doi, în drumul spre Târgu-Jiu urcă pe Amaradia, oprindu-se în comuna tatălui, Mierea Birnicii, ca să sosească Ia descoperitul filon folcloric cu forţe noi. Ibsen spune în *Brand!,* dragă Meme, că *„nu eşti puternic decât când eşti singur... ".*

Ajunsă la Târgu-Jiu cu gândul să rămână câţiva ani, se îngrijeşte cum să desăvârşească bogatul filon folcloric al regiunii, cu amestec de cântece olteneşti, munteneşti şi bănăţene. Are încuviinţarea Ministerului Culturii la un memoriu al ei, ce-i dă pe faţă intenţiile şi la ce vrea să ajungă. Din capul locului caută să realizeze o orchestră model, ocupându-se să achiziţioneze tinere elemente de talent care să ducă la strălucire melosul românesc. O face şi cu girul Institutului de Folclor. Obţine o clădire în parcul oraşului, care să adăpostească sediul acestei providenţiale activităţi ce o axează pe orchestra „Taraful Gorjului", tutelată de Ansamblul de Stat „Nicolae Bălcescu" din Craiova.

\ Reuşeşte să înzestreze orchestra cu instrumente noi, staţie de amplificare, microfoane, magnetofon, benzi, aparatură. Costume pentru solişti, mergând până acolo să se îngrijească şi de dinţii defectuos! ai cântăreţilor, reparându-le dantura.

Fiind cântăreaţă de interminabilă cursă, pregăteşte, o dată lucrurile puse la punct, ansamblul şi repertoriul cu cântece inedite al unui turneu de 72 de zile, care să-i dea în vileag al ei strălucit ideal, care să-i fie purtat la rampă prin absolut toate oraşele ţării.

E neobosită, n-o stinghereşte că apropiaţii săi „trădători" au !ăsat-o de izbelişte, în plata sufletului său, mărinimos cât bolta cerească!

Să semnalez că nici cei ce conduceau Ansamblul de la Craiova, nici ai „Tarafului Gorjului" n-au prea înţeles-o, n-au fost nici pe departe convinşi de grandoarea idealului şi strădaniilor ei, rămânând ca singură să se lupte cu destule impedimente, înaintea ei întrevăzându-se irizările razelor de soare ale cântecului românesc, eternul!

Urmează să arunce în public următorul repertoriu: *Purpuriu de sârbe gorjeneşti, Uşor, puiule, uşor, Hai, mândro, pitiş-pitiş, Deasupra capului meu, Foaie verde micşunea, Sârba lui Tudor din Vladimir, Lăutarul de peliniţă, Te văzui, neică, la poartă, De-ai fi lună, vorbitoare. Mărie, Mărie, De-ar şti dorul ce ştiu eu, învârtită, Sârba ca pe lumea Târnavei, Joc din Banat, Foaie verde iasomie,*

Se ceartă bradul cu plopul. Foaie verde bob de linte, Mândruţa, mi-e dor de tine, Voinic necăjit, Dragostea din ce se-ncepe, Coborât din deal la vale, Sârba repezită, Spune-mi, mamă, ce să fac?, învârtită şi brâu din Banat, Afară plouă şi tună. De când sunt pe lumea asta, Viorea, viorea rea, Te văzui, maică, la poartă.

Măria, în acelaşi timp, culege cincizeci de cântece gorjeneşti. pe care le imprimă.

în costume înflorate de iscusinţa gorjencelor, soliştii vocali şi instrumentişti ai turneului, mai mult tineri şi necunoscuţi, selecţionaţi prin concurs de priceperea ei, sunt: Dan Moisescu, Petre Geagu, Lia Bobirci, Lenuţa Traian, Dumitru Zamfira, Chivu Tantan. Ion Bălan, Ion Falcoe, Nicu Pârvu, Mihu Ion, F.L. Nicolina şi M. Cavnescu.

Toată această mancă şi ardere Măria o îndeplineşte stăruitor şi cu mare dăruire timp de un an de zile, Mălineanu şi Temistocle Popa nefăcându-şi nici o mustrare după promisiunea atât de ordinar călcată în picioare.

Turneul urmează să fie efectuat între 14 aprilie şi 25 iunie. Măria complectează repertoriul şi cu cântece din alte regiuni, din obişnuitul său program. La data fixată se pleacă la. luminosul drum. Dai: după trei zile, la Turnu-Severin, dezastru,'bronhii Măriei sunt prinşi de cumplitul morb care se vede că este decis să lichideze pe pământeni. Transportată la Craiova, după investigaţii, radiografii, analize se semnalează cancerul, Măria fiind rugată să renunţe la continuarea turneului, pentru a fi transportată la un spital bucureştean, bine dotat.

Temperamentul ultra-volenţial, ea aflând ireparabilul nu vrea să renunţe, simţind drumul artistic fără ea în pericol, şi revine la turneu, decisă eroic să-1 continue.

Deci renunţă să plece la Bucureşti. Prinde ansamblul pe care îl închegase cu atâta patimă şi migală la Băile Herculane şi în aceeaşi seară apare pe scenă, fine să-şi ducă turneul prin ţară cu „Taraful Gorjului" până la capăt.

Ca şi cum ar fi în deplinătatea sănătăţii, ca şi cum nimic nu i s-ar fî semnalat, brava divina de ea continuă turneul încă douăsprezece zile, matineu şi seara!

l mai 1963: Hunedoara, interpretează ultimele cântece însângerate, nici pomeneală vajnicii ofelari ce o ovaţionează îndelung să-şi închipuie că o văd şi o aud pe scenă ultima oară!

Aceste două spectacole îi învolburează sufletul, le rupe din

ea cu ultimele resurse de viaţă, ştiind că are cancer şi aranjează cu orchestra să o cheme pe Mia Braia în locul ei, ca turneul să continue până la capăt.

în drumul de fier către Bucureşti nu jeleşte, nu plânge.

E împăcată cu turneul care se va duce pe melodiile alese de ea, în continuare.

E împăcată cu soarta ei, maşteră!

ULTIMELE RÂNDURI CITITE DE SUPERBII OCHI VERZI AI MĂRIEI, ÎNTRU EMINESCU!

Venise primăvara, cu verde crud şi flori pe pajiştile dumnezeirii... Liliacul a dat peste zăplaz şi s-ar fi bucurat, de trăia, sublima regina Măria, augusta ce-i adora floarea. De altfel, la moartea ei, în 1937, lampadarele cetăţii fuseseră cernite cu violetul imperial... Şi neuitata suverană spus-a cândva: *„Am venit în ţară foarte tânără şi am devenit una cu voi toţi. Am dorit de la început viziunea României Mari, am purtat-o în inima mea şi am luptat pentru împlinirea ei".* Maiul înflorit în plin, cu ciripit de păsărele şi a copiilor joacă, fără habar...

Aflu nenorocirea nenorocirilor: că Măria, îmbolnăvindu-se, a fost forţată să renunţe la turneul început întru desăvârşirea filonului folcloric descoperit de ea la Gorj şi transportată de urgenţă, se găseşte în spitalul bucureştean „Bernat Andrei".

Noaptea mă întorc la condei, simţindu-mă dator s-o îmbărbătez, să-i reamintesc ce a fost între noi, ce a însemnat truda noastră pentru reuşita noianului de spectacole pe care le-am dat românaşilor mult iubiţi, împreună.

Nu erau nişte vorbe goale, înşirate să mă aflu în treabă...

Nici vorbă să pot reface acea alinătoare scrisoare duioasă, în totul sinceră şi curată ca o frăţească îmbrăţişare, când nu mai puţin de treizeci şi şapte de ani au trecut peste şirele ei tremurânde...

Pomeneam de marile victorii ale Măriei la scenă, de eterna ei glăsuire divină în cântările-i măiestre, de mărinimoasa-i nebunească bunătate cu ai săi semeni, tară alegere.

îi subliniam, învăluindu-i sufletul, că trecerea ei prin lumea aceasta, împlinindu-şi menirea, idealul, îi asigurase nemurirea din viaţă!

Că putea fi definitiv mulţumită de zestrea lăsată Neamului Românesc printr-o creaţie unică, de infinite grandioase proporţii!

O asiguram că numele său nu va fi dat nicicând uitării, nu numai prin cântecul magnific ilustrat, ci şi prin omenescul din ea, care în viaţă i-a făcut ravagii!

îi reaminteam cum n-am putut eu fără ea, şi ea fără mine! Cum împreună am făurit un tot infailibil, determinându-mă, când monstruoasa securitate a vrut-o între gratii, încercând să-mi smulgă declaraţii defavorabile ei, preschimbându-mă în „turnător" al scumpei mele Meme, eu să ţin spinarea şi să răspund ritos bestiei care mă interoga.

„Să-mi spui ce vorbeşte despre noi javra de Măria Tănase!"

„Javră?... Mândria neamului! Idol naţional!"

, „E în slujba americanilor?..."

„E în slujba cântecului românesc!"

Precis, fără dubiu, îmi vine în minte finalul disperatei depeşe: „Oamenii sunt cu tine şi cu al tău cântec nemuritor! Astă alarmantă scrisoare o socotesc de mare rost între noi. Se potriveşte ca o legătură de viaţă prin care o doresc şi te vreau înapoi la scenă.

îmi amintesc că gulerul ridicat la pardesiu de către Leonard avea atât pe scenă, cât şi pe stradă, poezie, fantezie, răsfăţ, într-un cuvânt rafinament divin... Enorm, în totul, semeni cu el. Leită Iui. Şi el, soartă tot maşteră. Vă întâlniţi în puzderie de puncte comune. Aţi fi putut fi divin duo în viaţă, mai ales că, asemeni ţie, îşi dădea cămaşa după el... Erai mult prea copilă, să-1 fi apucat. Iţi va fi hotărât dat să-1 întâlneşti pe nesfârşitul drum, în nemărginire...

Mărio scumpă, fie ca în astă blagoslovită primăvară ce-ţi plânge suferinţa, soarele ei facă-şi cuib în inima ta vrăjită!

Acolo unde eşti, îl ştiu pe Dumnezeu cu tine. Cu bunătatea ta, cu albul lui imaculat pe mărinimia inimii tale încercate, în noapte mă rog lui să-ţi vegheze cald tămăduitor suferinţele fizice, care sunt şi ale mele.

în clocotul sângelui meu e tot trecutul nostru, drumurile, aspiraţiile, primăverile, liliacul lor pe care îl trimit să-ţi grăiască de câmpul smălţat de Dumnezeu, al cântecelor tale nepieritoare.

Te aştept ca-n alte primăveri, să plec cu ele, şi cu tine, la drum.

Trimit primăvara cu alaiul pomilor înverziţi, înfloriţi să te îmbrăţişeze cu căldura florilor ei.

Pe patul de suferinţă, cum mă rog eu pentru tine, roagă-te să ţi se ivească Christ, singurul care ne poate izbăvi, fiindu-i în seamă şi putinţă să ne scape de suferinţe.

Al tău frate de suflet, care o dată în plus îţi aminteşte, fiind la drum cu tine, de noianul de ovaţii ce au plutit pe simţirea ta, *de la Nistru pan 'la Tisa,* întru Eminescu! Al tău, îndurerat, Gaby. Mai 1963, Bucureşti,"

SĂ FIE ÎNVEŞMÂNTATĂ ÎN ALB...

A doua zi am jefuit de floare un întreg liliac. Chemând la mine o soră mai mică a mea, Coca Budişteanu, pe care, subliniez, Măria nu o cunoştea, am încărcat-o cu îmbătătoarea comoară florală a nevinovatei primăveri şi împreună cu nocturna epistolă disperată am rugat-o să le ducă în dar, drept sprijin, celei ce mă dăduse peste cap cu surprinzătoarea-i gravă situaţie...

La înapoiere, Coca mi-a mărturisit că în clipa când s-a strecurat în rezerva Măriei, aceasta, întinsă pe pat, înconjurată de surorile spitalului, le doinea în şoaptă, cu ele îngânând-o, *Mărioară de la Gorj,* ultim cântec...

La apariţia liliacului înflorit şi a copilei ce i 1-a pus pe pat şi i-a întins scrisoarea, doinitoarea a început cântecul şi a întrebat-o dulce, firesc:

- Te-a trimis Gaby?...

La câteva zile este mutată la Spitalul „Vasile Roaită". înainte de a ajunge acolo, poposeşte câteva zile în Popa Nan, să respire atmosfera „de-acasă"... Veranda cu flori, scumpele ei flori. Sacsiile cu muşcate, hârdaiele cu leandri... O pune pe Minodora, nu din întâmplare, să-i cânte doina *Mărie! Mărie!...*

Bolnava ascultă stihurile şoptite ei şi florilor, cu ochii închişi, transfigurată...

Şi maşina spitalului o duce la „Roaită".

La „Roaită", o rezervă luminoasă la al treilea etaj. Un admirabil doctor, Chiriacescu, devotat şi prieten, îngrijind-o exemplar. De la internarea la „Roaită", n-am mai lipsit de lângă ea, zi de zi, până la capăt, până la ultimul zbor al ei peste abisuri, în nemărginire!

întreaga ţară vuieşte, se interesează de ea, cum îi evoluează boala.

Primesc un telefon de la Ioana Radu, să intervin pe lângă ea s-o primească, craioveanca ce n-o înghiţea, simţindu-se cu musca pe căciulă...

Când am întrebat-o dacă o primeşte sau nu, mi-a răspuns irevocabil:

- Cum nu?

Şi cea care a avut cinci mariaje legale, din care unul cu un chelner, a venit încliftată, cu pălărie super etajată, a Ia M-me Bulandra, aducându-i nişte fructe glasate de Ia „Capsa".

Adevărul adevărat e că nici Mia Braia, nici sora ei Ioana Radu n-au iubit-o, ambele simţindu-i superioritatea şi dându-şi seama că n-au cum să-i întreacă luminoasa supremaţie la care se înclină, cucernic, întregul nostru neam.

Negând-o, criticând-o, cu orice prilej, cu Mia m-am certat nu numai o dată, punând-o drastic la punct:

- Ce ai cu ea?... Ce te deranjează?... Ce e al tău, e al tău. La al ei nu puteţi ajunge absolut nici una! în vecii vecilor!

Pe perete, deasupra patului, agăţată rochia albă din pichet, pe gât, care i-a facut-o şefa de la „Arta modei", Dorina Niculescu, prietena ei ce-i croise atâtea rochii aplaudate, de scenă.

Din nou asemănătoare lui Leonard, care ceruse tatălui său, mecanicul de locomotivă, la despărţirea definitivă, să-1 înveşmânteze în alb. Aşa şi ea, rochia ce o străjuieşte aievea la căpătâi este de albă scânteietoare zăpadă, pură ca o rugăciune. Doreşte să se ducă înveşmântată în alb... Fără să ştie că aşa a făcut-o şi Leonard.

Şi trimite după notar să-i legifereze vrerile testamentare.

IREVERSIBILĂ CĂLĂTORIE ASTRALĂ

... 4 Sunt parafate dorinţele ei:

„ Pe cap să mi se pună colţarul de pichet alb, iar în picioare numai ciorapi albi scurţi, fără pantofii care m-au chinuit toată viaţa... După moarte, trupul nescăldat, ci numai şters cu alcool, să fie pus la dispoziţia medicilor, dacă - după autopsie - vor socoti că-i de folos cercetărilor ştiinţei... Pe un drum secetos — dornic de apă - să se scobească adânc o fântână pentru drumeţii însetoşaţi... Doresc viaţă lungă şi sănătate tuturor celor pe care i-am cunoscut, chiar dacă unora li s-a părut că le-am stat greu în cale...

Ritualul înmormântării să fie cât mai sobru. Aş vrea ca mama să nu afle de moartea mea, să i se spună că sunt plecată undeva în străinătate pentru tratament... Mulţumesc conducerii ţării, căreia îi port recunoştinţă pentru înţelegerea manifestată faţă de mine...".

Din nou este mutată - „vreau multe schimbări de decor.,." -de astă dată la Spitalul Fundeni, socotit cel mai înzestrat în privinţa avansatelor medicamente străine.

Abia internată, trimite după talentatul sculptor Ion Vlad, creatorul maiestuosului bust a! lui Storin din holul Naţionalului bucureştean,. să-i facă o propunere. Ce! venit în goană, ascultă covârşit vocea prietenei bolnave, care sună şi merge la inimă, întocmai unui cântec...

- Dragă Ioane, te-am chemat să-ţi împărtăşesc o idee care mă frământă nu de azi, de ieri. De multă vreme. Este în Oltenia, aproape de Turnu-Severin, o staţie de cale ferată, Balota.

- O ştiu.

- Cu atât mai bine. Acolo există un deal pietros, cu o stâncă masivă ce domină toată priveliştea, în vale, spre Severin şi până peste Dunăre... Acolo m-am gândit că s-ar cădea ca dalta ta măiastră şi a altora mână de la mână să cioplească în stâncă un monument care să semnifice „Milenarul cântec românesc" şi ai săi seculari vajnici slujitori. O frescă a acestui unic folclor în lume, care ne-a ţinut dăinuirea în timp şi spaţiu, precum vezi!

Vlad a preluat ideea, dar după o vreme, fiind trimis în străinătate într-un schimb cultural, a rămas la Paris, cu soţia, Nica Gatoschi, ca să scape de comunism, unde a şi murit.

După plecarea lui Vlad, apare Minodora.

Măria i se adresează nerăbdătoare:

- Ai venit tocmai la timp. Te întorci imediat acasă. Cauţi o faţă albă de pernă şi o umpli bine cu petale de trandafir din vasul mare din hol unde le-am tot îndesat eu. Cunoşti vasul.

- Da, doamnă Măria.

- Faţa de pernă o alegi cât mai faţoasă şi cu nasturii complecţi, ca să se închidă bine.

O soră îndrăzneşte intrigată:

- De ce v-aţi gândit la această pernă?

Măria răspunde senină şi surâzătoare:

- Călătoria e lungă şi fără întoarcere şi vreau să duc cu ea amintirea Livezii cu Duzi, să-mi sprijin gândurile pe florile copilăriei...

Şi pentru că Minodora e încă prezentă:

- N-ai şters-o încă? Haide, fugufa. Şi să-mi aduci alinarea de roze petale până spre seară!

Dispărând Minodora, rămas pe marginea patului, cu sufletul ei, Măria îmi ia mâna şi băgându-mi-o în părul ei, îmi vrea răspunsul:

- Ia vezi tu, Găbiţă, ce e cu părul ăsta al meu?... Ce se întâmplă?

într-adevăr, rămân în palma mea complecte bucle ce se desprind din părul mătăsos argintiu, pe timpuri bătând în albastru...

Drept răspuns îi sărut bolta frunţii, limpede zare de cer, ce înseninează înserarea pogorâtă peste noi.

Sâmbătă, 22 iunie 1963, ora 14,10 minute s-a călătorit înveşmântată în albul pur al zăpezii. Cu capul culcat pe înmiresmate petale de trandafiri...

Să cânte Domnului nostru Isus Christos şi vastelor ceruri deschise:

Ţine, Doamne, ziua mare,
C-am o fată călătoare...

Mai va până la reprezentaţia de seară, pentru îngeri, cu stelele aprinse la rampă...

Frunză verde, frunză galbenă,
Tu mă saltă, tu mă leagănă...

Adio, adorabilă Meme...

Bănuţi de lună plină împarte ea la trecerea Stysului invulnerabil...

Păsărică mută-ţi cuibul Şi
te du...

.lc

Luceafărul de seară, reflector aprins în superbii ochi verzi ai Măriei!

încremeneşte vântul hoinar, care cândva se iubise cu ea...

Lăcrimează microfonul, rămas de ea şi de sufletul ei, orfan pământean la margine de drum, lângă o troiţă de ţară...

între Oltenia şi Făgăraş, o cruce se lasă peste ţară!

Pe Mureş, pe Olt şi pe Târnave plouă abundent cu lacrimile cerurilor nalte!

SE RISIPEŞTE MESIANIC, ÎN ARMONII NEBĂNUiTE...

De unde să încep şi unde să sfârşesc, gândind la amintirea magnifică a Măriei Tănase?... Frate cu ea. de vis, şi impresar de vedetă, care nu se mai naşte, i-am stat în umbră cât a colindat toate provinciile româneşti. Fără alegere, le-a cântat pe toate... în aşa fel, că s-a înfiorat până şi gingaşul fir de iarbă. Vuiau sălile la apariţia ei, de regină neîncoronată, în cele 42 de turnee pe care le-am făcut împreună. Şi, halucinant, Măria muşca din veşnicie tâlcul doinirii româneşti, care îngânase atâtea izbelişti trecute... Pica din dăruirea-i arzătoare aşa dramatism pe ascultătoarele suflete, că totul era o comunicare sacră, de priveghi. Ca, numaidecât, legănările ei să bată în inimi săltat de horă, de sârbă, covârşitoare bucurie de viaţă. Capricioase, se raliau în interpretarea-i genială, aparteurile, de sublimă comediană. Neasemănarea ei plutea pe lumină, în vifor, pe adevărul de răzmeriţă al milenarului cântec românesc. *Ciuleandra* ei, bocetele ei... Stăruiau şi stăruie înfricoşător în grindă, plămadă de neam şi veşnicie. Al său miracol, care continuă...

Ţine, Doamne, ziua mare,
C-am o fată călătoare...

S-au dus ani 38 de la ultimul zbor al Măriei Tănase sfârşit între astre... A şuierat vântul, haiduc, s-a copt grâul în caldul pâinii, s-a logodit ploaia cu oasele străbunilor, zăpada a încălzit, cergă, miriştile şi s-a dus pe firul caracteristic al anotimpurilor atâta frunză verde românească, atât cât amintirea ei să dăinuiască în veci.

Nu se poate mai mare şi mai sus... Apariţia ei pe aste tărâmuri a limpezit mersul firii demiurgic. Numai ea a simfit-o - oamenii nicidecum - că fusese sortită să ardă pe rugul dăinuirii sale, într-o cumplită întraripare. Complectând şi complicând şoapta de vis a izvoarelor, vagabondajul într-o ureche al vântului, plânsul mănos al ploii şi vijeliosul freamăt al pădurii - codrul frate cu românul - s-a legănat ameţitor pe o scurtă trecere prin viaţă, sfârşită la nici 50 de ani. Ivită din rouă florilor şi crescută printre ele, precumpănitor, era firesc, copilă, să fie pândită de un dediţel îndrăgostit... Primăvara roiau razele de soare în zumzetul albinelor şi se topea lumina în trilurile de privighetori în livada lui Ion Coandă Tănase, cea de Duzi. Cădelniţa floare de salcâm puritate, în vreme ce brazdele pământului proaspăt întors abureau duh sfânt al bunilor străbunilor noştri, în margine de oraş, sub turlele Văcăreştilor... De pe-atunci, de-a buşilea, iubită de gâze şi flori, Măria urca în lumină ca un miracol, supusă chemării cerurilor înalte, ascultând poveţele adâncului gliei strămoşeşti, între pământ şi cer, mai târziu, va doini tulburător, făcând risipă de sânge cu fiecare cântec, arzând .faciie Ja ambele capete pentru neamul care a dat-o şi căruia ea i s-a dat! în grădină şi-n soare cântau muncitorii, veniţi din toate provinciile româneşti, întipăriţi pe brazdele reavăne. Mai cu osebire un ardelean - „cel firicel de izmă creaţă" al lui Goga coborâse pe Olt - care patru ani a tot zis unul şi acelaşi distih:

Frunză verde, frunză galbenă,
Tu mă saltă, tu mă leagănă...

: Aleanul se tupilase în ei, trecând în Măria... De la aceştia s-a pornit, ca să se risipească mesianic în armonii nebănuite, pentru adevăratul cântec românesc, al ei, unicul. Tragismul trecutului, cu ale sale vitregii, avea să sune în vocea ei doină, bocet, ciuleandra, dând de furcă adversităţilor de neam lacome, blestemate. Predestinată, n-a luftat niciodată - chiar când era răguşită. Că a fost la crâşmă, că împărăţia reflectoarelor a prins orbitoare strălucire

numai la apariţia ei, unică, fără nici o făţărnicie, a făcut vid să se înfioare zările întinse şi să pârâie în străfunduri oasele străbunilor... Un tot, la infinite înălţimi, cutremurătoare. Reînviat în fiecare primăvară, un fir de nalbă s-a dus cu ea, plutind pe melopeele-i vrăjite până-n zenit... *Dragi mi-s cântecele mele...* Cu câtă inconştienţă fiecare fetişcană, amatoare de succes, încearcă să parafrazeze sacra moştenire. Ar trebui să ne dea de gândit şi să împiedicăm sacrilegiul.

Nemurirea Măriei trebuieşte apărată, lângă Eminescu, lângă Enescu, în azurul veşniciei româneşti.

Toate astea ie-a şoptit fiecare adiere de ram, fiecare pală de vânt, fiecare troiţă răstignită pe drum de ţară...

OGLINDITĂ INTRE PĂMÂNT ŞI CER, ÎŞI CÂNTĂ DESTINUL...

N-a fost o alta să-i semene... încălecând secolele, venită foarte de departe, din adânc de neam. Fascinantă apariţie, de miracol, nedesluşită în totul cât fost-a să ardă, doinind. Un început şi un sfârşit de cântec românesc...

Perpetuând, în nemărginire, trilurile privighetorilor, murmurul izvoarelor, ruga milenară din fluier a ciobanului, foşnetul pădurii, într-o echivalenţă demiurgică. Silabele ei au încopciat cu stele şi cu dulci eresuri firmamentul. Şi s-a pierdut în şagă lor diamantină, ca noi să tânjim după ea, năzdrăvana.

Supreme aduceri-aminte aprind în mine eternul suvenir al adorabilei Măria Tănase, cea fără de moarte. Adevăratul cântec românesc, al ei, continuă peste ţară perpetuând iubirea de neam. De sacra ei doinire lipesc bătăile inimii, acum când vocea ei străfulgera luminile rampei. .i La crâşma din vale cântă Măria.

Măria!... Măria!... Măria!.,.

H,t J

î l.IonCoandăTănase(1877-1958).Tatălcelebreidoinitoare. Oltean de la Mierea Birnicii, de pe Amaradia. Cântăreţ din frunză şi caval, dorit de fetele din sat, năvală peste el... Totuşi, se rupe de ai săi şi luându-şi cobiliţa la spinare ia drumul Craiovei unde devine făţos, spătos zarzavagiu, din poartă în poartă...

După un timp, gândind că deplina reuşită în viaţă i-o poate înlesni doar Capitala, unde bate inima ţării, se îndreaptă spre Bucureşti. Şi fiind călduroasă vară, îşi începe rostul vânzând rahat cu apă rece în poarta Cişmigiului; toamna, cu borcanul la subsioara, nuci curăţate pe străzile metropolei.

2. Ana Muntean. Mama Păsării Maestre. Făgărăşancă, de la Carta de sub munte. Neînţelegându-se cu maică-sa, certându-se cu ea, trece munţii „în ţară", să-şi găsească un rost.

3. Casa din livada cu duzi. A fost cea în care a copilărit divina cântăreaţă. Şi nicidecum au trâmbiţat atoateştiutori, suficienţi şi docţi, anumiţi aflători în treabă, făcând pe deştepţii, că a fost casa în care s-a născut. Neadevărul a mers din gură, în gură ajungând în presă, cărţi, radio, televiziune!

Precizez că Măria s-a născut în Calea Piscului. Şi profitând de reîntâlnirea cu adevărurile din această carte, îndreptată întregului neam românesc de pretutindeni, după atâta gratuită minciună, mai relevez încă un adevăr, important şi grav. Când Ion Tănase s-a strămutat de la Parcul Carol să-şi facă grădinărie proprie, el a cumpărat la început o bucată de

pământ de la nişte greci sub dealul Mărţişorului. Muncind cot la cot cu Ana şi grădina prosperând, s-a tot extins, achiziţionând şi alte terenuri.) Aşa că atunci când s-a îmbogăţit, i-a dat mâna la o Sfântă Mărie să dăruiasă două pogoane Măriei, ştiind că ea vrea să-şi construiască casă ţărănească şi mândria familiei să o aibă pe lângă el.

Dar la conducere vine samavolnicul crâncen regim cu Ana Pauker să tulbure seninul românesc; cu colectivizarea Bârlădeanului, cu Ceauşescu la Securitate! Casele luate, patima de pământ a ţăranului desfiinţatăj străbuna glie din tată în fiu statizată.

Şi marea Sală Polivalentă a Bucureştiului a fost înălţată ilegali pungăşeşte, pe cele două pogoane de pământ proprietate a Măriei TănaseJ Pasăre Măiastră a românismului!!

Căsuţa din livada cu duzi a mai stăruit un timp împreună cu monstruozitatea de pe deal. Avea între zidurile ei respiraţia scumpei Mern^ şi tânguirile ei româneşti.

Mult am mai alergat pe la autorităţi cu Aurica Tănase, sora mare i cântăreţei, prima născută, ca să nu fie dărâmată. Promisiuni favorabile dd peste tot. Constanţa Crăciun a opinat să fie păstrată în picioare - relicva^ a milenarului cântec românesc! Dar până la urmă hotentoţii nu s-au lăsaţi şi-au dat pe faţă fierea ştergându-i amintirea ei şi a Măriei cu buldozerele!! j

4. Ana Muntean, înconjurată de odrasle, în ordinea naşterii: Aurica Frantz (Ştefan) şi Măria. Botezate de florarul belgian Vermeulen, furnizoj al Curţii Regale, îndrumător şi proteguitor al lui Ion Tănase. Măria primeşti numele bunicii dinspre mamă.

5. Regele Carol I. Susţinut de Napoleon al IH-lea şi de Bismarckl după detronarea lui Alexandru loan Cuza, principele Carol vine în ţară şj e ales Domn al României prin plebiscit la 1866, depunând jurământul îtT adunarea constituantă. Câţiva ani a avut de luptat cu greutăţi ş| neînţelegeri, încît după cinci ani abdică de la tron.

Lascăr Catargiu, şeful conservator şi câţiva reprezentanţi ai puteriloj străine îl conving să revină asupra demisiei. Situaţia se mai potoleşt datorită guvernării conservatoare.

în 1876, Carol aduce la guvernare Partidul Liberal, care-i făcuse şicane şi Ion C. Brătianu rămâne la guvern, deplin stăpânitor 12 ani, trei legislaţii.

Carol a acceptat războiul de la 1877, aliat cu ruşii, dar nu în condiţii dezavantajoase pentru el. Trupele ruseşti trecând mândre peste noi, au fost înfrânte de turci şi, fiind la ananghie, ţarul a cerut ajutor domnitorului nostru, Carol luând comanda supremă a armatelor ruso-române.

în fruntea dorobanţilor şi în vijelia şrapnelelor afirma puternic, să fie auzit: „Asta-i muzica ce-mi place!". Şi predestinat, brav comandant de oşti, duce eroic, cu strălucire, armatele la victoria finală, Osman Paşa, învins, predându-i sabia!

Prin astă biruinţă din 1877 România devine Independentă, dorobanţii şi căciularii defilează, acoperiţi de flori, pe Calea Mogoşoaiei, transformată în Calea Victoriei!

Ruşii vicleni şi imperialişti, drept recunoştinţă, ne-au răpit Basarabia şi Bucovina, ca şi acum, după al Doilea Război Mondial, când am luptat alături de ei contra nemţilor!

Congresul de la Berlin confirmă răpirea şi România în 1881 rămâne regat cu Carol în frunte.

înşelat de ruşi, intră în Tripla Alianţă în 1883, gândind că e mai bine pentru viitorul ţării cu care se identifică! Câştigă drepturi asupra Dunării. Neavând copii, acceptă la tron succesor pe nepotul său principele Ferdinand, care se căsătoreşte cu principesa engleză Măria, de Saxa-Coburg. Sub regalitatea lui, România face mari progrese, câştigând prin prestigiul regelui recunoaşterea popoarelor Europei, în 1906 se sărbătoresc 40 de ani de domnie glorioasă. Au participat mii de oameni din provinciile veşnic româneşti subjugate, reîntorşi la vatră cu speranţa eliberării ce se întrevedea... Datorită înţelepciunii şi abilităţii regelui, din războiul balcanic de la 1913, România iese mărită cu două judeţe din Dobrogea, după ce potolise îngâmfarea războinică a bulgarilor. Marele rege sprijină din avutul lui artele, literatura, ştiinţele. Şi el îşi întorcea uniformele pe dos. Adeseori prezida şedinţele Academiei Române. Participa cu regina Elisabeta la premierele teatrale. A publicat câteva volume din *Dicţionarul etimologic al limbii române.* A înălţat vizavi de Palat Fundaţia Carol pentru studenţi, înzestrată cu o imensă bibliotecă, în vibranta dorinţă de a-şi avea tineretul ţării cît mai aproape de sufletul său...

Ca peste ani, neghiobul cârpaci Ceauşescu să-i schimbe menirea, transformând-o în sediu de Securitate, la doi paşi de Comitetul Central. Ca să fie în siguranţă, apărat de sângeroasele crime ce le comitea spre distrugerea bravului popor român!!!

Regele Carol I a fost preţuit de întreaga străinătate; a respectat constituţia, conducându-şi ţara cu destoinicie, tact şi abnegaţie, întreaga-i constructivă operă tinzând la viitoarea Românie Mare!

Pentru aste importante merite şi sufletul pus, întreaga suflare românească 1-a înălţat pe soclu, nemuritor, pe un întraripat ducipal, falnic inspirat conducător de oşti, operă a marelui sculptor iugoslav Mestrovici.

într-una din seri, după spectacol, plec cu Măria la ea acasă la doi paşi de teatru, în spatele Ateneului Român. Să mai sporovăim, să mai stăm la ceva taclale, să vedem ce mai e de făcut în ale vieţii valuri... Şi noaptea coboară în ciudă şi noi nu-i batem în uşă lui Titi Botez, care locuieşte în cam era de alături.

Am plecat la ora două din noapte. Ieşind în Piaţa Palatului, ca s-o apuc, traversând Cişmigiul, spre liceul Lazăr, sunt surprins de o monstruozitate pe care mârşavii nemernici comunişti o execută tâlhăreşte la adăpostul nopţii! O întreagă echipă de nelegiuiţi, ajutaţi de tancuri, cabluri, târnăcoape, se întrec în a desăvârşi odioasa crimă a nopţii respective - indignat cerul înstelat de deasupra - trăgând în disperare să surpe în ţăndări statuia Regelui Carol I!!!

Luat în primire de asasini, pentru a nu asista la măcel, am remarcat chipiul suveranului căzut pe asfalt şi picioarele falnicului ducipal rupte, ajunse lângă el. Gonit de parlagii: „Umblă!... Umblă!..." am grăbit pasul, ca a doua zi să constat că statuia nu mai exista, fusese ştearsă de pe faţa pământului!!!

Acelaşi monstruos asasinat de nemurire s-a petrecut şi cu impresionanta statuie a lui Ion C. Brătianu de la Universitate; cu cea a lui Lascăr Catargiu din Piaţa Romană; cu a lui Tache lonescu din apropierea Pieţei Romane; cu cea de la şosea a Regelui Ferdinand, făuritorul României Mari!

Ori astă unică fărădelege în istoria popoarelor n-au comis-o nici ruşii în odiosul lor casapilor regim, cu care erau ispitiţi să pricopsească întreaga omenire!!! N-a intrat nici în căpătana sângerosului seminarist Stalin, nici în căpşorul ţuţărului său de asasinate, Beria.

6. Regina Elisabeta. Principesă de Wied, având pseudonimul literar Carmen Sylva. Vorbea şase limbi, picta şi cânta la câteva instrumente muzicale, dovedindu-se în totul artistă. Poetă, povestitoare, dramaturgă, având o întinsă cultură germană. A încurajat şi susţinut cu sufletul curat şi prisosinţă artele, considerându-le esenţiale în evoluţia umană. Câştigată sufleteşte de câteva înzestrate elemente, le-a trimis la studii în străinătate pe spezele Palatului. Toţi aceştia - Eduard de Max, Marioara Ventura, George Enescu, George Georgescu - şi-au înscris carierele în universalitate şi au făcut glorie României, datorită mărinimiei Reginei!

în Războiul de Independenţă de la 1877, preocupată de suferinţele frontului, îngrijeşte prin spitale răniţii şi le alină ca o mamă durerile, fiind supranumită „mama răniţilor".

Creează un număr de aşezăminte de binefacere, azilul de orfani „Elena Doamna", societăţile de binefacere „Elisabeta", „Munca" pentru a înlesni câştigul femeilor sărmane, ţinuta, munca şi bunătatea ei fiind un superb exemplu, influenţând distanta societate înaltă.

Tot largheţea ei sufletească a trimis-o şi pe Cella Delavrancea la studii la Paris, aceasta reîntoarsă cu ce căpătase, devenind în ţară o excepţională profesoară de pian, slujind muzica românească îndelung, până la peste o sută de ani, cât i-a fost dat să trăiască, în schimb, al său părinte, fiu de cărăuş din Delea Veche, socotit de Titu Maiorescu „cel mai mare orator al epocii", a trăit doar 60 de ani, închizând ochii în refugiu la Iaşi în Primul Război Mondial, cu gândul la România Mare!

Interesată şi de literatura autohtonă, Carmen Sylva, apropiindu-şi-1 pe Victor Eftimiu după „lovitura" acestuia la 20 de ani cu *înşir-te Mărgărite* îl tot pofteşte la palat şi dramaturgul îi citeşte, în prezenţa doamnelor de onoare, de două ori piesa *Akim* şi, în timp ce o alcătuieşte, mult reprezentata fantezie dramatică *Cocoşul negru.* Lui Eftimiu i-a dat dezlegarea să mai aducă şi pe alţi condeieri la aceste lecturi impregnate de răsuflarea „albanezului"... Grozav îşi mai citea el piesele, jucând, ca să zic aşa, toate rolurile!

Un altul care îşi citea admirabil „producţiile" era Mihail Sadoveanu, pe care tot Eftimiu 1-a introdus la sufletul învăluitor al poetei regine. La una din aste întrevederi auguste, Eftimiu 1-a adus, împreună cu Sadoveanu, pe senzitivul liric al „Patriarhalelor", Şt. O losif. Când s-a servit ceaiul,

losif timid şi fâstâcit a vărsat ceaiul pe rochia principesei Elisabeta, care i-1 servise... A reparat gafa Sadoveanu citind cald, nuanţat, sfătos *Moartea unui copil,* impresionând la superlativ suverana, storcându-i lacrimile...

Din mariajul cu regele Carol, Carmen Sylva a avut un singur copil, o fetiţă, Măria, a cărei moarte la patru ani i-a marcat neîmpăcat sufletul pentru tot restul vieţii...

Scrierile sale în limba germană au fost traduse de Alecsandri şi Coşbuc, iar drama în versuri *Ullranda* de A. Steuerman.

Buna gingaşă Carmen Sylva, cea care a scris *Poveştile Peleşului* şi *Romanul unei prinţese* s-a stins la 72 de ani, în 1915, la un an după moartea regelui Carol I, cu gândul la apele vrăjite ale Peleşului, ce-i unduiesc în continuare legendara mărinimie...

7. Magic armonios duo. Regina Elisabeta mângâind clapele clavirului şi tânărul George Enescu strunind fermecător arcuş.

8. 25 septembrie 1913. Răsărit de soare în Calea Piscului o dată cu naşterea unei fetiţe bălaie cu ochii verzi.

9. La „Cărăbuş". Măria, jos, alături de Ştefan Glodariu, alte colege şi Tănase care-i schimbă numele în Elise Lamme; apoi în Mary Athanasiu. Are loc o altercaţie şi patronul „Cărăbuşului" se justifică: „Fato, nu merg doi Tănase în acelaşi spectacol!" Măria răspunde prompt:"O să mai vedem, coane Costică...". Şi scuturându-şi papucii îşi ia catrafusele despărţindu-se de „Cărăbuş".

10. Harry Brauner. Bun -pâinea lui Dumnezeu. Nobil, fără ifose, fără pizme, fără de prihană, inimos, generos, cuceritor, ştiind multe şi mărunte în ale cântecului popular românesc. Am fost ca fraţii, aşa că îl ştiu pe de rost. Artist până în buricele degetelor. Culegător de străvechi cântece populare, năzdrăvan folclorist, luptând cu mari impedimente, învingând pe de rând.

în 1931, în slujba Institutului de Folclor, duce căluşarii de la Pădureţii Argeşului la un mare festival la Londra. Românii, în număr de 14, pun la respect, întrecând toate ansamblurile mari acompaniate de orchestre. Ai

noştri, acompaniaţi de un viorist, Ceapă, şi de o cobză! Festivalul la care argeşenii au făcut suprem delir s-a desfăşurat în gigantica arenă Albert Hali, de 6000 de locuri, însă care are faima de a avea cea mai bună acustică din lume!

A doua zi directorul hotelului comunica lui Harry că a sosit un camion încărcat cu alese scumpe băuturi în dar pentru echipa românească, de la un director care vrea să rămână anonim... Impresia lăsată de căluşarii noştri a fost atât de deosebită, că peste 4 ani Societatea engleză de joc şi cântec popular, care, obişnuit, de sărbătorile Crăciunului, organiza la Albert Hali o manifestare de dansuri şi cântece populare englezeşti, a ţinut sâ-i aibă pe căluşari din nou oaspeţi. Pădureţenii au plecat cu acelaşi Harry Brauner, care de astă dată a prezentat şi întreaga manifestare. Triumful românesc a fost şi de astă dată covârşitor!

1936. România invitată la Festivalul Interbalcanic de Dansuri Populare organizat de Primăria Istanbul. Profesorul Constantin Brăiloiu şi Harry Brauner selectează o formaţie gorjeană din Bengeşti cu un singur scripcar de peste şaptezeci de ani, moş Stanică. Purtau costume „schilereşti" şi cămăşi în alb şi negru. Aveau bogat şi variat repertoriu de jocuri. După primele întâlniri, bengeştenii au cucerit spectatorii de pe malul Bosforului, care umpleau grădinile.

Preşedintele Kemal Ataturk invită formaţiile într-unul din somptuoasele palate care găzduiseră înainte haremurile. Echipa se opreşte într-o vastă încăpere cu coloane, unde odinioară eunucii păzeau cadânele cu iataganele, în mijlocul încăperii se scăldau favoritele sultanului. Fusese golit, devenit locul unde urma să aibă loc spectacolul.

La un moment dat, intră Ataturk însoţit de cele cinci fiice adoptive şi de suită. Ropote de aplauze. Unii se reped să-i sărute mâinile. Divinizatul conducător ia loc la o masă rotundă pe marginea bazinului.

Profesorul Brăiloiu, îmbolnăvindu-se, totul rămâne pe Harry.

Au dansat iugoslavii. La sfârşit, şeful delegaţiei se apropie de preşedintele Turciei şi-i oferă un impresionant serviciu încrustat cu pietre scumpe.

Urmează Bulgaria. Reprezentantul dăruieşte „lupului singuratic" un serviciu de birou lucrat în aur. \t ii*

i c; < România nu venise cu nimic. Doar cu bengeştenii, jocurile strămoşeştii şi scripca lui Moş Stanică...

încep gorjenii. Joacă de minune, supunând marmura bazinuluij depăşind predecesorii, înfocatele rustemuri plac lui Kemal Paşa. Aplaud fiecare joc. Se isprăveşte. Ce te faci, Harry?...

Năzdrăvan, îi vine soluţia. Cheamă pe şeful dezlănţuiţilor, îi spune să se apropie de Ataturk şi să-şi dezlege betele. După care explică preşedintelui turc în franţuzeşte că jucătorii vor să-i facă un dar mai murj simbolic. Să-1 încingă cu bete de jucător, căci voinicul încins nu mai poa fi învins...

Kemal se lasă încins, rotindu-se de câteva ori în jurul lungilor bete care se transformă în brâu prins cu un ac de siguranţă găsit la repezeală la una din gorjence. Potentatul osmanliu îndepărtează pe unul din suită, care vrea să-1 descingă. Foarte vesel, coboară scara în bazin şi se prinde în joc cu românii! Strâns în bete, joacă neobosit, pe loc deprinzând străinele jocuri. Toată sala aplaudă furibund, înghesuindu-se la marginea bazinului.

lObis. Mustafa Kemal Ataturk

Zis „Lupul singuratic", reformatorul Turciei, încins în bete ţărăneşti, româneşti, joacă pe rupte în bazinul cadânelor, transformat din scaldă în scenă marmoreană...

Preşedintele Turciei, mult divinizatul Ataturk, nu vrea să se mai despartă de betele cu care a fost încins şi cu care părăseşte palatul, la ziuă!

Reîntors în ţară după ce încinsese cu betele ţăranilor noştri pe înfricoşătorul reformator al Turciei, Harry Brauner devine luminătorul începuturilor Măriei Tănase. I-a fost de real sprijin ca ea să-şi capete încrederea în marile-i posibilităţi cu care se născuse şi pe care el i le-a intuit, dându-şi seama că se află în faţa unei covârşitoare personalităţi; cei doi întâlnindu-se în punct comun, de promovare a folclorului nostru în sufletele oamenilor. Harry i-a alcătuit primul repertoriu, din cântecele pe care el le culesese cu pasiune şi sârg din toate provinciile româneşti. I-a făurit acest repertoriu, dându-şi seama că Măria prindea repede. Căci, el îi cânta cântecul întâi şi ea îl repeta fără nici un efort, înainte de a-1 cunoaşte pe Harry, Măria înregistrase la casa de discuri „Lifa" muzică

uşoară. „Lifa" schimbându-şi numele în „Pan", Brauner ajunge directorul ei. El profită de această înscăunare şi decide ca Măria să imprime muzică populară. Se opreşte, pentru început, tot la o bucată culeasă de el din Teişul Târgoviştei, intitulată *Nunta ţigănească,* înregistrarea s-a făcut cu greu, o noapte întreagă, melodia fiind foarte sincopată şi Măria neintrând în ritm la acompaniamentul cu orchestra. Dar până la urmă, înfuriată peste măsura, o dată cu lumina dimineţii, Măria a intrat, imprimarea reuşind perfect şi discul noii cântăreţe a salvat firma de la faliment, încasând 80.000 lei în scurt timp, sumă enormă pe atunci!

Tot Harry o recomandă călduros, stăruitor, în 1936, reprezentantului firmei londoneze „Columbia", venit în Bucureşti să facă imprimări. Aşa ajunge Măria la Viena făcând o serie de înregistrări de la care propriu-zis îşi ia zborul, scăpând de anonimat.

La toate acestea, peste ani, Harry Brauner se pomeneşte cu un pustiu de bine... Un vechi comunist, Belu Silber, manevrează monstruos în fel şi chip, amestecându-1 pe blândul candid folclorist şi a sa soţie Lena Constante, în procesul Lucreţiu Pătrăşcanu, cel căzut în dizgraţie.

De aici, luminătorul începuturilor Măriei Tănase ispăşeşte 12 ani de detenţie în temniţele comuniste şi 25 de ani la domiciliu forţat, absolut nevinovat. Lena Constante - 13 ani de detenţie.

Şi ceea ce e mai stupefiant, în temniţa de la Aiud, Harry nu şi-a abandonat idealul, menirea cântecului românesc în universalitate; compunând un număr de arii populare. Le-a compus din minte, fără creion şi hârtie, precum cei doi mari poeţi Nichifor Crainic şi Radu Gyr care şi-au scris versurile muindu-şi mintea în sângele Aiudului!

La ieşirea de la ocne, Harry Brauner, fratele pictorului Victor Brauner (mare cotă universală) rejudecându-se, completul de judecată al tribunalului marxist-leninist a stipulat: NEVINOVAT!

Rămâne după el şi a sa patimă pentru cântecul popular românesc de-o viaţă, şi o carte de specialitate intitulată *Să auzi iarba cum creşte...*

S-a sfârşit în 1988, la 80 de ani, plâns de eternul cântec popular românesc, al nostru, al tuturora.'

Vorbind la arderea lui, numai după câteva fraze rostite, crematoriul s-a golit, datorită adevărurilor turnate.... Ba un profitor comunist, un oarecare Paul Anghel, a întrebat indignat, cât să fie auzit de asistenţa ce

se îndepărta: „în ce calitate vorbeşte ăsta?!..." I-aş fi putut răspunde: „A frăţiei, neisprăvitule!"

11. Nichifor Crainic. Aruncat în lanţurile Aiudului, după ce îmbrăcase haina de academician...

Poet, teolog, ziarist, eseist, traducător, fondator cu Cezar Petrescu al revistei „Gândirea", director al cotidianului „Calendarul", după ce trecuse pe la „Cuvântul" lui Titus Enacovici şi C. Gongopol şi la „Curentul" lui Pamfil Şeicaru. Pe nume Ion Dobre, de la ţară din Ilfov, dintr-o familie sărmană. Copil, adus de taică-său cu căruţa la Bucureşti să dea examen de intrare la Seminar, uluieşte întreaga comisie de examinare cu răspunsurile date. După ce se îmbujorează la firitiselele dascălilor, rămâne încurcat, căci află de la director că trebuie să vină la cursuri posedând şi uniforma preoţeştei instituţii, pe care sunt obligaţi părinţii să i-o facă. Ieşit în stradă, unde părintele îl aşteaptă şi gloaba ronţăie coceni, Ionică se lipeşte gânditor, încurcat de zidurile ce îmbucă trotuarul...

- Cum a fost?
- Destul de bine.
- Dar te văz încurcat...
- Aşa e. Mai bine nu mă aduceai la carte, mă păstrai la coarnele plugului.

-Cu ce prilej?

- Păi mi-a spus directorul că atunci când am să vin la începere să mă prezint în uniforma de rigoare. Cum asta?... Matale ai destule greutăţi, îţi mai trebuie încă una şi cu mine?... Când noi, sărăcuţi, măi tată, de unde scoţi bani pentru uniformă şi, probabil, pentru alte multe pretenţii?!...

Părintele nu cedează, îşi vrea feciorul învăţat. Şi copilului de-atunci, care n-a rămas la coarnele plugului, i-a fost dat să străbată strălucitor studii înalte tocmai la Viena, înflorind lirica noastră cu *Darurile Pământului* şi *Şesuri natale,* traducându-i pe Rilke şi Tagore. Totodată în aprofundatul său studiu despre Eminescu publicat în „Gândirea", concretizează magnific explicaţia genunilor sufleteşti ale aedului fără pereche: „Geniu după chipul lui Dumnezeu, păstrând sub ruine sufleteşti ardoarea adorării, pe deasupra genunilor sale filosofice, planează zborul în lumina divină a Luceafărului".

12. Radu Gyr. Uriaş al liricii româneşti. Cu lanţuri de mâini şi de picioare, scăldat în sângele Aiudului. Condamnat de două ori la moarte de căpcăunii marxişti-leninişti. De ambele daţi am depus în favoarea lui, relevându-i geniul. Prima oară în Calea Plevnei, a doua oară în procesul aşa-zişilor criminali de război, în care Pamfil Şeicaru a fost condamnat la moarte în contumacie, având de astă dată o dură altercaţie cu preşedintele completului de judecată, Avram Bunaciu. Radu Demetrescu-Gyr, copil de actor, al marelui comedian Coco Demetrescu, de la scumpul meu Naţional craiovean. Student venit la Bucureşti, 1-am avut la cursurile de estetică literară pe care le urmam la catedra doctului Mihail Dragomirescu, asistent al acestuia, legând o strânsă prietenie. Mai târziu 1-am adus colaborator la ziarul „Capitala", al cărui prim-redactor eram.

După achitarea Lui Corneliu-Zelea Codreanu în procesul de la Turnu-Severin pentru împuşcarea prefectului Manciu, la scurt timp legionarii câştigă alegerile cu strivitoare majoritate, cu toate „manevrările" ministrului de Interne liberal, basarabeanul Vania Inculeţ care avea şcoală rusească...

Radu Gyr este înscăunat director general al teatrelor. Primeşte dispoziţie să scoată din teatrele noastre actorii de cult mozaic, îi scoate, dar bun, sensibil, uman, găseşte soluţia salutară să nu-i lase pe drumuri. Le înfiinţează actualul Teatru Evreiesc de Stat. Până la această fondare n-a existat nici un teatru permanent evreiesc. Veneau trupe din America, Rusia, Polonia care dădeau spectacole sporadice şi plecau mai departe.

S-au scris şi baliverne, că actualul Teatru Evreiesc de Stat are vechimea gloriosului Naţional bucureştean!!!

E drept că „recunoştinţa" semiţilor s-a dovedit nemaipomenită marcând un comportament ucigaş la adresa fondatorului scenei iudaice. Căci la a doua depunere, pe când mă sfădeam cu Bunaciu, „recunoscătorii" Al. Finţi, Măria Sandu şi AL. Marius (nume de împrumut) urlau isteric cu gura până la urechi, pe la uşi, pe la fereşti, să se audă în sală: „La moarte!... La moarte!..." Radu Gyr a ispăşit, dintre noi toţi, cea mai îndelungă detenţie în temniţele comuniste, pentru vina de a-şi fi iubit la disperare ţara, neamul şi poezia. Total 20 de ani de pedeapsă nedreaptă! Tinându-1 în viaţă credinţa în Dumnezeu şi forţa de neînvins a poeziei. Lui Gyr, în Zarea Aiudului nu i-a trebuit fantezie, totul, peste neantul minţii torţionarilor,

pornind din robusta-i suferinţă şi dintr-o răzvrătire memorabilă, seculară la români! Şi a lăsat indiscutabile capodopere născute din sângele şi carnea lui, care au dus înainte, prin arta-i unică, la creaţiile unei limbi divine, neajunse de vreun altul în lirica românească şi nici în literaturile generoase ale străinătăţii!

Ce e şi mai fantastic e că le-a putut realiza însângerat, fără uneltele necesare, plaivas şi hârtie. Totul venindu-i din minte, de la Dumnezeu! Precum: *As' noapte lisus... Azi nu mai vine Moş Crăciun, Carte Poştală, Frig, Rugă nemernică..., Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!...*

Scoşi „la aer", el le-a rostit celorlalţi, care - datorie sfântă - le-au învăţat pe de rost, putrându-le din gură în gură, până la capătul lumii... Ajuns-au românaşii şi pe acolo să pribegească în exil...

Destule s-au strecurat şi prin zăbrele, când lisus s-a ivit în celulă! Aşa au ajuns afară, la lumina soarelui, la porunca „Fă-ţi bagajul!" şi aşa au ajuns şi în celelalte multe puşcării prin nevinovaţii care erau în tranzit, din temniţă în temniţă!

Şi-acum, o ultimă aducere aminte dureroasă cu al său tată. Nu-şi mai văzuse de ani feciorul. Rupt de dor - unic copil - a venit la mine auzind că întreprind un turneu în ţară cu *Tosca* lui Victorien Sardou. După ce îl îmbrăţişez, îmi spune:

- Am venit să mă iei în turneu.
- Nene Coco, turneu lung, de şase luni, obositor.
- N-are importanţă. Dar să pui neapărat în itinerar şi Aiudul, ca să-1 pot revedea pe Radu. Mă sfârşesc după el...

înţelegându-i pe deplin suferinţa, i-am încredinţat:

- S-a făcut.

Distribuindu-1 într-un rol secundar care nu există în *Tosca* lui Puccini, i-am acordat o cuşetă singur în capul vagonului, unde el îşi pregăteşte zilnic felul principal al mesei, papară. Şi am plecat la drum -180 de localităţi şnur!

Turneul merge peste plin, la refuz, coborând Moldova, însă, intrând în Ardeal, întâia încurcătură. Dupămatineul şi seara de la Braşov aflându-mâ la restaurantul „Aro" împreună cu Mania Antonova, interpreta Floriei Tosca, apare la masa noastră Dem Psata, care deţine rolul Scarpia. îmi cere să-i dau un aconto de câteva mii de lei, găsind ceva de cumpărat.

Refuzându-1, pe argumentul că încă nu ştiu cum va merge turneul în continuare, mă ameninţă:

- Bagă de seamă, rămâi fără mine!

Când am ajuns la vagon, însoţitorul mă informează:

- Domnul Psata şi-a luat plapuma şi valizele şi a plecat cu trenul la Bucureşti.

Veniţi spre ziuă, atât eu, cât şi Mania n-am prea luat în seamă ce survenise şi culcându-ne în grabă, adormirăm buştean...

Ziua următoare spre prânz, la Zărneşti, bate cineva în tabla vagonului. Lăsând fereastra mi se înfăţişează bunul agent Scupievski.

- Bine aţi venit, domn' Gaby. Toate biletele vândute.

Şi parcă bănuind ceva:

- Sper că trupa e completă, nu lipseşte nimeni. Fţ

H -Normal, replic cu înverşunare.

;,;>

Şi se îndepărtează. •??

Noroc cu Mania, care dezmeticită, haranghistă, îl cheamă la ea în cuşetă pe George Ţurcanu, interpretul scurtului rol Spoleta. îl ia cu binişorul:

- Ţurcane, a picat norocul pe tine. Urmează să joci un rol mare, Scarpia, căci ne-a lăsat nevolnicul Psata. Ia textul încoa, să-1 bârâim împreună. Spoleta al tău i se cade acum lui Gaby, nu avem încotro...

Seara la teatru nu s-au dat banii înapoi şi datorită şapronării măiestrite a protagonistei, Ţurcanu s-a descurcat destul de bine, spectacolul înregistrând acelaşi succes.

Eu, ca să fac ceva, într-un rol de nimic, mi-am confecţionat capul lui Armând Călinescu, aplicându-mi pe unul din ochi negrul bandaj... însă, şi mai isteţ, la prima intrare în scenă, în loc să pătrund pe uşă, am intrat pe fereastra abârcatăpe un practicabil... Şi turneul s-a dus mai departe în ţară să servească alte 70 de localităţi!

La Sibiu, Josefmy care se afla în sală şi lucrase mult cu mine, nu m-a recunoscut, datorită machiajului ce se vroia cu adresă...

La Târnăveni, una şi mai năstruşnică! După spectacolul de seară aplaudat călduros şi în final cu ovaţii, coborâm toată trupa în restaurantul de sub sala teatrului, unde ni s-a rezervat masă. Publicul, buluc după noi, umple la refuz localul. ,,,,<!.,,,,,,^1.,,,,,,,,,,

Sunt două săptămâni de la plecarea Regelui Mihai, după pumnul bătut în masă de Vîşinski.

Mania e foarte veselă, plină de succesul ce făcuse. Tronează în capul mesei, cu maşinistul Bibină în dreapta şi cabiniera Sica în stânga, obiceiul ei.

La un moment dat, se opreşte la masa noastră şi unul de la fisc, pe care ea nu-1 mai lasă să plece, alăturându-ni-1.

Şi noaptea se duce pe orele ei mici, cu înverşunare, printre îmbucături, în clinchet de pahare, în nostalgice fredonări multiple...

La cafele, aplaudata Floria Tosca, fără vreo pregătire, senină, candidă şi dulce, n-aş putea spune cărei luminoase speranţe închinându-se, face semn primaşului să se ia după ea în cântec... înălţându-se în picioare, stană de piatră, înlemnită, intonează „Trăiască Regele"! Şi năuciţi, fascinaţi, câştigaţi, la refren, toţi consumatorii transfiguraţi, ridicaţi în picioare, cântă una cu ea...

Sfârşit imnul regal, lumea aplaudă furibund, ieşită din minţi, nedesluşind revirimentul; în timp ce Mania-Tosca îşi lasă capul în piept, a mulţumită... Firesc sublim moment dramatic!

Printre cei care cântaseră mai cu foc şi aplaudaseră nesfârşit, luat de val, şeful Securităţii, care a doua zi a întins-o în străinătate.

în zori de zi, când ne-am îndreptat spre gară, mă tot uitam înapoi, pe nesfârşitul trotuar, să nu fim ajunşi din urmă de vreo poteră...

Am intervertit itinerarul înscris la Direcţia Generală a Teatrelor, ca să ni se piardă urma...

La Alba-Iulia, alt agent excelent, Munteanu, care totdeauna face treabă, în geamul agenţiei o telegramă care ne priveşte: „Conducătorul turneului Mania Antonova să se prezinte de urgenţă la direcţia teatrelor". Director, Aurel Ion Maican. Comunic numaidecât trapei că trebuie samă reped la Bucureşti, vagonul rămânând garat pe o linie moartă. Mania mi se raliază:

- Merg şi eu

Ajunşi la direcţie, Aurică e, ca de obicei, mai mult decât drăguţ şi dulce:

- Manişca iubită, a ajuns până aici năzbâtia cu care ai încheiat turneul la Târnăveni... S-a sesizat A.T.M-ul. Niki e cu ochii pe voi. Mi-a telefonat

să vă chem la ordine. Am să-1 informez că v-am atras atenţia. Drum bun şi succes în continuare. Şi la despărţire, după îmbrăţişări, ne dă pe faţă un gând ascuns:

- Fie vorba între noi, s-a întâmplat la chef, la beţie?...

; —Nici vorbă, la trezie! îi răspund eu

Mania, îmbrăţişându-1 încă o dată, îi forţează memoria:

- Ţi-aduci aminte ce ne-ai spus în pauza unei repetiţii cu *Ploaia* lui Maughatn la Comedia?

-Adică?

f· - Chiar tu ne-ai povestit, mie şi lui Gaby, că într-un turneu la Panciu, după spectacol, vinul a fost aşa de bun şi din belşug, că Nicolau, patronul de la sala „Regal", neavând alt mijloc să te transporte la gară, te-a dus cu roaba!!!

Am râs toţi trei în hohote de revenita „năzbâtie" a marelui regizor-director născut în Avrigul lui Gheorghe Lazăr.

Şi ne-am întors în turneu şi la păcatele noastre. Transilvania înţesată de puşcării, înmulţite de împărăteasa Măria Tereza, cu gândul diabolic să subjuge românismul, lichidând ale sale seculare răzvrătiri. Aiudul, model de temniţă distrugătoare.

Apropiindu-se Aiudul, nenea Coco întârzie prin alimentare să facă rost de bunătăţi Răducului mult dorit de atâta vreme...

Şi vine Ziua esenţială pentru iubitorul părinte. Când vagonul ne-a fost garat, venerabilul tată e freş bărbierit, îmbrăcat în cel mai elegant costum pe care şi 1-a luat cu el. Temniţa Aiudului e la doi paşi de gară, pe dreapta, dornicul tată îşi ia cele trei sacoşe încărcate, oprindu-se în cinci minute în poarta închisorii. Apărând miliţianul de servici îl întreabă în poartă:

- Ce vânt te aduce, tovarăşe?

- Sunt plecat de la Bucureşti în urmă cu trei luni ca să ajung la dumneavoastră azi... Am un fecior închis şi am venit să-1 revăd la vorbitor.

- Care îi este numele?

— Radu-Demetrescu Gyr, poetul.

- Aşteptaţi, să întreb la direcţie.

• Şi dispare în ghereta de la poartă. Revenit, se adresează nerăbdătorului: \

- Bătrânule, litera lui a trecut demult, nu se dau „vorbitoare" peste râhd! Aşa că luaţi drumul înapoi acasă.

- Am luat un turneu de teatru în spinare, mai am din el, numai ca să-1 revăd... Poate pentru ultima oară... Ai milă de mine, îndură-te.,.

-Nu de mine depinde, astea sunt legile. Fii înţelegător şi pleacă.

- Poate şi mata ai un copil, pe care îl iubeşti şi care este nădejdea vieţii dumitale... Dacă nu se poate, pe Radu al meu îl am în gând, vorbeşte | la conducere sămi-1 scoată la fereastră, să-1 zăresc barem de la distanţă... {

- Imposibil, regulamentul! Eu n-am nici o putere.

Seara, nenea Coco a venit prăbuşit la spectacol, târându-şi sacoşele| după el...

Om adorabil, cinstit şi de nădejde, cu toată suferinţa a făcut turneul până la sfârşit - 180 de localităţi! Şi, reîntors acasă, la scurt timp s-a prăpădit, fără ca Radu să-i mai fi sărutat mâna şi nici el să-i fi sărutat fruntea odraslei, noian de gânduri şi de armonii româneşti!

Eliberat după 20 de ani de detenţie câinească, lui Radu Gyr i se aprobă apariţia volumului *de Balade.* Până la urmă însă, Eugen Jebeleanu, puternic la Ceauşescu, se opune dârz şi splendidele versuri nu mai văd lumina tiparului.

29 April 1975: se sfârşeşte divinul Radu Gyr, la 70 de ani, scăpând de lanţurile torţionarilor şi de cumplitul frig al Aiudului...

După 20 de ani, în 1995, are loc reabilitarea lotului său. Procurorul general, Manea Drăgulici aprobă reabilitarea, în afară de cea a lui Radu Gyr, Romulus Dianu şi Ilie Rădulescu.

Iată-1 pe genialul aed urmărit şi după moarte de căpcăunii marxişti-leninişti!!!

Şi-atunci întreb viitorimea, cum oare or fi sunat pe lespede de piatră aste ale sale stihuri, iniţial ascultate de guzgani:

„Azi nu mai vine Moş Crăiun
cu barba-i jucăuşă, ci doar
tristeţile se-adun să-mi
plângă lângă uşă.

în bezna temniţei mă frâng
;>«.. *sub grele lespezi mute,*
!* ' *şi-mpovărat de doruri plâng* :;:. …;,.;„ : , ; , „ , . . , .

pe amintiri pierdute.
Omătul spulberat de vânt
se cerne prin zăbrele
şi-mipare temniţa mormânt
al tinereţii mele. "

Aiudl... Aiudl...
Crucificarea neamului românesc...

13. Coco Demetrescu. Societar al Naţionalului craiovean. Modest, nobil, cuceritor, prietenos. Tatăl poetului Radu Gyr. De neuitat Ion Nebunul din „Năpasta"(în fotografie), temnicerul din „Cocoşul negru", „George Dandin" de Moliere.

Ultima a ilustrat-o cu remarcabile intermezzo-uri pe care le-a creat a sa odraslă, pe când era în liceu...

14. Măria Tereza. Dârza împărătească a Austriei. Regină a Ungariei şi Boemiei. Mama Măriei Antoaneta. A luat parte la împărţirea Poloniei. Şi într-o clipă de duioşie ne-a răpit Bucovina...

15. 20 **februarie 1937:** debutul Măriei la Radio cu taraful Ion Matache. A cântat patru cântece. *Şapte săptămâni din post, M-am jurat de mii de ori, Ce-i mai dulce ca a/viţa* şi *Cine iubeşte şi lasă.* Acesta din urmă zice cam aşa:

„Căfurnica, de-ifurnică,
La cap mare, la trup mică,
Şi la mijloc subţirică,
De umblă pe sub pământ...
Tot se ţine de cuvânt!"

16. Signor Vlădoianu, directorul „Alhambrei", deschide în toamna lui 193 8 drumul Măriei Tănase în teatru, în revista „Constelaţia Alhambrei". Ca mai târziu, tot el să-i înlesnească debutul în opereta *Mascota,* alături de Ion Dacian.

17. Prolificul Ton Vasilescu, craiovean get-beget, creează cele două melodii de muzică uşoară pe care Măria Tănase le cântă la debutul teatral în „Constelaţia Alhambrei" : *Mi-ampus busuioc înpăr(texfN.* Kanner) şi *Habar n-ai tu* (cuvintele Eugen Mirea)

18. Spre New York

19. Orfeul Moldav, George Enescu, într-un turneu de concerte în America(impresar Cohen), cu dor de frunza verde românească, poposeşte la New York în restaurantul unde cântă, în cadrul expoziţiei newyorkeze, Măria Tănase şi Grigoraş Dinicu. Măria îl primeşte sărutându-i mâna.

20. Aurel Ion Maican. Complet om de teatru cu virtuţi incendiare. Tehnicitatea în el, nesăbuită. Inventiv nevoie mare, surpa scena şi în clipa următoare o reînălţa pe picioroangele practicabililor, până în azur unde poezia dramatică se scaldă în lumină şi teatrul devine suveran, august! A pus în scenă la Comedia „Ploaia" lui Maugham vărsând pe neînfricata Mania atâta apă cât să dea în oftică...

A făcut cu Nicu Kiriţescu turneul de la Istambul, în care Măria Tănase a refuzat să devină turcoaică, după ce reînsufleţise folclorul osmanliu şi rămase bravă, de-a noastră, cu toate tentantele avantaje oferite de ministrul de externe Saracioglu!

21. Hristu Nicolaide, constănţean, actor bun de revistă, cu destule săgeţi la arc...Spiritual, combativ, pehlivan, nu s-a prea supus normelor... Textier solicitat, a semnat colaborări la revistele reprezentate de teatrele muzicale şi lumea a râs, s-a înveselit destul de des „de-ale lui"...

A scos şi o carte scrisă alert, cu titlul 7007 *de zâmbete.* Avea pe undeva în el ascendenţa vechii Elade!

22. **Ştefan Iulian („Coana Manda").** Un destin într-un fel destul de aparte - să te transformi din bărbat în femeie... Craioveanul Ştefan Iulian, din pantaloni în fustă, pentru cariera artistică devine renumita „Coana Manda"! Reuşită, perfectă, fără să-i treacă vreunuia prin minte că este în

realitate de sex opus, bate berăriile şi grădinile de vară, devenind foarte populară. Amestecându-şi testemelul în toate, luând epoca, evenimentele, potentaţii, în periplizon...

El 1-a anticipat pe alt creator de tipuri, tot oltean, pe „Nea Marin", născocirea lui Amza Pellea! Oltenie, scumpă Oltenie, fertilă mai eşti! Au fost doi incorigibili, cu lumea năvală după ei şi cu bumăştile luate cu papornița...

Ianuarie 1943: compozitorul Ion Vasilescu, conducătorul „Giocondei" aduce în ansamblul său, unde Măria Tănase e „cap de afiş", încheietor, pe creatorul „Coanei Manda", nea Fane, să-şi zică invectiva la rampă, în fuste...

23. ***Omul cu mărţoaga.*** De la Merei, de lângă Buzău, unde boaba de strugure se răzbună şi te face praf, oricât de ţapân oi fi! El, totuşi, îndârjit, din capul locului şi-a prins mintea cu aurul toamnelor şi podgoriilor, şi nu o dată a dat în brânci... Tentând gloria, şi-a schimbat numele din Constantinescu în Ciprian. Mai mult scriitor ca actor. I-am preţuit talentul de condeier, dându-i într-un turneu al meu rolul principal din *Dansul morţii,* drama lui Strindberg. A făcut cu Mania Antonova un duo foarte sudat, căruia li s-a adăugat Constantin Lungeanu. L-am solicitat mai târziu în alt turneu cu *Tosca* lui Sardou, rolul Scarpia, dar n-a putut merge. La un moment dat a scos volumul său de amintiri *Măscărici şi Măzgălici,* într-adevăr scris cu har, humor, însă încercând să surpe toate gloriile teatrului românesc; toţi actorii mari care-1 depăşiseră. Are ce are cu ei, nu cruţă nici o celebritate, fără ca invectivele lui să aibă vreo acoperire! M-am crucit la lectura cărţii, începe cu nenea lancu Brezeanu în capodopera shakespeareană *Shylock.* Spectacolul din 1923, care 1-a lansat pe regizorul Soare Z. Soare, reîntors în ţară după ce învăţase, normal, ceva, la cel mai cotat regizor german, Reinhard. îl face praf pe Soare şi scrie despre Brezeanu, interpretul principal, că „i-a tras vârtos cu şuşaneaua şi a întruchipat, bălăngănindu-se pe trepte, un lamentabil Shylock beat mort".

în alte pagini veninoase, are ce are cu alt uriaş al teatrului românesc, Romald Bulfinski, despre care nu o dată Ventura declarase că e fericită să-1 aibă partener, faţă de anumiţi actori ai Comediei Franceze, unde ea este societară.

Nu-1 iartă nici pe Vasile Enescu, directorul de scenă la propria-i premieră din 7 octombrie 1927, *Omul cu mârţoaga.* îi bagatelizează şi pe Ion Livescu şi pe Georges Pitoeff care-i jucase *Mârţoaga* la Paris.

E drept, în schimb, că în gazeta *Viaţa,* din decembrie 1983, nu o mai face de oaie, scrie foarte elogios despre începuturile Măriei, intuind că „o a doua Măria Tănase cu greu se va mai ivi cândva".

24. „Celebrul candelambru" în „Shylock". într-alt dulce Bucureşti, în!923, pe Popa Tatu. Un restaurant căutat, aproape de Piaţa Matache, „Boghez".

La o masă, mai spre tejghea, îşi soarbe liniştit vinişorul şi îşi înfulecă „momiţele cu mărar" (fel predilect) nenea lancu Brezeanu. în salonul din faţă o gălăgioasă nuntă ovreiască, în toiul fistichiului bairam, naşul reperează pe marele artist. Punând mână de la mână, nuntaşii scandează întărâtaţi:

- Să spună nenea lancu ceva.. .Cât de cât, magistre...

„Celebrul candelambru" nu face fasoane, nu se lasă rugat. Mângâindu-şi bretonul vâlvoi, se ridică statuar în picioare şi din uşa salonului, ochind la mireasă şi ginere, cu capul în piept, plesneşte:

-Vă voi zice monologul din „Shylock"!

Asistenţa potolită nu-şi dă coate, îl ascultă până la sfârşit, pierzându-1 din ochi...Când sfârşeşte, izbucnesc insistente aplauze şi strigăte:

- Brava, nea lancule, să ne trăieşti!...

Rămas printre nuntaşi, se deduce ce chef s-a încins... Aşa că la ziuă, când lumea s-a împrăştiat, nenea, în loc să treacă Piaţa Matache vizavi în strada Atelierului, unde avea căsuţa, s-a urcat în birja care-1 aştepta zi-noapte la trotuar şi s-a oprit direct în Câmpineanu, la intrare la direcţia scumpului său Naţional, neschimbat o viaţă! Director Valjean. Tocmai era venit. Strângându-şi mâinile, nenea îi transmite:

— Valjeane, îmi bagi *Shylock în* repetiţie.

Aşa s-a început. Cum s-a sfârşit?

Seara premierei. Teatrul neîncăpător, în loja principală Ionel Brătianu, ieşit victorios din lupta politică a primului Război Mondial.

Pe scenă Ion Brezeanu triumfă în postură de gigant comedian tragic. La pauză directorul întreabă premierul dacă să-1 aducă pe interpret în lojă, să se întreţină. ....

-Nicidecum, răspunde „vizirul". Nu-1 deranja, merg eu la dânsul în cabină. Imbrăţişându-se cei doi mari, Shylock urcă momentul, răsucindu-şi fuiorul bărbii:

- Ilustre prim-ministru, ce părere aveţi că în astă seară reprezint în faţa domniei voastre naţiunile conlocuitoare?...

-Lămâi mare, nene lancule, la mai mare!

A doua zi, Ionel Brătianu dă un decret prin care Ion Brezeanu este înălţat Societar de Onoare pe Viaţă al Teatrului Românesc, după Constantin Notarra şi Paul Gusty, singurii. Restul braşoave...

Şi cu regia de la această piesă, extravagantul Soare Z. Soare, târnosit în toate felurile de Cirprian, devine marele regizor solicitat de toate teatrele!

Şi revenim la „Shylock-ul beat mort" al Iui Brezeanu.

Lumea nu ştie că după nemţi noi suntem poporul care a jucat cel mai mult capodoperele shakespeariene. Aveam un ataşat cultural de nădejde la Londra, Marcu Beza. Când a ars teatrul de la Stratford, Beza a telefonat directorului primei noastre scene să trimitem şi noi contribuţia Ia refacere, contând din încasările câtorva spectacole semnate Shakespeare.

Plus de asta, un număr de fotografii ale interpreţilor români în piesele marelui Will, urmând a se organiza o expoziţie cu aceste chipuri, prin concurs premiate. Sugestia lui Beza a fost împlinită.

Şi la judicioasa triere a englezilor, Shylock-ul care apare întruchipat de Ion Brezeanu în această carte după amar de ani a luat premiul I din toate teatrele lumii, pentru pregnanta expresie artistică.

Şi atunci, pricepătorule călăreţ al mârţoagei, cum stăm cu „lamentabilul Shylock beat mort"...

25. **Amza Pellea** („Nea **Marin")-** Se plâng juveţii că n-a venit de mult, să le mai tragă una de-a lor... Cu cinematograful, nudistele, cu luna ca o mămăligă, tăiată cu aţa pe cârpător...

„De-ale noastre olteneşti", după care de la o vreme românului i se cam duce dorul... Şi bâzâie şi Sucă aşteptându-1 în gară la Băileşti, tot ştergându-şi câte o răsfirată lacrimă amară...

26. Ion Dacian. De la Saschiz, de lângă Sighişoara. Numele adevărat Puica. Face liceul la Braşov şi Conservatorul la Cluj, fiind angajat la Opera

locală. De acolo îl racolează pătimaşul întru operetă Nicolae Vlădoianu şi îi schimbă numele în acela de Dacian. Alături de directorul Alhambrei, 1-a continuat pe Leonard, ca opereta să existe, fiind un continuator ambiţios şi muzical înzestrat.

A acoperit o perioadă îndelungă rolurile principale din operete, fără violetele din Parma şi fără cosiţele fetelor spânzurate în arborii de la Oteteleşanu...

Partener de nădejde al Măriei Tănase, în *Mascota* lui Audran, debutul ei la Operetă.

27. **Al. Demetrescu-Dan,** covârşitorul. La 11 ani, văzându-l în *Hamlet* la Naţionalul craiovean, mă închin măreţiei teatrului!

28. Elie Michailescu. Drasticul meu părinte mă pedepseşte că nu-i spusesem că mă duc la *Hamlet.* Nu-mi dă drumul în casă şi trec noaptea într-o magazie în care zăpada spulberată pătrunde peste mine abundent. Aşa că, până la urmă, obosit şi nedormit alunec lângă un perete, sub pătura groasă a zăpezii care mă congelează întreaga noapte la minus 30 de grade la Elsinor...

29. Impresarul, Măria şi soţul consort.

30.Ttorneu triumfal la Cernavodă (Apa Neagră) Cu pianul căzut în Dunăre, cu podul lui Saligny trecut pe jos de Măria şi impresar, din traversă în traversă, oglindiţi în apă şi cu ploşniţe...

31. 23 **august 1944.** Năvalnică, Măria se bucură nespus de marea schimbare, neîntrevăzând ce va să vie...

32. **Masa din *Cadavrul viu.*** Strălucitor debut al Măriei în teatrul dramatic, alături de marele tragedian Ion Manolescu. Regia Ion Şahighian.

33. Aurel Munteanu. încă mai ascult cântecul lui şi strania lui chemare...

= <e bntfî ,?ifi3 uHBicîBV' *i* jf v«jsr;d «s ji.!.x«.ţ •«:

La Teatrul Ateneului, Măria Tănase şi Aurel Munteanu triumfa în : comedia muzicală *Sfinxul din Hollywood,* câştigând Bucureştiul.

34. Sergiu Malagamba. Basarabean. Bâzâit de musca tete bate tobele în Sudan într-o formaţie de smei: Dinu Şerbănescu - acordeon, Bibi Alexandrescu - pian, Joe Reiningher - vioară.

Reîntors în ţară, e angajat de Mişu lorgulescu la Colorado. Sunându-mi numele fistichiu, am anunţat o carte *Ţara lui Malagamba,* care, bineînţeles, n-a apărut. Au apărut însă pe străzi tineri îmbrăcaţi şi încălţaţi nevoie mare, înălţaţi pe crep, pe sacouri şi nădragi, ce se voia modă nouă...

într-o înserare, coborând lefter Bulevardul Elisabeta, colţ cu Brezoianu, îmi iese în cale un prieten.

- Ce faci, dragă Gaby?
- Prost, sunt pe praf, n-am franc.

Amicul, se vede sufletist, bagă mâna în buzunar şi îmi întinde o hârtie de 20 lei.

-la-i, mi-i dai când poţi.

Şi ne despărţim. Valoarea banilor: îmi cumpăr două pachete de Regale R.M.S. şi, fiind în faţa hotelului Nisa, pe care-1 ţine Herdan, cel cu renumita pâine, intru şi achit o cameră pe o noapte, plus de asta, plătesc madamei şi două cafele mari, rămânând tot golan...

Mă întind până spre ziuă şi scriu o broşură intitulată „Malagambiştii". în final, un capitol „Lista completă a malagambiştilor", care de fapt erau câteva nume fictive.

Dimineaţa părăsesc hotelul în care ocupa o cameră şi Leonard, fără ca Herdan să-i pretindă vreun ban, din preţuire. Trec drumul şi pe stânga străzii Saligny, tipografia *Eminescu,* al cărei patron, Munteanu, scotea „Gazeta Sporturilor", în care apăreau frumoase reportaje de la meciurile de fotbal semnate Jack Fulga.

- Domnule Munteanu, v-am adus un material, poate îl aruncaţi pe piaţă...

Şi îi întind ce comisesem nocturn. Parcurge câteva file şi bucuros mă încredinţează: K — îl tipăresc imediat, să meargă la vânzare. Treci poimâine pe aici.

De la el, trec în strada Domniţa Anastasia unde un colportor de presă, Tudorică, are o cameră mare unde îşi hrăneşte şi dorm o ceată de oltenaşi cari, la colţ de stradă, vând ziarele în Bucureşti. Mă înţeleg cu El că am să aranjez cu tipografia să-i dea vânzarea senzaţionalei broşuri *Malagambiştii,* oltenaşii ambulanţi să acopere străzile calpitalei cu strigătele: „Malagambiştii, Lista completă a malagambiştilor..."

A treia zi, Munteanu îmi pune în palmă 17.000 lei, iar peste o săptămână Malagamba este ferecat în lagărul de la Târgu Jiu, fiind considerat de guvernanţi sectă religioasă...

Numele Malagamba pe toate buzele, din acest pustiu de bine ce-i făcusem.

Eliberat din lagăr, cu nume, nu glumă, tobarul măbudează. Mă evită cu insistenţă, chiar mă ignoră. Caut să-i intru în voie şi să-1 scot la „turnea".

Reuşesc până la urmă, cu greu.

Normal, Măria Tănase „cap de afiş" şi el încheietor, Elisabeta Laza, Lescenco şi soţia, Colea Răutu şi Emil Popescu, prezentator. In orchestră aleşi cei mai buni: Jean lonescu, Goguţă Popescu, Bucătaru.

Turneu de pomină cu 5 feluri de afişe, lichidând toate cele 20 de turnee ce se află la drum.

N.D. Cocea, directorul teatrelor, se uluieşte de năvala publicului la Focşani: oraşul strivit în zidurile teatrului, fără răsuflare!

Şi timpul goneşte becher, nu zălogeşte zilele, le călăreşte năvalnic... Malagamba, şef de orchestră se stabileşte la Savoy, director Nicolae Dinescu. Şi primesc tocmai din Honolulu- Hawai, de la cel în veşnic exil, poetul braşovean Ştefan Baciu, o depeşe prin care îmi solicită să-i trimit o prefaţă la un volumaş de poeme, intitulat *îngerul malagambist în insula Oahu.* Baciu ştia încă din ţară de broşura mea, *Malagambiştii* şi de toată tărăşenia. Bineînţeles că i-am trimis cuvântul introductiv şi deci toba şi cinelele renumitului baterist au sunat la lună şi stele sub cerul de smarald unde James Cook a fost mâncat de sălbatici...

Ştefan Baciu prezentându-şi cartea şi la postul de radio „Europa Liberă", iată-1 pe Malagamba şi pe buzele străinătăţii.

Dar, oamenii sunt cum sunt, şi scriitorul Pericle Martinescu, cel care încarnai înfruntă vremea, în cartea *Umbre pe pânza vremii,* pe care mi-a

trimis-o cu autograf, dă o altă turnură naşteri i malagambismului. Citiţi-o ca să-i corectaţi neadevărul!

Reţineţi: pe unul din cele cinci feluri ale afişelor confecţionate de mine, îl aruncasem pe Sergiu Malagamba în public sub suzerana denumire: „Regele tobelor dezlănţuite".

35. Elisabeta Laza. Născută în America, la Indianapolis din părinţi emigranţi, ardeleni, veniţi după primul Război Mondial în noul continent să se înstărească.

La vârsta de 17 ani vine cu al său părinte în ţară să-şi cunoască rubedeniile din comuna Gurbediu, de pe lângă Ţinea.

Poposind la început la Bucureşti, în chiar ziua sosirii, tatăl se duce la Eforie, baia de aburi, pe care o exploatează D.R. loaniţescu, politician naţional-ţărănist. Şi nefericitul părinte moare în baie, Elisabeta rămânând farănici un sprijin, pe drumuri. Normal, foame, frig, mizerie...

Arătoasă, trup frumos, cu greu intră în corpul de balet al Alhambrei, în linia a treia, într-un turneu girat de Aurel Ion Maican şi Puiu Maximilian, cu revista *Bucureşti-Moscova* şi organizat de m ine, într-o noapte întârziind în restaurantul gării Deva, mă surprinde la o masă vecină la care se relaxau câteva balerine, vocea uneia dintre ele care tânguia nostalgic o avalanşă de colinde englezeşti...

O perfectă ureche muzicală şi o deosebită englezească limbă.

Atunci mi-am apropiat-o pe Elisabeta Laza şi impresionat de solitudinea ei, am căutat s-o ajut. Bună cântăreaţă nativ, şi ea în linia a treia de balet!

Regizorul Jean Georgescu tocmai turna filmul *Visul unei nopţi de iarnă,* după Tudorică Muşatescu. Am aranjat cu el şi mulţumit de apariţie şi voce, a înregistrat-o pe peliculă cu două melodii.

Angajată apoi la localul „Mon Caprice", face succes fiind foarte apreciată de ostaşii americani ce poposiseră pe fertilele coclauri ale Daciei Felix!

Făcând primul turneu cu Malagamba, am catapultat-o pe afiş după marea noastră doinitoare să ilustreze muzica uşoară americană, sfătuind-o la fiecare bucată să schimbe rochia în concordanţă cu personajul pe care-1 întruchipa.

; it Când s-au ivit în Bucureşti primele cadre nemţeşti, ambasada americană a chemat-o să se decidă dacă mai rămâne la noi sau pleacă în ţara de origine. întrebându-mă şi pe mine, am îndemnat-o s-o şteargă ca să nu ajungă în vreun lagăr nazist...

Ambasada i-a asigurat, de aici, un angajament la un mare local de noapte din Boston. Şi ne-am despărţit în rada portului Constanţa, ea urcând pe un vapor condus de o femeie „lup de mare" cu pipa în dinţi, vas care ducea peste ocean doar doi pasageri - deosebita grijă a Statului american de soarta cetăţenilor săi, să nu naufragieze în ghearele hotentoţilor!

36. Laie **Perescu.** Năzdrăvan acest şef de orchestră de la Caransebeş, cu care am lucrat foarte mult. îndrăgind-o pe Măria şi pe mine, a încălcat legalitatea ca să ne satisfacă... Am tras cu orchestra lui, „Lazăr Cernescu", sute de spectacole, în cele mai îndepărtate coclauri româneşti. Drumuri împlinite, răsunător, cu succese artistice şi bani. A apărat folclorul, pe de rând porcăit şi chiar batjocorit de alţii.

Bun acordeonist de nunţi şi de petreceri, instinct de mare organizator.

Uman dar şi pehlivan, făcând din urbea lui un fief căutat. Mi-e dor de el, cum mi-e dor de Măria, fără să fie Laie Chioru al lui Goga, ci Laie Perescu..

Una a lui: mă întorc dintr-un turneu cu el, început în toamnă şi terminat în preajma Crăciunului, burduşiţi de pecunii.

îmi spune că excedentul realizat îl dă de sărbători membrilor orchestrei, îi replic:

-Nu se poate!

- Şi de ce nu?

- încâlci din nou legiuirea. Dai de bucluc.

- Să văd eu că tovarăşul Gheorghiu Dej mă bagă la bască pentru că am dat banii muncitorilor!

Şi aşa a făcut. Atingându-ne şi pe noi, pe Măria şi pe mine, în postură de super darnic Moş Crăciun!

Cam dădea iama prin cântăreţele tinere, dar cu măsură. Şi cadouri. A preluat de la mine tot ce i-am băgat în cap, cu o îndemânare drăcească, şi

şi-a stropit nopţile cu vinaţ, ca un grădinar care are grijă de ţarina lui mănoasă, îşi udă arpagicul în cântece şi tumbe...

Călca legile în vigoare cu adresă şi voluptate, dar n-a ajuns la puşcărie fiind prieten cu Mocuţa, pe unde o mai fi şi el?

Laie, Laie, pe unde-i fi? Mi-e dor de tine şi de ce-a fost, din păcate, artistic adevărat! Cam atât de astă dată. Se va mai vedea la alt aprins al stelelor...

37. Bocetul Măriei Paven. Angajată din nou „ în reprezentaţie" la Municipal, în piesa istorică *Horia* în rolul unei ţărănci care îşi plânge copilul, intensitatea bocetului Măriei înmărmureşte sala, fără răsuflare...

38. Artista emerită. Se îndură neîndurătorii şi îi acordă Premiul de Stat şi Ordinul Muncii, înălfând-o Artistă Emerită.

39. Cu N. Stroe. La harul ei magnific, un partener de milioane.

40. George Folescu. Seminarist ialomiţean, premergător al Măriei în milenarul cântec românesc, *îngheţată-i Dunărea... C and aud cucul cântând...* şi neuitata arie a paltonului din Boema, cât şi cutremurătorul *Boris Godunov.*

41. Leonard, Prinţul Operetei. Câtă asemănare între Măria şi Leonard! Neinteresaţi, încântaţi de a ocroti şi a face bine, şi-au dat tot ce au avut, pentru mulţămita celor lipsiţi, în artă au ars în egală măsură, focul lor sacru fericind doritoarele suflete.

Au câştigat averile pământului şi au sfârşit cu ce era pe ei şi în ladă... Neîndoios, maştere vieţi şi scurte. Când au simţit că zilele li-s pe ducă, au cerut celor rămaşi să-i amestece cu glia străbună, înveşmântaţi în alb, pe amintirea cântărilor ce le însufleţiseră trecerea prin lumea aceasta.

Leonard şi Măria, filante, strălucitoare stele, lunecând pe azur, spre mările de corali...

42. Eminescu. în sacra viziune a lui Marcel Guguianu.

42bis. Tony Bulandra. Lamă de Toledo în iureşul bătăliilor teatrale, purtând neştirbită măreţia teatrului, cum o primise de la marele meşter Notarra, în timp şi spaţiu, eternul!

43. Completul om de teatru Victor Eftimiu. Relevă profundele accente de mare tragediană ale Măriei, într-un simplu bocet în piesa istorică *Horia,* la Municipal, autor Davidoglu.

44. Pussy lancovescu. Cum, apucată, îl iubea Ventura. Cu câinele lui, Mouche, proiectat pe Pontul Euxin, în Balcicul românesc unde mă luase cu el să-i scriu memoriile, însă de câte ori voiam să notez ceva, din duhul lui scăpărător, îmi dădea peste mână...

Aşa că, o dată cu toamna, cu boaba plină a razachiei, ne-am întors cu coada între picioare, fără să fi scris o iotă!

45. N-auzi cântări, nu vezi lumini de baluri...

46. Petre Ştefănescu-Goangă. Putea să fie primul bariton al lumii dacă jocurile de noroc nu 1-ar fi împresurat din copilărie... A divinizat-o pe Callas şi a adorat-o pe Măria, cu care, de altfel, a locuit în aceeaşi casă, în strada Lucaci. Năpraznică inteligenţă, dicţiune de artist dramatic, uriaşă rezistenţă, muzicalitate ce i-a înlesnit să cânte toate rolurile mari, tot Wagner-ul, strivindu-i pe ceilalţi ca pe nişte ţârcovnici...

Fără îndoială, 1-a duşmănit şi „lucrat" mediocritatea, care totdeauna cată să fie beton armat împotriva celui excepţional.

Şi ceea ce e şi mai de luat în seamă, că îl duşmăneşte şi îl bârfeşte, îi suflă în borş, când el de mult nu mai este printre noi.

îmi vine din trecut un spectacol al lui cu celebrul tenor Aureliano Pertile, în *Trubadurul* Pertile a bisat, Goangă a trişat şi mediocritatea, la fel, şi-a spus cuvântul înverşunat intratabilă!

47. Tandreţe

48. Grigore Vasiliu Birlic. A zgâlţâit într-o doagă, în hohote de râs, turneele mele cântate de Măria... S-a dus după dui-dui-urile ei înamorat

de superbitatea-i astrală. Lumea 1-a ovaţionat şi la Mărăşeşti, şi în Clujul binecuvântat!

Ori solista Operei clujene, celebra Ana Rosza- Vasiliu, la rândul ei ambalându-se de el, n-a avut succes. Căci, Goangă, muftiu în trupă, 1-a pus pe Birlic la respect, ferecându-1 sub cheie în camera de hotel.

49. Jean Georgescu-Film. A început în trupă la lancovescu. înamorat sadea de peliculă, face primul film, *Milionar pentru o zi* în 1924, la 20 de ani, ca scenarist, regizor şi interpret.

Plecat la Paris, lucrează în studiourile franceze ca regizor, scenarist şi vânzător de gaguri.

Este scenaristul primului film al lui Fernandel, *Ca colle,* regizor Christian Jack. Realizează ca regizor filmul *Aventura fericită* cu Tania Fedor de la Comedia Franceză, Ginette Leclerck şi Alcover.

Reîntors în ţară, o dată cu cutremurul din 1940, îşi continuă activitatea îmbogăţind cinematografia română cu experienţă şi pricepere.

în 1962 turnează *Lanterna cu amintiri,* film dedicat celor 50 de ani de la apariţia cinematografiei noastre. Cu excelentul operator francez Perrin face *O noapte furtunoasă,* după care urmează *Visul unei nopţi de iarnă, Lanţul slăbiciunilor, Vizita, Directorul nostru, Mofturi, Pantoful Cenuşeresei, Două lozuri.*

Este de drept continuatorul lui Grigore Brezeanu, veritabilul ctitor al cinematografiei noastre.

50. Lowendal. Nemurirea Măriei tentează năstruşnicul penel al lui Lowendal... El realizează apucat de stihii, această fidelă pânză - SObis - într-o singură după-amiază, la locuinţa doinitoarei, pe atunci în strada Brezoianunr. l Set. 5.

Pânza se găseşte azi la Muzeul din Craiova.

51. Maxim Gorki admis. Suntem pe Volga laNijniNovgorod. Doi tineri săraci frământă pâine la o brutărie, năduşiţi şi năclăiţi de făină... Alioşa Peşkov care va deveni Maxim Gorki şi Feodor Ivanovici care va ajunge pe lume unicul Şaliapin.

Se ceartă cu brutarul care-i concediază. Concurează să-şi abată foamea şi să-şi ia ciubote, să intre într-un cor de biserică.

Viitorul Gorki nu ştiu dacă scrisese *Măcar Kiudra,* prima nuveletă, este admis. Viitorul mare bas, respins!

52. **Şaliapin contrează pe al nostru Goangă,** în glorie, la Paris, Şaliapin scrie o carte admirabilă: *Mă vie.* Motto: „mă prezint spectatorilor mei fără machiaj..."

Văzându-1, Goangă, la Opera Mare în *Boris Godunov,* e gata să se lase de canto. Nu se mai duce la Felia Litvine, unde îl dusese Enescu şi care era încântată de torentele vocii românului.

Află lonescu şi-1 ia la refec:

• -Ce-i asta, Bebe?

- L-am văzut pe Şaliapin în *Boris* şi în faţa unei atari creaţii, sunt obligat să abandonez.

- N-ai dreptate. Cu darurile pe care le ai, poţi face o carieră remarcabilă, însă, în ceea ce îl priveşte pe Şaliapin, îţi spun doar atât: o simplă schiţare de gest, la acest cântăreţ slav, e o operă de geniu.

53. **Ion Vova.** S-a născut la Berlin. Puternică ascendenţă artistică maternă. A sa mamă, al cărei tată este primar la Sulina, studiază pianul şi canto în Germania.

Cântă opera *Marta* de Flotow şi *Faust* de Gounod. Joacă teatru în *Sumurun* împreună cu Aleksander Moissi, în regia celebrului Max Reinhard.

De asemenea, turnează în filme la *Uf a* în regia Joe May. în filmele *Un caz misterios, Spioana, Casa de păpuşi (Nora)* de Ibsen şi *Veritas vincit.*

Reîntoarsă la Bucureşti, face al doilea mariaj, cu tenorul Mihăilescu-Toscani. Este timp de 19 ani corepetitoare la clasa de operă a Conservatorului şi 17 ani corepetitoare a Operei Române.

Tradiţie, nu glumă, Ion Vova face Conservatorul la clasa Ion Manolescu, actor de comedie şi compoziţie, joacă în toate teatrele timp de 4 ani.

După care, în 1952 este adus de Mihai Zira la Radio. A împlinit aici 50 de ani de activitate laborioasă, confundându-se cu acest far cultural -Radio România!

Ion Vova: cumsecădenia personificată. Suflet de aur ducând mereu pe undele văzduhului permanentu-i dor de teatru adevărat!

54. Horia Şerbănescu. Are 73 de ani de teatru şi nu pare...

O imensă şansă a lui: de copil în scenă, la 6 ani, lângă bătăile inimii divinei Ventura, în *Carnavalul copiilor,* de Saint Georges de Bouhelier, piesă pusă în scenă de Victor Ion Popa, directorul artistic al teatrului.

Pasiune de lancovescu şi fâcându-şi din scenă culcuş cald, ca să fie cât mai în teatru, Horia doarme într-o cabină, nici pomeneală intemperiile troienelor să-1 înfrigureze...

Cu meşteşugul făcut de la mătură şi de la observarea celor mari, ajunge bunul actor de comedie, de revistă, stăpân absolut pe sine.

Descoperind-o pe Liana Antonova, într-un rătăcit circ bulgăresc de provincie, din prezentatoare ce era, Horia o transformă în cântăreaţă. *Mambo italiano* şi *Sybone.*

Şi în sfârşit, cu neuitatul muzical Radu Zaharescu, ivesc celebrul cuplu după Stroe Vasilache, care mult a mai domnit!

Atât Măria cât şi eu i-am avut în turnee la rampă şi la Timişoara, în ultimul turneu particular acordat Măriei de buna Constanţa Crăciun, ei însăilau „momentele vesele" printre doinele Măriei, când miile de spectatori năvală mă călcau în picioare la control, la Parcul Rozelor!

Din tot ce a fost şi nu mai este, Horia a rămas doar cu o copilită plecată în străinătăţi, căreia tăticul ei amarnic îi mai duce dorul.

55. **Gică Petrescu.** N-a fumat, n-a băut şi nu si-a risipit bumăştile... Le-a agonisit cântând la local şi colaborând la teatre. Nesperat de bogat. Mai rămânând vreun pungaş să-i tragă lovitura...

Trăgător la program, dar şi la aplauze, intens gâdilindu-le...

Muzical, rezistent, având repertoriu nu gluma, am lucrat mult cu el facându-şi de obicei serviciul onorabil.

Având o târlie de maşină, Lifa, 1-am luat într-un turneu de aproape trei luni, matineu şi seara.

Mergând grozav, 1-am întrebat dacă poate cânta trei spectacole pe zi.

- Cum nu, dacă plăteşti...

Şi le-a împlinit fără efort.

în ultimele zile, i-am propus patru spectacole pe zi. Aceeaşi replică stereotipă:

-Dacă dai...

Şi cu banii ce i-am înmânat şi-a schimbat târlia în maşină făţoasă,cu el la volan şi frumoasa Cezarina alături. Dar eu care aveam contract cu orchestra „Grâuşorul" de la Roşiori, am fost dat, după ce le făcusem enorme încasări, în judecată, că am luat preamulţi bani!

Procesul, fixat în urbea orchestrei, 1-am rugat pe Gicuţă să mă arunce cu noua maşină ce săgeta străzile Bucureştiului. Mi-a replicat letargic:

- Cu trenul nu te poţi duce?...

L-a dominat Cezarina, care până la urmă a luat chipul şi asemănarea lui. Gică şi-a mâncat leftereaua ca să-şi pedepsească viaţa... Dar a cântat destul, ca să nu îmbătrânească...

56. Mihaela Mijea. Tatăl, bun actor şi român ferfeniţit de al comunismului blestem. Mama, pricepută perucheră de teatru. Ea, departe de ţară, tânjind după glia străbună şi după colindele Crăciunului, împarte nemţoteilor paşi de dans şi note acute...

57. **Aurelian Andreescu.** Copilul sufletului meu şi al muzicii uşoare româneşti. Singurul nostru crooner. S-a înfăşurat în adierea cântărilor sale ca într-o pelerină a trubadurilor de altădată sub balconul iubitei...

Ne-a reprezentat mai mult decât onorabil şi în străinătate: Cuba, Spania, Polonia, la Viena.

într-un concurs în Belgia, cu participarea Americii, câştigă „Ediţia a 13-a a Cupei Europei a cântecului, 1971".

Triumfal unicat adăugat la stema muzicii uşoare româneşti. Nu s-a tocmit niciodată şi a cântat neostoit 27 de ani, modest, stăpânind nişte inflexiuni care au fost numai ale lui... Şi după ele, pe unde or fi, azi ni se duce dorul...

58. Margareta Pâslaru. Familie impregnată de artistic. Bunicul, după mamă, renumitul sculptor Dimitriu- Bârlad, înăltând simbolic eroismul românesc după primul război mondial în târgurile şi oraşele noastre.

A sa fiică, mama Margaretei, Ydole Dimitriu-Bârlad, după studii făcute în Italia cu celebrul Beniamino Gigli, remarcabilă solistă a operei din Odesa, cu noi ocupanţi. Mai târziu, directoare a Operei din Sibiu. Deci, de copilă Margareta arpegiază pe clapele clavirului, dansează şi cântă...

într-o bună zi, de dorul ieşirii din anonimat şi de foamea gloriei, ajunge în uniformă de şcolăriţă la porţile Radio-ului!

Ieşindu-i în cale Ion Vova, acesta obişnuind să încurajeze amatorii, o programează într-o emisiune a sa, „Unda veselă". Debutează cu o melodie în premieră absolută a lui Nicuşor Kirculescu, „Nu ştiu".

De aici, drum deschis spre senine căi, spre mare popularitate, câteva bune decenii.

Numele ei rămâne admirabil legat de evoluţia muzicii uşoare româneşti, printre căpetenii.

Mama murind în America, s-a dus după ea s-o plângă din când în când la căpătâi, ca pe o iubitoare mamă ce i-a fost...

La ora actuală n-a abandonat domeniul artistic şi dincolo de Atlantic se pasionează de veritabilul artistic pe care îl şi negociază.

De altfel, şi al său părinte, George Pâslaru fusese iscusit difuzor de presă, la Buzău şi Odesa.

59. Luky Marinescu. Frumoasă, faţoasă, arătoasă...Făcută în zile bune, de plenitudine, de creştinească sărbătoare. Trup, rasă, nu glumă. Părinţi admirabili, iubind-o pre ea şi ea într-aşişderea.

Am lucrat mult cu ea, şi la rău şi la bine, răspunzând ca la un catastif de-a I-a.

Piersic se mai încurca la volanul maşinii, ca să pierdem sigur matineul, dar ea trăgea măiestrit de el cum trag de obicei barcagiii când năvodul e doldora de solzi aurii.

A avut de a face şi cu Securitatea, cum am avut noi toţi şi a sa odraslă, Laur, e bine mersi la *Palmolive* în America.

Nu numai cântăreaţă, ci şi actriţă-„vin de bine". (Neuitat fief, Corabia agentului cu perdaf Figaro, ea încă în scenă, la grădină, la l noaptea, viu ovaţionată...)

Dar directorii de azi nu prea ştiu ce rar şi principal rost e acesta la cel ce urcă scena. Poate cu timpul or învăţa, căci nici Tănase n-a ştiut-o dintru început.

Cam atâta, până la o reîntâlnire cu năbădăioasa frumoasă ivită sub cerul profund românesc al Clujului, acum nu ştiu câte decenii...

60. Doina Badea. Craioveancă, lucrătoare la fabrica de parfumuri „Florica", îşi completează munca harnică, impregnată de aromitoare miresme, cu cântece deprinse fără criteriu, după ureche...

Are glas, prezenţă plăcută, modulaţii pregnante ce pătrund inimile. Nu pot preciza prin ce mişculaţie ajunge în estrada de la Deva, unde Puişor Maximilian se ocupă insistent de ea. Ajunsă într-un turneu cu Deva la Bucureşti, o reţine Teatrul Tănase, cam lipsit de soliste vocale. Aşa îşi ocupă dintr-un foc locul pe care i-1 îndrituieşte înzestrarea, devenind vedetă.

în trupă, un bun actor, Nicolae Dinică şi între Doina şi el se înfiripă o dulce, frumoasă iubire, la adăpostul cântecelor ei şi poantelor lui.

Talentat, nu glumă, Vasilache Junior, dimpreună cu Flavia Buref, parole adecvate, apelează la chemările nostalgice din glasul craiovencei şi *Ploaia şi noi* ajunge marele şlagăr până şi pe scena parisiană „Olympia".

Dar venit-a cutremurul şi stins-a nemilos şi iubirea celor doi şi tânguirile nostalgice din *Ploaia şi noi* a neuitatei Doina Badea.

61. Fărâmiţă Lambru. Miraculoasă mână stângă pe clapele acordeonului... Chemată în juriu, Măria descoperă febra lui Fărâmiţă şi forţa lui de acompaniator, îl premiază şi, mai mult, îl reţine pentru ale sale învolburate cântări...

Neavând instrument - se produsese pe unul de împrumut - îi promite unul şi se ţine de cuvânt a-1 cadorisi cu el!

Iată-1 pe lângă doamna Măria, pe deplin lămurit şi pe viaţă.

Când marea doamnă - cum îi spune el — nu mai este, renunţă să mai acompanieze pe altcineva. E prea mult cu ea în suflet. Rămâne să se chilabadească pe el - devenind cupletist şi bagatelizându-i pe ceilalţi. Aşa ajunge şi el la „Olympia" la Paris... Dar fără marea doamnă care-1 săltase în rang şi-1 făcuse să biruie lângă ea!

62. în viziunea Floricăi Hociung. Bustul se află în holul sălii Savoy din Calea Victoriei, pe scena căreia Măria a ars până la scrum, să se reînsufleţească din propria ei cenuşă!

63. în piaţa Sân Marco la Veneţia. Silvia Dimitrescu-Timică împărţindu-şi cu largheţe prisosul...

64. Mania Antonova izgonită din Bucureşti. Reîntoarsă din extenuantul turneu de şase luni cu *Tosca* lui Victorien Sardou, aprigul clănţău Niki Atanasiu dictează ca Mania să nu fie scăpată din cleşte, ci judecată imediat pentru a fi cântat *Trăiască Regele,* după spectacolul de la Târnăveni. Judecarea are loc pe scena teatrului Comedia şi acuzata, loială, recunoaşte cu fermitate a o fi făcut-o. Depune admirabil în favoarea ei, C. Posa, fostul pilot al avionului cu care Lucreţiu Pătrăşcanu îl vizitase în Rusia pe Lenin, devenit din pilot, actor.

Pentru meritele artistice deosebite, acuzata scapă mai uşor, fiindu-i pur şi simplu interzise scenele bucureştene, sortită teatrului constănţean. Acolo îi va înflori activitatea prin marile roluri de răspundere, începând cu Zoiţica din *O scrisoare pierdută.* Cum şi alte bijuterii artistice: Crucinina din *Vinovaţii far ă vină, Profesiunea doamnei Waren, Floricica purpurie, Citadela sfărâmată, Hanul de la răscruce,* Doamna Clara din *Vlaicu Vodă,* dând prestigiu şi glorie teatrului oglindit în Pontul Euxin!

Şi a sfârşit lângă marea ei dragă, fără ca îmbietorul ei Niki să o mai aducă la Bucureşti.

65. Petre Ţuţea. Minte cuprinzătoare cât să oprească timpul în loc. Credinţă în cele sfinte cât să înţeleagă suprema existenţă divină, care a reglat totul pe lume!

Tainele sistemelor filozofice îşi făceau de cap în el cât să-i reverse elocinţa... Interminabile ore în şir, facându-şi din oricine auditoriu, învăţat cu înţelepciunea cărţilor sfinte, a hrisoavelor, a proverbelor din străbuni şi cu muserii analfabeţi la pândă, era normal ca Petrache Tuţea să ajungă întemniţa!

Ani îndelungaţi de foame - şi el mâncăcios - de frig, însingurare, cu tari şi româneşti replici date Securităţii, a rezistat, pradă aceloraşi sisteme filozofice rostite încremenitelor ziduri, iluminat de gândul răzbunării! Şi încălzit la sânul Maicii Domnului.

66. luliu Maniu. Fruntaş şi preşedinte al Partidului Naţional din Transilvania, înfăptuitorul Marii Uniri a Transilvaniei cu Ţara. Prim-ministru al României, membru al Academiei, luptător pentru libertatea şi independenţa României. Martir al neamului. Abjectă înscenare la Tămădău. Arestat vigilentul mare om politic luliu Maniu, după mamă, nepot al lui Bărnuţiu. Şi gazetarul N. Carandino. Acuzaţi de tentativă de trecere ilegală a frontierei, întemniţaţi la Sighet, ocupând aceeaşi celulă.

luliu Maniu, care după studii de drept la Cluj, Budapesta şi Viena, devenise luptătorul democrat şi perseverent întru câştigarea idealului românismului, alipirea Ardealului la patria-mumă!

Toate personalităţile marcante ale partidelor istorice sunt tratate bestial, cu scopul mai mult decât cert al exterminării! Cu atât mai mult luliu Maniu, George Brătianu, Dinu Brătianu. luliu Maniu care se împotrivise de atâtea ori priapicului rege Carol al II-lea, cerându-i îndepărtarea Elenei Lupescu din bairamurile sexy ale palatului. Maniu nu rezistă mult inumanului condamnabil regim şi cel ce luptase din plin pentru reîntregirea patriei sfinte sfârşeşte legat într-un sac, tras de unul din schingiuitori, să fie rătăcit pe cele câmpuri...

Securistul ce târăşte sacul nefiinţei, să-1 rătăcească azvârlindu-1 la câini, îl mai buşeşte din când în când cu botul cizmei, în inima care nu mai bate, aruncată îndepărtărilor fără mormânt şi cruce!

67. Calvarul neamului românesc. Corneliu Coposu purtându-şi crucea! Ca noi toţi, de altfel!

68. „Scurteica verde", între cer şi glia străbună, milenarul cântec românesc şi a sa pasăre măiastră...

I-am spus odată:

-Nu putem într-alt fel, rătăcitori cu ochii tulburi, destin implacabil, din nou la drum...

69. Gaby Michailescu - impresarul divinei doinitoare. Tot ce am scris e purul adevăr, trăit de mine, nimic mai mult! Ca scrisu-mi să înfrângă minciuna şi să sporească adevărul cu lumina, etern premergătoare în sufletele oamenilor.

Supreme aduceri aminte aprind în mine eternul suvenir al adorabilei Măria Tănase, cea fără de moarte. De sacra ei doinire lipesc bătăile inimii, acum când ea străfulgera luminile rampei, trecând în oameni, flori, gâze şi mirificul fir de iarbă!

La rândul meu îi răspund cu ăst hrisov de luminoasă dăinuire închinat întregului neam românesc de pretutindeni!

CUPRINS

La Editura Eikon au apărut:

In colecţia „Biblioteca ortodoxă":

1. Arhim. Teofil Părăian, *Maica Domnului - Raiul de taină al Ortodoxiei,* 80.000 lei;
2. Arhim. Cleopa Ilie, *îndreptar de spovedanie,* 70.000 lei;
3. Arhim. Arsenic Papacioc, *Cuvânt despre bucuria duhovnicească,* 115.000 lei;
4. Protos. Iustin Pârvu, *Abecedar duhovnicesc,* 60.000 lei;
5. *** *Viaţa şi minunatele fapte ale Părintelui Dometie Manolache,* 95.000 lei;
6. Arhim. Teofil Părăian, *Hristos în mijlocul nostru,* 140.000 lei;
7. Ierom. Nifon Bărbierii, *Luxul şi Biserica,* 50.000 lei;
8. Ierom. Serafim Rose, *O viziune ortodoxă asupra lumii,* 65.000 lei;
9. Ierom. Serafim Rose, *Viitorul Rusiei şi sfârşitul lumii,* 65.000 lei;
10. *Mari duhovnici români despre rugăciune: Arhim. Teofil Părăian, Arhim. Cleopa Ilie, Arhim. Arsenic Papacioc, Arhim Mina Dobzeu, Arhim. Safian Boghiu, leros. Paisie Olaru, Arhim, lachint Unciuleac, Arhim. Dometie Manolache, leros. Sandu Tudor* (antologie), 130.000 lei.

în afara colecţiilor:

Radu Săplăcan, *Exerciţii de balistică* (critică literară), 145.000 lei

Sorin Gârjan, *lani..., ocheanul cu vitralii* (poeme), 50.000 lei

în curs de apariţie:

Al. Paleologu, *Moştenirea creştină a Europei*

I.P.S. Lazăr Puhalo, *Căile ortodoxiei contemporane*

P.S. Gherasim Timus, *Sfintele creştinismului. Dicţionar*

Mihai Eminescu, *Ortodoxia*

* * * *Mari duhovnici români despre Maica Domnului*

Pentru a obţine aceaste cărţi, puteţi face comanda **la** tel. 0740-187109 E-mail: eikon@email.ro sau la adresa: 3400 CIuj-Napoca, str. Dâmboviţei nr. 45, ap. 11